De acelaşi autor:

Balada măcenilor car s-or pierdut de şiregla
Arad 2005

Carte vouă, fiilor satului
(în colab.)
Arad, 2005

Macea, alean şi dor
(în colab.)
Arad, 2007

Rapsozi şi rapsodii măcene
(în colab.)
Arad, 2009

Mărturii măcene
Arad, 2011

ISBN 978-606-675-026-4

Floare Ranta Cândea * MACEA - vatră, chipuri, rânduieli

Floare Ranta Cândea

Ranta Floare (1918)
Port local de stat (Album de familie)

MACEA
vatră, chipuri, rânduieli

Editura Gutenberg Univers
2013 ARAD - ROMÂNIA

Fiului meu Cristian, familiei mele celei de azi, precum şi străbunilor cei de ieri, întru neuitare şi recunoştinţă.

Sumar

I Vatra……pag. 11
Coordonate generale …… 11
Macea din Câmpia Aradului …… 23
II Chipuri …… 67
Chipul, icoană umană……...……...67
Chipuri şi case ……...……..……..……..67
Chipuri şi port ……...……..……..……....80
Chipuri jocuri, jucării ……...……..……90
Chipuri şi etnii……...……..……..……92
Chipuri de seamă……...……..……..……..97
Chipuri de suflet……...……..……..……...108
Chipuri şi cuvinte călătoare..……..……..118
III Rânduieli ……..……123
Rânduieli îndătinate.……...……...……123
Rânduieli de ceremonial ……..……..150
Rânduieli casnice……...……..……..170
IV Specificităţi ……...……..……..……..187
Gura satului ……...……..……..……..187
Vorbe de-ale noaşte …...……...……..... 199
Taina colorilor ……...……...……..214
Taina bucatelor ……...……..……..... 215
Credinţe apotropaice ……...……...……221
V Vatră. Chipuri. Rânduieli ……...……..232
Anexa 1 ……...…….. 254
Anexa 2 ……..……259
Anexa 3……..……303
Anexa 4 ……...……...304
Anexa 5 ……...……...313
Traduceri în rezumat ……...……...314
Rânduiala mulţumirilor ……...……. 317
Bibliografie……...…… ...319

Floare R. Cândea

MACEA
VATRĂ, CHIPURI, RÂNDUIELI

MACEA - VATRĂ, CHIPURI, RÂNDUIELI

Prefaţă de prof. univ. dr. Anton Ilica

Referent ştiinţific - prof. univ. dr Anton Ilica

Referent de specialitate - istorie – prof. dr. Augustin Mureşan - Complexul Muzeal Arad

Redactor de carte - prof. Horia Truţă

Consultanţi locali
Ing. Ladislau Szanda
prof. Gheorghe Creţu

DTP - Claudiu Oancea; Simona Oancea

Coperta - Angelica Gherghescu

Foto coperta: Ranta Floare (1918) Port local de stat (Album de familie)

Adresăm toată gratitudinea Colectivului Tipografiei Gutenberg pentru sprijinul logistic şi îndrumările oferite cu generozitate.
Adresăm sincere mulţumiri domnului director, ec. Alexandru Gherman, pentru interesul manifestat şi condiţiile deosebite asigurate.
Se cuvin aceleaşi sincere mulţumiri colegilor Szilagyi Arpad, Sorin Duma şi Angelica Gherghescu pentru aportul oferit şi profesionalismul demonstrat la apariţia acestui volum.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CÂNDEA, FLORICA
Macea Vatră - Chipuri - Rânduieli / Florica Ranta Cândea. - Arad: Gutenberg Univers; 2013
Bibliogr.
ISBN 978-606-675-026-4

39(498)

Editura Gutenberg Univers Arad –
Editură recunoscută de C.N.C.S.I.S.

Tipărit la S.C. “Gutenberg” S.A. Arad
Calea Victoriei Nr. 41
Tel.: 0257 254330 Fax: 0257 254339
E-mail: gutenberg@arad.astral.ro

MACEA

VATRĂ – CHIPURI – RÂNDUIELI

Către cititori

Aici e casa mea. Dincolo soarele şi grădina cu stupi.
Voi treceţi pe drum, vă uitaţi printre gratii de poartă
şi aşteptaţi să vorbesc. - De unde să-ncep?
Credeţi-mă, credeţi-mă,
despre orişice poţi să vorbeşti cât vrei:
despre soartă şi despre şarpele binelui,
despre arhanghelii cari ară cu plugul
grădinile omului,
despre cerul spre care creştem,
despre ură şi cădere, tristeţe şi răstigniri
şi înainte de toate despre marea trecere.
Dar cuvintele sunt lacrimile celor ce ar fi voit
aşa de mult să plângă şi n-au putut.
Amare foarte sunt toate cuvintele,
de-aceea - lăsaţi-mă
să umblu mut printre voi,
să vă ies în cale cu ochii închişi.

(Lucian Blaga - *În marea trecere*)

PREFAȚĂ
sau
”despre o sfântă îmbrățișare de suflete”

Constantin Noica scrie despre nevoia de rugare pentru om, atunci când speranța poate fi pierdută. Cică în vremea războiului, maicile dintr-o mănăstire au părăsit în grabă locașul lor sfânt, refugiindu-se în munți de teama agresivității militarilor. La reîntoarcere, găsesc mănăstirea intactă, iar pe altar un bilet scurt și simplu, dar cu relevantă rezonanță afectivă: ”*Rugați-vă pentru fratele Alexandru*”, semnat de colonelul comandant al militarilor. Lucrurile sfinte pot transmite un mesaj de păstrare a demnității și de manifestare a virtuților. Barbaria și agresiunea pot fi îmblânzite prin candoare și inocență. O femeie se încumetă să se răscumpere față de neamurile sale și față de consătenii acestora. Vrea ea să se roage, într-o carte, pentru simbolistica ”fratelui Alexandru”, simbolul acelora care știu să păstreze demnitatea în fața sacrului. E Ea, cea care se risipește într-un ideal mic, dar mare, căutător de cunoaștere și de recuperator de timp sănătos și plin de virtute.

Eu am reținut de pretutindeni că atunci, în vremea cea veche, ”*când Dumnezeu a făcut lumea, a dat nume fiecărui lucru*”; așa începe narațiunea unui povestitor, despre existențialitatea relației dintre denominație și reprezentare. Orice există, dacă există, capătă un nume, prin înscrierea în cartea vieții. E asemeni copilului născut, căruia părinții îi dau o identitate. Numele ”***Macea***” și ”***Florica***” or fi fost și ele în imaginarul inspirat al Domnului, făcându-le să se întâlnească într-o carte despre oamenii și locurile lor. Aceeași instanță a predestinat să foșnească *la* în acordul timpului și armoniile norocurilor: ***Macea*** și-a regăsit cadența (și mărturisitorul) într-o carte ”a vieții mele” despre ”*minunații oameni, măcenii, consătenii mei*”, iar Florica a regăsit în toposul acela campestru o motivație pentru elevație semnificantă.

Întâmplările vieții se aseamănă cu ceremonialul sacralizat al pictorului așezat în fața șevaletului: în fața planșetei, ea – Florica, Rodica, Antonia, Ica Măcean, Cândea, Ranta – scrutează dincolo, spre orizont, trepidația satului, cu case, cu tradiții și cu ritualuri, cu oameni chicotând, vorbind, dojenind, cântând, mirându-se ori ciondănindu-se. Vede ceea ce vede în umbrele vremii celei trecute și observă ceea ce îi cere propria sa imaginație. Amiroase aromele tari, izgonite dintre foliile staminelor pentru ademenirea mirelui pentru înnuntire. Mai apoi, apucă pensula, o înmoaie într-o altă culoare și așază ferm o pată violacee pe pânza întinsă a șevaletului, înregistrând istorie ori destine, fapte și urmările acestora, întâmplări de azi și de demult. Când încropirea descrierii ajunge la final, pictorul cel cu penița de pământuf între degetele dreptei își cheamă semenii să-și privească – cu ironie și candoare – chipul cel răsfățat în paginile încă nerăsfoite. Unii se miră, alții se bucură, unora le va crește invidia, iar altora li se va potoli umorile. La final, cică Florica Ranta Cândea ar fi zis: ”*Scriind despre voi, m-am simțit fericită*”. Iar în gândul său, ar fi continuat, discret, fremătător și grațios: ”*Cartea aceasta e obolul meu pentru locul în care m-am născut, e sângele meu în care mi-am înmuiat cele trei degete împreunate pentru împărtășanie. Sunt fericită chiar și pentru că mă primiți printre voi cu bucurie, dragii mei consăteni*”.

Dar efuziunile lirice de mai sus, spune prefațatorul, pregătesc clipa desăvârșirii textului, ivirea și însămânțarea lui în sufletul curios al cititorului. Iar primul cititor, de la întâiele pagini adnotate până la structuri încropite pentru imprimare, a fost chiar ***Anton Ilica***, un lector rece, deloc îngăduitor, înzestrat cu răutate și cinism, călăuzit de ideea ”*dacă mă respecți nu-mi ierta greșelile*”. Așa că, acum, când tabloul metaforic al Macei a ajuns la

expozeul public, vizibil şi impudic răsfăţat în mâinile bunilor cititori, acum începe apetitul provocărilor lirice. Teatralizarea mărturisirilor creează o pleiadă de instanţe discursive, dar mai ales conservă adulmecarea de mirosuri cu ”irizările florilor sălbatice”. De orişiunde priveşti, se uită la tine, preabun cititor, spiritul mozaicat al măcenilor, prin lentila îngroşată a doi ochelari îndrăgostiţi de tine.

Doamna De Macea, cu pasionalitatea nesăţioasă pentru un topos pierdut în candoarea tinereţii, se instalează pe laviţă şi povesteşte despre ”un acasă” redescoperit, supralicitat, conferindu-i dreptul de a fi personaj de cântare şi de aventură. E ispita năzuindă a întoarcerii spre origini, în care cea care se întoarce nu mai e cea care a plecat. Linia trasă pentru adunare consfinţeşte o carte de suflet, cu toate ingredientele care-i dă gust şi cu plăcerea jocului strunit într-o bucurie de suflet. Florica (Cândea) Ranta se reîntoarce cu alt nume şi, ca o consecinţă, cu o altă vârstă topică. Ştie că realitatea există doar dacă este mărturisită (”nimic nu rămâne ca existent fără poveste”), iar oamenii ca Dânsa par să trăiască în patima cea fără leac pentru a le cânta cum se cuvine: ”*Oamenii mei, neamurile mele, vecinii şi consătenii mei dragi merită deplin gloria de a prinde loc în mozaicul cel amplu al posterităţii*”.

Acum chiar încep să cred că scrierea e un mod de a te cunoaşte pe tine însuţi, fiind poate chiar o filosofie de supravieţuire intelectuală. În acest text, autoarea nu plusează pe ***ficţiune*** (specifică ţesăturilor lirice), ca o aspiraţie refulată, şi nici pe ***acţiune***, ci pe ***dicţiune***; faptele şi istoria s-au încheiat, dar glăsuirea mărturisitoare continuă. Ce s-a întâmplat a fost necesitate, ceea ce este, este gratuitate, dar una mistuitoare, dantelată cu reflecţii de dor şi alean, după o tramă tămăduitoare, vremea tinereţii fremătătoare şi tocmai de aceea fermecătoare.

Nimic nu poate exista şi învinge timpul fără poveste, nici măcar o tradiţie fertilă. Iată, vine povestitorul care să vă mărturisească. Cine este ”bietul scrib”? Simplu răspuns: F. C., R. M., F. R., A. F. R., R. M. C. Problema, de acum, nu intră în ecuaţia lui ”cine”, ci ”cum povesteşte”. Povestea adeseori are necuviinţa de a ucide autorul, de a-l anonimiza, târându-l înspre uitare. E situaţia în care credem că nu cine serveşte bucatele la masă contează, ci gustul acestora, atent prigmentate cu plante aromate şi seminţe de chihlimbar, - cartea cea fără seamăn despre Macea.

Dacă dăm la o parte spectacolul însingurat al celui ce murmură într-o carte despre înfloriturile unei imaginaţii, observăm că, la o privire obişnuită, ne scapă pasiunea tumultoasă pentru legitimitate şi patima învolburată pentru fericire. În reconstrucţia destinelor măcene, autoarea îşi regăseşte drumul său actual pe care îl face să alunece printre aleile înflorate ale tinereţii sale măcene. O poftă înnebunitoare de fantezie, o superbă devoţiune pentru aleanuri tinereşti găsesc motivaţie pentru această femeie care-şi clădeşte sensul actual al existenţei sale într-o carte despre Macea. Ciudăţenia în sine este un fard pentru un suflet poetic, pentru un tremur adolescentin, pentru un cântec ce vibrează tremolic într-un cotlon ascuns al sufletului său. Îndrăznesc să cred că Macea e un pretext pentru expresia ascunsă a unui om ce nu mai are seducţia lirismului afişat (şi despuiat), dar are o superbă disponibilitate de trăire afectivă adolescentină, de naivitate restaurată, de erezie existenţială. Cartea aceasta, cartea ”vieţii mele”, e poate veşmântul aspiraţiei spre o viaţă mai fericită sau poate devine chiar instrumentul prin care îşi vinde fericirea nefericită.

Lectura cărţii Floricăi seamănă cu o degustare de vinuri. Licoarea aceea - ambrozie şi nectar, aliment zeiesc şi ispită lumească, culori tari şi gust arămiu de toamnă târzie. Cartea are ingredientele necesare spre a fi degustată astfel, încât ”să construiască” deplina plăcere lecturală a cititorului. De la fapte consumate la imagini nostalgice, de la cântări rituale la însemne simbolice, de la liniştiri lirice la tulburări epice, autoarea scrie cu pana înmuiată în vinul cel vechi, păstrător al optimismului, tinereţii şi iubirii.

Vă îndemn să citiți cartea ca pe o binecuvântare, căci despre fiecare dintre voi se scrie cu dragoste și sfială. Iată, ”Cartea vieții mele”, cum crede autoarea, eliberează ”un biet scrib” de o ispită existențială și pătimașă, ca orice ispitire. Fiecare cititor va prelua din ”carte” vreo frântură de suflet, îmbălsămându-se de aroma cea fără seamăn a violetului irizat în flori de câmp măcean. E cel mai elegant surâs al destinului omului, momit să-și ducă ironia vieții spre temeinicie. Astfel, împreună, - scriitor și lector - împărtășim aceeași soartă, opintindu-ne bucuriile și necazurile ca într-o sfântă îmbrățișare de suflete.

Prof. univ. dr. Anton ILICA

ÎNSEMNĂRI CĂTRE CITITORI

Această carte, care se vrea un Album-documentar, ferit de negura vremii, este rodul, șlefuit, în timp, al mai multor eforturi, de a așeza, în pagini, nostalgii nevindecate. Nu am dorit a fi o istorie a locurilor decât prin fotografierea chipurilor, cu polisematismul lor, căci, în Timpul existenței noastre, oamenii, ne-au marcat, din mai multe unghiuri-vocațional, educațional, etic-moral ori cultural-social.

Ani de-a rândul, am avut răbdarea, de a ne confrunta, elegant cu bucuria oamenilor, dar și cu răutatea altora, credem, dintr-un singur motiv, pentru o sinceră și unică dragoste-Scrisul despre sat.

Avântul sufletului, a ales, *Repere* în timp și spațiu, *Vatra satului* (pentru vii dar si pentru cei plecați), *Oamenii*, adevărate *Icoane* umane, *Chipuri și rânduieli* specifice locului, *Praguri* și ceremonialuri, *Sărbători* și obiceiuri (cu alte cuvinte - *Ceea ce nu se uită*), cum nu se uită nici alte *Chipuri - cele de azi.*

Nu se pot uita nici *Pragurile*, din care, am tresăltat, noi, acei, care, dincolo de melancolie, ne-ntâlnim, încă, într-un Univers firesc - cel al Frământatelor-amintiri, care ne ard ochiul interior al sufletului, cel de la ușă, din vatră, care, iată, are, azi, o altă înfățișare. Fără trecut, nu eram azi, aici, prezenți. „*De aici, plec odihnit, din seva pământului meu*", spunea G. Enescu.

Cartea este o întoarcere în timp, precum *Fotografia*, este *Chipul* unor aduceri- aminte, scris- vorbite, privite.

Am scris, am fotografiat, nume de locuri, de persoane, de așezări umane, fapte sau rânduieli întipărite în memoria colectivă, ca un bun al tuturor, și nu ca pe o povară.

Cu valoare de simbol, ne-am confundat cu geografia spirituală și pacea lăuntrică a satului, ale cărui fire se urzesc prin oameni care fac tesătura cărții. Cartea nu are glas, dar are suflet, nu te saturi niciodată, e bogată în zăcăminte, cuvântătoare sau necuvântătoare.

Aici, în carte, familiile au *romanul lor*. Pe rafturi, am așezat fotografii, câte una sau mai multe, să ne delectăm dimpreună și să spulberăm ceața, și să locuim dimpreună cartea, măcar pentru o vreme.

Poate, am îndrăzni să spunem că acest volum este scris dimpreună cu țărani sau pentru țărani, dar și pentru domni, în haine înșchimbate, poate ar trebui să le mulțumim în mod special, aparte. Am făcut acest gest când am umblat pe la case. Și numele lor se află scris pe o pagină din această carte, împreună cu mărturiile puse la îndemână-fotografii și obiecte de suvenire pe care patina vremii nu le-a știrbit.

Le adresăm și acum sincere mulțumiri, de sub nuc, de pe laviță sau din roșteiul casei, la uliță sau în casa dinăinte, unde ne-or goștit și omenit, cu bucurie și pricepere.

Parafrazând un capitol din acest volum, vă lăsăm, dragi cititori, bucuria, de a vă regăsi, într-un fel, ori altul, între aceste Chipuri, să fiți Cărturari, ca noi, care, am scris despre sat ca despre o troacă dragă, așa, din joacă, așa că ... -*S-aduce la cunoștinta satului*! Lăsând Pădurea, undeva, la margine de Câmpie, la Macea veți răsfoi și vă veți regăsi în - *Vatră-Chipuri*[1]*-Rânduieli.*

---

[1] *Chip, chipuri (s.c. neutru, din magh. Kep): figură, față, obraz; expresie a feței, fizionomie;aspect, înfățișare;ființă, persoană;desen, sculptură care înfățișează o figură omenească, imagine; formă, imagine; mod, modalitate, fel; mijloc, posibilitate; încercare, tentativă; cu chip(să)...cu scop de ...(în expresia: nu-i chip să, nu-i modru);*

- *chiparăș - la Macea - supranume dat fotografului;*
- *Macea - de la chiper = piper = regionalism = iute;*

Şi … nu uitaţi! „*Cunoaşterea locurilor de baştină, este pe cât de necesară, pe atât de importantă, pentru că, fără un cult al trecutului, nu există iubire de ţară!!”* (M. Eminescu).

Am împletit dorința cu pasiunea de-a mai călători puțin … prin sugestia imaginilor, deloc, de neglijat, invitându-vă a fi alături de noi, pelerini, la *templul* măcean al valorilor.

Căci, toți avem un crez. Mai devreme ori mai târziu, ni-l împărtășim. Cu cine putem cu adevărat, în vâltoarea pe care o parcurgem. Acum.

Cu mâna stângă ţi-am întors spre mine chipul,
sub cortul adormiților gutui
și de-aș putea să-mi rup din ochii tăi privirea,
văzduhul serii mi-ar părea căprui.
……
Eu te privesc în ochi și-n jur să șterg copacii
În ochii tăi cu lună mă răsfrâng
și ai putea, uitând, să ne strivești în gene
dar chipul ți-l întorn, pe brațul stâng.
(Nichita Stănescu - *Lună în câmp*)

Trei sunt segmentele care fac partea consistentă a prezentului volum. **Vatra, Chipul, Rânduiala.**

Nu ne-am decis a-l denumi nici *Album*, *Jurnal* sau *Pagini monografice*, deşi, nu suntem nici prea departe, răsfoind şi privind, contemplăm, ne recunoaştem, devenim când vii, când ne strecurăm înspre crengi plecate de sălcii, ne redăm nouă, cu scopul desăvârşit al cunoaşterii de sine.

Nu e târziu să descoperim nici rosturi nici rânduieli, într-o lume în care firile ne sunt inundate de atâtea mijloace moderne, că până şi limba ne-am uitat-o.

Ce aduce nou această carte? Pitorescul, umanul, **îndumnezeirea** pragului, domesticirea pădurii, chipul, rostuirea rânduielilor, fie ele casnice ori bisericeşti, vremuri ce nu se mai întorc decât prin aceste chipuri. Dar şi pagini de arhive ne intră în carte, cu notiţe desprinse, parcă, din petice, pe care, le-am aşezat cu o foarte mare grijă, formând un ecran de dosare. Mulţumim.

*Toate, in lumea asta sunt rânduieli. (*Ernest Bernea). Am putea, cu nonşalanţă, să definim prezenta scriere, un Jurnal într-un Album, nu neapărat documentar, nu suferim de preţiozităţi, dar constatăm, că zilnic, mai putem adăuga câte ceva, de la răsăritul soarelui, la apusul zilei.

Că ne ghidăm, mai devreme ori mai târziu după ele, în aceste însemnări, veţi găsi măcar un mic răspuns. Aşa cum țăranul se ghidează după unele norme nescrise şi nici stricte, şi noi ne-am ghidat după număr de casă, după rostul nostru în a face rânduială în sutele de chipuri primite, şi ne-am dat seama că nimic nu este la întâmplare, căci orice lucru are o rânduială şi de e de bine şi de e de rău şi noi avem *o vatră, un chip, o rânduială*. Aici.

Autorul
2013

- *Chipeş = frumos, arătos (din mag. Kepes I. Dicționar Explicativ al Limbii Române, Editura Academiei 1963, pag.78).*

I
VATRA[2]

✓ COORDONATE GENERALE

- **Ferestre în timp şi spaţiu**

Macea se află la Cumpăna Apelor, pe dolme, nu departe de Valea Mureşului şi de Valea Crişurilor şi este o aşezare de câmpie, iar din punct de vedere geografic, este localizată în Câmpia Aradului, la est de Banat şi în sudul Crişanei. Privind harta, se poate observa aşezarea, ca într-o pungă, singura ieşire fiind înspre Curtici.Drumul spre Sâncrai este aproape terminat, se lucrează de aproximativ doi ani printr-un program transfrontalier, astfel că, înspre Socodor, la intersecţia cu satul Şiclău, drumul se bifurcă, unul înspre Chişineu - Criş, celălalt înspre Vama Vărşand.

Şi totuşi, învecinarea, la nord cu satul Sânmartin, aminteşte de anul 1394, când se deschidea drumul spre Makija şi de aici, spre Socodor şi Sâncrai, sat distrus de turci, în sec.al XVII-lea, la est de Sânmartin, de aceea, şi azi, locuitorii sunt obişnuiţi cu acest toponim. Macea este o localitate de graniţă, învecinându-se la NV cu Ungaria iar la V cu satul Dorobanţi. Date fiind aceste coordonate geografice, se resimt accentuat influenţe şi particularităţi lingvistice ale dialectului crişean în graiul măcenilor.

Macea este reşedinţă de comună, la 25 km. de Arad, având în componenţă satul Sânmartin[3] (atestat documentar în 1477).

---

[2] *Cămin – vatră - simbol al vieţii în comun, al casei, loc unde se pregăteşte hrana, un Sanctuar în care este invocată protecţia divină.*

[3] *Ca sat ce aparţine comunei de reşedinţă, se cunoaşte perioada anilor 1743-1744, când a fost populat de coloniştii germani, veniţi din sudul Germaniei şi strămutaţi aici de prefectul de Gyula, baronul I.G.Haruckern.Cu privire la etimonul Sânmartin, acesta era acelaşi şi în Germania.*
În anul 1828 satul avea 248 de familii de ţărani şi 32 de familii de meseriaşi.
Localitatea a fost, până în 1968 una de sine stătătoare.
Despre prima atestare documentară, se presupune anul 1465, iar în anul 1477 este consemnat cu numele Zentmarton (de Nadoby)

Aspectul este unul ondulat, specific zonelor de pășuni și fânețe, dar și cu depresiuni, care conțin material aluvionar mai fin decât în zonele de teren. Cu cât terenul este mai jos, cu atât mai mult întâlnim argila și lutul.

Comuna nu este străbătută și nici scăldată de ape, dar face parte din Bazinul Hidrologic al Mureșului. Apa este o apă dură, folosită atât ca apă potabilă, cât și pentru uz casnic. Solul cuprinde câteva tipuri: cernoziom, lăcoviște, aluviat, sărături (primele trei sunt folosite ca teren arabil, ultimul tip fiind întrebuințat pentru pășunat).

În ceea ce privește clima, aceasta este blândă, secetoasă, cu veri calde, ierni nu prea friguroase. Ca puncte extreme, consemnăm vara anului 1950, când căldura a atins 39,7°C, iar în iarna anului 1947 s-au înregistrat -28,6°C.

Vegetația comunei este una lemnoasă, care cuprinde atât specii cultivate, cât și o vegetație spontană, caracteristică silvostepei.

Nucul de acasă, bătrân de 50 de ani

Dintre pomii fructiferi (fitonime) întâlniți pe raza comunei, notăm: cireșul, nucul, vișinul, prunul, dudul, mărul, părul, gutuiul, caisul ș.a. șoselele sunt străjuite de castani sau salcâmi, care dau o frumusețe aparte, de pitoresc, privirii trecătorilor.

Locul grădinilor cultivate de altădată este completat de adevărate livezi pe care le putem admira ori la capăt de hotar, ori pe lângă case sau în fața acestora.

Prun la uliță – 2010

De asemenea, întâlnim salcia, căreia îi priesc zonele umede.

Flora spontană este reprezentată de mușețel, mentă, graminee, coada - calului iar la Sânmartin crește pelinul.

În grădinile localnicilor se cultivă: bujorul, liliacul, laleaua, cârciumăreasa, crăița, buxușii, mai nou magnolia, trandafirul urcător, papucul-doamnei, călăpărul, busuiocul, menta, zorelele, mușcata și alte flori.

Cu un caracter aparte, crește alunul, se cultivă murul, zmeurul, agrișul, coacăzul, smochinul *(foto)*.

Animalele sălbatice (zoonime) sunt reprezentate de vulpe, iepure, nevăstuică, dihor, popândău, hârciog, Exemplare precum vulturul alb sau stârcul de noapte au dispărut de pe raza comunei (prin vânare în 1956, respectiv în 1966), cioara, fazanul, rața și gâsca sălbatică. Pe lângă păsări de curte: rațe, gâște, găini, curci, pe câmpurile dimprejur putem întâlni: dropia, prepelița, potârnichea, turturica, porumbelul.

Imagini din uliţă 2006-2008

Laviţă la uliţă - 2004

Gunoi pregătit de îngrăşământ - 2005

- **Ipoteze şi argumente privind atestarea și denumirea**

Prima mențiune[4] documentară în 1380 sub numele ***Machya***. Alte denumiri[5]:

---

[4] *A fost atestată documentar în 1374.*

Invazia otomană nu a ocolit comuna nici satul Kutaş, azi toponim, la vest, care au fost luate între 1522-1558 în stăpânire cât şi Sânmartinul, Syentkiraly şi au devenit Nahie. În acest răstimp, e posibil ca unii moşieri din Cetatea de la Gyula, Magosz Gaspar sau Janos Liszty să fi avut intenţia de a poseda localitatea Macsalaka, adică satul Macea.

Facem precizarea că, exista un alt eponim, Macsalaka de Banat, Blumenthal, după coloniştii germani, care, din anul 1609 s-a numit Matslag.

Din anul 1609, moşiile Macea şi Kutaş vor deveni proprietăţi ale familiilor Ballassa, respectiv Paczod. Turcii părăsesc localitatea în 1685 iar satul va intra în posesia familiei Edelspacher, 1715.

La puţină vreme, în 1724 satul va fi vândut lui Mihai Cernovici şi fiului Ioan. Astfel, Vatra satului, se mută înspre Vest, tocmai pe actualul loc. În tot acest timp, Petru Cernovici, coloniza, la Est , prin 1843, la Topilă, Ujfalu, grădinari care să cultive tutun, aproximativ un număr de 170, pe care îi va muta în Pusta Zimandului, prin 1850. În paralel, la Vest, Pusta Kutaş cu cca 110 locuitori devine Nagy Kutaş

În Câmpia arădeană năvălesc habsburgii, astfel că în această perioadă familia Edelspacher, 1724, vinde proprietăţile lui Mihai Csernovics şi fiului său, Ioan.

După Unirea de la 1918, comuna a fost inclusă Plasei Arad, iar la 7 octombrie 1925, prin înființarea Plasei Sfânta Ana, Macea a fost ataşată acesteia.

Perioada celui de-al Doilea Război Mondial (1941-1944) este resimțită și la Macea, trupele germane şi maghiare fiind prezente aici, dar şi la Sânmartin, fapt care i-a determinat pe localnici să ia calea refugiului.

După reorganizarea din 1946, satul Sânmartin va deveni sat aparţinător comunei (1968), iar Macea trece în Plasa Curtici.

- *1394 – Macha;*
- *1439 – Machasėke;*
- *1446 – Matha;*
- *1458 – Macza;*
- *1609 – Macha;*
- *1746 – Macsa;*
- *1828 – Matsa;*
- *1851 - Macsa;*
- *1913 – Macsa.*

În comună trăiesc români, alături de germani şi maghiari. Populaţia germană a venit, probabil, în timpul colonizării Banatului (secolul al XVIII-lea) (Alexandra Rocerie, *Elemente germane în limba română*, 1961) şi s-a aşezat în partea de nord a comunei („Uliţa nemţească"), răspândindu-se apoi în întreaga comună. Nu putem preciza când au venit maghiarii, dar faptul că s-au aşezatnîn partea de est (Uliţa Kondoreştilor), poate întări ideea că au venit, chiar înaintea germanilor.

Uliţa nemţească - 2001

Uliţa Kondoreştilor - 2001

- **Evoluţia demografică:**

Conform statisticii de mai jos, până în anul 1966, numărul locuitorilor a fost:

- 1849 - 1941 locuitori;
- 1850 - 2182 locuitori, toţi români ortodocşi, 45 evrei şi 19 romano-catolici;
- 1862 - 2097 locuitori, cu 564 nemţi veniţi din Sânmartin şi maghiari -57. Acum, noul moşier, Karoly de Nagy Karoly (Careii Mari) va oferi fiului său Tibor, domeniile.
- Între anii 1870-1880, când holera secera sufletele, populaţia era în scădere, abia în 1890 a ajuns la 3696 de locuitori.
- În anul 1900 comuna va număra 2703 de olahi-români, 857 de maghiari, lucrători pe fermele de la sălaşele contelui Karoly, la Topila veche şi la Kutoş. Evrei au rămas doar 32, iar germani cam tot pe atâţia.

---

[5] Alexandru Roz, Kovach Geza, *Dicţionarul istoric al localităţilor din judeţul Arad*, Arad, 1997.

- La 1918 graniţa statală, conform Tratatului de la Trianon, era trasată şi, după 1925, comuna rurală Macea va trece la Plasa administrativă Sfânta Ana.
- În anul 1948 comuna număra 3345 de români, 941 de germani şi 131 maghiari.
- Mai târziu, în 1956 numărul românilor va creşte, la 4266, în timp ce al germanilor şi al maghiarilor, a scăzut simţitor, la 316, respectiv, 112.
- Peste zece ani, în 1966, vom avea 4429 locuitori iar în 1972 numărul acestora, dimpreună cu cel al satului Sânmartin va fi de 7633.

Conform ultimului recensământ, (2006-2007), comuna numără 6169 de locuitori, cu o densitate de 85 loc/km^2.

Pe categorii de **vârstă**, structura este:

0-14 ani = 21,24%,
15-59 ani = 61,35%,
peste 60 de ani = 17,41%.

Iar ca structură **etnică**:
85,61% – români,
2,20% – germani,
0,03% – italieni,
3,39 % – maghiari,
0,02% – sârbi,
0,11% – ucraineni,
8,33% – romi,
0,31% – slovaci.

Componenţa pe **confesiuni**:
78,31% – ortodocşi,
0,37% – greco-catolici,
0,35% – romano-catolici,
0,26% – evanghelici,
14,51% – alţii,
0,20% – fără apartenenţă la religie.

Suprafaţa agricolă:
arabil = 79,82%,
păşune = 18,16%,
pădure = 0,40%,
altele = 0,15,
neproductiv = 1,47%.
Suprafaţa = 7264 hectare.

În prezent, locuitorii se ocupă cu agricultura, comercializarea roşiilor, pepenilor, ardeilor sau verzei, o parte, cealaltă parte navetează sau studiază la Arad sau în alte oraşe. În comună fiinţează o secţie de prelucrare a Combinatului Agroindustrial Curtici, mici întreprinderi de confecţii, precum şi alte organizaţii private.

- **De la Tipar sigilar la Stema actuală**

  - **Tiparul sigilar**[6]

Tiparul sigilar al comunei Macea este făurit din alamă, are o formă oval-verticală cu dimensiunile 25 mm x 20 mm. În câmpul

[6] Augustin Mureşan, Ioan Popovici, *Sigilii săteşti şi comunale din comitatul Arad şi împrejurimi (secolele XVII-XIX),* Edit. Gutenberg Univers, Arad, 2009, p. 86, fig.111

sigilar s-au reprezentat pe o terasă cu vegetaţie un arbore, iar în dreapta acestuia un brăzdar de plug şi un cuţit. Deasupra acestor elemente s-a gravat: 1865, anul confecţionării tiparului sigilar. Legenda s-a scris cu litere majuscule în limba română: SIGILULU COMUNEI MACEA. Elementele incluse în emblemă semnifică ocupaţia de bază a măcenilor – agricultura, lucratul pământului, iar arborele (exotic?), probabil simbolizează Parcul dendrologic, devenit azi Grădina Botanică Universitară, obiectiv de patrimoniu, dar şi unul de interes ştiinţific şi cultural.

- **Stema comunei Macea**[7]

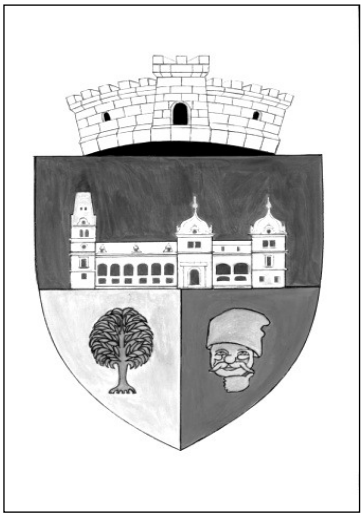

Descrierea şi semnificaţiile elementelor însumate ale Stemei comunei Macea, judeţul Arad

Descrierea Stemei:

Stema comunei Macea se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat, în partea inferioară, despicat. În partea superioară, în câmp albastru se află o construcţie monumentală, de argint, privită din faţă, cu o poartă de intrare şi ferestre, acoperiş în două ape, trei turnuri, dintre care cel din dreapta mai înalt, cu vârful retezat. În partea inferioară, în dextra, în câmp de aur se află un arbore ornamental, verde. În partea inferioară, în senestra, în câmp roşu, capul unui personaj cu mustaţă purtând cuşmă şi cu mâna sub bărbie, totul de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat.

Semnificaţiile elementelor însumate:

Construcţia face referire la castelul familiei Cernovici, datând din secolul al XVIII-lea. Arborele dezrădăcinat preluat din sigiliul localităţii, semnifică „Grădina Botanică" din localitate. Capul personajului cu căciulă reprezintă starea de spirit glumeaţă şi veselă aminteşte de „Festivalul naţional de satiră şi umor", unic în ţară cunoscut sub numele de „Gura Satului" de la Macea. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună.

- **Pădurea, Parcul Dendrologic, Castelul**

În cele ce urmează vom dezvolta, pe scurt, o realitate tălmăcită din poveste care începe cu Pădurea.[8] Aşa o ştiam, din copilărie, când, ca să nimerim la Casa pantofarului Mara, trebuia să ajungem la Pădure. Acolo era holumbul[9].

Pădurea însemna pentru noi, lumină şi culoare, răcoare şi parfum, murmur de păsări în zborul lor şi al ... doamnelor ciori. Ca loc de refugiu şi oază de linişte, pădurea şi holumbul fac parte din peisajul filtrat de mintea copiilor care, ori se duruşeau ori culegeau dulceţuri-glădice (*Szent Janos Kener*).

---

[7] *Această variantă a stemei comunei Macea (care nu a fost încă depusă de autorităţile locale la Comisia Judeţeană de analiză a stemelor de localităţi) a fost concepută şi descrisă de dr. Augustin Mureşan de la Complexul Muzeal Arad, expert în heraldică şi realizată de prof. Lucian Cociuba, artist plastic.*

[8] *Pădure – s.f. – mulţime deasă de copaci crescuţi în stare sălbatică pe o suprafaţă mare de teren. (cf. Dicţionarul limbii române moderne,* Editura Academiei R.P.R, Bucureşti , 1958, pag. 593)

[9] *Dâmb-s.n-ridicătură de teren, holumb(din magh. domb)*

Mai ştiam, că din centru, pe o cărare, se putea ajunge la Pădure şi la Stadionul de Fotbal.

Dar, ceea ce mai ştim, şi azi, şi nu am găsit nicăieri consemnat, este, că, în anii 1963-1964, în clasa a şaptea fiind, am trasat, primele alei, am turnat bitum, am făcut curăţenie, am avut lopeţi, greble, coşuri de paie, şi astfel, cu disponibilitatea colegilor mei de clasă, cl. a VII-a B (diriginte, prof. Boţan Dumitru) şi a pasiunii d-lui profesor Pavel Covaci, a-nceput amenajarea Parcului, devenit Dendrologic. Despre Castel, ca şi copii, noi nu ştiam, atunci nimic. Nici nu ni s-a spus, nici la şcoală, nici în familie.

Piatră la marginea pădurii - 2012

Copac în pădure - 1982

În Epoca Medievală făcea parte din teritoriul fostului Comitat al Zărandului, între cetăţile Arad şi Gyula. După Pacea de la Karlovitz (1699) şi cea de la Passarovitz (1718), domeniul de la Macea va intra în posesia familiei Edelspacher, care însă îl va vinde unui nobil sârb, Mihai Csernovics. Nu deţinem date care să ne conducă la primele începuturi de realizare a parcului. În jurul anului 1724, nobilul Mihai Csernovics începe amenajarea conacului, care va deveni Reşedinţă nobiliară. Astfel, în 1820 se începe construirea castelului, în vecinătatea conacului, iar pe peretele din vest al aripii de sud s-a aplicat blazonul nobiliar al familiei, confecţionat din ceramică arsă.

●

Tot din această perioadă (probabil) datează şi cele mai vechi plante exotice şi ornamentale, ceea ce ne duce cu gândul la arborele (exotic) din Tiparul sigilar datat 1865. Însă după 1862, *M. Csernovics* înstrăinează moşia şi parcul, contelui maghiar *Károly György* de *Nagy Károly* şi care va folosi castelul drept Reşedinţă de vară. Aici, între 1862-1886 (24 de ani), se vor efectua lucrări de amenajare a celei de-a doua aripi a castelului, urmând un model francez. În jurul anului 1900, cele 100 de holde de pădure au fost populate cu fazani şi despărţite de parc, însă, între 1900-1902, când domeniul devine un tot unitar, se va angaja grădinarul *Josef Prohaska*, care îşi va îndrepta atenţia spre amenajarea bazinului de înot, a terenului de tenis, precum şi a rondourilor, a aleilor populate cu noi plante ornamentale. Iar proprietar va fi fiul lui *Károly György, Iuliu Károly*.

●

Tăvălugul Primului Război Mondial va atinge şi lucrările de amenajare a parcului, în care fuseseră deja introduse specii rare, se mărise suprafaţa de la 10 ha la 58 ha, sau se plantaseră pe sectoare specii de raşinoase, stejar, salcâm etc.

Domeniul va fi înstrăinat în 1939, medicului *Adam Iancu* – Curtici, care va şi defrişa între 1940-1941 cam 10 ha, iar parcul va cunoaşte o perioadă de regres. După cel de-al

Doilea Război Mondial, plantări nu se mai fac, iar parcul va deveni „domeniul” tuturor, ba, mai mult, au fost extrase și distruse plante rare, de colecție.

În anul 1968, prin grija fostului custode, botanistul și regretatul profesor *Pavel Covaci*, începe reamenajarea chibzuită și gândită a Parcului Dendrologic.

Vezi: *Memoriu asupra importanței Parcului din comuna Macea, jud. Arad* - Semnat de P. Covaci la 15 octombrie 1969

Conține două (2) pagini, dactilografiate – (A.N. - Dosar 4 / 1969)

Sunt enumerate speciile de arbori și arbuști, arbori cu dimensiuni impunătoare.

Se cer: măsuri de organizare și supraveghere, împrejmuirea cu gard de plasă din sârmă, de plantare de arbori în zonele invadate de tufișuri sau bălării.

P
Pavel Covaci – Bust inaugurat în 2010

Munca n-a fost deloc ușoară, căci a necesitat cercetare științifică, inventariere, reașezare pe colecții, realizarea de tăblițe sau indicatoare, marcarea aleilor de acces, delimitarea sectoarelor.

Ulterior, aveam să aflăm (sărind gardul) de *Generalii Damjanich și Lahner*, ale căror morminte se aflau, la vremea aceea, în pădure.

Grup de femei amenajând Pădurea - 1965

Banciu Veronica-Babi-fostă muncitoare la pădure – 1968

•

Recent, am intrat în posesia unei fotografii – document expediată de soldat *Ineuan Anton*, (Trenu Brutăriei, nr. 1, Oficiul Poștal Militar nr. 3 – București), Doamnei *Ineuan Marica*, Județul Arad, Macea – *Zăbrean* (sub formă de Carte Poștală) în anul 1929.

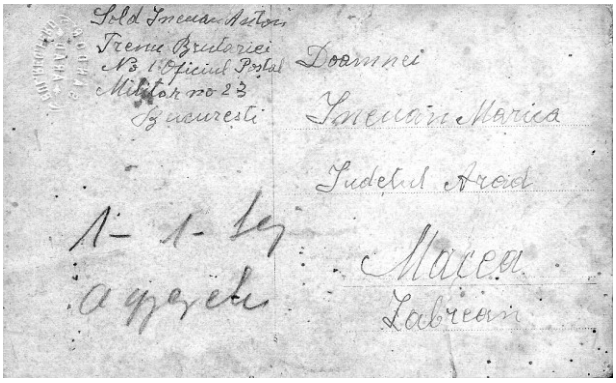

Soldat Ineuan Ion Doamnei Ineuan Maria – 1929 – la o privire atentă, se poate distinge adresa ***Zăbrean***

Acest fapt, fără a intra în detaliile specialiștilor care s-au ocupat de Parcul Dendrologic și Castelul Macea, l-am consemnat doar pentru a întări afirmațiile cu privire la existența acestei *păduri naturale*. (vezi *Parcul Dendrologic*, Macea, autori, *Pavel Covaci*, *Horia Truță, Aurel Ardelean*, 1987, pag. 4, schița nr. 3[10] și *Parcul și Castelul* Macea, *Dimitrie Grama*, Macea, 2012 pag. 9[11])

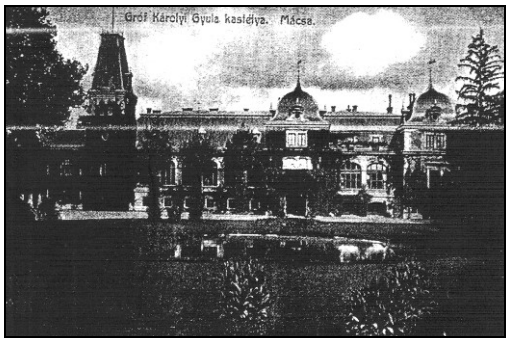

Castelul din Macea - 1900

Castelul din Macea - 1971

[10] *... „se poate presupune că parcul s-a dezvoltat prin amenajarea unei păduri naturale. Asemenea păduri sunt cunoscute chiar din amintirea localnicilor vârstnici sub denumirea de Frișoaia, Moșescu, Zăbrean ..."*

[11] *„Rămășițe ale unor asemenea păduri au existat în hotarul localității la Frișoaie, la Moșescu, în Zăbrean . Chiar termenul Pădure păstrat mai ales între bătrânii măceni ... ne poate îndemna să credem că înainte de parc, a fost pădure".*

- **Școala din Satul Castelului, sau elev și dascăl în sat**

De la Grădinița din sat, până la Școala de Jos, nu era decât clădirea Școlii de Sus. La Școala de Jos am absolvit clasele I-IV, avându-i ca învățători pe Ioan Achim și Rodica Izvernaru (azi Vlaiconi). La Școala de Sus, traversam coridorul, plin cu păsări împăiate, ca să ajung în clasa mea, dinspre uliță. Cu podele lustruite cu motorină, cu tăblițe și griflu, cu manuale și caiete învelite în hârtie mov și cu pachetul de pâine cu ou, cu pâine cu marmeladă sau cocoroadă aduse peste gard de *Taica Ranta*, am absolvit școala elementară sub „ochii" atenți ai dascălilor: *Achim Ana, Boțan Dumitru, Boțan Delia, Covaci Pavel, Grama Dimitri, Lăpăduș Traian,* susținând, la absolvire, examenul. Am fost, mai apoi, în 1972-1973, colegă cu foștii mei dascăli, ca profesor de limba franceză.

Profesorul Gheorghe Crețu, fost director la Școala Ajutătoare

În cele ce urmează, pentru a ajunge „dascăl la Castel", trebuie să punctez (prin bunăvoința d-lui prof. *Gheorghe Crețu – Castelul Macea*, *Micromonografie*, Vasile Goldiș University Press, Arad, 2009, pag. 16-17-18-19), câteva destinații pe care le-a urmat această clădire de Patrimoniu, după ce a fost cumpărată de medicul *Adam Iancu* (Curtici).

- Între anii 1946-1948 va fi Orfelinat pentru copii orfani de război.După cel de-al Doilea Război *2013*Mondial, în anul 1948, castelul este naționalizat și trece în proprietatea Statului român. De acum, va avea mai multe destinații, după cum urmează:

- Între anii 1948-1950 devine *Azil pentru orbi* sau persoane cu ușoare deficiențe de ordin psihic.
- În perioada anilor 1950-1952 este *Școală de Corecție* (de Reeducare) pentru copii orfani și cu probleme de comportament.
- În anii următori, 1952-1953 va deveni *Pluton de instruire* a câinilor pentru grănicer (Ministerul Forțelor Armate).
- Anii 1954-1956 va fi *Sediul Cooperativei Agricole de Producție* (aripa de Nord) iar din 1956 CAP-ul se va muta în Pavilionul de vânătoare, având aici Sediul până în 1990.
- Întreprinderea „Tricoul Roșu" va amenaja, la Castel, între anii 1957-1960 o *Tabără de pionieri pentru copiii muncitorilor.*
- Din Octombrie 1960, până în 1986 va funcționa la Castel *„Școala Ajutătoare*" Macea, primul director fiind învățătorul *Arcadie Semlecan*, școala având un efectiv de 45 de elevi. Alți directori: 1961-1963 – *Zatic Filip*; 1963-1975 – *Costea Nicolae*; 1976-1984 – *Crețu Gheorghe*; 1984-1986 – *Floca Eugen.*

În anul 1972, Școala a avut un număr de 180 elevi și 36 cadre didactice, printre acestea, numărându-mă și eu, venită, în ianuarie 1971, la propunerea regretatului profesor, *Traian Lăpăduș*. Directorul, pe atunci, profesorul *Costea Nicolae*, îmi fusese diriginte, în clasa a V-a la Școala Elementară din Comună (avea să-și găsească sfârșitul tragic, alături de alte două cadre didactice, în drum spre Școala Ajutătoare de la Șiria, spre a face bucurie copiilor de acolo). Două cadre didactice rănite atunci, au supraviețuit, dar, din păcate, una s-a stins (prof. Doina Tăucean, de-o boală crudă), prof. Dumitru Ciupuligă, este, încă în viață.

Dacă, în anul 1968, *Pădurea* cum o știam noi măcenii, a devenit *Parc Dendrologic*, iar în Castel a ființat *Școala Ajutătoare*, aceasta a fost desființată, abuziv, în 1986 și mutată până în 1990 la Petriș. Aceste pagini sunt parte din viața mea.

După anul 1990, Castelul a fost distrus, iar din 1991 a fost închiriat Universității de Vest ,,V. Goldiș" Arad.

În prezent, Grădina Botanică Universitară Macea poartă numele mentorului meu și al multor generații de elevi măceni, *Pavel Covaci.*

Aceeași semnătură *Pavel Covaci*, în două momente diferite.

- *Plan de lecție* vizat Pavel Covaci - 1972
- *Autograf* semnat Pavel Covaci - 2002

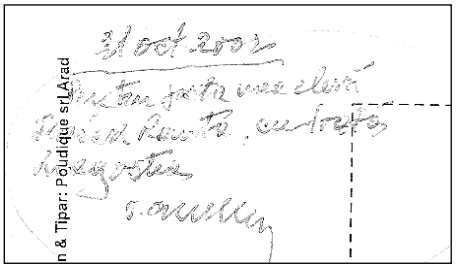

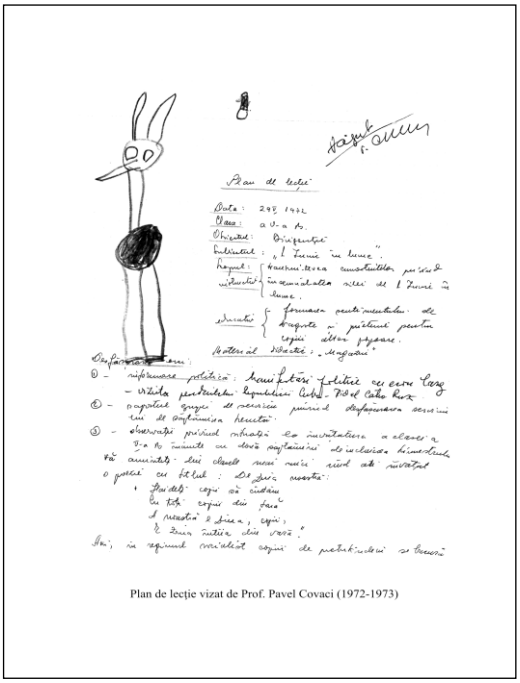
Plan de lecție vizat de Prof. Pavel Covaci (1972-1973)

Ceea ce se vede aici, este *prezența* mea în sat după absolvirea Facultății de Filologie – Timișoara ca *dascăl*, vreme de aproape 10 ani.

La Castel – Școala Ajutătoare - 1971

La Castel – Școala Ajutătoare - 1972

La Castel – Şcoala Ajutătoare - 1973

Grup de elevi castelani în tabără la Borşa – 1978

Căldura colegilor mai în vârstă, mi-a dat puterea să răzbesc, peste ce avea să urmeze mai apoi, frumos sau mai puțin frumos în viața mea. N-am să uit *lecțiile deschise* (aici mi-au fost făcute Inspecții pentru Gradele de Definitivat - Gradul al II–lea), precum tot aici am organizat cele mai frumoase întâlniri de suflet (să nu uităm Terasele, Laptele acru și pe Domnul Sfetcu inspector din București).

Pădurea, era pentru noi, un loc minunat de refugiu, de cunoaștere, de Sărbători, căci, formam o familie.

Teiul ne găzduia sub coroana lui înmiresmată.

Ca educator (supraveghetor la temele de după-amiază), ca profesor-logoped de Corectarea defectelor de vorbire, ca profesor de Limba română, am reușit să mă familiarizez cu particularitățile copiilor care aveau nevoie de multă afecțiune și care erau veniți din toată țara (Timișoara, Caraș, Predeal, Maramureș, București).

De elevul Ghiorghian, din București, mă leagă cea mai tristă amintire, din viața mea care, nu m-a ocolit. În Duminica Floriilor, 1971, eram de serviciu pe școală, s-a urcat într-un copac, *acum îl puteți vedea lângă Troița din curtea Grădinii Botanice*, s-a dezechilibrat, suferind de epilepsie, a căzut, și cu toate eforturile medicilor, nu a putut fi salvat. El avea 15 ani, eu 21 … . Îi mulțumesc și pe această cale Familiei, care a-nțeles, cu adevărat starea de sănătate a copilului și mie mi-au apreciat calitatea, puterea de stăpânire și suferința prin care am trecut, alături de dumnealor.

✓ MACEA DIN CÂMPIA ARADULUI

- **Toponimie**

Harta comunei desenată de mână de Crişan Pavel - 1970

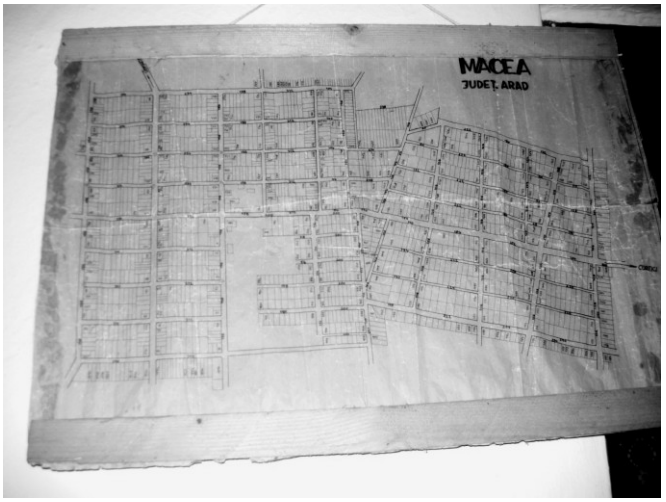

În cercetările noastre, dacă ar fi să rezumăm, simbioza etnică pe acest plai ar cuprinde apariţia, stabilitatea, dar şi dispariţia unui neam. După cum spunea Alexandru Graur: „numele de locuri trăiesc în documente”. *Toponimia* include istorie, iar în procesul de denominaţie rurală, raportul dintre numele de familie şi numele de sate este interesant. *Antroponimia*, ca ramură, a lingvisticii, studiază şi numele proprii, şi numele geografice, adică toponimicele. În câmpul larg al documentării noastre, nu vom uita uliţele satului, hotarele, parcelele sau toată etnografia locului, aşa cum ne este, încă, întipărită în memorie. Căci, aşa cum este aşezată comuna, la capăt de ţară, de aici începe şi urzeala, cea a poporului, a numelor, a locurilor sau a limbii, a Vetrei[12] pentru cei vii, dar şi pentru cei plecaţi. *Toponimia* (numele locului), *oiconimia* (numele localităţii), *onimele* (numele proprii), *oronimele* (ridicăturile), *antroponimele* (unele nume de familie), sunt, toate, dovezi grăitoare ale evoluţiei sociale.

Toponimia, în sensul larg, a fost considerată un domeniu auxiliar al istoriei. În studiul numelor sau al poreclelor, am încercat să le dovedim şi din acest punct de vedere, având convingerea că unele mai păstrează ceva şi din sensul de bază. În plus, le adăugăm şi pe cele de alte origini.

Toponimicele descriu forma sau aspectul exterior al locului, arată însuşirea termenului sau apelative la vegetaţia locului; exemple: Răcădău, Sălişte, Topila, Forviz, Satu Bătrân, Satu Nou.

Satul este împărţit pe numere de casă, în două mari diviziuni (zone): *Satu Bătrân* şi *Satu Nou*. (Satu Bătrân – aici au fost atestate primele locuinţe; Satu Nou– parte de sat construită după 1926).

Satu Bătrân cuprinde zonele: Cutoş = magh. kutas (capătul satului, spre drumul Sumartonului), Broşteri (înspre casa Chişeuan), Bărărie (drumul Complexului – de la

---

[12] Vatră, vetre s.f. 1. Suprafaţă inferioară, în plan orizontal, din interiorul unui cuptor ţărănesc pe care se scoate focul. 2. Locuinţă, aşezământ stabil, casă (părintească), loc de origine, de baştină, loc natal. 3. Vatra satului = suprafaţă, întindere de teren ocupată de ansamblul gospodăriilor, locuinţelor şi terenurilor care alcătuiesc un sat, un târg, o mănăstire, un oraş; suprafaţă de teren pe care se-ntinde satul şi pământurile cultivate din împrejurimile lui (cf. Dicţionarul limbii române moderne, Editura Academiei, RPR, Bucureşti, 1958, pag.919) / vatra -s.f-loc de baştină, de origine,aşezământ stabil, locuinţă / vatra satului-suprafaţă de teren pe care se întinde satul şi pământurile cultivate din împrejurimi, oamenii o ***îndumnezeiesc****, o populează şi o fac locuibilă.*

Căminul Cultural (est), Felhaz (înspre Complex), Uliţa nemţească, Gropoi (nord) – unde-şi aveau colibele ţiganii.

Înspre Broşteri - 1999

Uliţa Complexului - 1999

Satu Nou începe de la intrarea dinspre Curtici.

- Alte repere: *La moară*: este punctul ce desparte aceste două diviziuni;
- La *Peţăla*: casă-reper (în zona 0), din centrul comunei – sensul giratoriu;

- *Domnii* – viile de la Domnii (de la *Moisic* se bifurcă două străzi ce duc într-acolo);
- La *Moisic*: ultima casă din Felhaz, făcută de grof;

La Moisic - 2012

Drumul înspre viile de la Domnii - 2012

- La *Cioaiela*: (Pădurea de la Cioaiela) – drumul către Sânmartin (est), după porecla lui Gh. Tolan (Cioaiela), care a plantat pădurea;
- *În Coreea*: cartier nou, lângă fosta pădure, destinat tinerilor, pentru a-şi face locuinţe, chiar în perioada Războiului americano-coreean (1955);
- *Felhaz* – o parte a satului construită pe o ridicătură „casa de sus", pe „brâul lui Traian";
- *Cutoş*– (magh. Kutas) = loc cu fântână, (întâlnit şi-n bulgară = kutuš);

Cutoşeni cu o învăţătoare - 1963

Grup de tineri cutoşeni - 1963

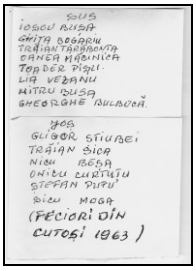

- *Buibel*– hotar între Curtici – Macea, dupa numele moşierului;
- *Moşescu* – după numele moşierului;
- *Cânepişte* – (magh. Konop) loc unde se cultivă cânepa, (aici găsim şi viile);
- *Topila*[13]– loc unde se topea cânepa;

Topila, obiectiv arheologic ce a fost deseori victima colecţionarilor şi împătimiţilor locali ai arheologiei, aici, unde a fost descoperit un lot de artefacte, în urma unor cercetări de teren efectuate în aprilie 2009, de către Victor Sava, Florin Mărginean şi Pascu Hurezan, de la Complexul Muzeal Arad. Situl a fost localizat la 2,20 km Est – Sud-Est de marginea localităţii, pe un drum ce duce înspre Complexul zootehnic, aproape de gropile fostei cărămidării.

Aici au fost găsite fragmente de ceramică de pe o suprafaţă de 450 m pe axul N-S si 550 m pe axul EV.

Este de remarcat faptul că situl Topila a făcut subiectul altor cercetări arheologice încă din 1971 prin studiul lui Eugen Comşa, apoi, în 1976 Petre Roman publică un mic articol iar în 1978, când apare volumul *Aradul, permanenţă în istoria patriei*, localitatea este pomenită în contextul descoperirii Culturii Baden. Repertoriul arheologic face referire la descoperirea mai multor artefacte ce aparţin culturii neolitice Tisa dar şi unele ce pot fi atribuite Culturii Baden.

Avem să consemnăm strădaniile de documentare găsite în manuscris ale fostului arheolog Egon Dörner, decedat în Germania, precum şi un *Caiet de Patrimoniu al muzeografului arădean*, Nicolae Kiss, din 1978, în inventar fiind trei topoare care ar proveni de la *Topila* de prin anul 1947. Aceste ultime documente, se află în arhiva *Secţiei de Istorie Veche a Complexului Muzeal Arad.*

---

[13] *Topila, la est de comună, apa rămânea multă vreme adunată într-o o baltă ce servea pentru confecţionarea cărămizilor, între anii 1880 - 1890.*

Aici aveau să fie găsite urme de aşezări omeneşti, bine conservate

Nu putem omite o cercetare pentru a fi încredinţată Muzeului din Sf.Gheorghe de către un grup de amatori din Kissiratos, Dorobanţi, în anul 1955, fără ştirea muzeului arădean, rezultînd un pachet de treisprezece piese.

Mai târziu, în 1956 Kovacs Ferencz donează o parte din artefactele descoperite, iar în 1966 se descoperă o daltă de către un elev. Un alt colecţionar, Nicolae Kugelman donează câteva artefacte muzeului, ca urmare a unor cercetări de prin 1973, pe cutia cu ele fiind inscripţionat Topila, 15 aug.1973.

Cercetările din 2009 scot la iveală artefacte interesante, fragmente de figuri umane, animaliere sau picioare de altare ori opaiţe, picioare de vase .s.a.

O concluzie despre situl de la Topila este că studiul efectuat de P. Roman este eronat dar, după cercetarea din 2009, rezultă că situl este unul multistratificat, iar ca orizonturi cronologice, avem unul ce aparţine *Neoliticului* şi un altul, *Epocii Bronzului*. Se pare că situl preistoric a fost suprapus de o necropolă a cărei datare este incertă şi de o slabă locuire de sec. XI-XIII d.Hr. Oasele umane si vîrfurile de săgeţi din fier, unul fiind în colecţia muzeului, găsite de un muncitor în 1955, ar putea duce la concluzia că necropola ar fi putut să aparţină Evului Mediu timpuriu. (Despre cercetările arheologice de la Topila Macea, vezi Victor Sava, *Descoperiri neolitice şi de epoca bronzului la Macea Topila, județul Arad*, în Crisia, XXXIX, 2009, pag.17,- 40, Editura Muzeul Crișurilor, Oradea).

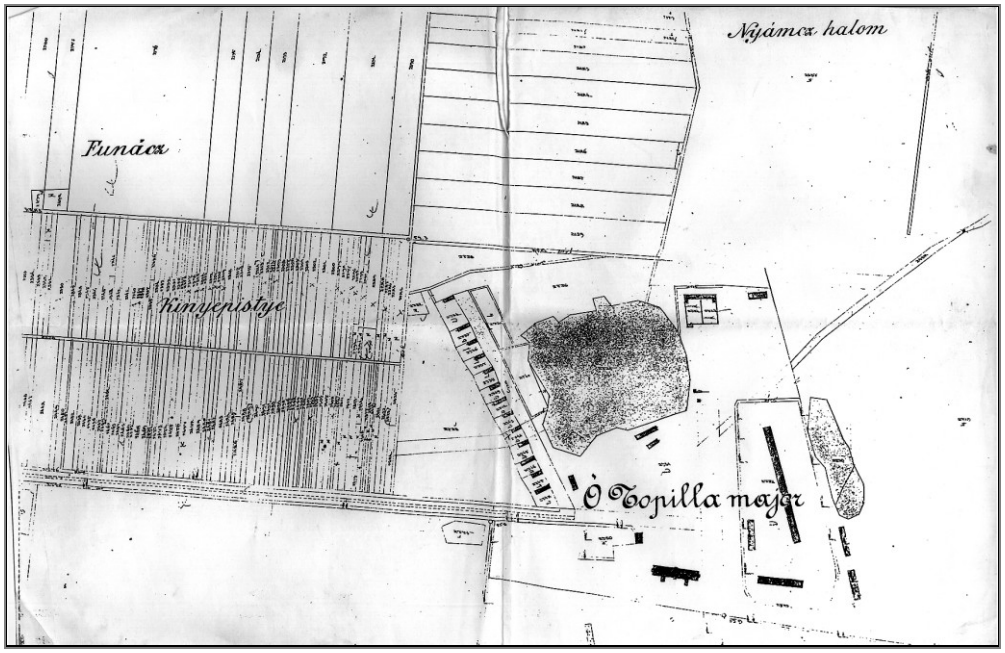

Harta Topilă - 1979

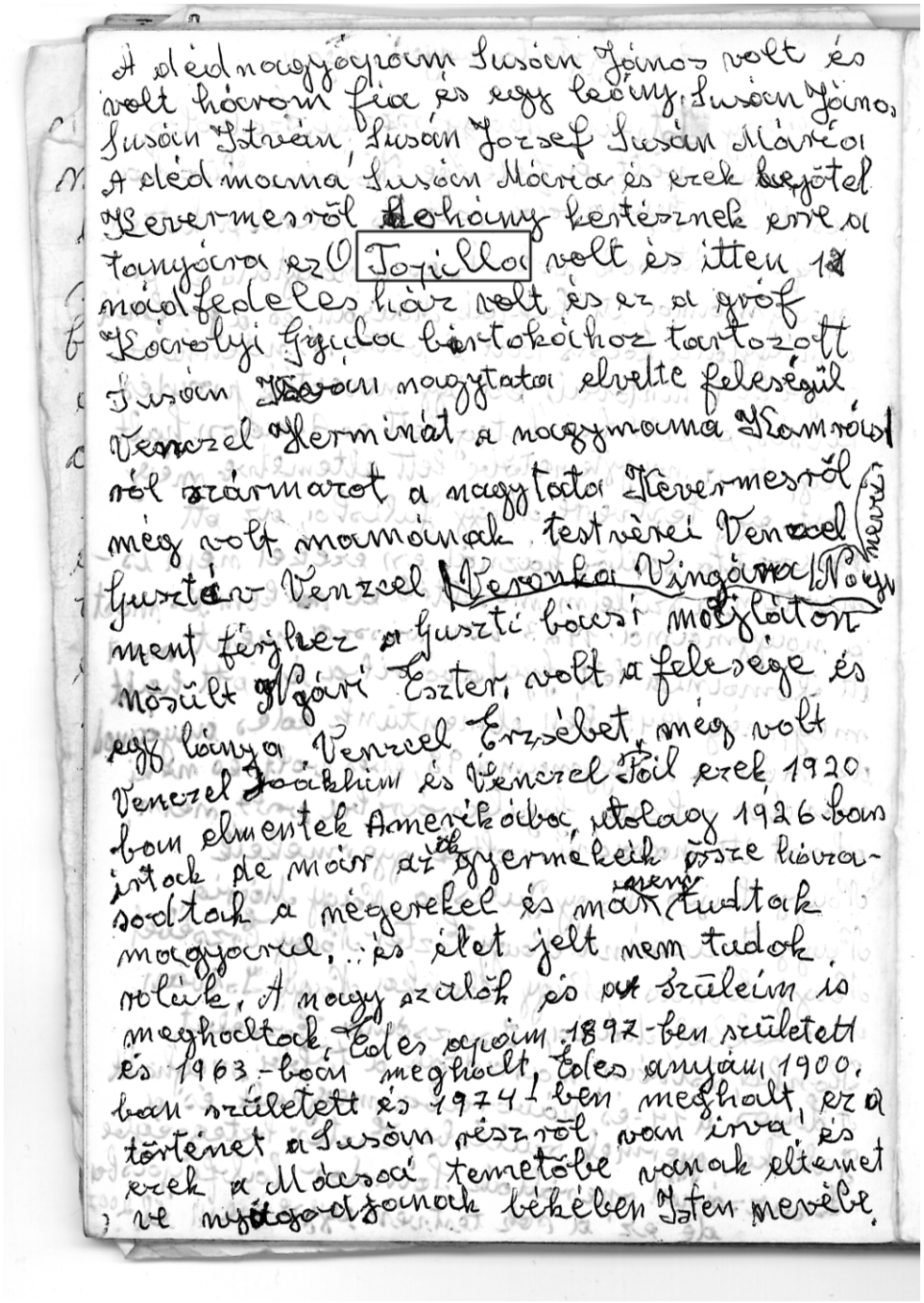

A elsõ nagyapámnak Susán János volt és volt három fia és egy leánya, Susán János, Susán István, Susán József Susán Mária. A elsõ anyánk Susán Mária és ezek hárman Kevermesrõl Bihar megyébõl ezen a Tanyára ez a Topillon volt és itten 12 szobás cselédes ház volt és ez a gróf Károlyi Gyula birtokához tartozott Susán János nagyatánk elvette feleségül Venczel Erminát a nagyanyánk Komáromból származott a nagyatánk Kevermesrõl még volt anyánknak testvérei Venczel Gusztáv Venczel Veronka Vingárnál ment férjhez a Gusztáv bácsi második nõsült Gyõri Eszter volt a felesége és egy lánya Venczel Erzsébet még volt Venczel Joákim és Venczel Zsófi ezek 1920 ban elmentek Amerikába utolsó 1926-ban írtak de már az õ gyermekeik össze házasodtak a négerekkel és már nem tudtak magyarul... és élet jelt nem tudok róluk. A nagy szülõk és szüleim is meghaltak. Édes apám 1892-ben született és 1963-ban meghalt, édes anyám 1900. ban született és 1974-ben meghalt, ez a történet a Susán részrõl van írva, és ezek a Mócsai temetõbe vannak eltemetve ve nyugodjanak békében Isten nevébe.

Manuscris despre Topilă - Şusan Elisabeta - 1979

Ultimul măcean de la Topilă (după cum se autodefineşte) se numeşte *Göczo Andrei zis Bandi* (*foto*), născut la 30 mai 1949, părinţii. Göczo Adalbert şi Şusan Elisabeta locuind o vreme la Topilă.

Şi bunicul, din cioban ajuns preşedinte de CAP, Şusan Andrei a locuit la Topilă, iar mama, destul de târziu, la insistenţele familiei a început să îşi scrie memoriile pe mai multe pagini de caiete, în limba maghiară.

La hodaia de la Topilă erau mai multe case, ultima era a bunicului, vecină cu a Răntenştilor, cu care se aveau bine. Familia sa a plecat prin anii 1950 de la Topilă, la Dorobanţi, alţii au luat, forţat, calea Germaniei sau a Israelului însă, povesteşte, că vacanţele, pe la şapte ani, le petrecea la Topilă, unde locatarii sălaşului trăiau în bună înţelegere, sfărmau porumb, mulgeau laptele, coceau cocoroadă în cuptor.

La Topila Nouă, Ujj Topila exista şi o şcoală, devenită grajd, cu vremea.

La Topila veche, ultima casă era a bunicilor, iar la 1km era a Răntenştilor.

Alţi vecini de care îşi aminteşte: Ceoaiela, Feher, Tekelekea.

Apa de băut era asigurată printr-o pompă dublă cu care se extrăgea iar lucrătorii, săpătorii o beau din ulcioare cu supape, de fapt un obiect asemănător cu o tobă.

Dintre ocupaţii, îşi aminteşte: tăiatul cânepii, cultura fasolei, a cartofilor, a lubeniţelor, a tutunului. Este şi o poveste cu feciorii care terminau mai repede de înşirat duhanul pe aţă erau şi harnici şi buni de însurat. Tutunul se înşira pe o sfoară cu un ac de duhan *füzo* iar operaţiunea se numea csomostak-ciumăit. Prelucratul cânepii se făcea cu un piaptăn special, *rokka*.

Pe lângă case, creşteau păsări de curte iar ouăle, cu sutele, se împărţeau la vecini. La fel caşul proaspăt ori fructele.

Locuitorii Topilei se îndeletniceau şi cu pescuitul, care se făcea cu o ladă pe post de barcă iar peştii se prindeau într-o găleată, apoi se împărţeau.

Albinăritul era o altă îndeletnicire, la fiecare casă era un loc pentru albine, numit *Mehes Kaptar*. Mierea se aduna într-o oală de plev cu o scobitură prin care se scurgea, la producerea curenţilor de vânt iar fagurele se tăia cu un cuţit special.

Pe Drumul mare mergeau vacile, iar pomii fructiferi şi via străjuiau casele oamenilor.

În faţa caselor era o Prunişte şi paie care nu era voie să se ţină în curtea localnicilor topileni.

La 3-4 km de Topilă era Pădurea Baronului Takacs cu un vestit domeniu de vânătoare, unde a poposit şi G.G.Dej. Acolo mai erau şi două rînduri de aluni dar şi smochini. Moţii din Câmpeni străbăteau Şimandul şi Pădurea de la Takacs şi aduceau mere şi pere pădureţe iar Erji neni îi servea cu produse din câmpie la schimb.

Un singur exemplar de alun încă mai există iar interlocutorul nostru povesteşte că prin anul 2000 şi-a dus familia la Topilă şi a luat un lăstar de alun pe care l-a plantat acasă.

Album de familie - Göczo Andrei (de la Topilă) - 1956

Despre Rănteşti povesteşte că erau bine înstăriţi şi îmbrăcaţi, David cu căbat lung, cojoc împestriţat cu motive populare iar Iren Neni avea rochii largi, poale şi spătoi cusute în casă. Este vorba despre părinţii lui Taica Ranta şi al presupusului inventator al hidroavionului, despre care Bandi povesteşte că o auzit cum s-or ocoşit să facă un aparat de zbor, or încercat la Siti să zboare dar aparatul s-a desfăcut şi aripa s-a rupt.

- *Măzărişte* – loc unde se cultiva mazărea furajeră;
- *Tuleişte* – sau porumbişte;
- *Tocaci* – (Pădurea de la Tocaci[14]), după numele nobilului;
- *Zăbreni*– de la Gara Nouă, spre Macea;
- *Movila tătarilor*, situată la nord vest înspre graniţa cu Ungaria;
- *Drumul Grofiţei*[15] este drumul pe care fata grofului îl parcurgea de plăcere, în fiecare zi, pentru că nu era măritată, până spre Topilă;
- *Drumul oilor* – era drumul pe care treceau oile grofului şi coincidea cu Drumul vacilor (azi, *şoseaua* spre cunoscutul Complex Agroindustrial);
- *Drumul lui Traian* („Valul lui Traian") consemnat în volumul bilingv *De-a lungul frontierei*, Arad, 2005, p. 56). Se presupune că Traian, vrând să cunoască mai bine Dacia, a trecut prin părţile noastre, pe acest drum (după Uliţa nemţească, alături de Gropoi, lângă Cimitirul Catolic). Lângă acest „vallum" există cinci movile necercetate. Movila din curtea şcolii a fost distrusă, actualmente existând terenul de sport;
- *Drumul Julii* – este drumul ce duce spre Ungaria (Gyula), aproape de Cimitirul Catolic, având drept reper un dud;
- *Frişoaia* – pe drumul Buibelului, la dreapta, (după onomastica doamnei Frişoaia);

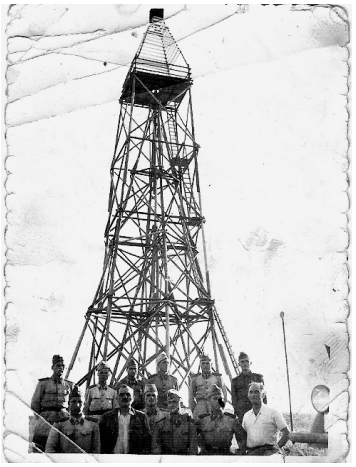

Observator la Frişoaie (din lemn) - 1952

- *Homocoş* – este un nume unguresc dat de grof (în Coreea);

---

[14] *Pădurea Tocaci sau Ujfalo, este vorba despre urmele unui aşezământ în formă de omidă de prin anii 1920 care a servit ca loc de adăpost paznicilor de ogor, cunoscut şi de Casa Comunală, din informaţiile primite de la G.Andrei din satul Dorobanţi, ai cărui străbuni au locuit aici.*

[15] *Drumul Grofiţei – denumire rămasă şi azi. Drumul porneşte de la moară pe lângă viile de la Domnie, pădurea Cioaiela, drumul Sântănii până la Tokacs (Tocaci). Era bine întreţinut. De o parte şi de alta era lizieră de arbuşti (Prunus Spinosa). Pe el se plmba grofiţa cu fetele, cu hinteul, când mergea în ospeţie la moşierul Tokacs sau Kintzik. Există şi o proză scurtă "Drumul Grofiţei" scrisă de Moţiu Gligor Bulduş (scriitor măcean).*

Întreg castelul era acoperit pe dinafară cu iederă. În 1954 când devine sediul C.A.P., preşedintele de atunci, Ielina Gheorghe, dă dispoziţie ca iedera de pe castel să fie dată jos. De ce? Acest lucru este executat de Kondora Francisc, tractorist, mai târziu devenit şi el preşedinte la C.A.P.

Tot pe vremea C.A.P. –ului, în turnul castelului, a fost pusă pază pentru prevenirea incendiilor din timpul verii, mai ales la ariiile unde se treiera grâul cu batoza. Într-o vară este urcat în turn Varga Ştefan (Varga Pişta), un om foarte gras. Se spune că "era de o maje şi jumătate". El nu a mai coborât din turn toată vara. Avea, sus, un adăpost pentru umbră şi ploaie şi i se aducea mâncare şi apă pentru mai multe zile. Mai spre toamnă a fost găsit mort. Problema mare era cine şi cum să-l coboare. Soluţia a fost găsită până la urmă. A fost pus într-o pătură, legat cu un ştreang (funie) şi lăsat cu grijă, pe lângă turn, până jos.

- *La Hoancă*[16] – teren situat pe o adâncitură;
- *La Gropoi*;

În Macea, acest toponim se găsea în două locuri. Lângă Cimitirul Ortodox, înainte era o Belitoare. Cei mai renumiți măcelari, Ardelean Gheorghe (Flocău) și Gros Traian (Chisăliță), duceau aici animalele (vaci, oi, porci), le loveau în cap, le beleau apoi le duceau la măcelărie (misarniță) pentru a le despica și comercializa. *Belitoarea* consta dintr-o clădire cu o cameră, cu beton pe jos și cuiere pentru agățat animalele.

Este cunoscut și locul unde se făceau văiuguri. Toponimul, credem, este cunoscut datorită adânciturilor făcute prin săparea pământului. Aici locuiau țiganii care aveau și case improvizate. Locul este situat după Cimitirul Ortodox, aproape de cel Cimitirul Catolic.

- *Pă Dâmbă* – teren situat pe o ridicătură (domb, maghiar) (*vezi foto*)
- *La Holumb* – mușuroi în pădure, ridicătură de pământ
- *La Siti* – pe pășune (înspre Sânmartin)
- *Pă Nimaş* – (nyomás – magh.) – loc de pășunat
- *La Lenocu* – casă de la capătul satului, înspre Complexul Agroindustrial

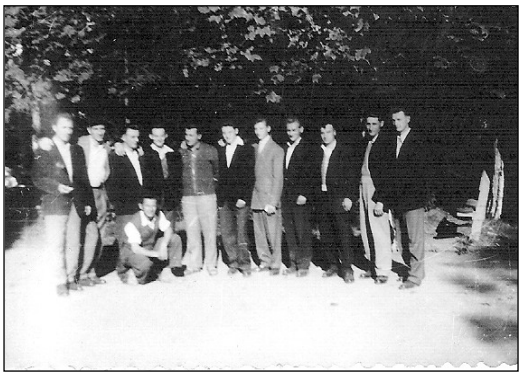

- *La Cohanu* – în vecinătatea Complexului Agroindustrial
- *Locu Piaţului* – în vecinătatea actualului Cămin Cultural (*vezi foto*)
- *La Canton* – pe calea ferată, înspre Ungaria (*foto)*
- *La Castel* – azi aparţinând Universităţii de Vest „Vasile Goldiş”, sub titulatura Grădina Botanică Universitară.
- *La Biserică – „punctul 0*” al localităţii[17].

[16] La Hoancă - un nume atribuit după caracterul unei femei rele-hoaşcă (din ucr. haska) local, cunoscut sub denumirea de C*imitirul animalelor*

- **Onomastica – nume și supranume**

În cele ce urmează, vom încerca sa facem o clasificare a poreclelor, după mai multe criterii:

≈ *Criteriul culorilor:*

Albu, Bălu, Negru, Galbănu, Piroşgoatea, Lila, Roşu, Lucalualbu, Suru, Neagra, Vânătu, Negroaie

≈ *Criteriul alimentar:*

Tăiță̆l, Pecaru, Lăptariu, Nană Lencă cu Țucuru, Șoanca, Gălușca, Brânza, Țucuri, Tocăneaua, Coardoș, Clisa, Păsula, Pitoc, Caşu, Oauari, Jinchița, Cărdăboşu, Rototișca, Țuicaș, Măiuc, Tărhonea, Jumara, Langoşu, Praiu, Chisălița, Mălaiu, Ranta, Mălăița, Fărina, Mălaicoardă

≈ *Criteriul profesional:*

Căuaciu, Socaciu – Socăcița, Borbilu, Ferariu, Chipărașu, Mojeroaie, Băgăița – Băgăul, Pilotu – Poietu, Maistoru, Boici, Ghiță Poștașu, Cantoru = Sfătu, Ciocănel, Pețu, Birtașu „Țucă-l Unchiu”, Ciotea, Ștrengari, Păcuraru, Bădicaraşu, Purcaru, Lemnariu, Iuhaz, Contabilu, Cizmaș, Moraru, Rotaru, Săbău – Săbăița, Borbiro, Vizitiu, Ciobanu, Fauru, Gâscariu, Pilaru, Șintăru, Vițălaru, Holdeoaie, Văcaru, Crâsnic, Birtășița, Lăcătuşu

≈ *Criteriul vegetal-botanic:*

Piparca, Ruja, Curechiu, Băgăul, Vişina, Orzu, Mazărea, Buruiană, Măcrişu, Cepiș, Gurguna, Hajma, Crumpa, Zmida, Ludaia, Păiuț, Păsula, Paicoș, Cigoi

≈ *Criteriul animal (păsări):*

Șerpile, Iepurile, Bou, Țapoș, Oița, Broşcovanu, Berbecu, Toni cu-Iepurile, Văcaru, Puica, Poțocu, Pirchița, Poțochina, Musca, Moima, Gâsca, Mâțu, Rațu, Birca, Birconu, Pițigușu, Dihoru, Grangoru, Calu, Buha, Ciuta, Cucu, Purcelu, Găina, Lupu, Tuccea, Murgu, Buduga, Bica, Vrăbieşu

≈ *Criteriul obiectelor:*

Ștrimfu, Goaga, Drodu, Cotoroi, Lemnu, Trişca, Bumbu, Cocenaș, Clopu, Ciocănel, Ciontu, Țoanga, Șuștariu, Jeşcău, Cizma-Tureacu, Dosoiu, Lemnu, Bricea, Căciulă, Cuiedan, Socală, Burdușel, Bădicarăşu, Plumbuț, Bila, Spătaru, Grițari, Butucu, Doba, Fedeu, Toaca, Armanu, Tărăboanță, Țundrea, Teaca, Litău, Troaca, Miță̆la, Obdelea, Pipasş, Başcu, Mața, Căzanu, Jlarfa, Butucu, Foarficile, Dudaș, Câlțu, Cătrința, Cerganu, Ciuturiga

≈ *Criteriul defectelor:*

Stângaciu, Grumăzoi, Direptu, Crăcitele, Bălu, Râia, Râiosu, Flencău, Gâbu, Șodu, Broanza, Bizdiga, Mutu, Haiulubălu, Plecătoarea, Mociocu, Betear = Bitangu, Lungu, Zâmbrea, Mustața, Mânjala, Limboasa, Cârnu, Ştrengari, Crețu, Crețulaşu, Cioncu, Grosu, Foltea, Grasu, Ciuposu, Bărbosu, Bizdiguț, Belea, Hâdu, Flender, Năsui, Mincinosu, Topia, Șchiopu, Țapoș, Surdu, Hodorogu, Ochiuț, Orbu

≈ *Criteriul „necesități”:*

Beşa, Pişu, Beşuța, Beşinoasa, Buricu, Fundu, Curvirea, Cacăfer, Căcătoi, Flocău, Clonțu, Cur-de-pasăre, Clonțișca, Pipiș, Cufuri…

≈ *Criteriul aşezămintelor:*

Abrudan (Abrud), Chinezu (China), Ardelean (Ardeal), Cărăsău (Caraș-Severin), Bănățan (Banat), Cuiedan (Cuied), Brădean (Brad), Ciumedean (Ciumegliu), Crişan (Crişana), Jidanu, Jidovu (Israel), Chişeuan (Chişineu), Ciolpanu (Ciolpani), Ineuan (Ineu), Mocanu (mocan), Julean (Jula – Ungaria), Moldovan (Moldova), Oltean (Oltenia), Morodanu (Moroda), Otlăcan (Otlaca-Pusta – Ungaria), Obreja (Obreja), Mauru (maur), Pădureanu (Pădureni), Mureşan (Mureș), Peşcanu (Pecica), Maghiar (maghiar), Petrila (Petrila), Șiclovan (Șiclău), Orădanu (Oradea), Semlecan (Semlac), Pâncotanu

(Pâncota), Șumăndan (Șimand), Sibianu (Sibiu), Socodoranu (Socodor), Rusu (Rusia), Vărșendan (Vărșand), Tornea (Turnu), Turcu (Turcia), Tămăjdan (Tămașda), Nădăban (Nădab)

≈ *Criteriul social (uneori în antiteză):*

Bogat – Sărac, Bătrân, Pogan, Corcobel, Chiaburu, Banu, Spătariu, Cozman (în sens de = ordonat), frate geamăn cu Damian (îmblânzitori, martiri, doctori „fără de arginți"), Alexa = omul lui Dumnezeu (apărător)

≈ *Criteriul „nume de nume":*

Uănu, Moisicalumara, Uănupetri, Moisicalumoisoc, Țucălunchiu, Pătrulumoașa, Adămuț, Tomalupinel, Antonu Cioncului, Traiantraian, Bălălaica, Tutipore, Bedeleucea, Văidoaie, Beleșteuăi, Urichiușca, Broșcovanu, Burdănocu, Ghiorghica, Dăvidoc, Ghiorghic, Gustoc, Ghiorghioaie, Ștefănoc, Ghiorghiuț, Redeșocu, Ghiculaș, Haromșogor, Alupinel, Nisâile, Bunulutoderica, Piroșgoatea, Tiioaie, Petreușu, Holdoaie, Limululupu, Sentilunisăie, Sânpetreanu, Ghiuri Căuaciu, Virag (magh. Floare), Ghiulița Maichii, Flore (nume de familie), Haiulubălu, Văruțoaie, Iuănele, Bădioaie, Iuănaș, Berceoaie, Laialuoănu, Lucalualbu

≈ *Criteriul „Clanuri de clanuri":*

Andești, Hexănești, Căzănești, Otlăcănești, Curtuțești, Șiclovănești, Donulești, Tolănești, **Tăulești**, Mercești, Vezănești, Hornești

≈ *Criteriul rezonanțelor biblice:*

Ana, Miron, Adam – Anghelina, Păștcuț, Avram, Prorocu, Crăciun, Sâmpetrean, Gheorghe, Petrița, Iacob, Floroaie, David, Dumnezaica, Floare, Cristos, Iafed, Crâsnic, Mihăioc, Gravilă, Moise, Pascu, Maria, Pătru.

≈ *Criteriul „altfel de nume":*

Miciurin – savant, Manix – actor, Venus – poet, care, rostite, sunt în totală discrepanță cu alte nume, formate prin derivare sufixală, diminutive sau augmentative, de felul: Pișpilic, Șendoric, Livia lu Vlăduț, Diculaș, Frătiuț, Bizdiguț sau Ștefănoc, Lenocu, Horneoaie, Besoiu, Floroaie, Ciupuligoaie și, de ce să n-o spunem, la persoanele în vârsta depășesc aria lor culturală.

≈ *Criteriul cosmic-terestru:*

Soare (fost angajat CEC)
Pârjol (nume al dezastrelor).

≈ *Criteriul diverși:*

A. Armanu, Aron, Avrămuț, Adoc, Apa
B. Barbu, Bonta, Barna, Bontău, Badea, Borodu, Bădia, Bulduș, Bărnău, Bondriș, Bănădic, Boldiș, Băndulea, Bojar, Băndulicea, Boți, Bânana, Buchiș, Balta, Bălălaica, Bandi, Buduga, Băștcu, Burdănocu, Babău, Burcuș, Bengauăle, Buțurcă, Bedeleucea, Bușa, Benai, Buta, Beibu, Bota, Bela, Bodonișcu, Belea, Buri, Bizdiga, Buțu, Bizdiguț, Braicu, Birconu
C. Cazan, Cărăsău, Colompar, Cătrința, Colceriu, **Cotoroi**, Cățca, Cojnița, Câlțu, Coașți, Crâșpan, Cordoș, Crâsta, Cenea,

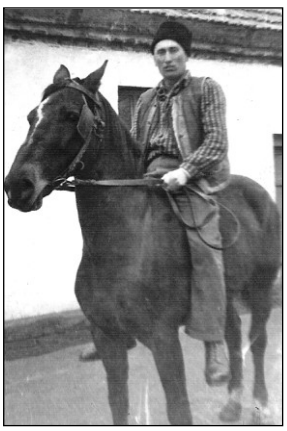

Cheşcheta, Chenciu, Chintreş, Ciulu, Ceidereş, Chiţa, Ceciuţ, Ciuturiga, Chebeleu, Costea, Ciuta, Ciuda, Ciocea, Cioncu, Cocoveţu, Ciotea, Cocoţalu, Cionoc, Codoş, Cioaiela, Cotrovu, Cobu, Ciuricu, Clepea, Cuiedan, Craut

D. Dădărăşca, Dijain, Dărvăşan, Dilimanu, Dehelean, Dreci, Dihoru, Diloş, Didu, Dâmbu, Doda, Dudumanu, Dodu, Drugosu, Domba, Dura, Dodolic, Dugău, Donea, Drăganu, Dochiţa, Dudurişca, Dişcora, Dugău, Diculaş, Duşani

F. Frăteanu, Făsie, Frătiuţ, Feldi, Floroaie, Fonioş, Flender, Fizite, Foacli, Foghioş, Fluchi

G. Gabor, Ghiga, Grama, Goaga, Găzdolea, Ghiurcovici, Gaşpar, Gubiţa, Ghica, Ghiucu, Gheorghiuţ, Gheghea, Ghila, Guruie

H. Halas, Homoloaie, Hauca, Hodu, Haiciu, Horia, Hosu, Hodorogu, Holodu, Hoza, Hărdălau, Hodrea

I. Iani, Ienciu, Iaia, Ilieşiu, Ioţa, Inclovici, Irimie, Izicuţ, Iordache, Incău, Ioşcuţa

J. Jamu, Jeşcău, Jofi, Jimbu, Joandrea, Jurjuţ, Jelcu

L. Lascu, Lenocu, Laţi, Lişcu, Learik, Limboasa, Litău, Luluşa, Liţa, Lebovici, Leca

M. Magoni, Moga, Mantu, Michi, Manti, Micula, Manix, Moşcodanu, Majas, Milan, Mănuţ, Mândrilă, Mărcuţ, Măcinica, Mladin, Maţa, Moanea, Mara, Moisic, Maxa, Moisoc

N. Natea, Nisâile, Năsui, Nişca, Năzărie, Nioniu, Nela,

O. Onti

P. Păcală, Peţala, Pârca, Peţu, Paştina, Pimpală, Palcu, Pişpilic, Pac, Pinel, Pătroala, Petişele, Pârvu, Pleşu, Pârjol, Petriţa, Pârciu, Proc, Pipio, Priochin, Peicu, Ptelău, Pilan, Papi, Pelheş, Ptelea, Poanca, Pupana, Purdicu, Piţipindar, Pevăla, Pilcovici

R. Rara, Rusalim, Ranta, Râpaş, Ricti, Redeşu, Robu

S. Sazaraz, Stanciu, Suciu, Sonu, Socală, Sâia, Sica, Stoarik, Sânguru, Silu, Sandiciu, Sânteanu

Ş. Şactăru, Ştiubei, Şaia, Ştrela, Şovai, Ştofăla, Şodu, Şimoanca, Şimei, Şuman, Şendoric, Şuşani, Ştireacu, Şoncuţa, Şolomite

T. Tămaş, Tolanu, Tăula, Tomica, Tatu, Ticăla, Târzâu, Truman, Techelechea, Truţu, Telepoţchi, Tutipore, Teteretea, Toderica, Terca, Tărănţişu, Tenţer, Tiia, Terente, Tifla, Todoruţ

Ţ. Ţaţa, Ţoanga, Ţărnău, Ţucudeanu, Ţoldanu, Ţuţuranu, Ţiboc, Ţucuri

U. Usca, Urichiuşca, Uţu

V. Vaş, Visi, Văidău, Virag, Văidoaie, Vlăduţ, Vărşăndan, Vuin, Vidicanu, Văruţoaie, Vidu

Z. Zaharie, Zâia, Zmida, Zarone, Zurga

Unele nume sunt combinate *fericit* şi produc nu numai un mare efect, ci devin hilare, chiar dacă nu a stat în intenţia celor ce le-au născocit să producă vreo anume meteahnă purtătorilor:

~ cur + de + pasăre = Curdepăsare

~ **cap + de + pene = Capdepene**

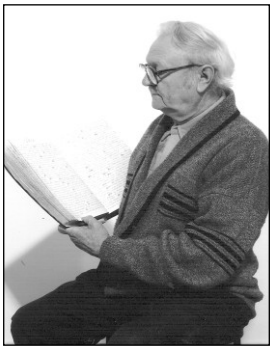

~ cacă + fer = Cacăfer

~ cap + de + bou = Capdebou sau (Ghiţalubou)

~ piroş + goatea = Piroşgoatea (nădragi roşii)

~ harom + şogor = Haromşogor

~ Ţucă + l + unchiu = Ţucălunchiu (birtaşul satului)

~ cal + verde = Calverde

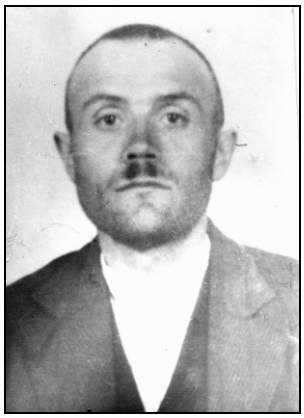

***Papi** în fața căşii - Şimăndan Pavel- 1945*
*Şimăndan Mihai – **Cionoc** (mare) - 1965*
*Şimăndan Gheorghe – **Socodoranu -** 1986*

Curtuţeştii – 1914
Maria, Ştefan, Sida, Ioan şi părinţii Ştefan şi Elena Curtuţiu - 1940

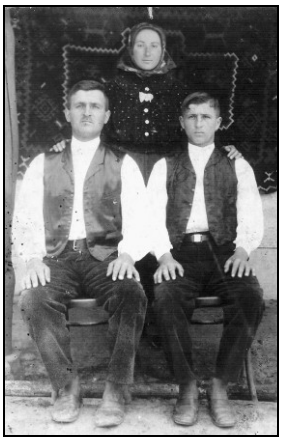

Ştefan şi Elena Curtuţiu - 1940
Curtuţ Ştefan, Curtuţ Ioan, Otlăcan Sida - 1941
Oanea Curtuţiu şi Florica – 1942

⊱ Administrație și activități comunitare

≈ Primăria

Se știe că Macea a fost atestată ca localitate încă din anul 1380, când un episcop romano-catolic a primit-o ca feudă și purta numele de Machija, și că primăria a luat ființă în anul 1730. (*foto* – Localul Primăriei). Ca organizare a avut un primar, un notar[18] și un perceptor iar ca rază de competență a avut o singură localitate.

Documentele care au existat înainte de anul 1943 au fost distruse în timpul războiului de către trupele hortiste care au intrat în sat. Datele de arhivă le deținem începând cu anul 1943, restul fiind distruse.

Între 1949-1950 se înființează un Comitet provizoriu, având în componență un președinte, vicepreședinte, secretar, casier, un funcționar, avându-i ca președinți pe Socaci Pascu, pe Dobrotca Ana și pe Ardelean Gheorghe (Holodu).

În 1951 se înființează Sfatul Popular[19], cu un Comitet executiv (președinte, vicepreședinte, secretar și câțiva membri, numărul fiind între cinci și șapte), denumirea fiind schimbată în Consiliul Popular Local (1968-1976), având, acum, în componență un președinte, doi vicepreședinți, un secretar, contabil-casier, agent agricol, un funcționar și trei membri). De-a lungul vremii, în componența Comitetelor executive s-au regăsit nume precum: Coman Dumitru, Belițescu Ioan, Hauptman Ștefan, Wan Gheorghe, Șiclovan Petru, Borbiro Petru[20], Maxa Gheorghe, Șoimoșan Ioan, Furca Teodora.

---

[18] *Notarul Iuliu Syiszai a fost adus de contele Karoly iar pe vremea lui au fost plantaţi castanii şi a fost amenajată şoseaua între parc şi primărie. La sfârşitul Primului Război Mondial, ţăranii l-au alungat pe notar, lovindu-l cu ouă clocite.*

[19] *1951-1968*

A.N. Fond 527 / inv. 630

Începând cu anul 1951 a luat ființă Sfatul Popular care a avut un Comitet Executiv format din președinte, vicepreședinte, secretar și membri. La început a fost format din 5 membri și apoi din 7. Activitatea și-adesfășurat-o pe raza comunei Macea având o singură localitate până în anul 1968.

Din anul 1968, în urma reorganizării teritorial administrative, și-a extins activitatea și asupra fostei comune Sânmartin, devenită sat.

Din luna septembrie a primit denumirea de Consiliu Popular Comunal și ca organizare a avut: un președinte doi vicepreședinți (din care unul salariat) și un secretar și trei membri. Ca salariați, au fost: contabil, casier, agent agricol și un funcționar până în 1976. În anul 1976, doi contabili, doi agenți fiscali și un funcționar administrativ. La început a avut Comitet executiv, iar din 1976, Birou Executiv care își desfășoară activitatea și în prezent.

Președinte *Secretar*

Ion Șoimoșan *M.Alexandriuc*

[20] *În timpul mandatului lui Borbiro Petru s-a terminat colectivizarea, electrificarea, s-a construit Căminul Cultural, localul de școală din Satul Nou, Dispensarul medical, Magazinul universal, Cooperativa de consum, trotuarele etc. „Universalul" conținea alte spații, cu librărie și bufet, urmează brutăria (1967), care aparținea Cooperativei de Consum, care din 1965 s-a mutat în fosta clădire a Sfatului Popular (azi blocul de locuințe).*

Lucrări de introducere a curentului electric pe drumul Curtici – Macea – 1952 (ocupat în prezent de o benzinărie)

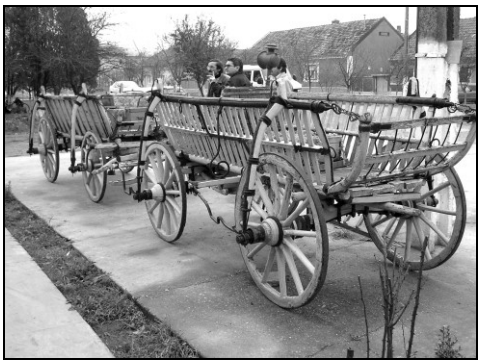

Hinteu - 1957

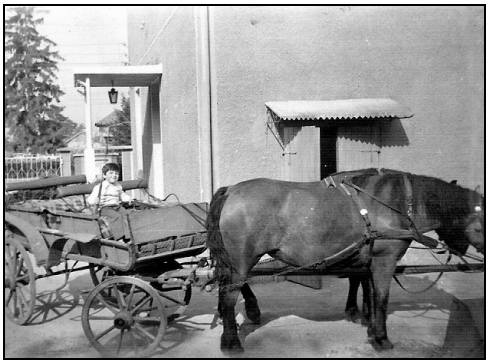

Cai înhămaţi la hinteul Primăriei - 1981

≈ **Piaţa**

Ziua de Piaţă era miercuri. Este şi acum.

Pe lângă produsele ce se găseau în gospodăriile localnicilor (legume, brânzeturi, fructe), se găseau şi produse ale moţilor din Vârfurile, Gurahonţ, Hălmagiu, care porneau cu carele, înspre câmpie. Vindeau mere, pere, prune uscate cu *ghioaba*, dar şi produse – acareturi, necesare într-o gospodărie: leaţuri, scânduri, ruzi de cocii, cozi de sapă, furci de lemn, var, mături, ciubere, nuiele, coşuri de brâncă şi de paie, pălării ş.a. de aceea, strigarea lor, răsuna peste uliţe: *Hai la mere şi la pere şi la mături şi ciubere!, Hai la mere şi la pere şi la doage ghie ciubere!*

Varza se aducea de la Socodor.

Piața - 1995

Piața - 2012

Pădureni (moți) la Macea 1995

Mături și var de la moți 1995

La Macea, moților li se spunea pădureni, și veneau cu carele cu coviltir, nu în căruțe.

Parcul „Pavel Mercea" – fostul Parc Comunal

La început, *Locul Piațului* era Parcul din fața Căminului Cultural, căruia i-a rămas numele. Apoi s-a desfășurat lângă moară, iar acum, vis-a-vis de Castel. Azi parcul poartă numele sculptorului *Pavel Mercea* (Parcul Central).

≈ **Spaţii sacre**

~ **Biserica Ortodoxă**[21]

Biserica Ortodoxă - 2010

Curtea Bisericii Ortodoxe - 2010

Biserica Ortodoxă[22], având la bază un plan în formă de cruce, datează de la sfârşitul secolului al XVII-lea fiind ctitoria lui Pavel Cernovici[23], ale cărui iniţiale, au fost găsite, în

---

[21] *Facem precizarea că aceste date fac conţinutul unui Chestionar conceput de profesorul Ghe. Creţu şi datat 15 nov.1999*

[22] ***Cum sunt Icoanele ortodoxe?***

Imagine a Domnului nostru Isus Hristos, a Maicii Domnului sau a Sfinţilor. Icoana este o Fereastră deschisă spre Cer. Şi oare cum ar trebui, să fim noi, muritorii? Nuni, sinceri, fără de tăgadă, smeriţi şi credincioşi. Nu trebuie însă să uităm un lucru: Fotografia nu este o icoană: Fotografia e chip, Icoana este imaginea unui sfânt, prin care citim, cum îi este nu doar trupul, ci şi sufletul. ,,Icoana este imaginea adevărului" a spus Sfântul Teodor Suditul. Vom citi, în icoane, că fruntea sfinţilor este foarte înaltă, simbolizând înţelepciune. Ochii, sunt mai mari, căci un sfânt vede mult decât noi, chiar şi adevărurile de dincolo: îngerii şi demonii, raiul şi iadul. Nasul este foarte subţire, gura foarte mică, urechile sunt abia schiţate, reprezentând simţurile (miros, gust, auz), care ne leagă de lumea de aici, sufletul sfinţilor fiind mai aproape de Cer. Putem citi orice Icoană, ca pe o carte deschisă ,,Calea spre Cer e asemenea unei Icoane şi ce frumos e să te închini la o icoană cu faţa spre Cer (F.R. Cândea, Pagini … 2004)

Ce reprezintă Icoana Sfântului Gheorghe?

Aceasta ne îndeamnă la luptă împotriva răului, a păcatului şi ne aminteşte că, de fapt, un creştin este un OSTAŞ al lui Hristos ce luptă cu ispitele. În Icoană, Sfântul Gheorghe este înfăţişat luptându-se cu un balaur. În chip de ostaş luminos, călare pe un armăsar şi cu suliţă în mână. Sfântul a răpus fiara dintr-o lovitură, omorând balaurul. Sulița, firavă, semnifică faptul că binele învinge cu uşurinţă Răul, dacă avem curaj şi credinţă.

De ce arde tămâia?

Tămâia, ca şi lumânarea simbolizează puterea jertfei, alungă spiritele rele prin fumul şi mireasma ei. Este o răşină obţinută din scoarţa unăr arbori exotici, iar prin ardere degajă un parfum suav şi discret. De aceea, la Naşterea Mântuitorului, printre darurile aduse de magi pentru Prunc, se afla şi tămâia, simbolizând recunoaşterea lui Isus ca Dumnezeu.

De ce bate clopotul?

Glasul clopotului este un simbol al trâmbiţei îngerilor, care ne cheamă la biserică, la mănăstiri, acolo, unde preoţii sau călugării se roagă pentru noi. Clopotele a formă de pară, înlăuntrul căreia atârnă o ,,limbă" de clopot, s-a născut din pământ dar s-au inspirat din Cer, amintindu-ne de Dumnezeu. Trasul clopotelor produce ……. mobile, de o muzicalitate aparte, impunând smerenie, respect şi solemnitate, în funcţie de ceea ce anunţă, o slujbă, o moarte, ora exactă, etc. Unul din cele mai mari clopote din România se află la Bucureşti la Catedrala Patriarhală, şi a fost turnat în 1888, prin topirea turnurilor turceşti capturate de armata română în timpul Războiului de Independenţă. Şi ce poate fi mai înălţător decât să auzi în loc de bubuire, dangat de clopot, cel ce cheamă vii la bucurie şi-i plânge pe cei morţi? ,,Ce-n văzduh se împresoară/Şi de clopot, care sună?" (V. Alecsandri – Legenda Sfinţirii Bisericii Curtea de Argeş)

1968, la dărâmarea Iconostasului. Din studierea, on line[24], a Istoricului Bisericii Ortodoxe, realizată de profesorul D. Grama, am constatat, că, întotdeauna, în comună, au fost două parohii, la care au slujit câte doi preoţi, începând cu 6 dec.1822. O singură perioadă, între anii 1918-1923 este incertă.

Se cunosc, în sec. al XVIII-lea adăugarea Turnului Clopotniţă, Camera pentru Baptisier şi Camera de urcare în Cafas. Prima pictură a fost realizată între 1967-1968, iar reparaţii exterioare în 1955.

Consemnăm, în cele ce urmează, slujitorii Bisericii Ortodoxe de-a lungul vremii: părintele *Florian Petrila* (1822-1850), *Nicolau Petrila* (1850-1901), *Ladislau Petrila* (1901-1918) iată, deci trei generaţii.

Preoţii Gheorghe Curtuţiu şi Terentie Mihiţ - 1961

- O altă generaţie, Bragea, după cum urmează*: Georgiu Bragea* (1822-1848), *Georgiu Bragea-fiu* (1848-1891), *Georgiu Bragea*[25], nepot (1891-1901); *Moise Bocşianu* este consemnat în intervalul de timp 1873-1883.
- Urmează părintele *Nicolae Raţ* (1901-1909), *Aurel Ciorogariu* (1913-1917), *Jenovie Brădean* (1920*), Remus Oancea* (1923-1941), care ar avea contribuţii privind anul 1380 ca dată de atestare a comunei.

- Părintele *Gheorghe Curtuţiu*, de loc, din comună, a slujit Biserica Ortodoxă între anii 1931-1974 urmat de fiul, preotul Viorel Curtuţiu (1974-1992) cât şi părintele *Terentie Mihiţ*, care a păstorit între anii 1941-1989.
- Preoţii *Gheorghe* şi *Viorel Curtuţiu* – tatăl, respectiv fratele profesorului Mircea Curtuţiu
- preotul *Terentie Mihiţ*, pe care îl regăsim semnând în revista *Catehetul* (nr. 1, decembrie 1941) un tăinuitor articol, *Peştera Vifleemului* (paginile 7-11) şi care a eliberat în anul 1950, luna mai, ziua 23, două EXTRASE din Matricula botezaţilor de la *Sfânta biserică parohială ortodoxă română din Macea* cu *Hramul Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul*. Am ţinut să precizăm acest fapt, poate neştiut, spre aşezarea Hramului bisericii la data pe care am găsit-o consemnată de părintele

---

Ce înseamnă Amin?

Este un cuvânt des întâlnit în Biblie (în ebraică, însemnând „aşa să fie", „adevărat"). Ca o formulă solemnă, este considerată ca o întărire a unei afirmaţii, la sfârşitul unei rugăciuni sau în timpul săvârşirii unor slujbe, întru adevăr şi sfinţenie. Este o făgăduinţă şi o seriozitate prin care aşteptăm, ca prin, rugăciuni, să ni se împlinească dorinţa. O altă formulă sacră, rostită la slujbe şi în rugăciuni, este „Aleluia" („Lăudaţi pe Domnul" sau „Slăviţi-l"), de asemenea spus în semn de cinstire şi slavă Celui de Sus! „Aleluia! Laudaţi pe Domnul, că este bun că în veac este mila Lui" (Psalmul 105/1). – Sursa: Întrebări şi răspunsuri, revista *Tinereţea cântă*, Pancevo, Serbia, 2004

[23] *Biserica Ortodoxă şi Casa Parohială au fost construite de familia Csernovics. În biserică sunt îngropate rămăşiţele lor pământeşti. Casele de la numărul 261 – Peţăla, numărul 263 – Măiuc, numărul 266 – Codoş, numărul 268 – Nicuşor Ardelean (primul local de şcoală românească), Starek, au fost construite de familia Karolyi.*

[24] *Sursa: www.primariamacea.ro*

[25] S-a născut la Macea în 1856, a absolvit şase clase gimnaziale, Preparandia din Arad şi Institutul Teologic din Arad în 1886. A fost hirotonisit preot de către Episcopul Meţianu în 1886. În perioada 1906-1916 a slujit şi în Gai.(cf. Horia Truţă, *Arad- Gai, Scrieri monografice*, vol.II, Editura Mirador, 2012, Arad, pag. 90

Mihiţ, care a slujit altarul bisericii măcene decenii de-a rândul. Comuna are şi doi preoţi care, deşi nu slujesc aici, trebuie amintiţi: preotul dr. *Ioan Tulcan* (a lu Apa – Arad) şi preotul *Mihai Ineuan* (a lu Mercea – Pecica), decedat în acest an.

- Astăzi, în comună, slujesc preoţii, Gheorghe Morar, încredinţat la data de 20 mai 1990 şi părintele Teodor Budeanu, sosit la 4 aprilie 1993.

Între anii 1994-1997 Biserica Ortodoxă a fost renovată, în stil bizantin, iar pictura religioasă îi aparţine pictorului Constantin Popescu din Rădăuţi.

În spatele crucii se poate observa ușa de la intrare, donație a fam. prof. Carol și Elena Feher.

Cu sprijinul şi jertfelnicia celor doi preoţi, în comună, viaţa creştin-spirituală cunoaşte un frumos avânt, iar cele două coruri, mixt şi bărbătesc sunt apreciate de enoriaşi, la fel ca şi dirijorul, prof. Ovidiu Boar.

Programul religios se desfăşoară, după cum urmează: sâmbăta, duminica, în ajun de sărbători, la orele 16 Vecernia. Vecernia este Slujba de Seară în care se aduce mulţumire lui Dumnezeu pentru ziua trecută.

Utrenia se organizează dimineaţa, este o slujbă în care se cere ajutorul lui Dumnezeu pentru ziua începută (la orele 9), iar Sfânta Liturghie începe la ora 10, sâmbăta, dumineca, Ajun de sărbători, fiind actualizată mereu.

Cât priveşte activitatea artistică religioasă, a existat o fanfară care s-a autodizolvat.

În prezent există un Cor bărbătesc și un Cor mixt (dirijor prof. *Ovidiu Boar*). În presă au fost menționate aniversările.

Corul Mixt Bisericesc Ortodox - 1953

Corul mixt bisericesc - 2010

Consiliul Bisericesc în sărbătoare - 1968
Sfințirea Bisericii Ortodoxe – Bulboacă Ioan cu praporul în mână - 1968

Biserica Ortodoxă este coordonată de un Consiliu Bisericesc (președinte: preot *Morar Gheorghe*; secretar, preot *Budeanu Teodor*, alături de alți membri).

- De-a lungul timpului consemnăm numele altor slujitori ai Bisericii Ortodoxe, după cum urmează: în timpul Revoluției de la 1848: *Nicolae Petrila* și *Gheorghe Bragea*; urmează: *George Bragea* junior și *Ladislau Petrila*, *Liviu Rațiu*, *Aurel Ciorogariu*, *Bujor Poliș*, *Zaharia Colceriu*, *Ioan Nicorescu*, *Zenovie Brădean*, *Remus Oancea*, *Gheorghe Curtuț*, *Mihiț Terentie*, *Curtuț Viorel*.

Veniturile bisericii sunt asigurate din: contribuția anuală, donații, servicii religioase, contribuții benevole, concesionarea locurilor de veci, venituri agricole, venituri provenite din vânzarea lumânărilor.

~ **Biserica catolică**

Biserica Catolică – 2008

Crucea din fața Bisericii Catolice-1938

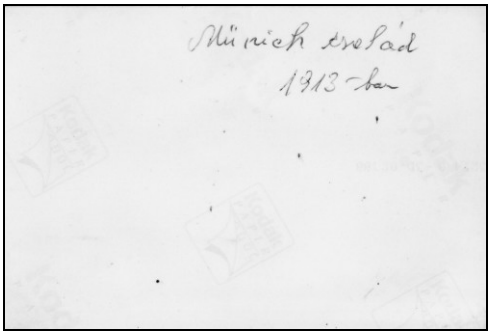

Familia preot catolic Gai[26] *(cu rădăcini în Macea) – 1913*

Biserica Catolică – interior - 2008

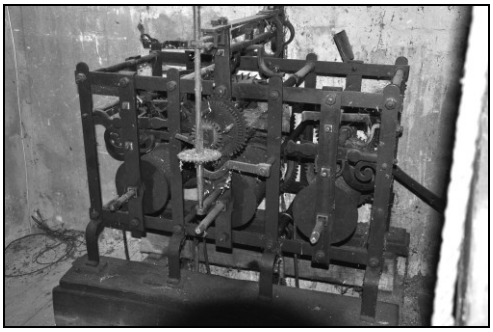

Mecanismul ceasornicului din turn - 2008

~ **Biserica Baptistă**[27]

În anul 1887, Mihai Brumar, venit în Curtici din Oradea Mare ca cizmar, la baronul Szarmezi, unde îl cunoaște pe Todor Clepe. Acesta a fost botezat de Mihai Brumar și a devenit primul misionar important din județ, precum și cel care a influențat formarea *Bisericii Baptiste din Macea*. Astfel, în 1892 au fost botezați primii paisprezece membri, după cum urmează: *Crișan Gheorghe, Crișan Ioan, Clepcea Gheorghe, Mureșan Ștefan, Șimăndan Ioan, Cazan Ioan, Borlodan Ioan, Pecican Axente, Sferdian Ștefan, Ardelean Dumitru, Pantea Mihai.*

[26] „În 2012 Parohia Romano-Catolică cuprindea 900 de enoriași (…) având ca preot, începând cu 20 martie 1985, pe Șandor Teodor-Petru. Născut la 25 august 1947 în Pârneava, Șandor Teodor-Petru este cel de-al nouălea copil din cei unsprezece, născut în familia perceptorului financiar Șandor Francisc și a soției sale Maria Munich din Macea. Din 1975 a slujit în parohiile din Sânpaul, Șofronea, Curtici și Gai (1985) - Horia Truță, *Arad-Gai – Oameni, locuri, fapte*, Editura Mirador, Arad, 2013, pag.111

[27] *Date furnizate Pastorul-predicator Anghelina Traian, ca răspuns la același chestionar al Asociației Cultural-Geologice, 1999.*

Dintre aceştia, ca predicator a fost *Gheorghe Crişan*. Acesta a botezat şi primii credincioşi la Buteni şi Pecica.

În anul 1900 se construia prima *Casă de Rugăciune* (iar în 1903 se produce prima ruptură, în sensul că, datorită unor neînţelegeri, unii creştini trec la alte confesiuni).

Biserica Baptistă are un număr de aproximativ 90 membri, momentan fiind păstorită de Şurtea Gheorghe (alţi pastori: Mureşan Vasile, Handoric Mihai).

Activităţile corului mixt (30-40 persoane), fanfarei (15-20 persoane) şi ale corului bărbătesc (15 persoane) sunt coordonate de un comitet format din: *Roşu Mihai, Joldeş Ioan, Luluşa Cristian, Luluşa Cornel, Ardelean Petrică şi Anghelina Traian.*

Programul Bisericii Baptiste este unul complex şi complet. Serviciul divin, între orele 11-12 cuprinde predica de bază, însoţită de fragmente creştine, recitate sau cântate, iar între orele 9-10, este *Ora de rugăciune* şi îndemnuri specifice. Între orele 10-11 este *Şcoala duminicală* cu toată biserica, interval de timp în care se citesc texte religioase şi se dau explicaţii pentru o înţelegere aprofundată din partea membrilor.

~ Biserica adventistă (AZS)

Comunitatea adventistă este cunoscută la Macea şi Socodor începând cu anul 1905. Primii misionari au fost oficializaţi în 1929 cu peste o sută de membri. Imaginile vorbesc de la sine. Azi, comunitatea adventistă numără două sute cincizeci de membri. O particularitate demnă de luat în seamă: nu se selectează de societate decât prin mâncare. Iată câteva delicatese:

- ficatul gras (foie gras) de raţă sau gâscă;
- cărdăboş de gâscă: se face o compoziţie din măruntaie: rânză (pipotă), pielea de pe gât, inimă, oasele moi de la gât şi după ce sunt fierte se amestecă cu orez şi carne de viţel;
- cârnaţi sâmbătăresc: se face o compoziţie din untura de pe burtă şi carne măcinată
- şuncă sâmbătărească: se afumă ţîmpii graşi (ca şi pastrama de azi).

Ca şi istoric, la 30 martie 1911, sunt atestaţi primii adventişti în Macea.

Fondatorii Bisericii Adventiste sunt familiile: *Deiac, Gligor, Maria Luce şi Maria Magdalena, Ştefan, Maria Floarea, Ardelean Gheorghe şi Maria, familia Sfăt (Tăula).*

Primii pastori: *Sziegried şi Mateescu*.

În prima biserică, numărul membrilor a fost de 33 (azi numărul este mai mare consemnat în acest context).

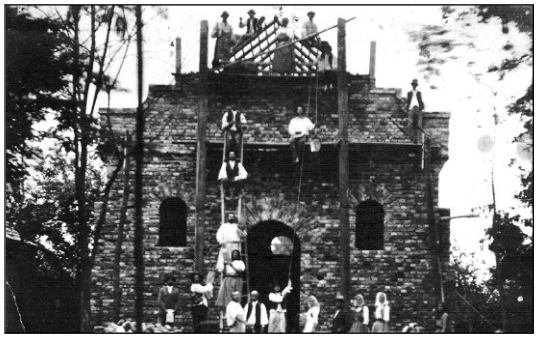

În anul 1928 s-a construit primul edificiu lângă Casa Mihuţ (care între timp a fost cumpărată), iar în 1929 (*foto – lucrări de construcţie*) a avut loc Festivitatea de inaugurare. S-a făcut o renovare în 1973, după care s-a construit (2011) din temelii, un alt edificiu.

Programul religios începe de vineri seara, la prima oră după apusul soarelui. Sâmbăta este serviciul divin cu Închinare, Rugăciuni, Predici pe diferite teme. Orchestra, Corul, Fanfara, întregesc frumuseţea serviciului divin.

Iniţiatorul corului este *Ardelean Iafet*, iar al fanfarei *Otlăcan Traian*.

Biserica este, la ora actuală, dotată cu instrumente de suflat de ultimă generaţie.

Ca dirijori de cor consemnăm: *Dărvăşan Sebastian, Dărvăşan Ancuţa, Mândruţău Flavius.*

La fanfară: *Otlăcan Tatian, Otlăcan Traian; Jigău Nelu, Gabor Eugen*.

La orchestră: *Dudaș Nicu, Mândruțău Flavius* ș.a.

Biserica este organizată din: pastor *Engelhardt Adam* (la data documentării), prezbiteri, prim diacon, președinte al Școlii de Sabat, secretar, diriginte tineret, casier, la care se adaugă un Consiliu.

Ca organiști, biserica îi cunoaște pe*: Lăpăduș Nelu, Dărvășan Ancuța, Ilieș Mihai*.

Pastori, de-a lungul timpului, notăm: Crișan Pavel, Cazan Gheorghe, Cazan Petru, *Deiac Gligor, Săcui Petru, Maur Traian, Faur Ștefan, Dărvășan Gheorghe, Rusu Gheorghe, Ban Ionel, Crișan Traian, Tolan Ioan, Maur Mihai* iar din comunitatea măceană, *Crișan Pavel*.

Alți pastori: *Szigfried, Cristofer, Herman, Pavlici, Pauliki, Popescu, Potorca, Gașpar, Cionca, Rădulescu, Dragoș, Vărcuș, Mocanu, Moldovan, Ofițeru, Șarmotă*, ș.a.

În anii 1996 și 1998 programele religioase au fost recepționate în direct în SUA, iar în 1999 din București în optzeci de țări și-n patruzeci de limbi. Tot aici, consemnăm pe *Ioan Dărvășan – Dinu*, care a fost un longeviv animator și dirijor de cor și pe *Otlăcan Traian*, compozitor și îndrumător de formație, inițiator în domeniul muzicii creștine adventiste[28].

Orchestra de mandoline –Biserica Adventistă - 1957

La Casa de Rugăciune – 1958

Noul edificiu al Bisericii Adventiste inaugurat în 2011

[28] *Aceste date au fost furnizate de Crișan Pavel pentru Asociația cultural-ecologică Macea la 15 nov.1999*

Cruci de Hotar

Se ştie despre *Cruce*, că este hotarul dintre păcat şi virtute, că este o poartă a tainelor, puterea lui Hristos, asumată de noi, pământenii, iar faptele noastre bune se aseamănă cu Semnul Crucii. Dar, oricine poate să îşi ducă, singur, crucea, durerea, cât îi este dat, doar piroanele, diferă de la om la om.

Taina Sfintei Cruci, este, poate, cea mai cutremurătoare, iar viaţa unui creştin, este, ca o Liturghie continuă. Crucea, este Icoana cea mai înaltă vieţii. Taina ei, este pe cât de cutremurătoare, pe atât de binefăcătoare.

Dar, din urmă, ne vin alte *Cruci*, sau *Stâlpi de hotar*, care indică o graniţă, dintre vremuri.

Dintre timpuri, dintre tradiţii, ele sunt martori ai veşniciei creştinismului, străjuind timpul.

Crucea Lui Moaşa, era din lemn se ajungea acolo pe prima uliţă de la cea nemţească. Chipul lui Hristos era pictat pe tablă, azi nu se mai află pe vechiul loc.

O altă *Cruce de Hotar*, era în Cutoş, înspre fostul *Pichet de Grăniceri*.

Acestea se aşezau la marginea drumurilor, în cimitire sau la marginea satului.

În apropiere de Moară se află o cruce care marchează graniţa dintre Satul Bătrân şi Satul Nou, unde a fost un cimitir şi unde nemţii ieşeau în *Joia Verde*[29]*-Corpus Christi*, singura *sărbătoare pe care ortodocşii nu o au*, şi îşi făceau colibe din ramuri verzi, le sfinţeau, între Paşti şi Rusalii.

Crucea de la Moară

detaliu – Iosef Fackelmann und Rosalia Messer – 1912

[29] *creanga verde este simbolul renaşterii primăvăratice şi nu numai - potrivit legendei, la Crucea din Satu Nou ieşeau nemţii cu ramuri verzi, în Joia Verde şi de Rusalii, făceau colibe şi le sfinţeau, dovadă a regenerări , a renaşterii deoarece aici până în 1930 era cimitir la capăt de sat*

Altă *Cruce de Hotar*, se găseşte pe Drumul Sânmartinului.

Crucea de pe drumul Sânmartinului –
pe dreapta, aproape de Siti – 1914

detaliu

Crucea către fostul Pichet de Grăniceri -1890

Crucea lui Moisă –la capătul Cimitirului Baptist – 1991

Crucea către Hoancă

Crucea de pe Drumul Complexului

Cruce ridicată de credincioşii din Cutoş - 2012

Crucea din Koreea – ridicată de fam. prof. Feher - 2013

Astăzi, mentalitatea locuitorilor s-a schimbat, iar *Crucile de Hotar* au primit, prin zidire, o altă înfăţişare, ca un semn bun, că Dumnezeu s-a aplecat şi a binecuvîntat aceste locuri, la capete de drumuri, dar şi pe acei care, cu jertfelnicie, le-au zidit.

Acum, se îmbină tradiţionalul cu simbolul fiecărei cruci, pe lângă care trec lucrătorii pământului, sau vitele, simţim cum, parcă, noi, trecătorii, coborâm dintr-o altă lume, cea campestră, într-una civilizată şi devenim pelerini înzestraţi cu o trăire puternică, intimă, cu Dumnezeu, acolo, în natură, cu muncile zilnice şi credinţele îndătinate în jurul lor.

Prezența acestora, la drum sau la ţarini, suplinește simbolic Pietrele de Hotar, binecuvântând trecătorii, răspândind lumină, domesticind locurile, dând bineţe Însetaţilor, de apă, de rugăciune, amintind de sacralitatea unor Sărbători sau având menirea de a cinsti jertfe umane.

Întipărite în mentalul colectiv sau în conştiinţa noastră, *Crucile de Hotar*, ţin de sete, însetatului, ţin de lumină, rătăcitului, iar drumeagului îi iau vama sufletului când acesta i se închină, ca într-o Sfântă Danie.

Delimitând pământuri şi înălţate de credincioşii din sat, ele ne amintesc de un Legământ cu Cerescul, ca o permanentă rugăciune rostită la răscruci de hotare, asemeni unor Străjeri de Hotar, care adăpostesc poveşti păstoreşti, cu oi şi vite, cu lucrătorii neobosiţi ai pământului.

Trecând prin perimetrul lor, al Crucilor să nu uităm scopul înălţării lor dar şi pe ctitorii lor, înzestraţi cu smerenie, pioasă plecăciune şi evlavie.

Înălţând aceste *Troiţe* sau *Cruci de Hotar*[30], nu ne văduvim de credinţă, ci ne recunoaştem existenţa în aceste spaţii identitare.

Crucea este cel mai totalizant dintre simboluri. Prezenţa *Crucii* în natură este întruchiparea *Omului cu braţele întinse*, asemeni zborului de paseri, de braţele unei corăbii sau al uneltelor de arat pământul.[31]

≈ Spații de agrement, recreere și ceremonial

Despre fostul ștrand termal nu cunoaştem date recente şi nici nu avem calitatea de a ne da cu părerea. Știm că *băltoiul* a devenit un loc mult îndrăgit de localnici, practicându-se, aici, pescuitul.

Propunem, de asemenea, Pădurea, cu holumbul, Parcul Central, terenurile de sport.

---

[30] Părintele Daniil de la Rarău, *Taina Sfintei Cruci*, Editura Christiana, Bucureşti, 2001; Otto Aczel, *Cruci*, în *Floare de Latinitate*, nr.2/2011, Novisad, Serbia; Horia Truță, *Arad-Gai - Scrieri monografice*, vol.II, Editura Mirador, 2011, pag.88.

[31] *Ce este şi ce simbolizează Crucea?*
Isus Hristos a fost răstignit pe o Cruce mare, de lemn, pe care a sfinţit-o, fiind simbolul biruinţei vieţii asupra morţii, a binelui asupra răului şi a păcatelor. Este purtătoare de har, la fel ca şi icoanele. În biserici, este aşezată pe Masa de altar iar în vârful turlelor sunt înălţate cruci mari, să se ştie că acolo, la casa Domnului este credinţa şi biruinţa. După supliciul suferit de Isus Hristos , fiecare ne purtăm crucea", în credinţă, întru mântuire şi speranţă. Fragmente din Lemnul Sfintei Cruci pe care a fost răstignit Mântuitorul, acum 2000 de ani sunt păstrate la Biserica Sfântul Vasile din Bucureşti şi la Mănăstirile Căldăruşani, Secu ş.a.

Cum ne facem Cruce?
A-ţi face cruce, nu este o stereotipie, o executare automată. A-ţi face cruce, este o rugăciune de taină, simplă, de liniştire a simţului şi a cugetului, de-npăcare şi evlavie, rostind, în gând ,, Doamne – ajută!" Acest gest, începe cu vârfurile primelor trei degete care se ţin împreunate, simbolizându-l pe Dumnezeu, adică Sfânta treime:Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh. Celelalte două degete, tot împreunate, dar strânse, sunt însemnele lui Adam şi Eva, care se închină Sfintei Treimi. Mărturisirea credinţei în Dumnezeu, prin semnul Crucii, este un gest sfânt, ca o rugă puternică, pe care, D-zeu o vede, sau ne vede, când trecem prin faţa unei biserici, sau troiţe, când bat clopotele sau toaca, când ne paşte o primejdie sau dorim a fi ocrotiţi de puterea Prea-Înaltului.

De ce se ridică Troiţe la capăt de drum?
Troiţele, sunt asemenea unor Altare, aşezate la răspântii, la capât de drum, spre a-i arăta unui pribeag, că, oriunde-ar pribegi, Domnul este cu el. Troiţa este o Cruce mare, de lemn, înălţată (în Moldova i se mai spune Sfântă, în Ardeal Rugă), având menirea de a ne aminti, că, la tot pasul, pe orice drum al vieţii, nu suntem singuri, ci suntem şi protejaţi şi văzuţi de Dumnezeu. Ca semn de mulţumire, drumeţii i se închină. ,,Crucea veche de la Drum/Este cum s-a pomenit/Cu Hristos cel răstignit ..." (T. Arghezi, Crucea veche, fragment). - Sursa: Întrebări şi răspunsuri, revista *Tinereţea cântă*, Pancevo, Serbia, 2004

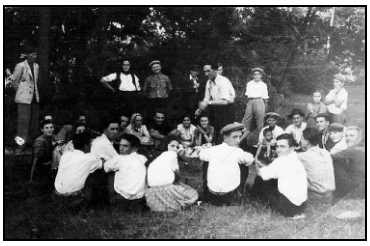

Jocuri în parc – pe când nu era amenajat - 1954
În parc - 1972
Duminica în parcul de lângă Cămin – 1970

În comună, în Parcul Central, din faţa Căminului Cultural, se află statuia Gelu, Menumorut, Glad (voievozi români din secolul al X-lea).

La întâi septembrie 1996, a avut loc, la Macea, o Sărbătoare a Banatului, Crişanei şi Transilvaniei, prilejuită de împlinirea a o mie de ani de la luptele pentru apărarea neamului şi a ţării, grăitoare în acest sens fiind dezvelirea Complexului monumental al voievozilor români, Gelu, Glad şi Menumorut. Impetuozitatea şi grandoarea acestuia sunt date de redarea lor, în picioare, amintind, prin veşminte, arme şi expresivitatea trăsăturilor, de ambiţiile şi tăria de caracter precum şi de faptele lor, demne ale unor vajnici luptători.

Pe soclu stă scris:

SLAVĂ VEŞNICĂ STRĂMOŞILOR NOŞTRI, GLAD, GELU ŞI MENUMORUT,
SEC. X XI .
(SOLUM PATRIAE SACRUM EST)
(PĂMÂNTUL PATRIEI ESTE SFÂNT)

Autorul acestui Complex monumental este sculptorul Pavel Mercea, originar din Macea. [32]

[32] Augustin Mureşan, *Monumentul voievozilor Gelu, Glad, şi Menumorut* de la Macea în *Aradul cultural*, Anul III, nr. 2/1996, pag. 35-36.

Aleea Poeților din Grădina Botanică

Aleea Poeților reprezintă un Ansamblu alcătuit din monumentul lui *Mihai Eminescu* și busturile poeților: *Andrei Mureșanu, George Coșbuc, Octavian Goga, Lucian Blaga, Aron Cotruș și Alexandru Negură.* Situat în Grădina Botanică, ansamblul este opera sculptorului *Pavel Mercea* și a fost dezvelit în 1990.[33]

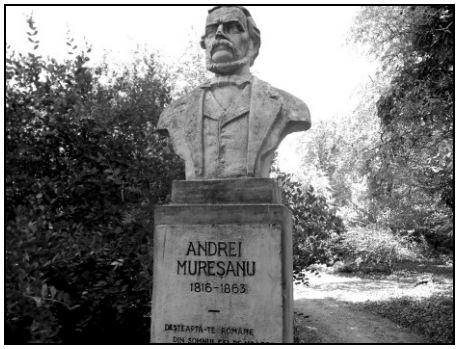

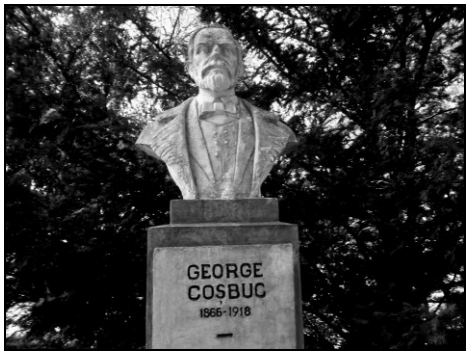

[33] Horia Truță, Dan Demșea, *Monumente de for public, însemne memoriale, construcții decorative și parcuri din județul Arad*, Editura Nigredo, Arad, 2007, pag. 96

Ansamblu sculptural Dumitru Paina – din Grădina Botanică

Dumitru Paina (sculptor născut în 1953, Livada – Bihor). Autor al unor lucrări de execepție, dintre care următoarele se pot admira în Grădina Botanică Macea: *Flora* (1988), *Cuplu* (1989). (cf. Horia Truță, *Căsoaia, Parcul de sculptură monumentală*, Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2009, pag. 53).

- **Spații de recreere și ceremonial**

La Relu *Ravani*

≈ Învățământ

Un prim indiciu ar fi anul 1777, când împărăteasa Maria Tereza propune un plan de înființare a școlilor, *Ratio educationis*, cu un directorat la Oradea, înspre Mureș, demers care va fi urmat de împăratul Iosif al II-lea. Astfel, printre cele 48 de școli aparținând Comitatului Arad, propuse a se construi, a fost și cea de la Macea (1789). Puțin mai târziu, în 1791, la Macea era învățător *George Petrovici*, cu o vechime de doi ani, deci, se presupune că venise în 1789, cu un salariu de 130 fl., la care se adăugau și alte foloase materiale (cereale, lemne).

Mai târziu, după un curs susținut la Oradea, *Ioan Cernovici* îl aduce ca învățător pe *Procopiu Comisovici* (1794). Se presupune că ar fi fost și mici întreruperi (1817-1818), iar legătura cu elevii era ținută de un cantor local (1820), în urma sa venind *Rista Popovici*, efectivul școlar schimbându-se periodic. Anul 1842 îl consemnează ca învățător pe *Pavel Gheorghievici*, originar din Gyula, absolvent, în 1841, al Preparandiei din Arad (succesor al lui Dimitrie Gheorghievici).

Revoluția din 1848 aduce câteva tulburări în viața școlară. Astfel, se va discuta, în 1851, de un alt absolvent al Preparandiei (1828), *Florian Horja*, din Comlăuș. Acestuia îi urmează alți învățători, *Ion Popescu și Ion Nuțu*, Ion Oprea (este vorba de anii 1860-1866), astfel că în 1870 numărul elevilor se apropia de 350, restul fiind neșcolarizați. Legătura de suflet cu localnicii i-a adus lui *Ion Oprea*, dascălul, elogiul acestora, la care s-au adăugat și *N. Ștefu și T. Ceontea*[34], la Reuniunea Învățătorilor de atunci.[35] Acesta a militat pentru înființarea celei de-a doua școli românești în comună, avându-l ca învățător pe *Teodor Otlăcan*. Consemnările vremii arătau că școala era veche, „bătrână", dar avea o mare livadă, deci, se impunea construirea unui alt local.

Astfel, au fost făcute împrumuturi la Banca „Victoria" din Arad, pentru construirea acestuia, cu două posturi de învățător - *Mihai Dragoș și Ion Boțoc*, director *Sava Raicu*. Fiica învățătorului pensionat *Ioan Oprea, Maria*, a fost o perioadă, scurtă, învățătoare în celălalt local al școlii. *George Iancu*, absolvent al Preparandiei din Arad (1904), a cărui statuie se află amplasată în curtea Școlii Generale încă din 1989, la 200 de ani de atestare documentară, a militat pentru un învățământ românesc în comună, dar și pentru o mai bună frecvență a copiilor (1904). Însă tăvălugul războiului l-a găsit prizonier (1916) în Rusia. Deși făcea parte dintr-un grup de voluntari ardeleni-bucovineni, și-a găsit sfârșitul la Iași. După Unirea din 1918, școala de stat, de-acum, îi va consemna ca învățători, aici, pe *Ioan Vesa* și *George Ispravnic*. Anii 1920-1921 vor aduce o noutate: se va înființa Școala cu predare în limba germană, învățător, *Francisc Dautner*. Școala, a cunoscut, radical, schimbările vremii (sau ale vremilor). Astfel, până în 1966, funcționa, fără etaj. Edificiul a fost început spre a fi supraetajat în anul 1966. Anul 1970 este consemnat ca an în care elevii au frecventat și clasa a IX-a, iar în perioada anilor 1986-1990 învățământul a fost studiat și în clasele a IX-a și a X-a. În prezent, ca peste tot, învățământul modern a luat locul celui tradițional, astfel că, la ora actuală, se studiază în 16 săli de clasă, 1 laborator, 2 cabinete de profil. Există cadre didactice bine pregătite, pentru învățământul primar și gimnazial, precum și pentru cel preșcolar.

La școala din Macea s-au perindat și alți dascăli, *T. Codrean, Cosma Ogarca, Pavel Drig, G. Mihai, Ilie Văcaru, Arcadie Semlecan, Elena Feher, D. Grama, Pavel Covaci, Traian Lăpăduș*, ultimii cinci sunt mai aproape de vremurile noastre. Ținând cont de limba de predare, în Macea au fost trei școli:

---

[34] Teodor Ceontea 1847 (Deda-Turda) – 1906 (Arad). Monumentul funerar se găsește în Cimitirul Eternitatea. A predat la Preparandia din Arad, 27 de ani. A condus Reuniunea învățătorilor români (1869-1903). O stradă din Arad (lângă magazinul Kaufland) îi poartă numele. Are două busturi: în fața Turnului de Apă (restaurat de maestrul pictor Mihai Takacs) și la Muzeul Preparandiei, pe strada cu același nume, ambele dezvelite în 2012.

[35] Cf. Anton Ilica, *Istoricul Preparandiei din Arad*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, pag. 119

- o şcoală confesională cu 4 sau 6 clase;
- o şcoală germană (1940), desfiinţată în 1945, reînfiinţată în 1948, apoi se unifică, în 1959, cu şcoală de stat;
- şcoala primară cu limba de predare maghiară (1946-1953), dar care a început cu şase clase în 1918;
- o şcoală confesională cu 4 sau 6 clase.

Şcoala confesională (1872-1918) a funcţionat pe terenul intravilan de lângă Primăria Comunală. Până la Primul Război Mondial a mai fost o şcoală în Topila, învăţătoare era *Maria Oprea*. Localul de şcoală, cu şapte săli de clasă, coridor, cancelarie şi locuinţă pentru director, s-a construit în 1898. Al doilea local, Şcoala de Jos, s-a construit în 1927, pe locul fostului grajd al contelui Karoly, cu patru săli de clasă.

Şcoala de Jos 1998

Şcoala din Satul Nou 2011

Frecvenţa şcolară era slabă, documentele vremii spun că în 1900 în clasa a VI-a erau doar doi elevi, unul fiind *Ranta Pavel*, zis *Taica Ranta*. Lupta împotriva analfabetismului şi lichidarea acestuia a început în 1945, cursurile se ţineau seara, în lumina lămpaşelor sau a lămpilor cu petrol, în unele case ale gospodarilor, şi s-a terminat prin 1954.

Clopoţelul de şcoală care se trage cu mâna încă

Lenuţa Ciocăneaua la şcoală 2012

Şcoala Generală Pavel Covaci 2012

Întâlnirea de 10 ani din Macea - 1973

Bustul învăţătorului *George Iancu* a fost dezvelit în 18-19 nov.1989, la *Jubileul a două sute de ani de învăţământ*. Fost învăţător, acesta a căzut erou, în timpul Primului Război Mondial.

Bustul lui George Iancu din curtea Şcolii Generale Pavel Covaci

Praguri şcolare

Şoimii Patriei. În ţările din Blocul Socialist, organizaţia Şoimii Patriei, aflată în îndrumarea *Organizaţiei Pionierilor* s-a înfiinţat la noi în 1976, având ca model *Organizaţia Octombriştilor din URSS*.

Ca organizaţie de tip comunist, cuprindea copii în vârstă de 4-7 ani şi cultiva dragostea şi respectul faţă de patrie, partid, popor sporind educaţia moral-civică şi patriotică a acestora.

Uniforma era purtată de fetiţe (fustă albastră, bluză portocalie cu epoleţi, pălărioară albastră, ciorapi albi, fundiţă roşie cu tricolor), dar şi de băieţi (pantaloni albaştri, bluză portocalie cu epoleţi, şapcă albastră, fundă roşie cu tricolor, ciorapi albi şi ecuson).

Şoimii Patriei primeau, într-un cadru de sărbătoare, de la pionieri, însemnele deja consacrate: drapel, insigne şi funde şi aveau o revistă a lor provenită din fosta *Arici Pogonici* devenită *Şoimii Patriei* (numărul din 18 oct. 1977). Această organizaţie avea Imnul propriu: *Şoimii patriei, şoimii patriei / Spre lumină vom zbura/ .../ Pentru tine ţara mea.*

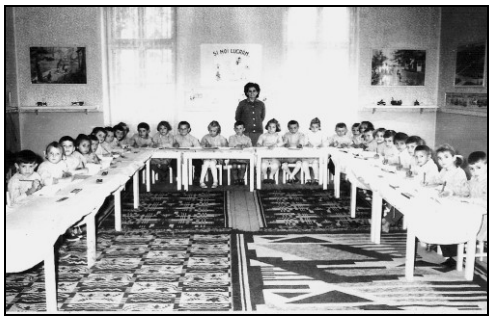

Grădinița –1959

Şoimi ai patriei - 1979

Organizația Pionierilor a fost o organizație comunistă în care erau cuprinși elevi cu vârsta cuprinsă între 8-14 ani.

Pionierii României se creează la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, având şi o revistă (1945) cu titlul *Înainte*. Era subordonată *Uniunii Tineretului Comunist*. Avea un caracter de masă, revoluționar și era organizată pe detașamente.

Dintre obiectivele organizației amintim: cultivarea patriotismului, a respectului față de trecutul glorios și sacrificiile clasei muncitoare, mândria patriotică și promovarea valorilor socialismului.

Pionieri - 1985

Clasa de elevi - 1986

Am cravata mea, sunt pionier era Imnul organizației.

Intrarea în Organizația Pionierilor era o sărbătoare și se marca prin semnarea unui Angajament.

Actualele Palate ale Copiilor erau Case ale Pionierilor (1949-1976, la Bucureşti a fiinţat Palatul Pionierilor, iar în 1985 a fost inaugurat noul Palat al Pionierilor, azi Palatul Național al Copiilor).

Câteva Ceremonialuri: „Eu ……, intrând în rândurile Organizației Pionierilor, mă angajez să-mi iubesc patria, să învăț bine, să fiu harnic și disciplinat, să cinstesc Cravata roșie cu tricolor.”

Deviza: „Pentru gloria poporului şi înflorirea României Socialiste, pentru cauza partidului – Înainte!”

Răspuns: „Tot înainte!”

Alte elemente de Ceremonial:

- Adunarea de unitate
- Aşezarea în careu
- Comenzile de careu:
  - Pionieri, pentru întâmpinarea drapelului, drepți!
  - Pionieri, pentru onor la drapel, fiți gata!
- Raportul detaşamentului: „Tovarăşe comandant ….. detaşamentul clasei …. Cu un efectiv de … pionieri ……. Este gata pentru începerea activității. Raportează comandantul detaşamentului, pionierul…..”
- câteva alte comenzi:

„Detaşament, în careu adunarea!”
„Detaşament, alinierea!”
„Pionieri, pentru întâmpinarea drapelului, drepți!”
….
„Adunarea noastră a luat sfârşit”

Pionieri - 1960

La şcoală – 1965

(Se poate observa uniforma şcolară, dar şi îmbrăcămintea, tipică satului la copii, în funcție de anotimp).

La şcoală - 1989

Uniformă şcolară - 1989

La școală – 1955

Clasa de elevi - 1965

Înainte de începerea orelor se făcea înviorarea

La ora de educație fizică – 1968

Profesor Gros Traian - 1993

≈ Cultură și sport

Casa Culturală „Avram Iancu" a fost înființată în 1929, cu zece membri fondatori și treizeci activi. Sediul era pe actualul loc al Primăriei, singurul edificiu de atunci cu etaj din comună. Aici se ținea „jocul", intrarea se făcea și prin localul Școlii de Jos. Se țineau serbări școlare, întruniri publice.

După 1944 această activitate a Casei Culturale o va lua Căminul Cultural. La început activau toate minoritățile, existând formații românești, maghiare, germane (teatru, dans, numărând cam 120 de formații de amatori).

Construcția Căminului Cultural (1960-1962) schimbă datele problemei. Aparatura este schimbată, calitatea spectacolelor este îmbunătățită.

Țărancă la Căminul cultural – 1979

Biblioteca din comuna Macea, după cel de-al Doilea Război Mondial, s-a reorganizat în 1948, funcționând în clădirea sediului primăriei. Printre primii ei bibliotecari a fost *Viorica Gheorghiu* urmată de învățătorul *T. Gurban*. Biblioteca a funcționat apoi în clădirea actualului oficiu P.T.T.R., când bibliotecară era *Cipuligă Voichița*, urmată de *Nistor Maria, Gui R. Crișan Cornelia, Crucoveanu Eufimia* – cu normă întreagă, iar mai târziu cu indemnizație, au manifestat o deosebită grijă pentru îmbunătățirea fondului de carte, realizând astfel un climat propice lecturii publice. Azi biblioteca funcţionează în clădirea Căminului Cultural, bibliotecar - *Florentina Mercea*. Recent s-a inaugurat aici un Biblionet. (Text preluat de la *Florica Șiclovan*, bibliotecar pensionar.)

Inaugurare Biblionet - 2

Sport

Fotbal pe Locul Piațului, neamenajat (azi Parcul Comunal)

Imagini arhivate – 1963

Sala de sport – 2012

≈ **Sănătate**

Comuna a aparţinut Circumscripţiei sanitare Curtici până în 1946. În anul 1963, Dispensarul îşi începe activitatea într-o clădire nouă, având şi locuinţă pentru medici, punct farmaceutic.

Casa bunicilor nr. 269

Dispensar comunal

Apoi se va construi o Casă de naşteri.

O bună vreme, numele doctorului Lipovan, de la Curtici, era rostit frecvent, de „leacurile" şi priceperea sa, se vindecau şi măcenii. Ne bucurăm să consemnăm, pentru măceni, de-acum, alte nume: *Crişovan Iulian, Crişovan Ecaterina* (asistentă*), Dudaş Ecaterina* (asistentă), *Dărvăşan Ilie* (felcer), *Lasc Maria, Hallai Elena* (moaşă), *Tăucean Gheorghe* (dentist), *Kramli Ştefan* (felcer), *Moţiu Elena* (asistentă*) Aida Mohorea* (pediatru), *Timohe-Tumac Maria* (doctor pediatru), dr. *Gall Adalbert*, *Sturza Floare* (asistent), *Julean Victoriţa* (asistentă), *Baciu Viorica* (asistentă), *Iuliu Olaru* (medic veterinar) *Câlţu*-Pantea ş.a.

≈ **Transportul**

Azi transportul nu mai este o problemă. Prin anii 1957 se mergea spre Gara Curtici pe jos, cu căruţele, apoi cu biciclete, motorete. Urmează rata - cursa, care transporta intelectualii satului, până prin 1980, când aceştia au început să facă naveta şi cu maşina personală.

≈ **Poşta**

Nu deţinem date concrete, sau edite despre primul local. Ştim că, între 1950-1970, Poşta funcţiona în casa lui *Terentie Hotăran*, aproape de Şcoala Generală. Acum, funcţionează alături de Primărie, aici, funcţionând ca oficiante sau diriginte, *Nina Ardelean, Florica Ciucu, Florica Popescu, Lucreţia Ardelean* ş.a.

Clădirea fostei poşte

Sediul actual al poştei

≈ Vatra celor plecați[36]

Troiţa din Cimitirul Ortodox din Satul Nou - 2001

Fântâna[37] din Cimitirul din Satu Nou - 2001

---

[36] Mormântul, fie că e de mărime modestă, ori că se înalţă înspre Cer, ca o piramidă, mormîntul ne aminteşte de simbolul Muntelui. Fiecare mormânt reprezintă o replică modestă dată Munţilor Sacri, drept recunoscuţi ca Rezervoare ale vieţii.
Gropile din pământ sunt intrări spre alte zări.Ele pot simboliza intrarea în pântecele pamântului.
Lumînarea, ca un simbol al luminii credinţei, este, în acelaşi timp, un atribut al credinţei purificate. Este Simbol al vieţii ascendente, dar, aprinsă la căpătâiul celui decedat, simbolizează lumina sufletului, puritatea celui care, înainte, a parcurs, câte etape, atâţia ani, înspre fericire. Obiceiul creştinilor de a aprinde candele sau lumini este un Prinos, o Flacără vie, în faţa mormintelor, a statuilor, a sfinţilor, pentru ca sacrificiul, să fie veşnic, iubire, prezenţă vie ori o torţă nestinsă.
Clopotul , prin poziţia limbii care ii loveşte pereţii, stabileşte o Comunicare divină, între Cer şi Pământ dar şi una cu lumea subterană.
Plopul, ca arbore funerar, este asociat durerii si lacrimilor, amintirilor trecute, iar crescând pe soluri umede, din lemnul acestuia, se fabrică chibritele, al căror foc se va stinge tot cu apă.
[37]Locul fântâni in cimitire, este, pentru creştini simbolul adâncimii rugăciunilor, pentru a putea savura apa proaspătă a divinului. Fântâna, o poate simboliza pe Fecioara Maria, deoarece Viaţa (Hristos) a apărut în interiorul ei, nu din exterior. - Sursa: Întrebări şi răspunsuri, revista *Tinereţea cântă*, Pancevo, Serbia, 2004

Crucea din Cimitirul Satu Nou - 2010

Vedere de ansamblu - Cimitirul Ortodox – 2001

Cruce veche din lemn - Cimitirul Ortodox - 1921

Hodaia din Cimitirul Ortodox - 1955

Capela nouă – 2013

Noua troiță din Cimitirul Ortodox - 2013

Cruci pustiite - 1910

Aici odihneşte neuitatul meu soţ George Abrudan (răp.1917) în etate de 31 de ani, împlinindu-şi 3 ani dătorinţa către TRON şi PATRIE – ridicată din pietate de a sa soţie, Sofiea

Monument în Cimitirul Ortodox – aici odihneşte Dotie Cerno[38], răposat la 2 august 1917

[38] Dotie Cerno - este, probabil, numele unui sârb din Macea pe timpul grofului (care, în traducerea noastră ar însemna – Sanmedru - Dumitru Negru (cf. Dictionar sârb, Cern = negru)

Poarta de intrare în Cimitirul Catolic

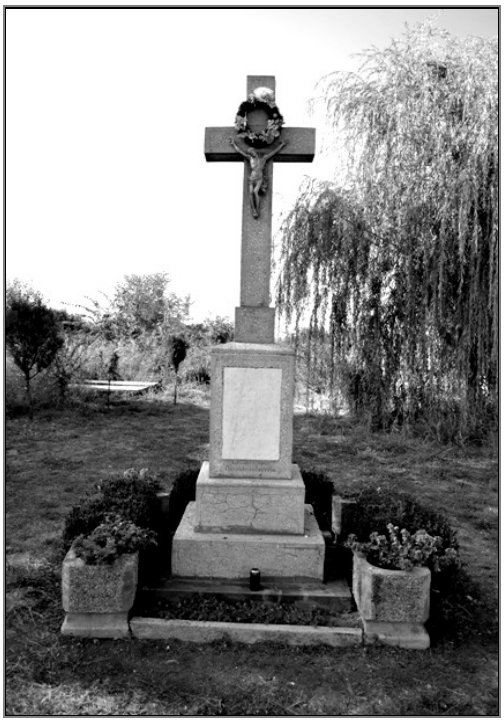

Salcia[39] *și Crucea din Cimitirul Catolic*

Fântâna din Cimitirul Catolic - 2010

Vedere de ansamblu - 2010

[39] *Salcia plângătoare este asociată cu simbolul Vieţii divine, căci, din ramurile ei, rupte, răsar altele, dacă, sunt înfipte , în pământ. Este simbolul jelitului, al morţii, dată fiind, afinitatea faţă de apă..*
Lacrima, picătura care moare, evaporizându-se, este simbolul durerii, seamănă cu o perlă, născută din apă sau din lună.

Monument funerar - Suşan Adeline – 1921

Se presupune că această lespede ar fi rămăşiţele mormintelor a trei evrei, de loc din Macea - 1944

Cimitirul Adventist - 2010

Monumentul Pastorului Dărvăşan - 2010

Vedere de ansamblu în Cimitirul Baptist-Adventist unde ne-au atras atenţia două monumente având drept simbol „Crucea” - 2010

Lespede şi Stâlp[40] *în Cimitirul Baptist - 1987*

Cimitirul Baptist - Vedere de ansamblu - 2010

[40] *Stâlpul este un simbol al legământului cu viaţa de rămăşiţele pământeşti*

II
CHIPURI

✓ CHIPUL, ICOANĂ UMANĂ

Chip - desigur, nimeni nu şi-a văzut vreodată propriul chip în mod direct, ci prin ajutorul unei oglinzi ori miraj, chipul fiind limbajul tăcut, partea cea mai vie din noi, este eul intimpartial dezgolit, infinit mai revelator decât întreg trupul. Pierdut ori regăsit chipul nu trebuie secerat, nici înjosit, ca pe un nimic, sau străpuns precum o proteză neşlefuită.

✍ Chipuri şi case

Casă cu acoperiş de paie - 1923

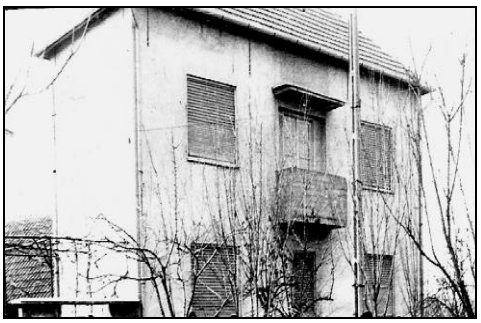

Prima casă cu etaj în Macea 1970

Cu prag, uşă, poartă, gard, horn, vatră, grădină, curte, acareturi (grajd, cotarcă, pod, cămară), casa nu era concepută ca un simplu adăpost, ci ca o stare a trebuinţei familiale.

Şi casa, se încadra, cu tot ceea ce avea, în ritualul anotimpurilor, de care am mai vorbit. Era pătrunsă de taina Câşlegilor, a mutaţiilor de peste an. Iarna, era gazda clăcilor, a şezătorilor, semănatului cu plugul, cu sapa cu tăiş, prima brazdă, semănatul, aruncatul boabelor în pământ, evoluţia seminţei înspre rod asemănându-se cu o devenire/trecere a omului însuşi, prin viaţă.

Mircea Eliade, considera vara o doamnă agrară, căci acum, se consumau: *seceratul, culesul spicelor, cununa lor, mersul la ţarină, împletirea cununilor de spice, de Sânzăiene*.

Vara, este triumful primăverii, biruinţa asupra iernii, albul devine verde, stropit cu apa de Sânjorz.

Măturatul[1] casei, este un alt mod, de a întâmpina Câşlegile de peste an, în credinţele apotropaice ale românilor, în general, ale măcenilor, în special. Este modul de purificare, de pregătire şi aşteptare, de îndreptare prin credinţă.

Şi salutul, e un tipar al comportamentului uman, ca sudalma şi blestemul.

Pentru noi, *satul* – rămâne un *spaţiu redus*, un *loc* al răspântiei, în timp, de la un capăt la altul, cu sau fără apă, cu sau fără holdă, cu sau fără fântână, cu sau fără moară, biserică, şcoală sau castel. (*Centrum Mundi*, în viziunea unei mentalităţi, o *vatră sacră*, unde, neapărat, poţi sădi un pom).

[1] *Mătura ca modest simbol casnic este asociată şi unui semn sacru, acela că măturatul casei sau al ariei pe care se bat cerealele reprezintă ideea de a se alunga praful şi de a se păstra belşugul.*

Locul de casă, poate fi, moştenit, din tată-n fiu, iar *vatra*, ca *bătătură*, are valori sau virtuţi încadrate într-un ansamblu de credinţe protectoare(loc de cuptor, casă, mijlocul satului).

Vatra, stabilitate sau podea pentru construirea unei case, din pământ bătut, vatra hornul şi hornul, *sunt spaţii sacre, apotropaice*, purificatorii, premonitorii.

Am adăuga aici, *icoana*, dispusă, deasupra uşii, ca o întâmpinare a puterilor divine, sau deasupra vetrei, la care se adaugă ştergarele, simple punţi convergente înspre realitate, la care se adaugă *ceasul, fereastra* cu patru ochiuri, uşa, pragul sau poarta, grinda, putem concluziona, după Lucian Blaga că „*satul e o idee*" … în timp.

Casa, gospodăria,satul - sunt considerate ca un *întreg* integrat în realitate.

Riturile ciclului vieţii, de la naştere, la nuntă, înmormântare sunt prilejuri de iniţiere, întru dobândirea, de către subiect, a unui nou statut.

Topo-*analiza* spaţiului de locuit depinde de fiinţa ce se stabileşte aici. Important este *hotarul*[2], *drumul*, extrapolate ca *locuri de trecere*, (limite despărţitoare) în moştenirea unei comunităţi. Alecu Russo scrie despre "…*Satul arhaic*, de *Casa sfatului, Casa pământească, Casa de sfat cu bătrânii, înţelepţi şi buni."*

Primele case. Primii locuitori – băştinaşii

Casa cu numărul 683

Începem prin a consemna că Macea îşi are începuturile din partea spre Kutoş, Sânmartin, deci, la nord, urmând apoi spre vest, spre Curtici.

Familia *Cezeu*, în 1560, va împărţi în două comuna, deşi proprietar era *Ştefan Pecsey*.

Contele *Károly* îl va aduce ca notar pe *Iuliu Szikszai*, timp în care au fost plantaţi primii castani de pe şoseaua principală (cât a fost notar, 1870-1912).

I-a urmat *Iosif Olah*, care a părăsit comuna în anul 1918.

Se presupune că pâna în anul 1920 satul era format dintr-un singur rând de case. Acestea erau acoperite la început cu paie de secară. Abia după anul 1900 ţăranii foloseau ţigla, bineînţeles, cei mai înstăriţi.

Acoperişul caselor avea forma unei căciuli, iar casele erau construite din pământ bătut. În componenţa lor intra camera de locuit şi tinda. În tindă era *vatra*, pentru gătit. Cu timpul, casele şi-au modificat tipul de construcţie, cu antreu, coridor, cămara (cărămida a înlocuit pământul bătut). (foto – *casa lui Bou*, în care a locuit *Ioan Guth* 1957-1958).

[2] *Hotar - s.n - limită, margine, capăt, teritoriu în proprietatea locuitorilor unor comune*

Înainte de construcția casei - 1967

La clădit de casă - 1969

Maistori la betonieră- 1969

Ciripi la uliță - 1971

Casa se compunea din:

- **Casa di'năinte** – din față – care era destinată musafirilor

□era podită cu podele;
□pe jos - țoale făcute în casă, din război, în diverse culori;

Interior cu lipideu pe perete și țoale pe jos – 1953

Obiecte de lut - 1964

avea fireanguri la ferești (nățuite, rișelite sau cusute în cosele);
erau astupate cu tăbli (rolete) din lemn;
era mobilată cu:

- două paturi împreunate laolaltă, cu perini rișelite și lipidee;

Pat cu lipideu - 1960

Pat cu strujac - 1963

- un dolaf (cădraf) dublu – în unele case am văzut mobilă facută de comandă la Arad (Lengyel);

Dolaf - 1957

Dolaf cu intarsii -1954

- două noptiere;
- lampă ornamentală (azi, foarte căutate) cu abajur de porțelan

aici nu se prea făcea foc, dar se punea mortul și se săvârșea petrecania.

- Tinda – camera care făcea legătura între cele două camere

era ca o cameră de zi – cu mobilier simplu, pentru stat ziua.

Suport pieptene - 1950

Fereastră cu obloc - 1939

- **Casa d'i năpoi** (camera din spate) – era de obicei cea unde stăteau bătrânii, era încălzită, dacă familia era numeroasă:

□avea mobilă combinată.

□Bucătăria – avea următoarele:
credenț;
□șpohert;
□masă + scăunașe;
□laviță;
□țoale pă jos (dacă era murluit);
□grindă în loc de tavan, unde se puneau: lăcruțe, jilău, fonțu (cântarul).
□coșara d'i sfărmat și coșara de paie.

Coșară de paie - 1985

Obiecte de veselă:

□laboșe;
□crăstoane;
□linguri d'i lemn;
□sărăriță;
□blide (talgere).

Dacă bucătăria era la capătul casei, după casă (camera) d'i napoi, pe peretele dintre ele era cuptoriul d'i pită, în bucătărie era folosit ca atare, iar camera era încălzită.

Frigider nu exista. Produsele erau răcite în fântână (vara), iarna erau ținute ori în sare (carnea), ori în cămară.

Stelaj cu fonți - 1950

Laviță de 200 de ani

Teracotă pe post de șpohert – 1980

Ladă de lemne - 1973

Grinda cu sopon și busuioc - 1945

Grinda cu laboșe - 1945

Interioare măcene – Aspect din casă - 1932

Lucaci Nușca (foto sus) – la data documentării noastre împlinise 95 de ani. S-a stins din viață în august a.c. și ar fi fost, alături de ceilalți doi locuitori, Bedeșu și Maur Ioan trei dintre cei mai vârstnici măceni.

Olcuță + suport de șervețele - 1950

Mojar - 1950

Râjinitoare și tavă de tortă -1951

Lampă cu petrol- 1952

Lăvor - 1960

Maşina de spălat Albalux - 1960

- Cămara (şpaisul) şi podrumul (pivniţa)

Şi aici era o grindă + stalajuri (rafturi). Se adăposteau:

- troacile d'i pită (troacă = covată);
- ciuberăle;
- ieji cu stupuş d'i cocean şi bocal(foto), cu must, răchie;
- iejile cu dunţuri şi acreală;
- clisa, cârnaţii, şoanca;
- brânza sfărmată în putină;
- păsula în băşcuieţe;
- curechiu acru;
- ciubeleu;
- trăgaciu;
- sâtile;
- bădria (un vas de măsurat).

Cămară - 1979

1) Nu exista podrum (pivniţă). Ţăranii improvizau gropi adânci în pământ, scutite cu paie, pentru adăpostirea verdeţurilor, peste iarnă.

2) Nu exista nici baie. Totuşi, vara, spălarea se făcea lângă fântână sau cu apă de ploaie. Iarna, se încălzea apă, spălatul pe picioare (sau picioarele în dobă) ţineau loc şi de încălzit, după o zi de lucru. În preajma duminicii sau a sărbătorilor, de peste an, spălatul, rasul, erau, la orice ţăran, chestiune de bun simţ.

- Târnațul – vestibul, coridor –era ca un şopru cu uşiță la intrare
  - plin de flori;
  - plin de geamuri.

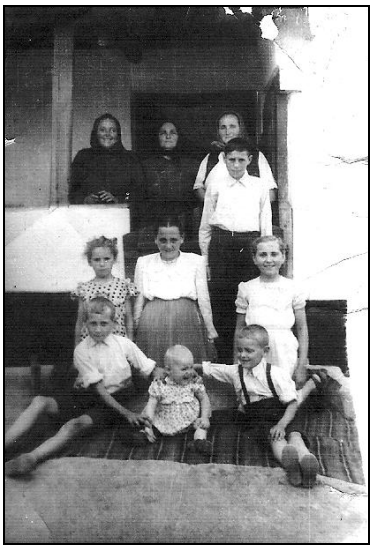

Pe treptele târnațului - 1965

Casă cu târnaț - 1959

Filigoria (veranda), gang – un fel de loc de primire, adăugat (dacă nu exista din construcția casei)

- cu geamuri multe ce se întindeau înspre curte (gredină = ocol).

Și aici, de obicei, era bucătăria de vară, sobița (cu scopul de a se păstra restul locuinței curat). Sobița era amenajată chiar și cu paturi și stăteau și iarna, chiar și bătrânii (făceau foc cu coceni sau rumeguș). În sobiță nu erau primiți goștii, că era o rușine pentru gazdă. Aceasta era în bună vecinătate cu vecinii, existau fereşti înspre curtea acestora și uşița d'i cătă gredină (gard, mai rar).

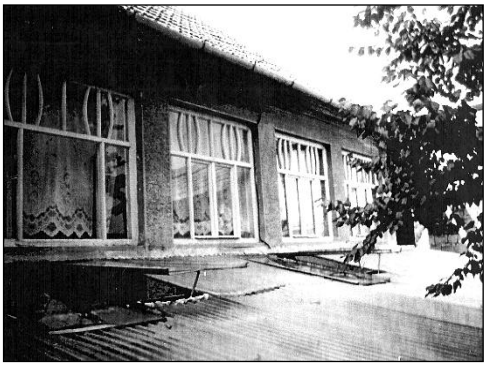

Casă cu gang acoperit - 1957

Sobiță cu pod gata să se huluie - 1975

Sobiță – 1970

Podu căşii - 1949

Podu' căşii, la care se urca, de obicei, din cămară, sau din sobița din ocol, era plin cu grâu, porumb, saci, fructe adăpostite în ziare sau grâu. Care stăteau până trecea frigul (pere, mere).

Fundoaie de la casă - 1975

Casă cu fundoaie de palancă- 1979

OCOL – GREGHINĂ
Ocolul este curtea.
Greghina este locul unde se semănau de toate (grădina).

În greghină - 1970

Cotarcă - 1962

Cultul florilor locale – iorgovan, călăpăr, eştiche, pene ca duhanu, muşcarle, betoane (petunii), bujori, pene d'i mort (iasomie), stânjenei, era nelipsit. Peste toate, trona fântâna cu vidire. Lângă ea era lăvorul cu sopon, de spălat la repezeală.

Aici se găsesc:
– *coteţul*, cu separeuri pentru porci (de verit sau nu), scroafe, purcei;
– *cotreaţa de păsări*;
– *iştălăul pentru*: cai, vaci, chiar boi, oi, miei, capre, viţei (*foto*).

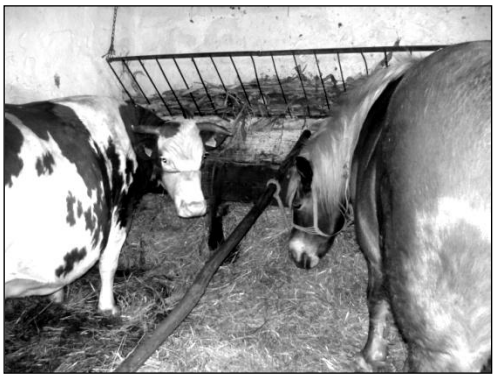

Mersul cu ciurda, văcarii satului, aratul cu boi sau cai, s-au păstrat vreme îndelungată.

Cotarca – adăpostea cerealele, la fel ca şi podul căşii (aici se mai puneau cele ce prisoseau).

Colna – aici acareturile trebuincioase îşi aveau locul lor: scule, foarfeci de tuns, şprinţuri, lăzi (şcătule cu cuie), lanţuri, ştreanguri, bădice, ferăraie, lopeţi, unelte, furci, coase, seceri.

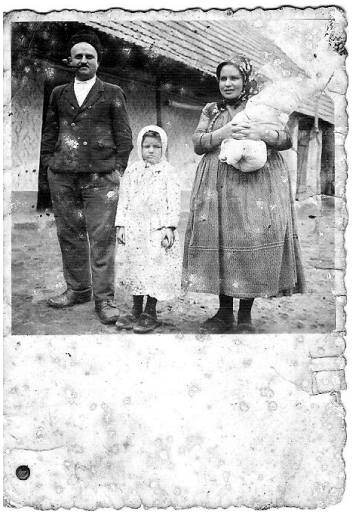

În ocol – 1936

Cotarcă – 1960

Cotarcă paie - 1962

Curte cu gard din fier forjat - 2004

Imagini dintr-o altă parte a ocolului: magazia cu de toate - ștăcătula cu șoroafle, lanțuri, ștreanguri, cuie, clești, etc.

Colna

Colnă - coceni 1962

Harnaşamente cabaline - 1962

Unelte – 1964

Maşină de urlău şi ciubăr - 1964

Maje cu fonți - 1958

Cleşti, cuie şi piroane - 1963

Cocia (căruță) [3]

- se compune din patru roți, cele din față erau mai mici
- peste roți erau două osii din lemn
- urmau dricurile (cracii), două la număr, loitrile, care se puneau peste dricuri
- leucile care țineau loitrile
- șireglele
- ruda
- pipele ca nişte țâțâni (sâlpi, piloni)
- grumăzarii
- hămfăul de care era prins calul (unul sau doi)

Ştraf - 1970

[3] *- cel care mâna (conducea) cocia se numea cociş - căruţaş*

Chipuri și port măcean[4]

Fete mari ghi brâncă - 1954

Costumele femeieşti din comuna Macea fac parte dintre puținele costume românești la care nu exista o piesă specială pentru încins mijlocul. În loc de brâu sau bețe, fusta sau rochia, cum se numește aici, este strânsă după ce este mult răsfrântă, în zboc, la mijloc de niște ațe tari, legători. Zbocul constituie, de fapt, partea de sus a poalelor, a rochiei. Aici nu apar motive naționale, ornamentele, asemănătoare cu cele din partea de sus a corpului.

Partea de sus a corpului se îmbracă cu spătoiul. Acesta este, de fapt, o cămașă din pânză groasă de cânepă, tort în tort, țesută în casă din cânepa ce și-o cultiva fiecare gospodar spre a-și asigura pânzeturile necesare membrilor familiei. Astfel, măceanul era producătorul propriilor elemente de îmbrăcăminte și al unor articole, cum ar fi lipideul (cearceaful), și măsărița (fața de masă), dosoiul (prosopul). După anii 1920-1930, această pânză se țese tot în casă, dar învăluită cu fire de bumbac. Felul acesta de pânză capătă un aspect dungat și se numește pânză cu cinari. Pânza din bumbac curat se țese mai târziu, mai ales în familiile care cultivau duhan (tutun), căci acestea primeau un fel de stimulent de la stat, misir (fire de bumbac). Croiala spătoiului se caracterizează prin aceea că fața și spatele sunt tăiate dintr-o singură bucată, lipsind astfel cusătura de la umăr. În bucata de pânză dreaptă este tăiat la gât un decolteu pătrat. Gulerul este foarte puțin dezvoltat, fiind redus la o bentiță îngustă. Mânecile, croite larg, sunt încrețite și sus, la umeri, și jos, la pomnari (manşete). Pomnarii, foarte lați, se terminau cu colți și se încheiau cu nasturi colorați de sticlă. Peste spătoi femeile purtau zobon împletit din fir de lână pură, vopsită în casă în culori naturale.

Port tradițional de tineri cu zobon cu biți - 1964
Port de fată mare cu ceapță - 1965
Port popular cu cârpă de pliși și zadie de mătase - 1966

[4] *Până în 1950 se umbla și în opinci.*

Partea inferioară a corpului este îmbrăcată în rochie, dedesubtul căreia sunt puse poale foarte largi şi bogat încreţite, strânse în talie cu ajutorul pomnatei. Poalele de deasupra sunt îmbrăcate peste altele, astfel încât, fiind strânse sus şi lăsate libere jos, imaginea acestora este aceea a unui clopot. Ornamentaţia poalelor este dispusă pe pomnată şi pe marginea de jos şi se numeşte jură sau loză colorată. Peste rochie în faţă se punea un şorţ, zadia, făcută din doi laţi de pânză încreţiţi în partea de sus de un şiret tras printr-un tiv numit pomnată. Şiretul şi pomnata marchează talia. Şorţul este ornamentat în partea de jos cu motive geometrice colorate în roşu, negru, albastru. Partea de jos a zadiei se termină cu fodra sau cipca, croşetată în casă.

Nană Ghiulă - 1931

Costum cu bughioş, cu fodriţă şi cârpe cu perinuţă - 1936

Încălţămintea specifică erau papucii cu tureac, ghete cu toc înalt încheiate cu şireturi lungi.

Ca piesă complementară, femeile purtau o cârpă mare după cap, legată încrucişat peste piept şi înnodată la spate.

Pe cap, femeile bătrâne purtau cârpa neagră, legată sub bărbie. Sub cârpă, părul era pieptănat fie cu cărare, fie peste cap şi strâns în conci (coc), legat cu cârpă neagra de conci.

Bughioş, are o poală mică numită fodriţă (plisată). *Viziclul* are o poală mai mare şi e întinsă (neplisată).

Spătoiul era din pânză, cusut cu loză, de fete, iarna. În fiecare casă se ştia a croi. Se cosea în cruciţe, cu loză, erau şi spătoaie rişelete şi cu cipcă.

Pantalonii bărbăteşti erau *priceşi* (largi până la genunchi, apoi bufanţi). *Cioarecii* erau strâmţi pe picior, de culoare albă, la fel ca şi sumanele, confecţionate din lână de oaie ţurcană (lungă)

Tolan Traian - Pirchiţa cu pantaloni priceşi – 1965

Conciul (cocul-pupul) se făcea, la femei, cu un piaptăn de aluminiu, apoi se învălea cu o cârpă roșie, peste care se punea cârpa propriu-zisă (baticul).

Cizme Burgher – erau de culoare roșu (bordo), rotunde la foi cu șnur în spate și tari. Desenul era ca al acelora obișnuite dar lateral foile erau rotunjite pe ambele părți. Cizmele cu tureac se numeau ,,cioboș cizme".

Izmenele de doi lați se făceau din pânză țesută în casă, care era îngustă (50-60 cm). Ca să fie de-ajuns, pentru un crac, se cosea pe două părți.

Frimbiile se foloseau la legatul poalelor și al rochiilor largi. Erau făcute din fir de tort împletit în trei, din ață de cânepă.

- **Evoluția portului popular**

Această fotografie este un adevărat *chip*.

De mărimea unei cărți poștale, se poate observa ineditul costumului popular – cârpă de mătase după cap, cu ciucuri, taleri, păr prins în conci - Și totuși ne macină o întrebare: Cât era de nealcoș, portul măcean, la Paris? Mulțumim, *Ghiulica lui Bricea*.

Roșca Sofia în port local, deși a trăit la Paris - 1914

Port de copil – 1914

Port de copil – Port local - 1950

„Om și muiere” în port local - 1955

Chip de familie cu port local și clop - 1950

Port de fată mare - 1954

Port local – Tinere pregătite de biserică – în mână neaparat era cârpuța (batista) și frunze de călăpăr sau alte pene (flori) – 1967
Port cu zobon și căbat muieresc – 1968

În grădină – 1937

Hanie de stat – muiere învălită cu cârpă și om cu mustață răsucită – 1938

Haine de port – 1940

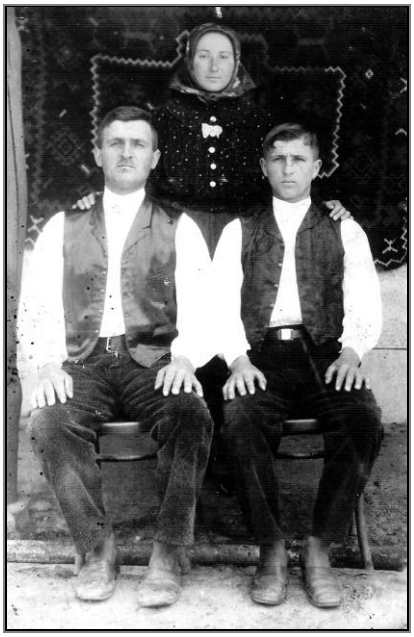

Haine de inşchimbat la sărbători - 1941

Muieri cu prunci mici 1953 - Se poate vedea îmbrăcămintea copiilor care consta din cămăşuţă lungă.

Haine de mătasă - 1933

Zaghie rişelită - 1942

Diferența de purtat clopul după vârstă - 1940

Port local cu rând de haine de mătase – 1953

Lenuța cu Simi (Guda satului)-port popular - 2010

Generații Gaborene - 2000

Despre toţi învăţătorii, octogenarii satului spun că erau îmbrăcaţi „aproape ca şi noi”. Şi doamna profesor se îmbrăca destul de modest, numai că nu avea poale, ci rochie domnească. Date certe avem despre ţinuta unui învăţător, care în anul 1946 conducea cooperativa „Unirea plugarilor”, pe nume Ilie Gr. Ioan, aflăm că putea fi văzut adesea şi desculţ.

Portul dascălilor - 1939

Chipuri de dascăli

În poza din stânga sus se poate distinge primul meu învățător (1957) – Achim Ioan. În poza din dreapta sus, prof. Achim Ana (cu batic), de care mă leagă o „frumoasă” și „dureros de dulce” amintire: la absolvirea clasei a VIII-a am susținut examen și la geografie. Tema extrasă pe bilet, era ușoară, *Industria și ramurile ei*. Am argumentat frumos și am enumerat, am arătat la hartă, însă, undeva, am pierdut firul … cu arătătorul. Doamna profesoară a luat arătătorul de la mine din mână, mi-a zis să-mi adun degetele, și m-a bătut de zece ori, pentru nota 10! „-Bravo, Floare, ai meritat!”.

De școală, încă-mi este dor

Aș putea scrie despre fiecare dintre dascălii mei, râuri de gânduri, doar eram *Smărăndița* clasei. Totuși, nu am spus nimic până acum! Eram persecutată, părinții și bunicii mei fiind considerați chiaburi, refuzând, până foarte târziu, să intre la colectiv (aveau o mare gospodărie de oi). Eram în clasă cu Feri, Francisk Kondora, foarte buni prieteni, locuiam aproape, dar el, fiind copilul președintelui de CAP, lua, cu mine, aceleași premiu. Mai sufeream și pentru că mă trăgeam din familia *pocăită, a lu' Brânza*. Și totuși ceva mă îndeamnă să mai scriu (deși am scris de doamna prof. Ana Achim).

În familia Covaci, Maria și Pavel, am crescut pe aceeași stradă, locuind. Mă delectam cu dulcețuri fine și plăcinte alese de la Tușa Maria (eram rude, cu descendențe în Curtici). Și fetele adoptate, Vichi și Daniela îmi erau dragi.

*

Pe aceeași stradă locuia și tanti Stela si domnul profesor Lăpăduș. Adina, fiica dumnealui, era ca o soră mai mică. Când mergeam în practică, la cules de cucuruz, gogonele, domnul profesor Lăpăduș mă ducea cu bicicleta, pe post de … portbagaj. Când ajungeam aproape de grădiniță se făcea că se rătăcește, și mă … scăpa intenționat, în șanț. N-am să uit niciodată acest „încăruțat" de drag … Cum n-am să uit cum, vecini fiind, venea la noi, sub pretext, și-i zicea mamei: - Livie, m-o trimis doamna me, Stela, după o ceapă …! Apoi, intra cu tata în cămară și destupa iejile cu vin, sau desfăcea dopul de la ciubăr, și … golea vinul … de numa-numa.

Și ultima amintire!

Când mi-a tăiat, prima dată, mama chica de păr, a luat-o pe ascuns de la noi … Am primit-o de la Adina (care a găsit-o ascunsă, în pod, la casa din Sânnicolaul Mic) în 2011.

Pentru tot ce ați făcut pentru mine, Dumneavoastră, dascălii mei, vă port o duioasă amintire!

*

Încununarea mea, a fostei eleve a fost când m-am iscălit pe cărțile publicate, alături de distinșii mei dascăli, fam. Carol și Elena Feher. I-am întâlnit ultima oară, împreună, la celebrarea a 50 de ani de la căsătorie (2009) în Biserica din Macea, a cărei Sfinte uși, donate de familia distinșilor dascăli, se vor deschide, de-acum, pentru multă vreme, pe vecie, pentru măcenii mei. Vă mulțumesc!

A consemnat aceste rânduri *eleva Floarea Ranta*.

- **Chipuri și joc popular**

Jocul popular

Specific comunei Macea, aici se practica *gazda de joc*, cel care organiza jocul.

Se făcea un angajament pe un an de zile, la fel și cu muzicanții și cu primăria sau biserica.

Cei mai buni jucăuși jucau în fața benzii (a muzicii), sau a higeghii (viorii): Tolan Trăian (Pirchița), Pavel Tolan (a lu' Cioaiela), Dumitru Șiclovan (a lu' Natea), Florea lu' Bechear, Lia lu' Tărântișu, Ștefan a lu' Pătroala, Simi a lu' Pătroala, Nuța lu' Flencău, Ica lu' Iov, Ica lu' Șovai, Florica lu' Rațu ș.a.

Locul de joc nu era stabil. Se juca pe *Locul Piațului, sub frăgari, La Cămin, Lângă Moară, La Țuțuranu, La Drecin* etc. Jocurile de bază erau grupate în trei: *De-a lungu, Mânânțaua* și *De-a-ntorsu*. Se mai jucau: *Închinata, Șoimoșana, Ciocănița, Terpeteaua, Bogăreasca, Șchioapa, Duba*. Nu se juca Călușerul.

Jocul se desfășura în șir pentru cei avansați.

Era și un joc al copiilor, organizat de băndași, între 10-13 ani. Intrarea fetelor în joc[5] (foto) era la 14 ani, de Sânjorz, când purtau ceapță cu fir și taleri de argint și poale, cu zboc.

---

[5] A.N. *Dosar 1298/62/1943*
Acte administrative Prefectura Jud. Arad
Conspect
„Potrivit adresei Inspectorului Școlar Arad nr. 3/1943 din 1 Februarie 1943 ni se semnalează influența rea asupra educației tineretului prin libertatea ce i se dă de a participa la horă în dumineci și sărbători. Vă aducem la cunoștință că interzicem cu desăvârșire (...) să ia parte la horă, în general orice elev sau elevă de școală primară, cari sunt obligați potrivit legii la frecvență școlară, până la 16 ani inclusiv.
(Prefect, General de Divizie, Sabin Banciu)
Arad, la 4 Februarie 1943 – Influența rea asupra educației tineretului în ce privește participarea la horile țărănești"

- *Strigături (la joc)*

Picioarile, mi se leagă
și ghe frunze și de iarbă
Și de mândra cea mai dragă

Haida, fată, că să gată
Și rămâi tu nejucată
Haida, fată, să te joc
Să te strâng pă la mijloc

Fir-ai mândră, de n-ai fi
Că io apuc a-mbătrâni
Și nu poci a te iubi
Mai bine nu te-aș ave
Dacă nu te pot ține!

Cine-și teme muierea
Facă-și gard pă lângă ie
Că și io m-oi face scară
Să mă duc, la ea, păsară

Nu mă călca pă picior
Că știu io ghi ce ți dor
De ți dor ghi sărutat
Calcă-mă pă iestălalt

- **Chipuri, jocuri și jucării**

Castravetele, cartoful, porumbul erau trase, pe post de ,,mășinuță".
Păpușile erau făcute din pănuși și zdrențe.
Cutia de chibrituri era folosită pe post de roabă sau mașină de curse.
Boabele de fasole sau porumb erau folosite ca piese de mutat la jocurile ,,Moara" și ,,Nu te supăra frate".
Bâta de ruje (floarea-soarelui) era folosită pentru pușcă, la fel ca și socul.
Bumbii erau folosiți pe post de fluieritori.
O bucată mare de lemn pentru foc era legată cu ață și era trasă ca o mașină.

Portul copiilor, la Macea, de la 0-3 ani, consta din cămăși lungi.

Dormeau în pătuțuri și leagăne, privind prin fuștei. În casă, umblau desculți. Jocurile erau simple: *bate, bate, două-două, de-a iepurele (jocul umbrelor), ridicarea în picioare - hopa mare.*

Urmează de-a baba oarba, de-a ascunsa, pă după cuptori, număratul pe degete: *Aiesta mere la purcei, / Aiesta mere la viței, / Aiesta face așchiuțe, / Aiesta face plăcintuțe, / Aiesta zâce: -Dă-mi și mie, da-mi și mie.*

Între 5-7 ani, se jucau *de-a higeghea*, din cocean de tuleu, de-a lopta din cârpe, sau din tuleu de cucuruz, pe care-l îmbrăcau. Iarna, jocul copiilor, trasul săniilor, era completat de patine locale, scorcii, lame de oțel, prinse pe talpă, cu patru cuie bătute. Se dădeau la Gropoi, la Homocoș (baltă de unde s-a scos nisipul pentru a se construi castelul grofului Károly).

Între 8-10 ani, copiii trăgeau, în șir, săniile, între Macea - Curtici, făceau oameni de zăpada, se jucau, legați la ochi cu o batistă, *de-a baba oarba, de-a pușca*, confecționată din lemn de soc.

Plumbii erau confecționați din câlți, muiați în salivă, păpușile se făceau tot din câlți, pe care le duceau la doptor, le dădeau boabe de băut, se jucau *de-a școala, de-a mama, de-a tata.*

La 10-12 ani, copiii se jucau *de-a moara,* cu boabe de fasole, sau de porumb, dispuse pe un desen pe carton.

Jocul *de-a chibriturile*, din care făceau castele, alături de cele din cocean sau știulete de porumb.

Jocul *de-a roaba*, din cutii vechi, lăzi de părădăici, coșeri de paie, trase cu ață groasă era un deliciu.

Jocul *de-a tetruțăle*, adică resturi, cioburi, din piatră sau căni sparte, oferea fetițelor prilejul de a sări, după ce aceste hârburi erau aruncate.

Jocul *de-a caii* îl practicau băieții, folosind o bâtă de ruje sau de tuleu, la care prindeau caii, pe care-i loveau cu zbiciul, tot o bâtă, o nuia mai mică.

Jocul *de-a hoțul, de-a checiche, de-a praștia, de-a școala, de-a școala nemțească,* de-*a capra, de-a prinsa fluturilor, de-a tina* (după ce ploua, cu durușitu' pă șanț), *jocul-lenea, de-a fugitelea, jocul căratului pă spacthe* jocul *de-a țințirimbul*, jocul *de-a pârciu, de-a mâța-prinsa, de-a lopta (-n șintăr, în lopițele, în cocoare*).

Alte jocuri, de rol:

Foc, foc, ce vedeți să nu spuneți, / că vine lupul / la voi / și vă prinde de fundoi.

Unu-mar / duru-mar / tridstai - sorodai / cuțofai / polomida-polomai / tuctan – beleuș - tronc (era număratul de la 1-10).

Jocul numelui:

Cum te cheamă, Ferbezamă, / Cum te strigă, / Mămăligă …

Jocul căratului: *Prunci avem, hai la prunci, Mere avem, Hai la meră și la peră și la curechi din ciuberă.*

Invocarea ploii: *Păpărugă, rugă, da, Doamne, să ploaie, să ploaie șiroaie.*

Păpărugă, rugă, vină și mă udă, inge îi zbura / col m-oi mărita (urma făcutul loptților din tină, care se aruncau la dunga șanțului și se durușea, un fel de alunecat, proptirea se făcea de primul pom).

După ploaie: se striga: *Morari, la noi în gredină / Morari…*

Jocul de-a ața: înfășurată pe degete, era ușor, descâlcitul era mai greu.

Jocul cântat: *Ești o floare, ești un crin, / Ești parfumul cel mai fin / Și ca semn că te iubesc / Colo jos / mă iscălesc*, urmate de:

Jocul de-a strigoii, cu ludăi, jocul de-a mâncat dulcețuri, fraji, prune botoșele

Tradiții și jocuri

Ciuralexa

Obiceiul era practicat de copii, în Ajunul Bobotezii, după ce preotul trecea cu Iordanul. În ziua respectivă câte 2-3 copilași de 9-10 ani, aveau în mână câte o troască, o talangă de la vaci. Zgomotul gros produs de talangă avea menirea de a alunga șobolanii de la

casele oamenilor. Unii dintre bunii gospodari ai comunei noaste îi primeau pe copii cu mare bucurie. Prezența copiilor lor în această zi de sărbătoare în curțile și grajdurile animalelor credea că va aduce sănătate, animale spornice și belșug în casele lor.

Din curte-n curte de la o casă la alta copii strigau *Ciuralexa-n urma popii!* Gazdele, măcenii noștri îi răsplăteau pe copii cu câte 1 sau 2 leuți. Alții dădeau copiilor colaci, mere prune uscate și nuci.

- ***Jocul De-a lopta în lopițele***

Jocul se organiza în Postul Mare. Era compus din 4 feciori și 4 fete. Se socoteau 4 în casă și 4 afară. Cei care erau afară aveau lopta facută din zdrențe și lână încâlcită. La acest joc se arunca cu rându. Cel care dădea mingea celui cu lopițeaua o arunca în așa fel încât să nu o poată lovi ca să poată ieși din joc. Dacă erau 4 în casă și doi în afară se roteau. Dacă mingea era prinsă de cel afară atunci acesta intra în casă. Acest joc al tinerilor ce se organiza în Postul Paștelui, pe undeva era un înlocuitor al jocului tradițional de duminică, care acum în post era interzis.

O altă variantă a acestui joc era *Cugla*, practicată de tinerii căsătoriți tot în Postul mare. Dintr-un butuc se confecționa o cuglă cu diametru de 6-8 cm. Se făcea o capră cu 2 picioare, din aceea pe care se tăiau lemne de foc. Tinerii aveau niște bâte foarte groase, 4 erau înăuntru iar 4 afară. Pe capră puneau cugla și apoi dădeau cu bâta în ea. Se duceau cam 100 de metri. Dacă o prindeau cei 4 din afară intrau ei înăuntru. Dacă dădeau cu cugla și nimereau capra atunci tot ei intrau înăuntru.

- ***De-a puricele***

Se făcea o șezătoare undeva afară. Unul dintre tineri striga:
Purice, purice
Care ochi te doare?
Cel de către soare!
Atunci toți strigau: U-iu-iu!
Se învârtea roata și îl prindea. Îl ducea în centru și apoi urma altul la rând.

- **Chipuri și etnii**

La Macea, s-au rânduit și etniile. Din primăvară, până-n toamnă, rostul și rostuirea lor era, de-a trăi în bună pace și-nțelegere cu ceilalți locuitori. Ba mai mult, se cunosc și căsătoriile mixte dintre aceștia (nemți, maghiari, români). Dimpreună, și-au clădit un stabiliment, pe măcean pământ.

În sat nu erau nici culdușii, nici viniturii care să-i deranjeze pe băștinași. Totuși, ca și culduș (cerșetor) era unul numit Iani venit din Ungaria (nu putea vorbi corect, dar te puteai înțelege cu el). Viniturile erau localnici adăpostiți deja în sat, care se mutau frecvent fiind mai neavuți.

Case nemțești – 1975

Casă nemțească de vânzare - 1979

Casă nemțească - 1974

Casa lui Midi din Corn - 2010

Casă nemțească - 1960

Bucate ale etniilor

Turos lepeny
Pentru aluat ne trebuie:
200 g făină
100 g margarină
1 gălbenuș
praf de copt, lapte, coajă de lămâie

Pentru umplutură ne trebuie:
500 g brânză
200g zahăr
3 plicuri zahăr de vanilie
4 gălbenușe
4 linguri de făină
vanilie
1 pahar smântână
4 deca lapte
5 albușuri spumă

Se face un aluat și se așează în tava unsă și presărată cu făină. Umplutura se așează peste aluat și se coace la foc mic. Se aseamănă cu o lipie îndulcită.

Port german – 2012

Costum unguresc de sărbătoare

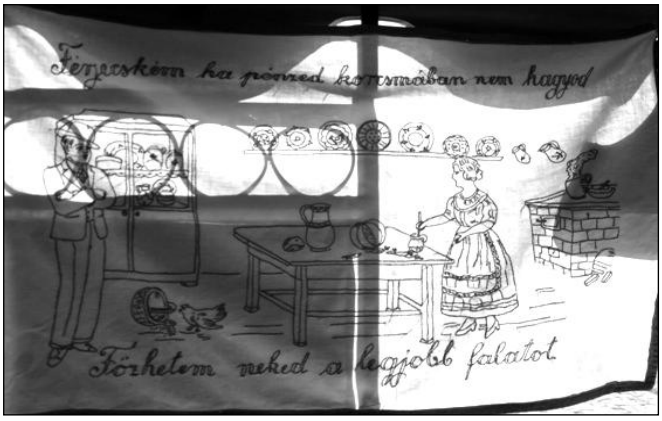

Interior de casă ungurească - 1970

Makos teszta
Se face o pătură de aluat ca de tăiței, dar se întinde mai gros. Se pune la fiert apa cu sare, timp în care se taie aluatul fâșii, se pune la fiert și se amestecă să nu se prindă de fundul cratiței. După ce e fiert se strecoară, se clătește cu apă rece, obținând un aluat stors (în denumire locală). Se presară cu mac și zahăr.

❖ **Influențe lingvistice**

Ne aducem bine aminte de lunga și fertila conviețuire, în sat, între măceni, pe de-o parte, și germani, maghiari, pe de altă parte. Prin aceasta s-au creat nu numai relații de frățietate, ci și interferențe lingvistice complexe, astfel ca unele cuvinte din germană sau maghiară au intrat în vocabularul vorbitorilor, dar și invers.

Deși aceste limbi sunt de structuri diferite, accesibilitatea nu a pus probleme. Vom încerca, numai într-o mică masură, să punctăm câteva din aceste interferențe:

❖ **Maghiare**:

laboșă – lábos
corman – korman
jumătate – fél
fioc – fiok
hamiș – hamis
dărab – darab
ciont – csont
copârșeu – koporsó
cameră – szoba
tablou – kép
duleu – dülo
firez – füresz
căuaci – kóvacs
holdă[6] – hold
imaș – nyomás
bucată – darab
dâmb – domb (nume Dâmbu)
păstor – iuhász (nume de porecla)
mic – kiss (Chiș + Ioan = Chișeuan)
colcer (Colceriu), chelar – kulcsár
sângur – mago (stapân)
năr av (Socaci) - Szakács
lăcătuș – lackat
Pâncotan – Pankotha
Fehér – alb (nume)
Fekete – negru (Neagra)
Vereș – Roșu
Hossu – mare (Grosu)
Bota – bóte (secure)
Musca – Muszka
Halas – Halasz (bogat în peote, pescar)
Buta – butá = butuc, prostanac
fereastră – ablak
Bor + Biro – biró = judecător
Covaci – Kovács = fierar
Cioncu – csonk = fără braț
Piroșgotea – magh. nădragi roșii
Piparcă – paprika = ardei
Doască – doszka (coperta)
Aldămaș – adományozni = cinste (de băut)
hămișag – hamissag

❖ **Germane:**

Zucker – zahăr
Schneider – croitor (nume de familie)
Fuchs – vulpe
Fisch – pește
Wolf – lup
Wagner – căruțaș
Weber – țesător
Schlampe – șleampăt
Sucht – pofta, suca
Kehle – grumaz (grumăzoi)
Weiss – alb (Albu)
Rot – Roșu
Schwartz – Negru
Gross – Grosu (nume)
Ochs – Bou (nume)
Geflügel – hoară
Schäfer – cioban (nume)
Schmidt – fierar, Faur (nume) – Tișlăr = tâmplar

[6] *Holdă-s.f-loc destinat semănătorilor de cereale (lan), din magh. hold-juhar*

Vom observa că multe din aceste etimoane sau etimologii se regăsesc în numele sau poreclele de la diferitele criterii, şi le-am numit *interferenţe*. O concluzie se desprinde: aceea că poreclele sunt simple, nu depersonifică, ci se transformă în materiale care sensibilizează. Şi nici nu urmăresc să ridiculizeze sau să satirizeze.

Raportul dintre un apelativ şi poreclă are un mare rol, deoarece stabileşte legătura dintre persoane, face istoria locului, oferind informaţii despre vechimea şi perpetuarea populaţiei pe aceste plaiuri inundate de câmpia măceana. Acoperite sau nu de antroponime, poreclele nu vor ştirbi cu nimic onoarea celor ce le poartă, dacă aşa le-au primit. Nici asupra influenţelor nu vom insista, maghiare, germane, asupra diferitelor nume de persoane. Factorii sociali sau culturali vor primeni, în viitor, dinamica numelor şi a poreclelor, şi le vor aşeza alături de moderna onomastică, preluată sau nu, din vecinătăţuri sau strainătăţuri. Ca o sită, ce le va cerne, peste timp.

Şi poreclele pot aveau origini. *Coaşti, Bedeşu, Gritari, Betear* (biter) - maghiare; *Rusu* (roşcat), *Békar* – sârbă.

Din cuvintele de origine sârbă, menţionăm: prune bistriţă – sliva bistrica, ludaie – ludaja, a vopsi (a câcăli) de mântuială – kukaliti, cociie – kocije, cotarcă – kotarca, cotoroage (răcituri, cocioane) – kotrig, lopotiţă – lopatica, chilav – kilav, a se nădăi – nadati, pilar – piljar, răstaniţă – rastavica, văiug – valjak, zăbunit (de cap) – zabuniti, pămucă – pamuk, zgârnăit, zgârcit – zgîrnuti.

Baci Ghiuri a lu' Hămfău fugar

Era vară, era cald, io stătem la mine–n gredină su' nuc, pot zâce că mă love on somn di zâle mari, era pă vremea comuniştilor, când aud ţâvlind la uliţă:

- O fujit Ghiuri, o fujit Ghiuri!
- N-o zâs nimic, am vorbit cu iel, asară!
- După amniază s-o cam mai dus!

Mi s-o părut oleacă şod, cum am fujit, m-am gândit, să văd, am fujit după vacă, poate după alt iosag, poate după hoară, nici vorbă, nu fac io d-aştea, nu lăs hoarăle şi iosagu' pă uliţă. Eh, o fi glumit careva. Pă când stătem io aproape durmind şi dând cu *Flacăra roşie* după on bongari care mă năcăje, aud bătând la poartă.

- Halo, halo, îi careva acasă?
- Da, cine vre să ştie?
- Hai dischide uşa, nu te juca cu noi!
- Bagă-te omu' lu' Dumnezo, io nu stau cu uşa-ncuietă.

Uşa la mine la gredină să dischide şi să bagă doi milţieni, am căscat uăchii mari şi vorba mi s-o oprit în grumaz.

- Bună zâua, mă, di ce nu dischizi?
- N-o fost încuiet şi n-am ştiut că dumnevoastă vi-s. Da, ce-i baiu'?
- Am vinit să vidiem dacă eşti acasă, că s-o auzât, c-ai fi fujit în Ungaria.
- Bată-i focu' lor di uamini, cum vorbăsc a prostu.

Atunci ierau vremuri grele, nu ca amu, tie cotau milieţienii şi când...mă iertaţ iera să zâc una nezâsă, mulţ măceni fujeu păstă graniţă-n Ungaria şi di acolo care inde. Să vă zâc dinde o vinit povestea asta cu fujitu', la Macea cătă Gheorghe să zâce Ghiuri, ori eşti român, ori eşti niamţ, ungur, ori ţâgan, tătă lumea te strâgă Ghiuri, bun înţăles dacă te scrii Gheorghe.

În zâua ceie o fujit on Ghiuri, da' nu a lu' Hămfău', unu care iera tractorist la colectiv, niamţ, o fujit Ghiuri aiesta cu muiere, cu prunci cu tăt şi cu motoru' şi cu remorca

după iel. Ghiuri, niamțu' o avut inde mere în Jermania, io inde sărăcia me să mărg, îs român și aici vreu să mor lângă Hămfăii mnei, tăț m-aștiaptă când o vini sorocu'.

După 3-4 zâle vorbăsc c-o vecină, muierile ca muierile vreu să știe tăte, așe că m-o luat la bani mânânți.

- Ghiuri, ce-or vrut milițienii di la tine? Ai făcut chef cu ii?
- Da, zâc io, cam acru. Și-n gându' mneu: doară nu m-oi pune mintea cu muierile.
- Hai nu te mânie, glumăsc. Ti-or întrebat di vecinu', niamțu', ce-o fujit?
- Da, dar iel îi mai tânăr dicât mine, așe că nu știu pre multe.
- Mă, Ghiuri, ce zâci tu oare ș-amu fuje?
- Fuje, da, doară mere–n Jermania, n-o ajuns încă, mai are di fujit!

Așe vorbeu uaminii pă vremea cee, după cum îi duce minte pă fiecare, tare mulț or fujit atunci, cu motoare, pă jos, cu aeroplanu', on cioban o fujit cu uăi cu tăt, care cum.

M-aduc aminte că sub on pup di tulei s-o găsât unu mort, nu di la Macea, truda lui știe di pă inde o fost, l-or dus la Arad și nime, nimic. Urâte vremuri, uaminii trăbă lăsați să margă fiecare inde vre, dacă să fac lotri sau bicheri, atunci îi altă socotială, poate vini miliția, poliția, să-i prindă și să-i baje la pocaus. Amu măcenii noști să duc care inde vre, da' di casa lor nu uită, tăt la Macea îi mai bine, așe o lăsat Dumnezo să fie și îi bine că-i așe.

Fie pita cât di re, tăt mai bună-n țara ta.

Baci Ghiuri a lu' Hămfău

Chipuri de seamă

La poziția întâi, din „Personalități locale", din *Înscrisurile* pe care le-am primit, prin bunăvoința domnului profesor Gheorghe Crețu, am găsit numele lui *Ranta David și Ranta Gheorghe*.

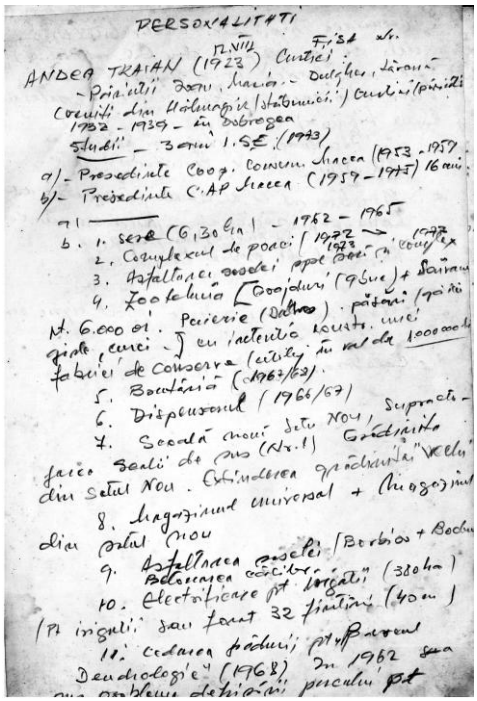
PERSONALITĂȚI

ANDEA TRAIAN (1923) Centrul

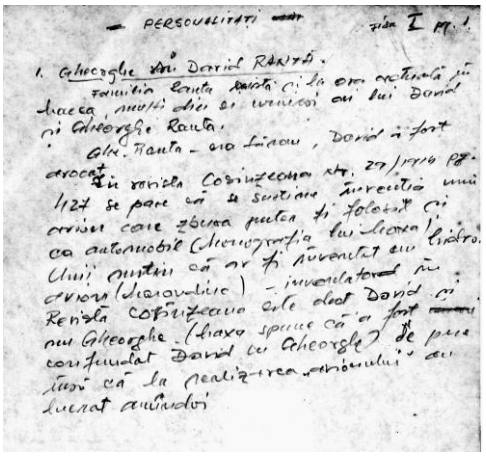
PERSONALITĂȚI

Iată celelalte poziții, cu precizarea că am urmat ierarhia așa cum era trecută în Manuscrisul primit (*foto*) spre cercetare și documentare:

❖ *Șandor Ioan* – Senator în Parlamentul țării, de profesie agricultor, colaborator al lui Șt. Cicio-Pop (n.1872);

❖ *Cozman Gheorghe* (1904-1973). Studii: Facultatea de Drept din București. În 1941 a fost Viceministru al Culturii;

❖ *Săcui Ștefan* (a lu Clopărița). Studii: Facultatea de Medicină. Medic specialist TBC la Spitalul din Arad;

❖ *Știubei Petru* (n.1919). Studii: Facultatea „Politehnica" din Timișoara, specializarea electrotehnică;

❖ *Hornea Teodor* (1927-1981). Studii: Facultatea de Drept – Cluj. 1968 – Procuror-șef la Raion Lipova; 1970 - Procuror-șef la Arad;

❖ *Bota Vasile* – filozoful comunei;

❖ *Mercea Pavel* - Pavel Mercea-Mercescu, s-a născut la Macea 1 martie 1931-d.2004, licenţiat în Arte plastice, a publicat douăzeci şi una de plachete de versuri, cam şasesute treizeci de poeme, unele invocând nostalgia satului natal.
Este cunoscut ca un sculptor desăvârşit donând comunei, *Complexul Monumental Gelu, Glad, Menumorut*, dezvelit în 1996, *Bustul învăţătorului George Iancu*[1], *Aleea Poeţilor, Monumentul Eroilor din Cimitirul Ortodox, Monumentele funerare ale familiei, Medalioanele Semlecan şi Covaci* iar în Timişoara putem admira *Decebal per Scorilo.*

Monumentul lui Pavel Mercea-Mercescu în Cimitirul Ortodox din Satu Nou

Recent, una din lucrările de pictură semnate de Pavel Mercea Mercescu - *Simfonia apelor*, a fost achiziţionată la o Casă de Licitaţii din Bucureşti.

❖ *Fackelmann Ioan* (Hans) – 1932-1987 – arhitect – vicepreședinte al U.A.R.

Clădirea modernă a Universității de Vest Timișoara a fost creată de arhitectul Hans Fackelmann și a fost construită în două etape: prima în 1950 și cea de-a doua în 1964-1965. Clădirea este considerată ca fiind printre primele clădiri moderne din România. Pe lângă Universitatea de Vest (premiată de CSCAS în 1964 și de Uniunea Arhitecților în 1967) amintim: *Școala de Muzică* (1967-1969), *Ansamblul Bisericii Romano-Catolice din Orșova*

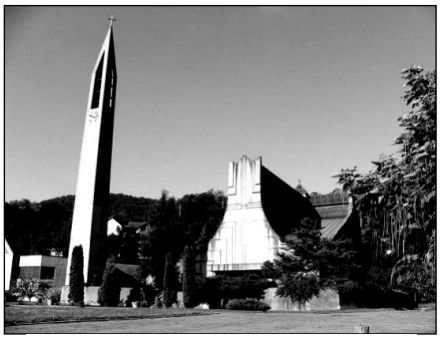

Ansamblul Bisericii Romano-Catolice din Orșova

[1] *Ioan Mercea (a lu' Birău), tatăl sculptorului Pavel Mercea – Mercescu, mare cultivator de tutun, l-a avut ca învățător pe George Iancu*

(1970-1976) – *(foto*) - considerat de autor „lucrarea vieții mele”– și *Biserica Romano-Catolică din Dumbrăvița* (1976-1979), *Sediul Institutului Energetic Drobeta Turnu-Severin*.

În Catedrala din Orşova, picturile au fost realizate de Gabriel Popa şi reprezintă *Drumul Crucii* cu cele patrusprezece staţii.

❖ *Duşan Aurel* – ataşat comercial în URSS şi RFG în probleme de chimie;

❖ *Fizite Flore* – învățător (primul mort anunțat dintre eroi);

❖ *Frimu Ioan* – fiul învățătorilor Frimu Mihai și Alexandrina, stabiliți în Macea – inginer constructor de centrale-gigant (n.1942), a fost directorul Șantierului Midia-Năvodari. A murit în condiții suspecte la Paris.

❖ *Pelău Traian* (1925-2003). S-a născut al 26, decembrie 1925 în comuna Macea, fiind al aptrulea copil al unei familii de țărani nu prea înstărită;

A absolvit Liceul de băieți „Moise Nicoară”, Arad, apoi Institutul Politehnic Bucureşti, facultatea de Textile. A lucrat o perioadă la Întreprinderea Industrială de Stat „Tricoul Roşu”, Arad, ca inginer și inginer șef.

În anul 1962 a fost numit inginer șef la Fabrica de Confecții din Arad, cu sediul pe Bulevardul Republicii nr.96. la etajul unei clădiri. Preluînd funcția de director a dezvoltat, prin credite nerambursabile, edificiul de pe str. L. Rebreanu, rămânând în funcție până la 31 decembrie1986, când s-a pensionat.

Se impune precizarea că din anul 1990 (după 1987 la repartizare), SC Moda SA este condusă de fiica inginerului Pelău Traian, ing. diplomat Monica Fufezan, sediul fiind acum într-o Zonă industrială.

❖ *Pelău Gheorghe* (1920-1997). S-a născut la 1 aprilie 1920 la Macea. Este fratele inginerului Pelău Traian. Au mai avut un frate, avocatul Pelău Mihai. Sora lor Iuliana (căsătorită Otlăcan) nu a avut studii, a rămas acasă, să îi poată ajuta și sfătui. Școala elementară a făcut-o la Macea iar, începând cu clasa a cincea la Arad, la Liceul „Moise Nicoară”. A absolvit Facultatea de Medicină din Cluj. La Cluj și-a cunoscut soția, Maria Ursu (deportată, un timp și la Macea cu un grup de copii moldoveni, la Castel) care lucra în rețeaua de asistență socială, începută la București.

A lucrat ca doctor-medic la Bata și-n satele dimprejur, începând din 1947 până la plecarea la cele veșnice.

Azi, una din fiice, Moga Georgeta este medic în Cluj, iar cealaltă, Florica-Maria, este stabilită în Oradea.

❖ *Andea Traian* (n. 12 august 1922 la Curtici, din părinți Ioan și Maria, veniți din Hălmagiu, după străbunici).

A ocupat, în perioada 1953-1957 funcția de președinte al Cooperativei de Consum Macea. Timp de 16 ani a fost președinte de CAP la Macea (1959-1975), ani de care se leagă cele mai vizibile realizări de pe raza comunei. În cele ce urmează, vom enumera:

- Sere (6,30 ha – 1962-1965);
- Complexul de porci – 1972-1975;
- Asfaltarea șoselei spre seră și complex;
- Dezvoltarea zootehniei (9 grajduri și saivane pentru șase mii de oi, realizarea unei puernițe și popularea acesteia cu găini, gâște, curci și cu intenția de a realiza o fabrică de conserve, interesându-se și de utilaje de valoare;
- Realizarea Dispensarului 1966-1967;

- Construirea Școlii de Sus (nr. 1), construirea localului Grădiniței din Satu Nou, extinderea Grădiniței vechi;
- Realizarea Magazinului Universal și a Magazinului din Satu Nou;
- Asfaltarea șoselei (împreună cu domnii Borbiro și Bodonea) și betonarea călilor;
- Introducerea electricității pentru irigații (380 ha), forându-se treizeci și două de fântâni de patruzeci de metri;
- Cedarea pădurii pentru Parcul Dendrologic (1968);

O notă aparte: în 1962 s-a pus problema defrișării parcului pentru mărirea suprafeței cultivabile (este vorba despre o dispoziție dată de tov. Vujdea din C.C. al PCR, pe care dl. Andea o refuză, scoțându-se doar două ha, plantate apoi cu salcâmi, înspre țigani)

- Plantarea cu plopi și sălcii a Băltoiului din partea de vest a Cimitirelor. A fost membru al U.N.C.A.P. deputat al Consiliului Popular Regional, membru în Comitetul Regional de partid și în Consiliul Județean PCR.

❖ *Pelău Mihai* 1912-1994

S-a născut la Macea, în familia lui Pelău Mihai şi Floriţa, la 4 august 1912. A absolvit Şcoala Elementară în sat apoi a devenit desenator tehnic după absolvirea Şcolii de Arte şi Meserii din Arad. A urmat cursurile Facultătii de Drept din Cluj, în anul 1946, fiind doctor în Drept A făcut parte din Baroul Arad, vreme de doi ani, după care, în perioada 1948 şi pînă la pensionarea din 1 februarie 1975, a funcţionat ca şi consilier juridic în Arad. S-a stins din viaţă la 12 august 1994. În carieră, l-a urmat şi fiica, Monica Frumosu, avocat şi consilier juridic.

❖ *Szanda Georgeta*, s-a născut la 26 mai 1950 la Orșova. Este absolventă la Facultăţii de Filologie, specialitatea Rusă-română, din Timișoara.

După repartizare, s-a stabilit la Macea, unde si-a întemeiat un Cămin şi la propriu şi la figurat. Vreme de aproape zece ani a lucrat la Castel, ca profesor, apoi la Școala Generală din comună.

De fapt, este una din familiile de care Macea s-a legat astfel că, a preluat de la regretatul profesor Traian Lăpăduș funcția de Comandant de Pionieri pe școală și s-a remarcat a fi şi un gospodar destonic.

Pe lângă faptul că şi-a făcut planul la sticle, borcane, sau la hărănitul viermilor de mătase, care erau adăpostiţi cam peste tot, pe la şcoli, ateliere sau anexe, făcea de serviciu numai duminica, apoi trebuia să țină locul secretarului adjunct, apoi să facă faţă convocărilor de la judeţ de care o leagă foarte mult zicala rostită pe atunci în plen celor din zonă aşezaţi în rândul întâi - Veniţi boi si plecaţi vaci. Era de fapt gratulaţia ştiută, venită de la judeţ.

Apoi, s-a remarcat a fi o gazdă bună, pentru artiştii sosiţi în turnee, Stela Popescu, Mihai Constantinescu, Valentin Silvestru iar casa îi era vizitată de multe personalități. Prietenii, cei care ajutau la spălat de vase, sau la servit aveau voie să intre până la prag.

Ca orice filolog a respectat graiul măcenilor dar cu greu a putut să înţeleagă la început zâs-a lui nană Sidă a lui Hireanu, la care locuia în gazdă-că baci Pisti s-o îmbătat şi o spart iaga ghi la chetrenţ; a mai locuit la Oma în colţ la Ştefi şi în ultimii ani la Blocul Specialiştilor.

De brigada de agitaţie o leagă multe amintiri, iar de numele colegilor de scenă are multe de povestit, rămânându-i în memorie deplasările şi glumele de pe drum - vezi întâmplarea cu Dănuţ pe care îl mai chema Lefu, şi fetele se cântau în gara Iaşi laolaltă cu Simi ca după mort punându-i un ban de 25 pe ochi, vezi opritul apei la Vaslui când domnul Uiuiu era sub duş, vezi întamplarea cu suflatul din spatele *cortinei - Suflă, Mihai, suflă-te Dumnezo, zicea Dănuţ sau - Unde suntem, în tren fiind .. .suntem la p ... Dragodana de ... Dâmboviţa, răspundea, calm, Banciu; vezi spălatul fetelor dintr-un lighean şi din aceeaşi apă pe toata durata şederii la Vaslui. La Liceul Agricol, de unde căra apa în găleată, Simi le spunea angajaţilor - Mai daţi-mi pace, năpustului, că şed aici cu cu patru muieruţe; vezi întâmplarea cu ... Pe drumul de costişe ce duce la Vaslui ... când frast vine autobuzu; sau întâmplarea cu micii - zice Dănuţ - aieştia-s mici? misi Domnu facuţi pi cuptiori electric, vezi întâmplarea când am băut lichiorul de genţiană şi-am mâncat din cutie toată mâncarea maestrului Uiuiu.* Dar ca să ajungă la brigada de agitaţie, a cântat în grupul vocal al domnului Grama sau al Ilenei Duma până când am prezentat-o domnului Lăpăduş, noi fiind şi colege de facultate - care uitându-se la noi, la amândouă, îi zice - *Om vighe Ghiulă, dacă eşti în stare de ceva* ... Şi după trei decenii, Ghiula şi-o tras poalile-n cap ca şi nana Sidă ghi ploaie pă post ghi părăzor şi a însoţit brigada peste tot. Azi, îşi aduce aminte de Castel, ca de o mare familie unde şi-a scăldat anii tineri, unde scările înspre turn la Înălţimea Sa Ani Haras, care socotea în nemţeşte şi rezultatul îl spunea în româneşte - acht und sieben, zwolf, neunundachtzih, hundertelf, aşa, o sutăunsprezece, nu o speriau nici controalele de la Bucureşti nici puiul scos cu tot cu pene din supa de pui, pentru copiii de la Şcoala Ajutătoare de care nu se prea vorbea pe atunci. Cum o piatră de încercare i-a fost şi graiul, picat ca o mană cerească peste acel ... *babilon* al Orşovei. Are o singură nostalgie, la plecarea din cele două şcoli măcene - *Macea, a fost cea mai plăcută perioadă a vieţii mele, deşi am picat, ca din vazduh*, încheie Georgeta.

❖ *Szanda Ladislau*, s-a născut la 8 mai 1949 la Dorobanţi. A absolvit Liceul Medie 3 Arad şi Facultatea de Agronomie Timişoara. La 1 ianuarie 1974 a fost transferat de la CAP Zărand, la CAP Macea, Ferma 3 Legume, situată pe Drumul Complexului, pe dreapta.

A participat, timp de un an, din februarie 1978, la un curs de specializare, la Ferma Joe Marchesotti. Co, specializată în cultura legumelor, prin Asociaţia Internaţională A fermierilor, California, timp în care a asistat la cursurile Universităţii Stockton, dar a participat, fizic, la toate muncile din ferma respectivă.

La absolvirea stagiului, a realizat o foarte bine documentată lucrare, însoţită de fotocopii, desene, calcule, rezultatul unui asiduu studiu în biblioteca universitară, cu titlul Problematica folosirii apei freatice pentru irigaţii. Este de remarcat şi reţinut faptul că, la întoarcerea în ţară, în 1979, a transmis o copie a studiului Ministerului Agriculturii, ca drept mulţumire că a fost selectat în Programul Internaţional al Fermierilor şi având ca scop împărtăşirea bunei experienţe căpătate în SUA, deşi se poate crede că americanii au avut de câştigat, cert este faptul că lucrarea nu a interesat pe nimeni de la noi.

Şi totuşi, la 1 aprilie 1979 este numit Şef de Fermă, la Serele din Macea. Au urmat patru ani grei dar plini de satisfacţii profesionale şi anume; introducerea încălzirii serelor cu ajutorul apei geotermale, construirea unui corp administrativ cu birouri, vestiare şi grupuri sanitare, pentru bărbaţi şi femei, hală de sortare a mărfii, realizarea de contracte de export, a legumelor, cu Germania, şi nu în ultimul rînd, ocuparea locului întâi la realizări dintre toate serele ce aparţineau de Complexul de Sere Arad.

Aspecte din fostele Sere Macea – 1980

Tot în această perioadă se reciclează ţevile uzate şi se confecţionază pergole şi stâlpi de susţinere pentu plantele pe rod dar se conturează o trainică şi durabilă prietenie cu domnul profesor Pavel Covaci, care începe cu Solarul din Parcul Dendrologic. Astfel că, în 1986,

deşi nu mai era la Macea, inginerul agronom, L. Szanda, l-a sprijinit logistic şi material, dar l-a şi însoţit la un Schimb de Experienţă la Grădina Botanică Prohanice, Cehoslovacia. Azi, spiritul şi sacrificiul profesional al Domnului Covaci îl însoţesc în desele plimbări prin parc, îi produc frumoase aduceri-aminte şi parcă, prin gând îî este dor de a mai conversa ori povesti cu reputatul Custode al Parcului Dendrologic.

De fapt nu e sigura nostalgie, inginerul Szanda, un plăcut interlocutor are şi un dicton favorit - *Tradiţia moare, când nu mai există continuitate.* Sunt, cu siguranţă, amintiri legate de *Moşu Gubiţa, grădinarul Grofului* (*foto pag. 101*), pe care l-a întâlnit tot la Serele Macea, ca ajutor la producerea răsadurilor şi pe care, pe drept cuvânt îl numeşte un Garant al tradiţiei în cultura legumelor dar şi al stabilităţii. Azi, din Serele măcene au rămas ..aleile betonate.

❖ *Tulcan Ioan,* născut la Macea, a absolvit Institutul Teologic Universitar din Sibiu, este Doctor în Teologie al Universităţii din Heidelberg, în prezent preot la Parohia Ortodoxă Română Arad - Centru (Catedrala Ortodoxă Veche) şi Decan al Facultăţii de Teologie la UAV Arad.

❖ *Mihai Ineuan* (a lu Mercea – Pecica), fost preot la Pecica, decedat în 2013.

În domeniul ştiinţelor naturale

❖ *Pavel Covaci* (3 oct.1914- 17 iulie 2006), absolvent al Facultăţii de Ştiinţe Naturale- Geografie, Cluj.

Este cunoscută în comună strădania înfiinţării Parcului Dendrologic, care îi poartă numele. A purtat o bogată corespondenţă cu instituţii similare şi a studiat şi promovat în articole de specialitate studiul plantelor autohtone sau rare.

❖ *Traian Lăpăduş* (15 dec.193-7 iulie 2008), absolvent al Facultăţii de Ştiinţele Naturii - Chimie, Timişoara. De numele său se leagă, vreme de peste treizeci de ani, Festivalul Gura Satului. Ultimul spectacol ni l-a dedicat în 1998, ieşind la pensie.

❖ *Traian Gros* s-a născut la 13 iunie 1946 fost director de Cămin Cultural, de numele său se leagă *Marele Premiu* de la Vaslui, 1980, obţinut de Brigada Artistică.

În domeniul creaţiei literare

❖ *Petru. V. Cazan* (12 august 1919 - 23 iulie 1994), absolvent al Institutului Biblic Adventist. A publicat - *Florile Golgotei*, 1990, *Armonia eternei iubiri*, 1990, *Bucuria mântuirii*, 1991, *Valurile vieţii*, 1991.

❖ *Gheorghe Ciupuligă* – Venus (11 septembrie 1934 - 31 mai 2004), absolvent al Şcolii de Aviaţie din Buzău, practicând profesia de aviator. A publicat - *Iarba câinelui*, 1996, *Secantă la Uranus*, 2001.

❖ *Gheorghe Creţu*, s-a născut la Macea, la 20 august 1939, absolvent al Facultăţii de Educaţie Fizică şi Sport. A publicat prima *Monografie a Castelului Macea*, 2007, 2011.

❖ *Carol Feher*, s-a născut la Macea, la 24 februarie 1939, absolvent al Institutului Pedagogic, Cluj. A publicat, în colab. *Carte, vouă, fiilor satului*, 2006, *Macea, alean şi dor*, 2007, volum colectiv

❖ *Elena Feher*, s-a născut la 1 ianuarie, 1937 la Ploieşti. A absolvit Institutul Pedagogic, Cluj. A publicat, în colab. *Exerciţiul, sinteză a cunoaşterii*, 2007, *Macea, alean şi dor,* 2007, volum colectiv.

❖ *Gheorghe Maxa*, (s-a născut la Macea, 24 martie 1929-14 febr. 2007), autodidact. A publicat *Vetre de câmpie*, 1970, 1974, *Sete şi flori*, 1996, *Merinde pentru drum nemăsurat*, 2001, *Trepte spre veşnicie*, 2004.

❖ *Ghe. Moţiu Bulduş*, (3 aprilie 1941 - 20 oct.2004), absolvent al Facultăţii de Drept Administrativ, Timişoara. A publicat *Epopeea Păulişului*, 1996, *Aşa căzu Reduta*, 1998, *Clipitele Clepsidei*, 1996, *Pătru Mantu*, 2000.

❖ *Mircea Vuculescu*, s-a născut la Macea, la 16 mai, 1941, absolvent al Universităţii din Timişoara, Facultatea de Filologie. A pubicat - *Timpul permanent*, 1996, Stafia care ucide, 2000, *Clipa de evadare*, 2006, *Folclor literar din Macea*, 2013.

❖ *Maxa Florica Sida*, s-a născut la Macea la 1 febr. 1959, licenţiată a Facultăţii de Teologie Ortodoxă UAV Arad. A publicat poezii pentru copii în placheta *Desenez precum îmi spui*, 2007, *Slavă ţie, Doamne*, 2013.

*

”fiicei satului, Florica a lu’Ranta
Et in Arcadia Ego

Începutul acestei scrieri nu are legătură nici cu Virgiliu, nici cu Nicolas Poussin şi nici cu însorita Eladă. Are legătură însă cu anii de frumoasă aducere aminte pentru nişte locuri atât de aproape în spaţiu, dar (din păcate) atât de îndepărtate în timp.

În primul rând, îţi mulţumesc drag prieten pentru prilejul de a putea scrie aceste rânduri.

Şi tot la fel de mult îţi mulţumesc dragă Florica pentru că mi-ai deschis ochii (şi cred că şi ceilalţi ce au adus celelalte rânduri şi gânduri în această carte spun la fel) că putem avea cu uşurinţă acest prilej de a ne face bine sufletului şi de a-l încărca cu crâmpeie dragi ce ne-au desfătat şi răsfăţat, chiar dacă clepsidra timpului face ca ele să fie tot mai înceţoşate.

Mă gândesc cu mult, intensă şi cu dragă nostalgie la acele începuturi; spun începuturi pentru că în acele vremuri am luat viaţa pieptiş, urmând a mă confrunta şi înfrunta de atunci încoace cu ea, în fel şi chip, astfel cum sorţii au hărăzit-o.

Ne aşezăm la masa rotundă pentru a aşeza pe ea pagini frumoase şi parfum adolescentin.

Nu voi putea uita niciodată – prăvălit în istorie, legendă şi slăbănogit dar mândru şi trufaş – Castelul din Macea. Nu putea şi nu poate să nu te copleşească, să nu te inunde liniştea şi ordonarea lui, aşa cum a fost şi este, meticulozitatea, culoarea şi pasiunea răsfrânte la tot pasul în mii de flori gingaşe sau arbori falnici aduşi cu atâta pasiune şi dăruire din cele patru zări.

Grija cu care acel *om* minunat a reuşit să însumeze toate acele frumuseţi, să le ordoneze după preceptele ţării soarelui răsare, să le înalţe frumos spre cer şi totodată să le plece la picioarele şi spre bucuria localnicilor, au venit parcă dintr-o altă lume.

Dar mai mult decât locurile şi paşii în vreme îmi amintesc oamenii – acei oameni care în acele vremuri erau buni, tihniţi, deschişi şi cu frica lui Dumnezeu.

Aveam tot timpul din lume şi dispoziţia pentru a încărca zilele cu soare sau a ne aduna zgribuliţi în serile mohorâte la gura sobei, la căldura şpohertului, pentru a ne împărtăşi gândurile şi a-i bucura pe ceilalţi cu ceea ce Dumnezeu ne-a hărăzit pe noi.

Dar acum parcă acele momente sunt tot mai poticnite, nu mai avem puterea, curajul sau nu mai avem plămada din care să le facem sau să ni le aducem aproape (sau oare ce ne lipseşte?).

Oare cum aş putea uita emoţiile de scenă, alături de draga Geta la primul meu festival (în fapt la a doua ediţie *Gura satului*) şi consider că nu întâmplător acesta s-a desfăşurat şi se desfăşoară şi acum în Macea. Aici oamenii aveau atâta dăruire, har, pasiune, erau într-atât de şugubeţi, musteau de umor, erau plini de savoare şi cred că nu în ultimul rând ştiau să strângă rândurile pe altarul artei şi să-i şlefuiască în cele mai mici detalii vorbele, tâlcul şi să-i afle miezul.

Umor curgând în valuri, ropote de aplauze, emoţii nemăsurate, aduceau locului şi oamenilor câteva zile absolut aparte. Şi înfrigurarea pregătirilor şi mai ales „spectacolele" de după spectacole, când bucuria revederii între competitorii de pe scenă deveniţi prieteni de-o viaţă nu aveau graniţe şi făceau să dispară orgoliile premiilor.

Oare unde s-au răvăşit toate acestea acum? Nu le mai găsim noi, povara anilor noştri ne împiedică să ni le mai apropiem sau oare ce se întâmplă?

Să nu ne întrebăm însă...

A fost şi nu va mai fi.

Acum ne bucurăm sau trebuie să ştim să ne bucurăm de altfel de clipe şi poate că într-un alt mod; au alt parfum, au altă încărcătură sufletească sau poate mai multă senectute.

Poate vom şti numai când vom scrie „epilogul" acelei ultime clipe...sau poate nici atunci.

Îţi mulţumesc Macea, vă mulţumesc oameni (acei măceni ce şi-au păstrat neîntinată noblețea sufletească a satului), îţi mulţumesc Florica, cu voi am încărcat atâţia ani la valenţe emoţionale deosebite şi acum am încă o dată preilejul de a retrăi aceste dimensiuni.

Vă sărut pe toţi: arc în timp 1983 –2013...oare când au trecut? "

În timp: momentul de graţie 22.10.2013
În spaţiu : într-atât de aproape de Macea...
Al tău Tase

Profesorul de Limba română

Ultimii ani m-au apropiat foarte mult de oamenii din satul meu natal, Macea, sat pe care-l iubesc necondiționat și total, așa simt, așa am fost educat de școala măceană, acolo unde am avut profesori care și-au iubit mult meseria. Unul dintre profesorii mei care mi-a marcat educația și cultura a fost profesorul de limba română, domnul Carol Feher.

Acum o jumătate de secol şi mai bine, am început să învăț tainele scrisului și cititului, după câțiva ani am avut pentru fiecare materie un alt dascăl. Limba Română, gramatică şi literatură îmi era desluşită de către domnia-sa, pe vremea aceea era un bărbat tânăr, care iubea copiii și meseria sa. Îmi aduc aminte, eram foarte emoționat de fiecare dată când intra în clasă, parcă simțeam și o ușoară teamă, deși domnia sa zâmbea mereu de câte ori venea la clasă.

De-a lungul anilor de școală măceană am fost destul de apropiat de dânsul, eram unul dintre elevii buni ai clasei mele și asta te apropie mereu de dascăli, copiii buni la învățătură arată dascălilor că munca lor nu este în van.

În acea perioadă nu-mi permiteam să merg la școală cu lecția nepregătită, respectul pe care-l simțeam față de profesorul meu de limba română și față de ceilalți profesori, nu-mi îngăduia acest lucru.

Domnu' Trandafir din povestirea cu același nume, scrisă de Mihail Sadoveanu, ca un omagiu adus dascălului său, Mihai Busuioc, pentru mine este profesorul de limba română, domnul Carol Feher, faptul că încerc să-i schițez în câteva rânduri personalitatea sa puternică și iubitoare de oameni și locuri măcene, care probabil, ar putea fi subiectul unui roman, nu este întâmplătoare, practic este încercarea mea de-a-i mulțumi celui care m-a făcut să iubesc limba română. Ce poate fi mai frumos: am învățat românește de la un ungur și cred c-am învățat bine, despre Eminescu mi-a vorbit profesorul meu de limba română și-l iubesc și azi despre verb și predicat mi-a vorbit profesorul meu de limba română și mă supără și azi agramații, despre genurile literare mi-a vorbit profesorul meu de limba română și le folosesc și azi, chiar mai mult decât atunci când eram pe băncile școlii.

Mulțumesc, domnule profesor că existați și că mi-ați fost profesor!

Așa cum ziceam mai sus despre personalitatea puternică a profesorului meu de limba română, domnul Carol Feher se pot spune multe, voi reda o întâmplare cu dânsul.

Prin clasa a-VI-a, într-o după masă împreună cu mai mulți prieteni din Cutoș, (cartier din Macea) jucam cărți la mine acasă, părinții mei fiind la serviciu, se pregăteau viitorii "*cărțeși"* de pe dunga șanțului, nu știam că vor apare computerele și practic aproape că vor desființa "*felcăul p-a legatea"*, joc de cărți specific măcenilor, când deodată ușa casei se deschide și intră diriginta unui prieten, profesoară de limba română, doamna Elena Feher, soția profesorului meu care, a doua zi la școală:

- Astăzi o să ne spună lecția, cei care s-au pregătit după 32 de cărți, sigur vor ști mai mult decât cei care s-au pregătit doar din manual, Ioane la tablă, te rog.

Cel vizat eram eu, dar așa cum am spus eram unul dintre elevii buni ai clasei, așa că nu prea am avut probleme cu răspunsul, văzând asta profesorul a continuat să asculte alt coleg care s-a pregătit după 32 de cărți, care n-a fost așa de bine pregătit și care a fost pedepsit cu câteva nuiele la palmă, atunci erau permise astfel de pedepse.

Tot pe vremea aceea apăruse o nouă tunsoare, i se spunea "*la pătrat*" deoarece la ceafă freza avea o formă geometrică regulată, unul singur dintre colegii mei se tundea în acest mod, îl chema tot Ioan ca și pe mine, dar care era mai slăbuț la învățătură decât mine.

- Ioane, la tablă, te rog! Spune ce-am avut de învățat pentru astăzi.

Colegul nu știa nici măcar ce lecție aveam de pregătit.

- Capul tuns *la pătrat* trebuie să știe tot, tu nu știi, așa că data viitoare vii tuns ca ceilalți, normal.

Așa se desfășura viața noastră, a elevilor în vremurile acelea, erau vremuri frumoase care nu se vor mai întoarce niciodată, profesorul meu de limba română era un bărbat tânăr implicat în viața comunității locale, a fost chiar directorul școlii, a activat, după cum mi-aduc aminte în primărie la o comisie de împăciure, adică un fel de mediator de astăzi.

Modelele umane, personalitățile, trebuie să facă parte din viața comunităților mai mici sau mai mari, profesorul meu de limba română, categoric, face parte din modelele demne de urmat. De-a lungul timpului a scris mai multe cărți, toate având subiectul principal, satul unde a trăit, a muncit și a iubit, Macea.

Astăzi, când familia Feher este de ani buni în pensie, a predat încă o lecție, de data aceasta școala a fost satul întreg, iar elevii toți cei prezenți la ceremonia de sfințire, a ctitorit o cruce de hotar, o troiță, pe cheltuială proprie, anul acesta a fost sfințită crucea din Koreea-numele unui cartier măcean, o cruce dăruită românilor de către un etnic ungur, un simbol religios dăruit ortodocșilor de către un catolic pe care sunt dăltuite numele a 4 copii de țigan care și-au pierdut viața în zonă.

Cum să nu iubești asemenea oameni, cum să nu iubești asemenea locuri care mustesc de atâta toleranță etnică, astăzi când intoleranța de tot felul este atât de prezentă în viața oamenilor.

Din păcate familiei Feher nu i-au fost dăruiți copii, dar Dumnezeu le-a dăruit generații întregi de copii, care au trecut prin școala măceană și au beneficiat de orele celor doi profesori de limba română, *Elena și Carol Feher* și cărora astăzi le spunem *sărut mâna* și *mulțumim*.

*Elevul din clasa a-VIII-a C, al anului 19***
Ioan Alexandru Ardelean

*

Dirigintele

Dirigintele meu din școala măceană a fost profesorul de limba română, domnul *Mircea Curtuțiu*, n-a predat limba română la clasa unde era diriginte, a predat limba franceză.

La vremea respectivă, acum aproximativ o jumătate de secol era un bărbat tânăr, frumos, proaspăt ieșit de pe băncile facultății, unde cred că a frânt multe inimi. Dirigintele meu face parte dintr-o familie de intelectuali măceni: tată preot, frate preot, dânsul profesor, o familie de măceni foarte repectată de către ceilalți săteni.

Cu familia mea domnul profesor Mircea Curtuțiu, se poate spune că are o legătură puternică, mie mi-a fost diriginte, fiului meu i-a fost diriginte, verișoarei mele primare i-a fost diriginte, nepoatei mele i-a fost diriginte și nici unii nu sunt de-o vârstă. Fiind profesor la școala măceană și trăitor la Macea, unde și-a întemeiat o familie frumoasă și o gospodărie la fel de frumoasă, oamenii l-au iubit și apreciat, la un moment dat acordându-i toată încrederea, devenind ”*dirigintele”* comunei Macea, adică primarul.

Profesorul era bine pregătit, foarte pretențios, ținea mult la pregătirea lecțiilor și deasemenea era foarte exigent cu disciplina elevilor săi, nu accepta de fel trăsnăile copiilor, care de multe ori erau peste limita acceptabilității. Domnul profesor era un anticomunist convins, de aceea a avut și de suferit pe timpul regimului comunist, chiar și astăzi își aduce aminte cu tristețe de acele vremuri. În ultima sa carte, la apariția căreia am ajutat și eu, „*Folclorul obiceiurilor din Macea”*, se poate observa ușor anticomunismul autorului:

Anul Nou rămâne o sărbătoare între Crăciun și Bobotează. Masele îl consideră o sărbătoare tradițională, plină de voie bună și de noi speranțe de mai bine.

Guvernarea comunistă credea că poate schimba părerile oamenilor, de a înlătura concepția creștină despre lume și viață, pentru a sărbători numai Anul Nou din ciclul sărbătorilor de iarnă. Voia să înlocuiască Crăciunul, pe Moș Crăciun cu Moș Gerilă(cu sufletul de gheață, cum a scris un elev într-o compunere), iar Crăciunul să dispară, să dispară nașterea Mântuitorului nostru Isus Hristos, crezând că prin schimbarea condițiilor social-politice pot schimba totul. S-a dovedit că nu s-au putut schimba tradițiile milenare, comunismul însuși fiind un faliment total. – Mircea Curtuțiu Vuculescu, *Folclorul obiceiurilor din Macea.*

Cărțile semnate de dânsul poartă numele de Vuculescu, poate mulți se vor întreba de ce, răspunsul este simplu: pe mama domniei sale înainte de căsătorie o chema Vuculescu și ca toți oamenii sensibili fiind atașat profund de mamă în felul acesta aduce un omagiu ființei care i-a dat viață

Dirigintele meu este un om profund atașat valorilor tradiționale românești și mai ales măcene, așa sunt aceste locuri fac pe cei născuți aici sau trăitori aici, să le iubească necondiționat și definitiv. Pentru noi măcenii a scris până acum patru cărți, eu, noi, cei care i-am fost elevi vom fi mereu alături de dânsul și promitem că-l vom ajuta cu tot ce ne stă în putință și-l rugăm să mai scrie.

Mulțumim, domnule diriginte!

Elevul de 57 ani
Ioan Alexandru Ardelean

*

Tocana de la pensionare

Nu stiu cum să încep. L-am cunoscut pe d-l Crișan Gheorghe (profesor maistru) încă de mic, era prieten foarte bun cu învățătorul meu. Acum cred că joacă fotbal împreună în rai. Îmi place să cred că e așa. Nu am crezut niciodată că o să fim colegi și o să ne înțelegem atât de bine. Pe scurt într-o vară nea Ghiță vine la mine și mă întreaba: Irinel în vara asta mă pensionez, facem un meci de fotbal și apoi un chef cu baieții de la Curtici? Se face. Am adunat trupa de la Sânmartin și de la Macea să batem Curticiul la fotbal. În memoria lu domn profesor i-am bătut. După chef. A tăiat nea Ghiță un porc, l-a adus pe Ioșca de a făcut tocană și toate bune și frumoase. Noi eram la masă măceni, curticeni. Trimite domn profesor după mine. Irinel, gata-i tocana da ne trebuie un vailing. Da de unde zic eu. Ne trebuie un par si un fideu cât căldarea. Cum așa? zice domn Crișan. Simplu: luăm căldarea, o acoperim, și când intrăm în cancelarie dăm un tur și ridicăm din când în când capacul. Adevărul că mirosea tocana dumnezeiește. Ne-am înțeles de minune. Gata, așa facem. A găsit un par și un fedeu pe măsură și de la el din curte direct cu căldarea în cancelarie, io cu Ioșca bucătarul. Am dat de trei ori roată cancelariei ridicând capacul și a fost senzație. Și acum toți care am fost la acel chef ne aducem aminte. Colegii mei de la Curtici cu care joc fotbal spun: nu putem uita cheful de pensionare a lu nea Ghiță când ai venit cu căldarea și ridicai capacul să simțim aroma, pe care o savurez și acum, aici unde mă aflu, în orașul lui Shakespeare.

Irinel Cuzmanov

*

Bătaia era ruptă din Rai

- Bătaia? Era ruptă din Rai!! Ca să capăt zece la matematică luam zece scatoalce (bătăi) cu cheile în cap, fiind prima la rezolvarea problemelor la matematică. Profesorul *Dimitrie Grama*, mă lăuda, dar mă și abțiguia.

Ada Maur
Fostă elevă

Chipuri de suflet

De la Vasile Ranta – Buticescu, din Cluj, la numele Ranta, din Macea Arad

Fiul primarului poreclit Buticu, din comuna Herța de pe Valea Almășului, Vasile Ranta-Buticescu, s-a născut în 1842, studiind la Șimleul Silvaniei și la Universitatea din Cluj. A avut, mai multe slujbe, notar la Tribunalul Cluj (1867), jude la Cluj (1867) și Bistrița (1872). S-a stins din viață la Cluj la 8 octombrie 1922, dar avem certe informații că în Cluj, numele de Ranta se mai păstrează încă și azi.

Vasile – Ranta (poreclit Buticescu, după tată) a fost un apropiat colaborator al revistelor vremii *Familia*, *Amicul Tinerimii* (din Gherla), *Lumea literară*, *Minerva*, *Aurora română*, ș.a.

Opera se compune din *Poezii* (Gherla 1881), *Nuvele* (1902).

Aceste informații le-am primit în anul 1998 de la regretata Ileana Florea, de la Muzeul din Șiria, care ne-a dat și Bibliografia despre Vasile-Buticescu Ranta: *Enciclopedia Cugetarea*, Predescu, Lucian, Editura Cugetarea, 1956.

De aici și până la familia Ranta din Macea, ascunsă, pe la 1900, nu mai e decât un pas (credem) ținând cont de anii pomeniți mai sus.

În *Istoria literaturii române*, vol. III, București, 1973, la pagina 527, se consemnează: „De altfel, probabil că întâmplarea a făcut ca, în ansamblu *Familia* să nu fi publicat în paginile ei decât literatură reprezentativă pentru nivelul ei general de atunci. Predomină scrierile sentimentale, acuzat pedagogice, realist-moralizatoare și, mai ales de un romantism minor, semnate de autori, precum Iulian Grozescu, Alexandru Roman, I. Lepădatu, At. M. Marianescu (poezii, stihii, folclor), Miron Pompiliu, Moise Toma, *Vasile Ranta-Buticescu*, Iustin Popfiu, Maria Cunțan, Constanța Hodoș, Iulia Hașdeu, Matilda Cugler-Poni, Sofia Nădejde, Veronica Micle, etc.”

Și ar mai fi, *un pas* care ne duce cu gândul la unele asocieri legate de Arad (și Macea, probabil) este vorba despre Iosif Vulcan, născut la Holod (31 martie 1841, de unde și pseudonimul I. Holodan) gazetar merituos și autor cunoscut, care, în 1861 scoate revista *Gura satului*, la Pesta, cu orientări înspre țărănimea de atunci, cu mutări la Arad și Gherla! (care va apărea până în 1880).

David Ranta, din Macea – Aradului, sau Legenda unui „zbor” la 100 de ani de la temerara sa încercare.

Din înscrisurile profesorului Mircea Curtuțiu, am aflat că, după Revoluția din 1948, un anume *Ranta,* s-a ascuns, de urmăritori, la Macea, astfel că, pe la 1900, sunt consemnați *David și Irina Ranta,* ca localnici ai comunei (*foto - monumentele din cimitir*). Au avut, pe rând șase copii: *Pavel,* primul copil, care a participat la mărețul Act de la 1 Dec. 1918, mistuit de flacăra românismului și care, în jurul anului 1903 a fost președintele *Băncii populare ,,Măceana”,* formată din membrii cooperatori, care se aproviziona cu mărfuri din Arad. (de fapt, a fost și singurul supraviețuitor, care, a furnizat, unele informații, fotografii și mărturii). Al doilea copil, *David*, este așa-presupusul inventator al primului hidroavion. Al treilea copil, *Gheorghe*, a ajuns avocat. Ceilalți copii au fost: *Ana, Maria*, (rămase în sat) *Petru*, pierit în război (*vezi monumentul din Cimitirul Ortodox*).

Foto: Mormintele Străbunilor – poziționate pe o parcelă între Cimitirul Ortodox și cel Baptist (reprezentând părinții lui Pavel și David Ranta).

Irina Ranta, Aici odihneşte roaba lui Dumnezeu Irina Ranta, născută Otlăcan, răposată la 9 mai 1916, în etate de 50 de ani -Ridicată de fiii Pavel, Petru, Marica şi Anna
David Ranta, Aici odihneşte robul lui Dumnezeu David Ranta, răposat la 8 martie 1918, în etate de 58 de ani, ridicată de fiii Pavel, Petru, Marika şi Anna

Așa se face, că, prin anul 1911, avocatul Gheorghe, aflat într-o vizită, la părinți, a purtat un dialog, cu fratele David, acesta fiind înzestrat cu o imaginație deosebită, dar și cu trăsături care-i puneau la încercare talentul.

- ,,Măi Davide, tu știi face de toate, război de țesut, furcă cu roată, orice vezi, îndată meșterești cu mâna. Eu cred că și o mașină de zburat ai face, dacă ai vedea”.

- ,,D-apu, numai s-o văd” (a răspuns David).

Și, în scurt timp, au plecat la Oradea și Budapesta să procure materialele necesare, David, apucându-se, cu elan de lucru. Începutul, a fost un model, la scară redusă, un aeroplan, propulsat de un motor cu gumilastic, ale cărui zboruri, l-au mulțumit, ca fiind, doar de probă.

Gheorghe, nu s-a oprit aici și n-a pregetat să-l încurajeze.

A plecat, din nou la Budapesta și a adus un motor, pentru o mașină de zburat, mai mare. Astfel, în vara anului 1912, atât *David* cât și *Gheorghe* au participat la primele Experimente aviatice, aparatul construit desprinzându-se de sol, între Macea și Sânmartin, pe șosea, probabil fostul Siti (*foto*), singurul martor ocular, fiind Saveta Mihuța, care, povestea, că la zbor au asistat localnicii curioși și că aparatul de zbor avea o înălțime cam de cinci metri și anvergura aripilor de cinci metri, dar nu a putut preciza durata despărțirii de sol, cum la fel, povestea și *Pavel Ranta*.

Dar, se mai spune, că cei doi nu s-au oprit aici. Și că, în 1913, au participat la concursuri aviatice, de la Oradea și Budapesta, de fapt, se și vede că macheta aeroplanului s-ar afla la *Budapesta*, fiind consemnat ca primul hidroavion din lume.

Când o delegație oficială (1974) s-a deplasat la Muzeul Aeronauticii din Budapesta, din discuțiile seci avute cu omologii maghiari, nu li s-a permis delegațiilor români să vadă aparatul expus, prin machetă, și au venit acasă cu acest răspuns: ,,Aveți destul un inventator, pe Vaicu”.

COSINZEANA

REVISTA ILUSTRATA SAPTAMÂNALA ◻ REDACTOR: Dr. SEBASTIAN BORNEMISA

Anul IV. – Nr. 29. Abonamentul: Pe an 12 cor. Pe ½ an 6 cor. România 30 lei. – America 3 dolari. – Germania 15 M. Orăștie, 25 iulie n. 1914.

Se impun, în cele ce urmează și câteva investigații de presă, datorate aceluiași profesor inimos, Mircea Curtuțiu, din Macea. Astfel, revista ,,Cosânzeana” de la Orăștie (nr. 29/1914, pag. 427) consemnează, cu o eroare, cum că Gheorghe Ranta ar fi ,,Istețul flăcău din Macea care a inventat aeroplanul”. Este evidentă confuzia cu fratele său, David, dar eroarea nu ne-mpiedică să credem că, aparatul fotografiat ,,în poziție pentru zbor” ar fi macheta aeroplanului care a fost brevetată și medaliată la o Expoziție din Budapesta, pentru ,,idea de originalitate a inventatorului”. Tot din paginile mai sus-amintitei reviste rezultă că originalitatea la care se făcea referirea, consta în aceea că, aparatul, putea fi folosit și ca automobil și ca luntre și ca aeroplan, printr-o singură și simplă mișcare de la cârmă, centrul de greutate fiind sub aripi.

deci la „grația
vnei Elisaveta și
e la Viena, ca
docși din Ardeal
Rusia și să a-
inod al bisericii
astfel s'ar pu-
e multele prigo-
ă însă nu per-
nei să insiste
erințe, a căror
ià pedeci foarte

ia, Nicodim fu
Râmnicului Gri-
mise darul pre-
himb „cu drep-
puteà cu ușu-
gături cu frații
mnându-i să-și
la metropolitul
a întârziat a in-
erând libertate
mânii ardeleni,
r fi siliți să e-

neni a cere dela țarevna un epis-
cop, care să atârne de sfântul Sinod
al bisericii rusești și nu de metro-
politul din Carloviț, deoarece mai
demult nu acesta sfințià pe vlădicii
români din Ardeal, ci metropolitul

adeverit totuș din altă parte, jelu-
indu-se din nou Românii, că episcopul Aron și clerul unit îi asuprește cu amende în bani, iar pe preoții neuniți îi tunde, îi aruncă în

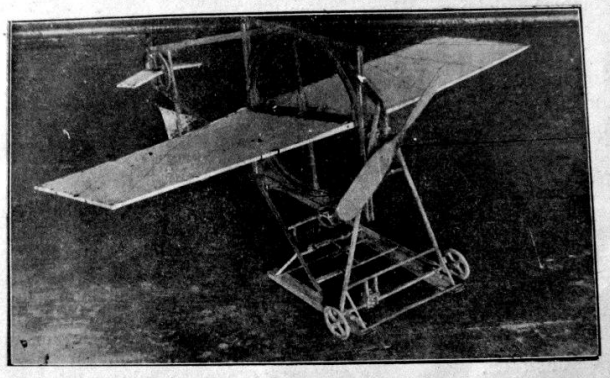

Aeroplanul de care s'a scris în „Românul", în poziție pentru zbor. La expoziția din Budapesta a fost medaliat, ca idee originală. Anume, originalitatea lui e în faptul, că se poate folosì și ca automobil și ca luntre și ca aeroplan, prin o simplă mișcare dela cârmă. E brevetat. Centrul lui de greutate e sub aripi, ca la aeroplanul Vlaicu. Inventatorul lui e flăcăul *George Ranta*, din Macea.

R. P. R.
ARHIVELE STATULUI DEVA
BIBLIOTECA
Nr. P. 1950

ței noastre". Pe unii dintre tovarășii lui Nicodim i-au prins și i-au aruncat în temnița din Kufstein (Oprea Miclăuș din Sălișteși popa Măcenic din Sibiel). Nicodim și Ioan din Aciliu, fiind însă mai norocoși, au scăpat din Viena și au fugit la Petersburg, spre a-și continuà lupta pentru credința ortodoxă „sub stăpânirea prea milostivei împărătese". Ca „deputați" ai Românilor din Ardeal, ei înaintează țarevnei Elisaveta Petrovna o petiție mai lungă, în care arată că toate neamurile, până și Ovreii, pot să-și aducă păstori sufletești, de unde vreau. Și Românii ardeleni aveau înainte de unire dreptul de a-și primì arhiereii din Țara Românească. Se tânguesc mai departe, că preoții ortodocși sunt aruncați prin temnițe și asupriți în multe chipuri, iar credincioșii, cari nu pri-

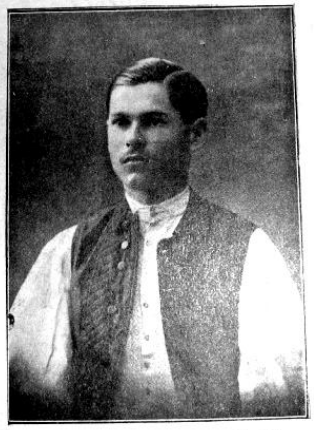

George Ranta, istețul flăcău din Macea, care a inventat aeroplanul, ce-l arătăm aci.

La începutul anului 1758 Nicodim este iarăș în Rusia, unde se

din Țara Românească. Țăranii nu s'au lăsat însă înduplecați a iscăli această petiție, ci o trimiseră episcopului din Timișoara, Vichentie Ioanovici, dela care ajunse la Carloviț și apoi la Viena.

Maria Terezia laudă pe metropolitul sârbesc Paul Nenadovici, că a trimis la Viena încunoștințare despre mișcarea „primejdioasă", ce eră pe cale a se pregăti în Ardeal, iar petiția plănuită de maiorul Mihailovici și popa Ioan din Aciliu, o numește „scriere scandaloasă și răzvrătitoare". Spre a pune însfârșit stavilă mișcărilor religionare, cari ținiuseră atâta vreme în neliniște pe Românii ortodocși din Ardeal, curtea din Viena hotărîse. în ascuns, *la 31 Oct. 1758*, să numească un episcop pentru biserica română „neunită" din Ardeal.

Către sfârșitul anului 1758 pri

Spicuiri din *Revista Cosânzeana*

Alte mărturii și însemnări de presă, le-am găsit, în perioada 1972-1974, în ziarul *Flacăra Roșie* (Arad) și revista *Flacăra* (Adrian Păunescu), 1974, cu care am și avut diverse convorbiri telefonice și care s-a arătat deschis la propunerea de a reîncepe demersurile cu *Muzeul Aeronauticii* din Budapesta.

Un lucru e cert, cei doi frați, *David și Gheorghe*, au înscris „O pată albă în istoria aviației", dar au fost măcinați de tăvălugul Primului Război Mondial.

Am încercat să-i evocăm și noi, cu modestie, ca descendenți, și am vorbit pentru prima dată (*iulie 2012*) despre această temerară încercare, prin Expunerea Portretelor celor doi la Expoziția de la *Turnul de Apă*, dedicată împlinirii a 100 de ani de la Zborul lui Aurel Vlaicu, iar prin ajutorul Serviciului Județean al Arhivelor, am primit informațiile despre „istețul flăcău" din Macea-Aradului.

George Ranta-fratele lui David Ranta,
cel care a inventat hidroavionul

Medalia jubiliară 2012 la Centenarul zborului lui Aurel Vlaicu - Arhivele arădene

Din căruța cu tulei, la Alba-Iulia, într-un Decembrie, 1918

Că *Pavel Ranta* (decedat în 1968), participant la *Marea Unire de la 1918* și recompensat cu o medalie și o bucată de pământ, se știe, e o Istorie nescrisă dar spusă, însă, Povestea abia acum începe.

Monument Pavel Ranta din Cimitirul Ortodox

1918 – Poză veche cât Unirea

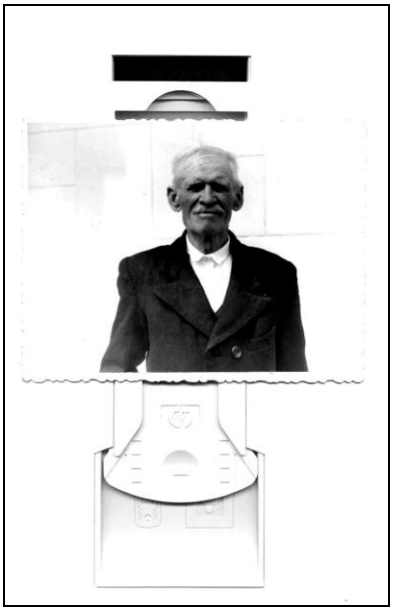

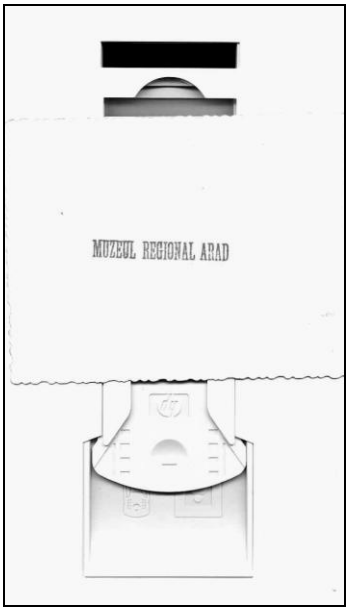

Pavel Ranta - poză efectuată de Muzeul Regional Arad - 1968

La casa cu nr. 27, vis-a-vis de Castelul de vânătoare al grofului Karoly, locuia *Ioan Șandor (Șendoric)*. Acesta, bântuia noaptea, pe la casele măcenilor, să-i îndemne la a-și realiza marele vis, Unirea, ba, și-a vopsit casa în cele trei culori – roș, galben și albastru. La casa cu numărul 25, locuia *Ioan Curtuțiu*, care, alături de *Pavel Ranta* nr. 683, *Ștefan Iuhasz* nr. 263, *Ioan Curtuțiu-Negru* nr. 49, *Ștefan Săcui*, nr. 63 și *Pantelie Curtuțiu* pe nedrept uitați azi, și-au pus viața în pericol și, ascunși în căruțele cu tulei, au pornit înspre gara Arad, disimulând ,,vânzarea tuleilor", ascunzându-se de jandarmii unguri. Aceștia, i-au prins la Șofronea, lovind cu furcile în ei. Deși Ioan Șandor a fost atins de împunsătura de furcă, până la Arad, drumul lor a fost ținut de visul de a ajunge la Alba-Iulia. Astfel că a doua zi, au urcat în *Trenul Unirii*, înscriind o Pagină de Istorie, din păcate, doar măceană, deoarece nici un Act oficial nu-i consemnează. Important de reținut este faptul că, după ce, la Alba-Iulia, au luat act de Marea Unire, Ioan Șandor a devenit primarul Comunei Macea, dar, în scurt timp a fost numit senator, locul lui fiind luat de Iuhaz Ștefan.

Un singur lucru, e sigur: acești șapte măceni, neconsemnați, decât în arhiva noastră, de suflet, n-au plătit cu viața (ca și preotul ortodox din Șimand, ucis de jandarmii unguri). Prin plecarea, cu trei zile înainte de 1 Decembrie 1918, cu Credențialul lui Ștefan Săcui, și mânați de idealul lui Ștefan-Cicio-Pop, prieten cu Ioan Șandor eroii anonimi au împlinit, printr-un act de curaj, Idealul Românilor – Unirea cea Mare.

*

Povestea nu se-ncheie aici.

La împlinirea a cinzeci de ani, de la Marea Unire, în 1968, Pavel Ranta se pregătea, să participe la Marele Jubileu. A luat legătura cu Muzeul Regional Arad, care i-a propus să facă parte din Delegația Aradului. După mai multe drumuri la Arad, în costum alcătuit din suman (*foto*), cioareci, tricolor, Taica Ranta, cum îl știm, nu și-a putut realiza al doilea vis, s-a stins în luna iunie a aceluiași an, donând Muzeului Arădean, care i-a făcut și pozele, tot ceea ce ar fi luat cu el.

Din însemnările lui taica Ranta

Trebuie să spunem, că totuși, în 1983, la împlinirea a șaptezeci și cinci de ani de la Unirea din 1918, Ranta David, fiul lui Pavel a fost la Alba-Iulia, lăsându-ne, pe un maldăr de ziare, aduse de acolo, ultimele cuvinte: „*Și bunicul a fost la Alba-Iulia*". (Mulțumim prof. Mircea Curtuțiu din Macea, pentru tot ceea ce a întreprins până acum, și care, în primele demersuri, a făcut posibile aflarea unor informații legate de *Eroii Anonimi din Macea* – Aradului, dar și presei actuale, precum și Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Arad).

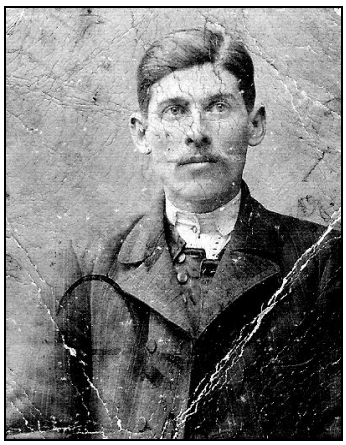

Pavel Ranta senior

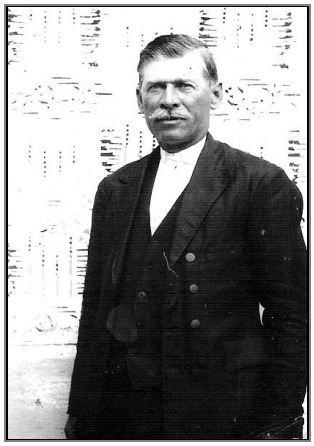

Pavel Ranta la 57 ani

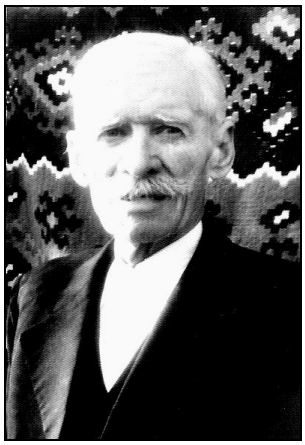

Pavel Ranta la 58 ani

Pavel Ranta în port local – cizme Burgher, pantaloni priceşi roc (căbat) de piele, căciulă, bâtă cârnă – 1960

Taica Ranta cu bituşe - 1960

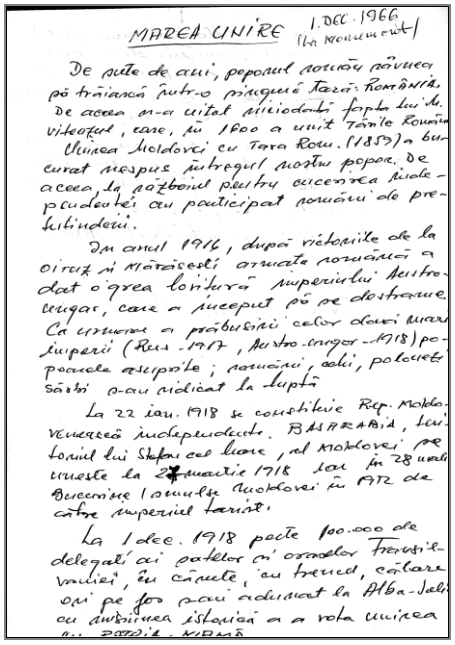

MAREA UNIRE 1 DEC. 1966
(la monument)

De multe de ani, poporul roman năzuia
pe tărîmuri pentru o singură țară: ROMÂNIA.
De aceea n-a uitat niciodată fapta lui Mihai
Viteazul, care, în 1600 a unit Țările Române
Unirea Moldovei cu Țara Rom. (1859) a bu-
curat nespus întregul nostru popor. De
aceea, la războiul pentru cucerirea Indepen-
denței au participat români de pretutindeni.

În anul 1916, după victoriile de la
Oituz și Mărăști armatele românești a
dat o grea lovitură imperiului austro-
ungar, care a început să se destrame.
Ca urmare a prăbușirii celor două mari
imperii (Rus. 1917, austro-ungar 1918) po-
poarele asuprite; românii, cehii, polonezii
sârbii s-au ridicat la luptă

La 22 ian. 1918 se constituie Rep. Moldo-
venească independentă. BASARABIA, teri-
toriul lui Ștefan cel Mare, al Moldovei se
unește la 27 martie 1918 iar în 28 mai
Bucovina (pământul Moldovei în 1812 de
către imperiul tarist.

La 1 dec. 1918 peste 100.000 de
delegați ai satelor și orașelor Transilva-
niei, în care, cu trenul, călare
sau pe jos s-au adunat la Alba-Iulia
cu dubla intenție istorică a se rosti unirea
cu ROMÂNIA

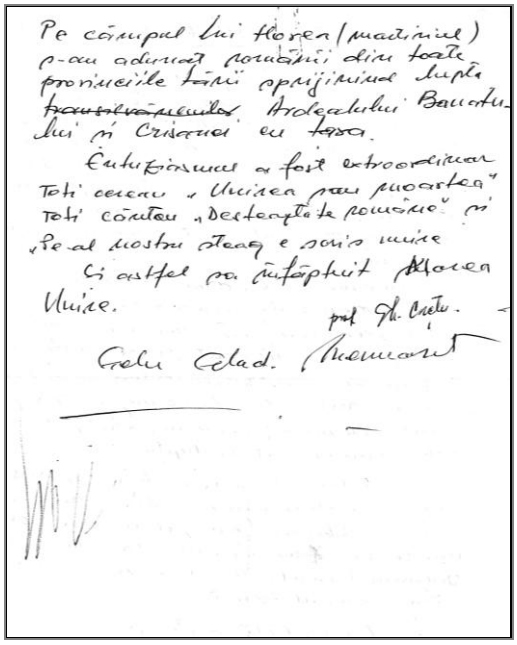

Pe câmpul lui Horea (muntinul)
s-au adunat românii din toate
provinciile țării spre a jura luptă
transilvănenilor Ardealului Banatu-
lui și Crișanei cu țara.

Entuziasmul a fost extraordinar
Toți cereau „Unirea sau moartea"
Toți cântau „Deșteaptă-te române" și
„Pe al nostru steag e scris unire"

Așa astfel s-a înfăptuit Marea
Unire.

Gh. Crețu.

Gelu Glad. Monument

Însemnări – Gheorghe Crețu

Act de donație

Se donează aceste obiecte de cult bisericesc,
respectiv doi prapori cu însemne - simboluri creștine,
Bisericii Ortodoxe din Macea, prin părintele paroh, Gheorghe Morar

FIE ÎN VECI NEÎNTINATĂ MEMORIA EROILOR ANONIMI MĂCENI,
ASCUNȘI IN CĂRUȚA CU TULEI, CARE AU PARTICIPAT LA
MAREA UNIRE DE LA ÎNTÂI DECEMBRIE 1918
Ioan Curtuțiu, Ștefan Iuhaz, Ioan Curtuțiu-Negru, Săcui Ștefan Pantelie
Curtuțiu, Ioan Șandor și Pavel Ranta.
În veci să fie pomenirea lor, acum, la împlinirea a 95 de ani de la
ÎNFĂPTUIREA MARETULUI VIS AL ROMÂNILOR.

Profesor, FLOAREA RANTA CÂNDEA - FIICĂ A SATULUI, azi, 1 DEC.2013, Arad - Macea

Act de donație

Se donează aceste obiecte de cult bisericesc,
respectiv doi prapori cu însemne - simboluri creștine,
Bisericii Ortodoxe din Macea, prin părintele paroh, Gheorghe Morar

Întru neuitarea sătenilor, care, potrivit legendei scrise și marturisite în presa vremii,
George Ranta - avocat și David Ranta - țăran, ar fi inventat primul bidroavion
și ar fi avut încercari de zbor, prin înalțarea de la sol, pe terenul cunoscut și azi, Șiți.
La împlinirea în acest an a 100 de ani de la faptul de mare curaj, le cinstim creștinește
memoria, cu atât mai mult cu cât, numele lor alături de al fratelui Petru Ranta
și al altor săteni este dăltuit pe monumentul eroilor din cimitirul ortodox,
și pentru faptul că războiul le-a nimicit sufletele, va îndemn
SĂ PRESĂRAM PE-A LOR MORMINTE, ALE LAURILOR FLORI.

Profesor, FLOAREA RANTA CÂNDEA - FIICĂ A SATULUI, azi, 1 DEC.2013, Arad - Macea

- **Chipuri și cuvinte călătoare …**

❖ **Crișan Pavel**

Pentru căința și nesupunerea întru credință, se hotărăște să iasă dintr-un „fiu rătăcitor” și să rescrie Biblia (iunie 2004 – februarie 2006) cu mâna, cu majuscule, pe care o expune în diferite ocazii.

(În prezent lucrează la a doua ediție)

Crișan Pavel – 1939

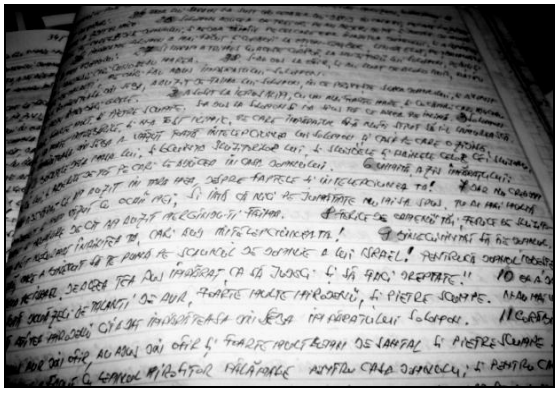

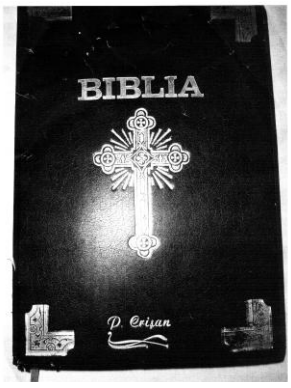

Biblia scrisă de mână

❖ Din rânduielile lui Emil Ardelean

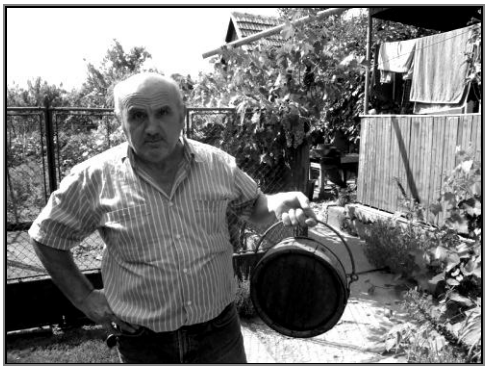

Butoiaș de apă folosit la lucrul câmpului

Cea mai veche bancnotă din colecție - 1901

Contraste de epocă

Ceas cu vechime de peste 100 de ani

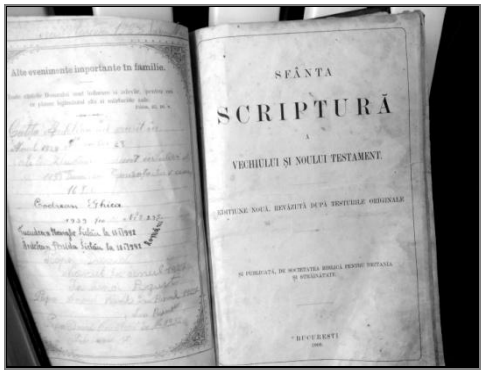

Scriptură de la 1909

Tablou cu flori cu o vechime de peste 100 de ani

Colecție de bancnote de peste 200 de exponate

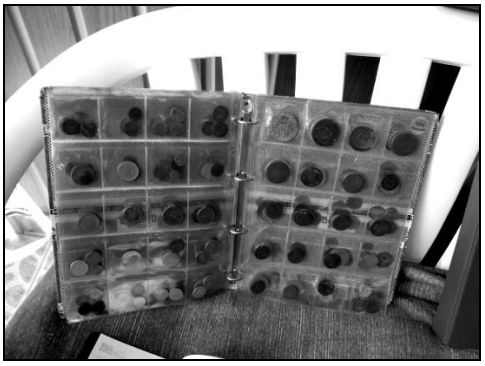

Colecție de monede de la 1700 – peste 2000 de bucăți

❖ **Traian Mândruțău**

Traian Mândruțău (21 august 1925- 22 ianuarie 1925), agricultor.

În sat era cunoscut sub porecla *Trăian – Trăian*. „*Am încercat sa pictez și pe pânză, dar nu mi-a plăcut*”, mărturisea pictorul măcean.

A reparat biciclete, ceasuri, a confecționat mături, a treierat cu mașina de călcat și a pictat icoane pe sticla, cam cincisute de bucăți, fiind un anonim pictor naiv.

❖ **Anghelina Simion**, s-a născut la Macea, la 25 februarie 1942, activează pe lângă Căminul Cultural din 1958. A fost instructor de dansuri, interpret la brigadă.

❖ **Ghiță Baciu**, s-a născut la Macea, la 30 iunie 1946, absolvent al Scolii Postliceale Hidrotehnica, Arad. Este interpret de muzică populară, unele cântece fiind inspirate sau dedicate satului natal.

❖ **Petru Banciu**, 1939-2013, artist amator vreme de cincizeci de ani, a jucat cuplete cu Dănuț Adam.

❖ **Ioan Chișeuan**, s-a născut la Macea, la 3 martie 1953, un instrumentist virtuoz al saxafonului, viceprimar și director de Cămin cultural.

❖ **Ioan Mercea**, s-a născut la 15 februarie 1960, abolvent al Școlii de Maiștri din Timișoara.Cântă din frunză, imită voci de copii și este pimarul comunei.

❖ **Elena Stoian**, s-a născut în comuna Macea, la 2 septembrie 1967, din familia cunoscută a lu’ Ciocănel.Locuiește în “Cutoș”, este căsătorită cu fiul cel mic a lu’ Maria lu’ Rara.

Este împătimită a dansului popular local măcean, fiind o păstrătoare a tradițiilor, dar și a “hanilor din sat de la bunica ei” pe care, de altfel, le și îmbracă cu mândrie.

acasă la macea[2] **- cuvinte călătoare**

ce să mai flendurăm vorbele și să stricăm gura de-a fetea
că hoheri ca la macea mânca-i-ar puștugașu nu-i găsî
câtă-i lumea asta de lungă și de largă
că or furat tovarășii toate pământurile de la noi
de am rămas vândroci și nimurici ca țâganii
că am ajuns ca niște pogăciţe coapte la soare

din pauri gospodari și pilari de pârădici am ajuns
bitangi la cooperativa ochiul și timpanul
lenuță am încocreţit-o ne-o bătut rău dumnezo auzi tu
„o căţăleală-n luncă zece zile muncă”
preşedintele intră cu ciuralexa-n urma popii ca o gudă
duce vorbele cu crumpile cu ţecărul de ici colo
că o să fie bine și la vară cald d’apoi mănânce-l frastu
să ştiţi că îi hunsut rău ludul de el acuma se făloşeşte
„că cine-i el” dar ce nu ştim noi... că era o buleandră
ce vindea găini și pene de gâscă de la macea la sumarton
și de la curtici la iratoș acuma schilăvească-l cel de sus
el ne zotroneşte cu C.A.P-ul lu’ cizmarul ăla vestit

[2] Pavel Mercea, *Antologie versuri*, 1973-20013, București, 2013

⌘ Adresări și sudalme

Le putem clasifica, după conotație. Cele de ,,nimereală", de sau familiale, aduc ,,a bine".

Fătu mneu!
Îți umblă brâncile, ca moriștile!
Mânci-te oaia!
Megyș! (poate …)

Celelalte, asemănând cu imprecații sau sudalme, ,,aduc a blesteme" spuse la adresa cuiva, care, le merită (și reciproca, e valabilă).

Ești într-o ureche!
Mânci-te turba!
Mânci-te spurcu!
Îți umblă brâncile, ca ochiul mortului!
Bată-te ploaia!
Lovească-te beteșigu!
Mânci-te năpustu!
Nu ești tăt!(tătă!)
Mânci-te crepu!
Ardă-te jaru!
Să n-ai bumbi la mițăle!
Dumnecatu-mă-ne-ti!
Mula dracului!

III
RÂNDUIELI

✓ Rânduieli îndătinate

- **Cultivarea pământului în câmp**

Cât priveşte starea socială a locuitorilor, aceasta era rezultatul muncii câmpului, principala ocupaţie fiind agricultura[1].

Comuna, fiind aşezată în plină câmpie, cu un pământ fertil, pământul se lucra rudimentar (plug de lemn, sămănatul cu mâna, prăşitul cu sapa, treieratul cu cai sau îmblătire, seceratul cu coasa).

Amintire de la sapă - 1938

Unealta de lucru era primitivă – plugul de lemn[2], cu brăzdar tot de lemn, dar îmbrăcat într-o tablă de metal. Cernovics aduce o batoză şi secerători de la Viile de la Domnii (*foto* - Uliţa înspre Viile de la Domnii), la sfârşitul stăpânirii sale. Se săpa manual, cu sapa, se cultiva prin împrăştiere cu mâna, mai ales porumb, grâu, secară, cânepă, la „Domnii" – plante tehnice: tutun, sfeclă. Cânepa o topeau la Topitoria de la Iratoş, apoi, meliţată, pieptănată şi făcută fuior, era toarsă, reieşind pânza de tort. O altă plantă cultivată era floarea-soarelui, seminţele acesteia servind la extragerea uleiului comestibil (existau în acea vreme în comună două prese, la Moise Sfăt şi la Gh. Şimăndan, zis Puica). Locuitorii scoteau ulei din rapiţă, care era mai uşor de găsit, prin plante.

Dintre cereale se cultivă grâul, care se treiera cu treierătoarea, la fel şi secara, prin îmblătire. Cerealele erau cultivate în scopul folosirii lor în alimentaţie, dar şi pentru hrana animalelor.

---

[1] *Agricultura are drept emblemă cornul abundenţei sau plugul sau sapa, pământul şi cerul, şi simbolizează fuziunea celor patru elemente, apă, foc, pământ şi cer condiţionându-se astfel fertilitatea.*

[2] *Aratul este considerat un act sacru, o Sărbătoare a primei brazde, o trecere de la viaţă sedentară la cea activă, brazda, săpăliga sau fierul plugului fiind asemănate actului de fecundare al pământului.*

Grâul[3] (curat) se măcina la prima moară (pe locul unde este azi casa lui Csiki Iosif), iar cei săraci măcinau grâu cu secară (căcăreț), moară care aparținea notarului Iuliu Siksai și construită de groful Karoly (vândută mai apoi unui proprietar (Schneider Martin). Moara[4] deservea și localitățile învecinate.

Moara 1989

Casa lui Csiki Iosif, pantofar, decedat în feb 2013

În anul 1908 s-a construit prima moară pe motorină, de groful Karóly, apoi a fost preluată de moșierul Schneider Martin. Revenind la grâu, după îmblătire rezultau paiele, din care se făceau rogojini.

Pământul era arendat, această formă trece și de anul 1945, când a avut loc Reforma agrară.

Batoza lui Codoș Ion – acționată de buldog - 1952

Cu Buldogu'n colnă 1952

[3] ***Spicul*** *este atributul verii și conține bobul de grâu care moare fie spre a hrăni fie spre a încolți*
Snop *- simbol al secerișului, al jertfei, al abundenței iar legătura de tulpini închegată în acest mănunchi este ca o trăsnire bucuroasă a triumfului din lan, de aceea potrivit tradiției ultimul snop se și păstrează până în anul următor, nu trebuie nici ars ca să nu se pună capăt prin foc, unui rod al pământului.*

[4] ***Moara*** *– funcția morii este măcinarea grâului pentru producerea făinii (metafora de măcinare a morii ar fi simbolul de măcinare a vieții, grâul fiind o plantă cu tulpina în formă de pai și inflorescență sub formă de spic, care prin producerea făinii ar asigura hrana zilnică).*

La batoză la recoltat grâu - 1962

Tractor cu remorcă și disc 1977

Șiră de paie 1981

Cocia cu fân 1981

- **Alte culturi**
  - Cultura lubeniței
  - Cultura pepenilor
  - Cultura ardeilor
  - Cultura vrezei
  - Cultura spanacului, dovlecilor, a salatei, a vinetelor

Colibă[5] la lebenițe 1984

Colibă la lebenițe la drum 1993

[5] *Coliba simbolizează locuința nomadului, a călătorului care nu aparține unei cetăți permanente ci a aceluia care este exilat pe un pământ străin. Strâmtoarea ei se potrivește cu singurătatea și atitudinea contemplativă.*

Ciuhe la lebeniță 1997

Lebenițe – de transportat cu șțraful 1997

Comerț cu lebenițe în roabă[6] *la câmp 2011*

Lebenițe și pepeni la piață 2010

Semănatul

Porumbul se semăna pe brazdă odată cu aratul, la pusta de cucuruz, unde erau folosiți și zâuași. Tot la a doua brazdă, cam 80 cm trebuia să fie distanța. Se săpa odată-roata de proprietari sau de zâuași, care erau plătiți cu zâua.

La grâu, mai întâi se ara toamna. Cei care aveau mașină de semănat cu ciorozlane (secții de 3 m) cu 15 operații puneau grâu în dughe iar sămânța pătrundea cam 3 cm în pământ. Când era vremea ploioasă, se semăna „din brânci", căci nu se putea intra în brazdă. Apoi, prin octombrie-noiembrie, la vremea grâului de semănat, se grăpa, cu grapa, să se acopere toată suprafața.

---

[6] *Roaba este un vehicul ce simbolizează prelungirea brațelor omului, ca o căruță în miniatură, pe care omul o împinge cu vigoare și o dirijează*

Plug la uliță 1996

Grapă la uliță 1996

Disc 1999

Sămănătoare 1999

Secerișul

Grâul se tăia cu coasa, de către bărbați, femeile tăiau cu secera ca să își facă mănunchi de aceea se numeau mănuncheșe. Două femei adunau mănunchi, a treia, îi lega în snopi. Legătorii smulgeau grâul, o mână de grâu, se împărțea în două, se lega în snopi de legături. Snopii erau adunați în stog.

Secerat-unul tăia, unul cosea,
unul făcea mănunchiuri, unul lega - 1953

Omul care dădea snopii se numea stogar. Cine lua stogul și-l introducea în toba mașinii, se numea itărtău. Cel care tăia snopii se numea kevevago.

În sat erau vreo doi-trei proprietari de maşină de călcat[7]. Lucrau câte 24 de muncitori, 12 într-un schimb.

Maşina de călcat, trebuia mereu hărănită cu snopi de la care se tăia legătoarea. Pe de o parte curgeau paie, pe de altă parte, pleavă şi pe alta, grâul. Femeile erau legate la gură (cele care trăgeau pleava). Locul pe unde curgeau paiele se numea cai. Paiele se făceau porşori. Se introduceau în două rudiţe şi se suiau în jireadă. Snopii se aşezau în formă de cruce, apoi se greblau miriştile. Se foloseau 15 snopi la o cruce. Crucea de sus se numea popă.

Combina – 1968

La batoză lucrau birăul, delegatul, mecanicul, jacoşul (din magh. zsak – sac) ajutor de jacoăş,itărtăul-eteto, cel care alimenta batoza, tăietorul de spice-kevevago, stogarii, 1, 2, 3, porşorarii (din magh. por- praf), 1, 2, 3, rudarii 1, 2, 3, 4, jiredarii la paie, plevarii, 1, 2, plevăriţele, 1, 2, 3, 4, jiredarii la pleavă, tăblaşul.

Iată un anunţ din acele vremi în care se cere de vânzare o batoză:

Anunt: „Dacă aveţi de vânzare o maşină de treerat (batoză) folosită, dar în stare bună, sau dacă ştiţi că are cineva, vă rugăm să ne anunţaţi personal sau să scrieţi, comunicând adresa şi şi preţul pe adresa ziarului" – revista Românul, an 19, nr.18, Duminică – 15 novembre, pagina 2, 1936

Surechiul

Toamna, era anotimpul culesului şi de struguri. Surechitul (termenul provine din limba maghiară - *szureteni*). Viile erau parcelate, dar se găseau şi butuci plantaţi la casa gospodarului. Copii, între 10-13 ani se puneau pe rânduri să adune boabele în coşeriţe. Oamenii mari tăiau ciorchinele şi-i puneau în coşeri de brâncă, apoi îi goleau în vighiri (găleţi) şi-i duceau la preş. Alţii, îi puneau direct în loitrile de la căruţe, sau în căzi. Preşul avea un filet din fier, sub care se punea un lăvor (lighean) să curgă vinul. Filetul se-nvârtea ca şi când ai strânge un şurub, iar deasupra strugurilor se puneau doaje de scânduri şi se fileta pe bara cu filet, o altă bară cu două aripi şi se apăsa pe doaje. Primul vin scurs se numea must (care se fierbea pe foc, se oprea cu saliţir şi se punea în ieji pentru iarnă). Îl beau iarna copiii, căci la gust, semăna cu un sirop dulce – de aceea, se mai numea vin dulce.

Apoi, vinul se lăsa şi se punea în vase (butoaie) din lemn de flăgari (duzi). Iarna, când stătea de fiert, vinul se trăgea cu trăgaciul (format dintr-un soi de ludaie (dovleac) anume, deosebit de dovleacul obişnuit, şi sămânţa era altfel, dar, soiul, „o pierit", s-o părăsit, nu se mai cultivă. Acum vinul se trage cu guma (furtunul).

[7] *Codoş Gheorghe, Cazan Văsălie, Crăciun Şerban – la viile de la Domnii şi Cânepişte*

Amintire de la culesul strugurilor – 1936

Surechi la capăt de rând 1978

Furtun pentru stropit via – 1974

Storcătoare de struguri (presa) - făcutul vinului 1974

- **Legumicultura**

Cultura roșiilor este o prioritate. Acestea se cultivau mai întâi pe răzoare, între alte culturi, apoi au devenit o ocupație importantă, o sursă de venit.

La fostul *CAP (GAC)* se cultivau pe parcele întinse, se culegeau în pârgă, și se predau la centrele *Fructexport*, prin sortare, din comună, în lădițe frumos aranjate, după categorii. Cultura tomatelor a început în comună prin 1952, pe răzoare, apoi pe parcele, iar la CAP au fost cultivate de prin 1960.

La ales părădăici în lădițe la CAP - 1961

La colectiv la Fruct - 1964

La Fruct – 1980

La fruct în pădure - 1964

În ogradă la ales părădăici - 1969

În grădină la părădăici – 1973

Terenul prielnic este solul aluvionar şi cernoziomul levigat. Cultivarea roşiilor, a părădăicilor (termenul provine din maghiară: *paradicsom*), presupune migală încă din luna februarie. Atunci măcenii fac pălănturi (paturi din pământ amestecat cu gunoi de grajd) în care pun seminţe de diferite soiuri. Când acestea au dimensiunea şi rezistenţa necesară, se răsădesc (se picărăzăsc) în mici ghivece, spre a se dezvolta normal.[8]

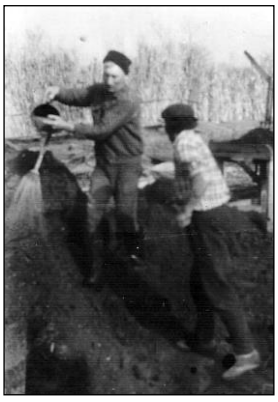

La făcut palanturi de părădăici -1965

Pregătirea mraniţei pentru cuiburi-1968

[8] *Când nu se foloseau cuburile, legumele se plantau cu piscălăul – termen local pentru un obiect lung şi ascuţit care se introducea în pământ pentru a răsădi o plantă*

Urmează plantarea lor în solar (mai nou), cu nailon era înainte, un solar „la pământ”, spre a fi protejate de frigul iernii. Aici se udă periodic și se urmărește ca temperatura sa fie constantă.

În solar - 1973

În solar la cules părădăici - 1975

Cultivatorii pricepuți au roșii coapte deja în iunie. În acest timp, ele sunt repicate (li se taie vârful, subțiorii şi se leagă cu o sfoară anume). Se și stropesc cu pesticide, spre a le fi mai ușoară, dar sigură dezvoltarea.

*

Odată coapte, se vând în piețele din împrejurimi sau se folosesc pentru consum.

Pregătirea pusului părădăicilor în ieji - 1986

Părădăici strecurate – 1986

Căldare de zamă de părădaică – 1986

Ieji puse la soare în coșară de paie – 1986

- **Cultivarea plantelor tehnice**

Plantele tehnice erau cultivate tot în scop domestic. Astfel, din floarea-soarelui se extrăgea uleiul în presele existente în gospodăriile locuitorilor *Șimăndan Gheorghe și Sfăt Moise*. Uleiul de dovleac și cel din rapiță, la fel, se extrăgea în comună.

Cânepa și tutunul erau cultivate în scopuri gospodărești. Cânepa se topea la *Topitoria din Iratoș*, apoi era melițată, și pieptănată, făcută fuior și toarsă, tort în tort, pentru pânză.

Tutunul era înșirat anume și pus la uscat în curțile gospodarilor, apoi în pod.

- **Creșterea animalelor și a păsărilor de curte**

Și aceste îndeletniciri au ocupat o parte din timpul locuitorilor comunei. Caii erau folosiți (rar, și boii) la tractatul plugului.

Măcenii erau şi buni crescători de animale, ei frecventând târgul din Pâncota sau cel din Chişineu-Criş, unde se deplasau cu cociile.

Fiecare gospodărie avea grajdul său, în care animalele erau bine întreținute. Fenomenul de igienizare, de care de obicei se ocupa bărbatul, era recunoscut în expresia: mă duc „să rânesc" la porci = (să curăț)… Apa se punea în vălău, la fel ca și mâncarea, care consta din urlău, resturi de mâncare (lături).

Moară de făcut urlău - 1973

Urlău și lături - 1973

Coteț de porci - 1979

Porc gras de vânzare – 1983

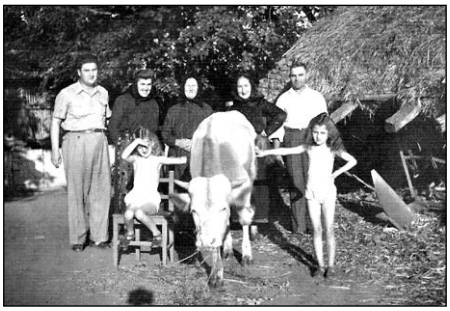

Cu boul la jug - 1960

Cu vaca la pupu de tulei – 1970

Cal gata de cersălit - 1983

Cal băl în iştălău - 1983

Boitari la oi – 1966

La şira de paie - 1972

Capre la Băltoi 2007

Pipica. Pipica – 1973

Mulsul vacilor se făcea foarte de dimineaţa în şuştare, la fel ca şi al oilor. Acestea aveau locul de păşunat „La Siti”, înspre Sânmartin. În comună se cunosc unele familii de crescători de oi: *Otlăcan Ilie şi Pantilie (Brânza), David Ranta, Toderica, Cioieleştii (familia Tolan Mihai, Tolan Mihăiuţ, Măgurean).*

Mulsul oilor la Siti - 1957

Existau văcarul şi purcarul satului. (*foto*– ieşitul vacilor în ciurdă)

Şi animalele purtau nume.

În copilărie, şi nu numai, am întâlnit apelative adresate nu numai oamenilor, ci şi necuvântătoarelor. Am intrat în „lumea celor care nu cuvântă” ca într-un „rai” de popoare, strigându-le pe nume: *Grăsuna, Măroaca (porci), Guşata, Concioşa (găini), Grasu, Suru, Mucedu, Murgu, Muru, Mura (cai), Alba, Vărgata, Bărnacea, Steaua, Tărcata (vaci), Albu, Crăcea (boi), Cufurita, Băla (oi), Cercelata, Cioampa (capre)* etc.

Mulsul caprelor 1999

- **La „colectiv”**

Documentele vremii consemnează înființarea CAP în anul 1950, la 9 iulie, și s-a încheiat în 1962, în ianuarie.

La garaj – o delegație care primea marfa „de protocol“ aranjată pentru roșii, varză, etc. - 1957
Transport materiale la colectiv – Săcui Petru, Vati Florea și Săcui Moise - 1962

Dacă în 1950 la CAP nu exista nici un grajd, mai târziu, în 1960 erau patru, în 1966, nouă, precum și două saivane pentru oi, care pășunau pe *Pășunea Comunală* (consemnăm la 9 iunie 1950 și trei *Întovărășiri agricole*).[9]

În sectorul zootehnic se construiesc din 1979 primele grajduri, în afara satului, lângă *Drumul Topilei,* apoi la *Moșescu.*

Organizarea CAP-ului a cunoscut transformări, perindându-se mai mulți președinți de CAP - *Șușan Andrei, Șiclovan Gheorghe, Elina Gheorghe, Kondora Francisk (fiul său este stabilit în Germania), Andea Traian.*

Enumerăm și câțiva ingineri agronomi*: Radelea Ioana, Cora Iosif, Bulboacă Ilie*.

Zootehniști*: Schmidt Ioan, Neamțu Gheorghe.*

Medici veterinari: *Olaru Iulian, Kun Mihai* ș.a.

---

[9] *Tabel nominal de la GAC T. Vladimirescu cu Consiliul de conducere și brigadierii:*

1. *Kondora Francisk – președinte GAC - maghiar;*
2. *Șiclovan Ghe. Membru – român;*
3. *Lascu Mihai – membru – român;*
4. *Schneider Petru – membru – german;*
5. *Sârbuț Ghe. – membru – român;*
6. *Fritz Ioan – membru – german;*
7. *Susan Iambor – membru – maghiar;*
8. *Lascu Mihai - șef brigadă 1 câmp – român;*
9. *Susan Ioan - șef brigadă 2 – maghiar;*
10. *Susan C. – responsabil fermă mixtă – maghiar*

Macea, 14 iunie 1956

Președinte *Contabil*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*

Pe tractor – Mihai Daghea,Tuțu Teaca – 1963
Birja de la colectiv – Ciocănel tatăl birjar - 1967

Mașina CAP– președinte CAP era Andea Traian, inginer Cora Ioan - 1968
La garajul CAP - 1969

- **Mica industrie**

Cât privește producția meșteșugărească, prin 1948, în comună își exercitau meseria: fierari, cizmari, cojocari, lemnari, tâmplari, frizeri (multe din aceste meșteșuguri se regăsesc în poreclele devenite deja supranume). În jurul anului 1903 ia ființă prima formă de Organizație cooperatistă, inițiată de Uniunea Handja („Furnica”), din Budapesta (cu filialele, una și-n Arad). La început a fost sprijinită de groful Karoly (director, învățător Fakelmann, casier, Petrila), număr de membri – 100. Concurența fiind mare, prin 1935 se desființează.

Cam tot în aceeași perioadă ia ființă Banca populară „Măceana” (președinte – Ranta Pavel), formată din membri cooperatori, aprovizionarea cu mărfuri se făcea de la Arad. După război, prin 1946, ia ființă Cooperativa de Consum „Unirea plugarilor” (președinte – învățător Ilie Gr. Ioan), care deservea populația cu mărfuri prin comercianții Messer Martin, Fakelmann I. (Hanți), Fakelmann Iosif, Groșan T. Dar prin 1964 se trece la modernizare, „Universalul” impunându-se peste vechile dughene.

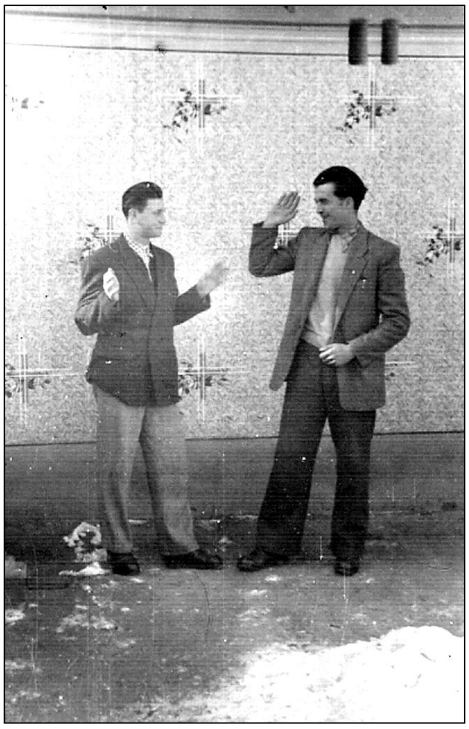

Fostul sediu al Cooperativei de Consum azi Blocul de locuințe din centru)
Crișan Pavel și Jean Otlăcan (contabil la Cooperativa de Consum) - 1955

*Clădirea fostei locuințe și a magazinului cunoscut **La Hanți** - se poate vedea ușa care este închisă și actualul magazin mixt – 2002*

Aici (*La Hanți*) se cumpăra drojdie de 25 de bani, țucur în chioc de un leu. Produsele cumpărate erau învălite în ștaniță.

✓ Rânduieli creștinești de peste an

♦ Floriile

Această sărbătoare este una însemnată în comună. Numele Floare, Flore, cu toate derivatele, Florița, Ița, Ica, Floricica, Cica, Floroaie, este foarte răspândit.

În sâmbăta dinaintea Floriilor, copiii se adunau la biserică și, alături de preot, mergeau să adune sălcuțe pentru ca a doua zi să le împletească în cununițe după ce au fost sfințite (simbol).

Căruța pregătită cu sălcuțe - 2012

Nană Măricuța - 2012

Familia Stoian (care a găzduit procesiunea Sălcuțelor) și preoții Gheorghe Morar și Tudor Budeanu
Copii dieci - 2012

♦ Paștile

De la început, facem o cuvenită precizare, chiar dacă n-am vrea să fim, oarecum, neînțeleși.

Frecvent auzim urarea: - „*Paște fericit*!” La noi în comună se spune, de când lumea, Paști. Sărbătoarea de Paști se pregătea cu multă vreme în urmă.

În Post se faceau cocoși, floricele de porumb, din ciur, care se încingea, adică, sită, și plesneau cocoșii la descântecul: „Ieși moș de su’ coș / și pomnește tri cocoși, / unu mie, unu ție, / unu la badea Ilie”.

Ouăle roşii[10] erau vopsite în coji de ceapă şi se decorau cu frunze de pătrunjel, printr-un ciorap de nailon.

Era obiceiul să se poarte haine noi, de cumpărat sau de făcut la comandă.

Pe Locu' Piaţului, bărbaţii se adunau, în după-amiaza sărbătorii, la ciocnit ouă, „p-adusa", sau „p-a-mâncatea".

Unii păcăleau, aveau ou „cu ghiont" (sacâzul de azi), cu ban de un leu, introdus, atent, sub coaja de ou şi… duceau toate ouăle.

În Postul Paştilor, fetele şi feciorii se adunau pe Dâmbă, la Bou, se jucau „de-a lopta-n lopiţele", „de-a lopta-n şintar". Nu se obişnuia Pasca, ci Sfintele Paşti.

Paşti - 1940

♦ **Paştile Morţilor** - un ritual în Duminica Tomii, practicat şi azi. La cimitir se adună localnicii, după slujba de dimineaţă şi masa de prânz, pentru a cinsti memoria celor plecaţi în lumea umbrelor. Cine dorea, preotul săvârşea slujba chiar şi la crucea celui plecat. Dacă nu, se făcea un pomelnic, timp în care corul slujea „Christos a înviat din morţi" (la Macea exista o varianta locală), de trei ori. Apoi se dădeau de pomană ouă roşii şi colac de casă.

Paştile Morţilor, pregătirea pomelnicului - 2001

De Paştele Morţilor în Cimitirul Ortodox - 2001

♦ **Ispasul** - se celebra la Macea, ca şi acum, pomenindu-se în acelaşi timp eroii.

---

[10] *Ce reprezintă ouăle roşii:*

Legenda spune că în locul unde a fost răstignit Isus Hristos era mormântul lui Adam, primul om. În Icoanele ce reprezintă Răstignirea Mântuitorului, se vedea un craniu sub Sfânta Cruce. Sângele sfânt din răni, s-ar fi scurs în pământ spălând craniul lui Adam. Astfel, putem înţelege cum Mântuitorul s-a sacrificat pentru toţi oamenii, de la Adam, până la ele. Dar şi pentru acei care ar fi urmat să se nască, deoarece, potrivit legendei, Maica Domnului ar fi aşezat un coş cu ouă sub cruce, în timp ce Mântuitorul ar fi fost răstignit, iar sângele scurs ar fi înroşit toate ouăle, acestea simbolizând viaţa nenăscută.

♦ **Rusaliile**

Pentru această mare sărbătoare pregătirile erau ca și pentru Sfintele Paști.

Se ieșea, în sat, cu crucea, la țarină.

Mersul cu Crucea (ieșitul la țarină)

Pe vremuri nu era voie. În prezent, se merge cu crucea, cu patru prapori albi, cu preoții satului și credincioșii, dieci, cor bisericesc în ziua a doua de Paști și de Rusalii. Înspre drumul Sânmartinului, în fața crucii, vechi, de pe la 1800, se săvârșește slujba (de sfințire a holdelor[11], pentru înmulțirea recoltei de grâu din țarină și binecuvântarea lucrătorilor) - ,,Sfințește, Doamne, apa aceasta".

Copii, primeau apă de băut, din țângălău, iar diecii, stropeau cu găleata țarina. Acum, se sfințesc și produse făcute în casă(prăjituri) care apoi se servesc dimpreună.

La Rusalii în biserică se aduc flori și iarbă. Acestea simbolizează frumusețea darului Sfântului Duh care s-a pogorât în chip de porumbel. Creștinii aduc iarba acasă și hrănesc animalele. În ziua de Rusalii se merge cu „crucea" în țarină și se sfințesc holdele.

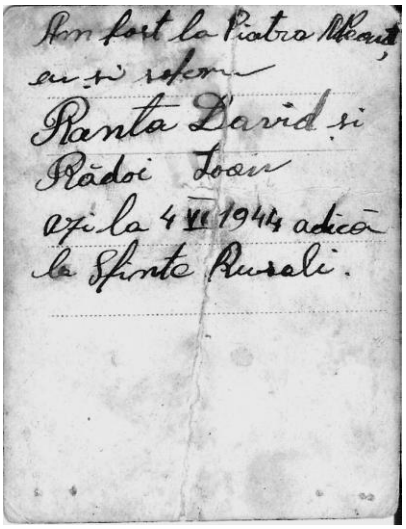

De Sfintele Rusalii în război - 1944

♦ **Sânzienele**

Nu se cunosc prea multe practici legate de această sărbătoare. Nici sânziene nu prea creșteau decât pe la Siti și terenurile părăsite, dar gospodinele făceau coronițe din flori de hârtie colorată, creponată.

Acestea se puneau la ușa bisericii și la ușile creștinilor. Înainte de Sânziene copiii nu aveau voie să arunce cu mere, deoarece ploua cu grindină cât merele.

♦ **Sântetru**

La această sărbătoare copiii erau prezenți, că venea ringhișpilul. De asemenea, târgoveții particulari pricepuți vindeau turtele în diferite forme: păpuși simple, păpuși cu cocotoare, inimioare, baloanele erau o raritate, sau pistolul și pușca, de la micii comercianți.

[11] *Holdă- s.f - loc destinat semănătorilor de cereale (lan), din magh. hold-juhar*

Tot acum cumpărau *halavişca, doi la leu*, şi *ţucur crumpa*, *bâta-cârn, ţucur pă bâtă, ţucur-nucă* (nugat*), ţucur, camfor şi lopţi de pânză cu gumă.*

♦ **Sântiuăn**

Era prima sărbătoare din an, după Văsălie. La Macea, aceste nume sunt cunoscute, cu toate derivatele: Uănu, Nelu, Ionel, Văsălica etc. De Sântiuan, ori era zăpadă, ori nu, banda mergea pe la casele celor ce aveau onomastica. Banda era formata din clanetaşi, dobaşi, musai. Se cinstea cu răchie, vin, plăcinte.

♦ **Boboteaza**

Încheie Ciclul celor douăsprezece zile ale Sărbătorilor de iarnă, care încep în Ajun de Crăciun. Este o Sărbătoare cu tradiţie. Termenul provine din limba greacă (*Arătarea Omului* adică – Sfintei Treimi) şi potrivit tradiţiei, animalele vorbesc, este Sărbătoare a Purificării, se mănâncă piftie, grâu fiert stropite cu vin roşu.

De obicei este frig de Bobotează, de unde şi expresia *Gerul Bobotezei*. Preoţii sfinţesc apa (agheasmă) şi care botează casele, animalele, apele.

Sfântul Ioan Botezătorul, Înaintemergătorul lui Isus, l-a botezat în Apa Iordanului, propovăduind Pocăinţa şi Botezul, nu înainte de a cere mântuirea păcatelor.

Aniţa lui Stângaciu – Boboteaza –
în straiţa de lână are sticla pentru apa sfiinţită 2011

Grup de enoriaşi – 2011

Mersul cu banda (cu muzica) – la Sântiuăn şi Sânjorz

Macea este recunoscută pentru tradiţiile încetăţenite, cu ocazia sărbătorilor de peste an, onomastica Ion sau Gheorghe fiind foarte frecvent întâlnită. La Anul Nou, mergeau feciorii cu căciulile gătate (aranjate) de către drăguţe (iubite) cu fire (prime – panglici) şi mărgele. Ei erau însoţiţi de un stegar, iar când ajungeau la casele fetelor, porneau jocul, cu trei zicăli: de-a lungu, de-a-n-torsu, mănănţaua. Vestea sosirii pălăscaşilor era făcută de pălască (un clopoţel de aramă cu o limbă, tot de aramă, *un ţăngălău*).

La Sânjorz se mergea tot cu banda (muzica), dar, acum, fiind primăvară, nu erau căciulişe gătate, ci cloapele (pălării), înainte gătate cu o seară. Fetele erau urzicate cu urzici ascunse la spatele pălăscaşilor, care le ţineau de vorbă. Urzicatul se făcea înainte cu o seară de Sânjorz, iar udatul, cu găleata (vigherea). Cu apă de la fântână, se făcea în ziua de sărbătoare.

♦ **Sfântul Gheorghe (Sânjorzul).** În ajunul zilei de Sf. Gheorghe, copiii şi flăcăii mergeau pe la casele gospodarilor şi urzicau fetele pentru a nu face reumatism şi pentru a fi iuţi şi harnice tot anul.

În dimineața zilei de Sf. Gheorghe, feciorii însoțiți de muzică (benzi) se opreau pe la casele gospodarilor din sat și udau fetele nemăritate din cap până-n picioare pentru a avea noroc tot anul. Tradiția se păstrează și astăzi, dar apa a fost înlocuită cu parfum. La catolici, stropitul se face a doua zi de Paști.

- **Sfântul Toader (Sântoader)**, se prăznuiește în prima sâmbătă din Postul Paștelui.

Potrivit tradiției, de Sfântul Toader se fierbe grâu, iar dis-de dimineață se face foc în grădină în amintirea sfântului care a fost ars pentru credință.

În ziua de Sf. Toader creștinii fierb grâul pe care-l mănâncă îndulcit cu miere. Legenda spune că într-o noapte, Sf. Toader a avut un vis, în care i s-a arătat că împăratul păgân vrea să-i batjocorească pe creștini prin stropirea bucatelor cu sânge de la jertfele idolești. Sfântul Toader le-a povestit creștinilor ce i s-a arătat în vis și le-a spus acestora că ar fi bine să nu cumpere în acea zi nimic de la piață. Creștinii s-au mirat când au auzit ce le-a spus sfântul și l-au întrebat ce pot mânca în acea zi. Sfântul Toader le-a spus creștinilor să fiarbă grâu pe care să-l mănânce îndulcit cu miere. Creștinii au făcut întocmai cum i-a sfătuit sfântul și nu au cumpărat nimic de la piață în acea zi, făcându-l pe împărat de rușine. Tradiția se păstrează de atunci până în zilele noastre.

Tot în ziua de Sf. Toader se face și pomenirea morților.

- **Crăciun**

Cu corinda - 1962

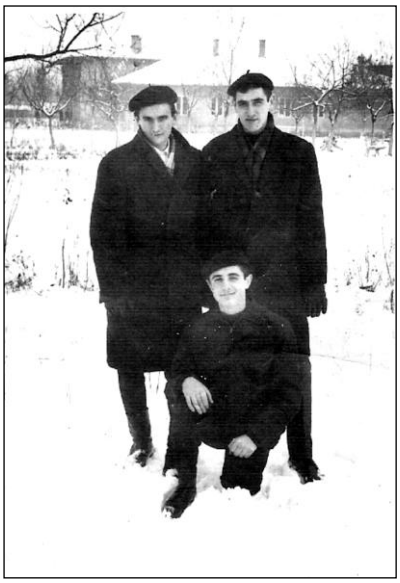

Cu corinda - 1968

Corindatul

E un obicei vechi, străbun și îndătinat la Macea. Printre primii corindători, de peste 50-60 de ani, îi amintim: *Tolan Traian, Cazan Petru. Mercea Ioan, Şiclovan Ilie, Creţu Gheorghe*[12].

[12] *Viorel a lu Bou era dus ca şi Guda cu sacul!*

Corindatul începea în Ajun, și se pornea de la un capăt al satului. Cu banda și cu sania, dacă vremea nu era prielnică. Feciorii colindau, fetele așteptau acasă, ca să-și poată dovedi puritatea, sufletul neîntinat și bucuria primirii colindătorilor.

Gospodarii îi serveau pe feciori cu bucate special pregătite pentru această ocazie: plăcintă crocne, cârnați, cărdăboși.

Puică neagră
Bagă-n sac
Scoală gazdă
Dă-mi colac
Nu-mi da mic
Că mi-i frig
Ci-mi dă mare
Să fug tare
Ca rotița plugului
Umple straița pruncului
Să se ducă trudii lui.

- Pentru cârnaț, nu ne-am duce
- Fie, clisa-afumată
- Și de voie bună, dată
- Sângerete, o părete
- Cărdăboși, ne vin-n minte
- De-acum, până-n vecie
- Gazde, și chișcă să fie
- Mărirea Domnului să fie

Să fii gazdă sănătoasă
Să plătești corinda noastră
C-on colac ghi grâu curat
Cu vin roșu, străcurat

- Găzdăriță, cu minchie
- Dă-mi și-un păhar, ghi răchie
- Găzdăriță cu cheptari
- Dă-mi și mie, o doi, bani
- Găzdăriță cu papuci
- Umple-ne straița ghe nuci
- C-așe le place, la prunci

Corindă veche (specific local)

Noea, cu ortacii lui
Voi, diecii, bunilor
Lăudați și cântați
Și pe Domnul lăudați
Cu Păstorii, dimpreună
Să ne facem, voie bună
Că ni s-o născut Hristos
Lumii, spre folos
Nu s-a născut, în Palate
Nici în curte, desfătată
Ci, smerindu-se, pe Sine
S-a născut, într-o Paladă
Vifleimul Iudeii
Unde cântau, îngerii
Îngerii, cântau frumos
Ieruvimii lăudau
De nașterea lui Hristos
Da, toți acum, cânta
Că gazda colac ne-o da

- Unde meri, tu, furnicuță?
- Eu mă duc, la păduriță
- Ce să faci, la păduriță?
- Să îmi cot un butucaș
- Să îmi fac un vălăuaș
- Ce să faci, cu vălăuașu?
- Să îngrași on purcelași
- Ce să faci cu purcelașu
- Să îl taiu pă Crăciunu

Când pământu s-o făcut
Și Ceriu s-o ridicat
Doamne, mândru l-a-mbrăcat
Tăt cu stele mărunțele
Și cu Luna pântre ele
Și o scară-i tăt ghi ceară
Ingerii pă ea coboară

Cu pomul de iarnă[13] *- 1978*

„Dumnezeu a blagoslovit bradul să rămână verde şi frumos întotdeauna; iar din răşina lui să fie făcută tămâia, ca lucru sfânt". „ E plin de noduri în formă de cruce, singurul pom de care nu se apropie diavolul". (*Legendele românilor*, 1937).

- ***La Anul Nou (Sfântul Vasile)***

Anul Nou ce astăzi vine
Să v-aducă dar şi bine
Anul Nou ce a intrat
Fie binecuvântat
Holdele să vă rodească
Măiestria să-nflorească
În toată casa, bucurie, veselie
Să trăiţi „La mulţi ani"

Această urare era însoţită de un *plug* construit de copii şi împănat. Copiii aveau străicuţe şi căpătau mere, nuci, cârnaţi şi cărdăboş (înfăşurat după gât).

(Erau şi urări persiflatoare: *Anu Nou şi An Vechi / Umple cada ghi curechi*)

⌘ Segmente, anotimpuri

Primăvara şi iarna sunt stări de tranziţie, dinspre toamnă şi vară. Primăvara este însemnul tainic al reînnoirii. Este călătoria iniţiatică înspre coacerea verii. Dar, şi înspre taina Culesului de Toamnă. Cu rod. Intervine aici şi taina înţelesului erotic, rodul. Rodul libertăţii cuplurilor de a se împreuna, de a ieşi din matcă, din vatra verii, din spaţiul protector al primăverii, să-şi încununeze nenuntite nunţi.

Apoi, taina trecerii Marelui Prag, al Pământului, căci, din Ţărână, ne-am născut ... . Anotimpurile curg ... şi-n curgerea lor, avem un Timp al naturii şi un Timp al omului.

---

[13] Pomii de Crăciun, sunt de obicei brazii. Acele lor verzi, iarna sugerează nemurirea. Aducerea de copaci verzi în casă în miezul iernii era un lucru obişnuit în culturile pre-creştine europene. Acum sunt ţinuţi de la Crăciun până la Bobotează. (cf. *1000 de simboluri* Rowena şi Huppert Shephad Editura Aqvila, pag. 326)

Legenda Bradului de Crăciun
Începe prin secolul VII când un călugăr din Devonshire a dorit să răspândească Cuvântul Domnului în Germania, folosindu-se de forma triunghiulară a bradului ca simbol al Sfintei Treimi. În Europa secolului al XII-lea bradul de Crăciun era atârnat de tavan, cu vârful în jos şi decorarea acestuia se cunoaşte de prin 1510 (în Riga). Mai apoi, M. Luther l-a decorat cu lumânări, simbolul strălucirii stelelor. Mai târziu, prin 1610 s-a descoperit beteala, decoraţiile fiind manufacturate în casă. La Macea nucile erau vopsite cu şiclu (lunar) iar podoabele constau în lanţuri din hârtie creponată, vată, bomboane - ţucur de pom, făcut, fondant în casă şi învelit în hârtie albă cu ciucuri.

Moş Crăciun, este primul creştin care a adăpostit-o pe Maica Domnului să-l nască pe Pruncul Isus. Acesta, după ce Moş Ajun a refuzat, îi oferă adăpost, dar necredincios cum era, îşi pedepseşte soţia, pe Crăciuneasă, şi-i taie mâinile, că a moşit-o pe Maica Domnului, care printr-o minune, i le pune la loc.

De ce Asinul (măgarul) este binecuvântat? Pentru că i-a stat Mântuitorului, ca şi martor , în grajd, la Naştere. Apoi, legenda spune că Dumnezeu l-a însemnat cu o cruce pe spate, ca semn de mulţumire. I-a servit Fecioarei Maria, lui Iosif şi Pruncului Isus, ducându-i călare, atunci când au fugit în Egipt să scape de Irod, care omora pruncii. Umilinţă, pace şi simplitate înseamnă folosirea măgarului şi când Mântuitorul a intrat în Ierusalim tot călare pe asin şi a fost aclamat de mulţime (*Mic dicţionar folcloric*, Tache Papahagi, Bucureşti, 1971) „Măgarul are o cruce în spate, pentru că el a dus în spate pe Cel care a purtat crucea"

Iar anul, este un Cerc închis „illud tempus", cu început şi sfârşit.

Curgerea verii, coptul sau pârgul, apa care întreţine viaţa ne induce înspre ideea altei coaceri, trecerea de la ardere la mistuire, şi apropiere de declin, iarna. Cu ideea altei treceri, înspre îngheţare, îmbătrânire, căderea într-un pământ dar şi călătoria spre un nou început. Anul Nou. Şi o speranţă a Reînvierii, prin Primăvara dătătoare de speranţă, cu toate ale ei, credinţe ancestrale.

✓ Alte rânduieli

♦ Ziua Eroilor

Monumentul Eroilor se află în Cimitirul Ortodox.

Glorie eroilor români căzuţi pentru patrie pe cuprinsul comunei Macea[14]

Petru Coşa
Pavel Ioviţă
Ioan Prundeanu

Aceşti trei eroi, al căror nume sunt încrustate pe faţa monumentului nu erau din Macea, dar au căzut între Macea şi Sânmartin, au fost duşi în căruţă, au avut cruce de lemn, de pe care le-au fost luate numele.

Sunt peste optzeci de nume dăltuite în piatră pe faţa a a doua a monumentului. Printre eroii măceni amintiţi aici se află şi:

Ranta Petru, Ranta David, Ranta Gheorghe

[14] *1974-monument realizat de sculptorul Pavel Mercea.*

La monumentul eroilor - 1985

Ce nu se poate uita

♦ **1 Mai**[15] este considerată Ziua Internațională a Muncii, încă din anul 1889 (Congresul Internaționalei Socialiste) în memoria victimelor Grevei generale din Chicago.

Defilare de Mai - 1971 - Defilare – activitatea de a defila și rezultatul ei; perindare, paradă

---

[15] *În tradiția populară, această zi, de Armindeni, însemna simbolul vegetației, care proteja animalele și recolta, era începutul verii, era ziua pelinului sau ziua beților.*

Armindenul era sărbătorit pentru a proteja de catastrofele naturale (grindina) rodul mănos, iar vinul să fie curat, gustos roșu cu pelin.

Armindenul simboliza Vechiul Zeu, al Vegetației și era, potrivit tradiției, o ramură verde sau un pom curățat care se punea la stâlpul porții până la seceriș, spre a proteja de unele întâmplări distrugătoare.

*

În credințele apotropaice, Armindenul avea un rol protector, de apărare împotriva duhurilor rele. Se spune că Prigonirea lui Isus (și Irod omora copii), ramurile verzi se puneau la poartă să-l sperie pe Irod și să-l protejeze pe Isus.

*

*Armindeni este și Ziua lui Ieremia (Ieremiin, din slavonă), prin romanizare -*Armindeni*, care era vestit prin proorocirile sale (Eremia). În literatura română, despre Armindeni a scris, printre alții, Alecu Russo (*Amintiri*): "Ziua Armindenilor în care pelinului i se dă cep" ... pe la 1828 se cântau, de Armindeni ... manele".*

*

Și plantele medicinale amare se culeg de Armindeni.

În marea majoritate a țărilor (exceptând SUA, Elveția, Australia), această zi este decretată liberă. Sunt organizate diverse evenimente sau practici (în Franța se oferă buchete de lăcrămioare trecătorilor, în Germania se poartă o panglică roșie la butonieră). La noi, această zi a fost sărbătorită de către Mișcarea Socialistă în 1890 prin diferite manifestări în aer liber, clasa muncitoare participa într-un cadru festiv și organizat la defilări scandând lozinci și purtând pancarte specifice.

Cântece de 1Mai

1 Mai muncitoresc

(Versuri: Maria Ranteș, muzică: Ciprian Porumbescu)

”Râde iarși primăvara
Peste câmpuri, peste plai
Veselia umple țara
C-a venit Întâi de Mai” (4 strofe)

(Muzică de Mozart, versuri Gheorghe Georgescu)

O, vino mai cu soare
Cu verzile câmpii
Și susur de izvoare
Și floricele mii
Refren
O, cât aș vrea să văd iar
Frumoșii ghiocei
Pa lunca-npodobită
Drăguții mielușei
(3 strofe, 3 refrene)

*

♦ **23 August**[16] este fosta Zi Națională a României. În această zi, de o măreție anume, defilările și paradele militare inundau marile orașe ale țării. Ținutele de sărbătoare, lozincile, baloanele, steguleţele, florile, făceau parte din recuzita fiecărui participant.

Atmosfera era de o puternică însuflețire, se scandau lozinci și se serveau mici și bere

Ficiori măceni la 23 August - 1950

23 August 1974

♦ **Festivalul „Cântarea României”** a constat dintr-un ansamblu de manifestări cultural-artistice, ce promova educația și cultura socialistă. A fost inaugurat în 1976, după primul Congres al Culturii și Educației Socialiste, din 2-4 iunie 1976. În anul 2008, Muzeul Țăranului Român o retrospectivă ca o ultimă ediție – sursa *Ziarul Gândul*, 18 martie 2008. (*foto – Cântarea României* cu sumane și căciuli).

[16] *La 23 August 1939 se semnează la Moscova Pactul Ribbentrop-Molotov, iar la 23 August 1944 România a trecut, în cel de-al Doilea Război Mondial de partea Aliaților.*

♦ **Luna cărții la sate**[17] făcea parte din *Festivalul Cântarea României* (*Luna cărții la sate* era o manifestare dedicată promovării cărții, de obicei în luna februarie, când nu se putea lucra în câmp. Asemănându-se cu o șezătoare populară, manifestarea consta din simpozioane, lansări de carte, întâlniri cu cititorii, editorii, etc.)

Mascat, se făcea o propagandă în rândul țăranilor, a cărților cu un pronunțat caracter politico-educativ. Oricum, librăriile erau pline de cărți, iar Biblioteca era interesată să își achiziționeze carte bună. Țăranii luau act și de ziarele de atunci *Scânteia, Scânteia Tineretului*, sau revistele *Femeia, Săteanca*, *Almanahuri* de tot felul, *Broșuri* de popularizare.

Luna cărții la sate– 1970

Panou cu Întrecerea socialistă - 1970

- **Sărbători ale minorităților**

Fărșang la Macea. Este, sau mai bine zis a fost, că nemții din sat îs duși, e sărbatoare specifică nemților. Odată cu lăsarea Postului Paștelui, cam cu o săptămână înainte, nemții se organizau și umblau prin sat. Se adunau și pomeneau în căruțe, străbătând satul în lung și în lat, de la ulița nemțească până-n Satu-Nou, prin Satu-Bătrân și Coreea. Strigau *foașing*, *foașing*, fluturând diferite obiecte

Fărșang la Macea

Este, sau mai bine zis a fost, că nemții din sat îs duși, e sărbătoare specifică nemților. Odată cu lăsarea Postului Paștelui, cam cu o săptămână înainte, nemții se organizau și umblau prin sat. Se adunau și pomeneau în căruțe, străbătând satul în lung și în lat, de la ulița nemțească până-n Satu-Nou, prin Satu-Bătrân și Corcea. Strigau „foașing", „foașing", fluturând diferite obiecte (măturI, steaguri) și erau „îmbrăcați urât", adică se deghizau, spre deliciul copiilor și al tuturor sătenilor. Ei cereau alimente și bani, cu care făceau mâncăruri specifice pe care le serveau la balul lor.

Pe tot parcursul ceremonialului, pe stradă, erau însoțiți de muzică și cântau cântece specifice: „Oh, oh, Rosie", „Anneliese" și altele.

Din păcate, azi, rar mai răsună pe stradă acestea, la fel ca „foașing", „foașing".

[17] Munca artistică –Raport 6 sept. 1969 – Primăria comunei Macea
- piesă de teatru La o piatră de hotar – la Șeitin și Șiclău
- orchestra de muzică ușoară a folosit căruțele la Sânmartin
- o piesă de teatru în limba germană (Grama Rozalia și Schmer Rozalia)
- solișți vocali (Vați Ana)
- solist dansator
- coriste
- brigada artistică nu a fost instruită de Hodre Cornelia

Căminul Cultural are nevoie de:
- instructori, costume populare, instructor de cor
- munca cu filmul
- munca cu cartea „*Luna cărții la sate*".

(măturі, steaguri) şi erau *îmbrăcaţi urât*, adică se deghizau, spre deliciul copiilor şi al tuturor sătenilor. Ei cereau alimente şi bani, cu care făceau mâncăruri specifice pe care le serveau la balul lor.

Pe tot parcursul ceremonialului, pe stradă, erau însoțiți de muzică şi cântau cântece specifice: *Oh, oh, Rosie, Anneliese* şi altele. Din păcate, azi, rar mai răsuna pe stradă acestea, la fel ca *foaşing, foaşing*.

*

♦ **Kirchweih** se sărbătoreşte la 21 noiembrie de Sfânta Elisabeta, Lisi pesla, cum ar veni.

Tinere mnenţoici înainte de gătatul şi licitatul pomului, urmat de bal cu tocană de oaie - 1953

*

♦ Singura Sărbătoare care nu este şi la români, **Ziua Domnului** se celebrează în prima joi de după Rusalii.

În trecut, nemţii ieşeau în procesiune la Crucile de hotar, de exemplu, la crucea de lângă moară, care mai există şi azi, şi împodobeau locul devenit sacru pentru ei, cu ramuri ori crengi verzi, puneau o măsuţă în faţa căreia se rugau asemeni unui Altar viu. De aceea, probabil, românii numeau locul devenit unul pentru rugăciune - *Coliba Mnenţilor*. Azi, se celebrează, ori în biserică, ori în curte, folosind tot patru măsuţe împodobite cu vaze de flori.

*

Cultura etniilor

De la maghiari, la Macea s-a încetăţenit făcutul de tăieţei cu mac (makostejsta), tocana cu curechi acru (szekey - gulyas), sângeretele. Pesmetul (prezli) l-am împrumutat tot de la etniile din sat (se numea *sfărmuri*). - (*foto – Costum maghiar de copil*)

De la nemți (mnenți) s-a împrumutat: consumarea compotului în loc de salată la felul al doilea de mâncare, *nudli, gulyaş, tăiţei cu griş şi sirop de fructe făcut în casă, plotz* (din germ.*)*

Plot mnenţăsc

Se face un aluat de pâine care se lasă să se dospească puţin într-o tava rotundă.

Se pune la cuptor să se coacă la un foc mic.

Când aproape este gata, se scoate , se umezeşte cu apă şi se presară zahăr tos. Se dă din nou la cuptor, până se rumeneşte.

Se serveşte cald, rupându-se felii. E ca o pizza, dar dulce.

Obiceiuri comune

Se mergea cu colindatul, dar la maghiari *era cu Betleemul*. Pomul de Crăciun era împodobit de seara, cu bomboane fondante făcute în casă, cu nuci şi mere înfăşurate în staniol sau vopsite cu *şiclu* şi ornat cu ghirlande de hârtie.

Tăierea porcului: era la fel, doar că se consuma şi sângerete, iar tocana se servea cu smântână. La culesul strugurilor, acesta se termina cu *Surechi-bal*, iar lăsarea postului, cu Farsang.

Stropitul se făcea a doua zi de Paşti, la catolici, cu parfum.

✓ Rânduieli de ceremonial

Fie că privim moartea ca pe un mod de viaţă sacru şi spiritual, lumea ,,de dincolo", fără de milă, ţine de ştiinţa de a percepe ,,trecerea" ca pe ,,un ars moriendi", iar semantizarea acesteia, înseamnă, nu neapărat, o negare a spaţiului pe care-l traversăm, ci mai degrabă, o asumare, o prelungire, a acestui ,,prag".

*

Convieţuirile, au dat naştere la implicaţii sociale şi fascinaţii. Indiferent că vorbim de un anume ritual sau joc, de Prag sau Marcă, Poartă sau Fântână, Jocul satului, Floarea sau Şiragul de mărgele, ajungem tot la casă, ca un Imago Mundi, supusă imaginilor iconice, care vorbesc de la sine.

*

Şi iată câteva: Pragul – este o identificare cu Sinele Prin naştere, copilărie, joc inocent atribuit Primăverii (ca semn al înnoirii). Călătoria înspre vară, ieşirea din matcă, într-o moşie plină de rod, de fertilitate, încununate de cununi, de spice, de dor protector şi dătător de aspiraţii. Sărbătorile, cele de primăvară, Mărţişor, Sânjorz, Florii, premerg cele de vară, Sânzâienele sau ieşitul la ţarină care personifică iubirea.

*

Trecerea, înspre toamnă, este făcută de formatul rodului, culesul (surechiul, culesul porumbului, bătutul nucilor).

*

Iarna, primeşte atributul unei Călătorii care se termină. Intervine odihna pasivă, mersul cu lucrul, cu cipca, cu corinda, etc. Iarna este îmbrăcată în alb, este ultima neîmplinire, este lacrimă.[18]

---

[18] ***Albul – negrul***

Floarea? O întâlnim, sub formă de cunună, atât la nuntă, semn că fata, nu înfloreşte, ci se dăruieşte pe sine. Cununa de-ngropăciune e Legământul. Cu cei rămaşi. Inelul. Şiragul de mărgele, împreunarea lor, e semnul unirii, celor doi prin nuntire. Apa, poarta, fântâna, grâul, aruncat, trecerea pragului, sunt următorii paşi, iar prin stropirea reciprocă, valenţele fecundităţii, ale împlinirii, capătă conotaţii aparte.

Lacrima? Aceeaşi apă, aceeaşi stropi, înlesnind bucuria nuntirii şi mijlocind durerea plăcerii.

Jocul? Este asocierea împreunării , sau a contagiunii, prin revenirea la matca satului. Cu puritate. Cu fericire. Candoare. Înspre dorinţa de fecunditate. Limbajul este unul secret. Cu gesturi, muzică, de un sincronism total.

*Naşterea * nunta * moartea * stau sub semnul Albului. În alb ne botezăm. În alb ne îngropăm! Albul, e puritatea începutului, spre un nou început. Întâlnirea cu Dumnezeu. Dar, fără Apa cea de toate zilele, ne îndepărtăm de ritualul purificării = ne scăldăm prin botez, ne stropim, ne spălăm după mort, ne îndepărtăm de arma temută a Morţii.*

După ospăţ, semn al îndestulării, ca act al îndestulării , ne pregătim, spiritual, cu pâine colac, vin, colivă, să plecăm de aici, din lumea albului, prin aceste forme de comunicare acolo. În Cealaltă Lume. . Cu florile sacre. Bujor. Trandafir, asociate sângelui. Cu flacăra adevărului, Lumânarea, cu stingerea ei. Prin Lumină. De Răul. De afară, căci Focul poate ierta. Dar şi pedepsi.

Plânsul. Râsul. Ne naştem plângând. Plecăm plângând. În aceeaşi lume. Albă.

- **Naştere şi botez**

Naşterea, se făcea acasă sau unde venea sorocul. Femeile din vecini, se-ngrijeau una pe alta. Copilul nou-născut, se lua mai întîi, în poală, apoi se aşeza în pat[19].

La Macea, se obişnuia ca înainte de a veni pe lume puiul aşteptat, tânăra familie să se consulte cu nănaşii de cununie dacă vor ei să boteze, sau copiii lor mai mari, dacă aveau. De obicei, se accepta propunerea, dar se cunosc situaţii când nănaşii propuneau nănaşi „mai tineri", dar nimeni nu se supăra.

Uneori, numele celui/celei mic/i era ales şi după numele nănaşilor.

Botezul avea loc la şase săptămâni, dar nu mai târziu. Nănaşii pregăteau totul, începând de la lumânarea mare, gătită cu *prime*, rozii sau albastre, după caz, fetiţă sau băiat, dar şi cu darul oferit nou-venitului pe lume, puiului de om.

La încreştinare participa şi tânăra mamă, dar numai în tinda bisericii, unde, după botez, primea binecuvântarea preotului.

După săvârşirea ceremonialului de încreştinare, nănaşii îşi luau finul în braţe, salutându-i pe cei ce-i aşteptau în prag, cu vorbele: *Am adus un păgân şi iată, ne întoarcem cu un creştin*.

În vremile îndepărtate participau la masa de botez doar neamurile foarte apropiate, care erau invitate de nănaşi spre a mulţămi micului fin pentru ospitalitate. Se puneau bani sub perină *d'i la noi mai puţin*, / *d'i la Dumnezău mai mult*, sau rânduri de hăinuţe, apoi, după miezul nopţii, pleca fiecare *pe la casa cui ne are*, nu înainte de a mulţămi pentru participarea la sfântul eveniment şi de a se face urări creştineşti de viaţă lungă tinerilor părinţi şi copilaşului. În acest timp se mergea *cu demâncare*, găină, tort, compot.

Mersul cu demâncare – 1950

Botez cu perină rişelită - 1967

[19] *Ca moaşe, cea mai cunoscută era Lenuţa Halai (nora lui nană Iuliş – bucătăreasa de la Castel)*

Masa de botez - 1975

Cinste la botez - 1979

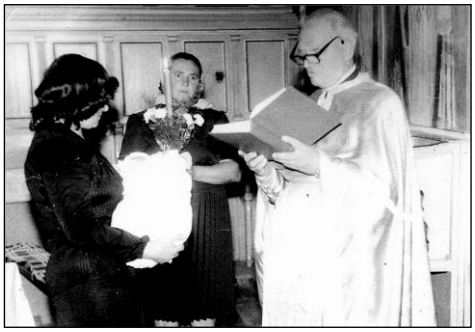

Preot Mihiț Terente la botez - 1975

Botez Creștin - pastor Deiac Gligor - 1954

- **Uspăț**

Pretutindeni, şi oricând, nunta este un moment crucial în viaţa omului. Prin nuntă se celebrează momentul de împlinire a vârstei tinere. Când vremea jocului a trecut şi fetele au cusut destule loze la poale sau pe mânecile cămăşilor, ochii le alunecă spre alte zări. În serile de iarnă, când se mergea cu furca şi cu coselile pe la vecine, fetele mai îşi pregăteau, sufleteşte, noi prietenii. Şi mamele ori vecinele observau cu subînţelesuri că Ana, Maria sau Elena au crescut şi că ar trebui să iasă la joc sau să aibă drăguţ. Când posturile de peste an treceau, şi fetele se gătau, nu mai erau fătuţe, să iasă-n lume, iar părinţilor li se umplea inima de bucurie. De aceea, şi grija creştea, o dată cu *gătatul* de haine noi, din cap până în picioare. În prima duminică de după post, prietenele ori surorile mai mici îşi însoţeau *nana* (*ortaca*) la joc. Acesta era un prilej de bucurie, dar şi de emoţie firească, de întâlnire cu necunoscutul.

Primul semn de chemare la joc al primului ficior muia picioarele tinerei fete, iar jocul se compunea din trei cântări cu ritmuri diferite şi tot atâţia paşi diferiţi: *de-a lunga*, *mânânţaua, de-a-ntorsu*.

După primul joc, fetele se regrupau să-şi tăinuiască primele impresii. Noua fată mare se simţea uşor stânjenită cu *ceapţă* pe cap, cu mărgele la grumaz, cu *zobon de mătasă*, cu poale largi şi cu *zboc*, acoperite cu o rochie înflorată, pe deasupra cu o *zadie de mătasă*, în

care predomina roşul, şi cu *papuci jumătăţi,* cu cureluşă ori cataramă, mai ales dacă până atunci umblase desculţă.

Mamele le petreceau cu ochii în zare, ori până la primul *corn* (colţ), cu avertizarea să se întoarcă înainte de venirea vacilor de la păşune. Fetele aşteptau să vină iar duminica, după cele şase zile lucrătoare, iar când jocul se găta, aşteptau să fie petrecute spre casă. Acesta era primul semn, dar până la corn - *să nu mă vadă mama, că nu mă mai lasă la joc*.

Duminica următoare, dacă simpatiile se înfiripau, petrecutul era până la poartă. Şi tot aşa, dacă *ficiorul* era aşteptat, după cină, era primit şi în casă şi *bistătit* pe toate părţile, sau îl mai pofteau *mai vină pe la noi*, şi îi permiteau fetei să-l conducă şi la poartă. Acest fapt ne duce cu gândul la un vechi cântec popular, *Mai vină sara pă la noi, Ionele dragă* – şi nu întâmplător, căci ficiorul, de nu era plăcut, tatăl fetei îl petrecea până la poartă, şi asmuţea câinele la jumătatea drumului: *piţi, du-l tu mai departe*. Totuşi, erau rare aceste situaţii, iar despărţirile erau amiabile, nelăsând răniri sau jigniri, *fata noastă îi încă mică, mai are vreme d'i ficiori"*. Dacă părinţii se încuviinţau, dacă erau de acord, urma *încredinţarea* (logodna). Credinţa se face şi azi, la fată, unde vine mirele cu părinţii. Dacă s-au epuizat discuţiile, *amu, când merem pă videre*, între ambele perechi de părinţi, despre ocupaţii, stare socială, vreme, tatăl băiatului lansează întrebarea:

„– Întrebaţi-ne de ce am vinit noi la dumneavoastră!"

„– Ştiţi voi, spuneţi-ne şi nouă!"

„– Iaca, noi am auzit că aveţi o fată mare d'i vânzare."

„– Aţi auzât bine, noi avem o fată mare, da' nu ştim încă dacă îi şi de vânzare."

„– Nouă ne place fata, ni-i dragă şi am vrea-o la noi, de noră."

Discuţiile continuă, părinţii cad de acord, după ce află şi dorinţa tinerilor. Se închină un pahar în cinstea mirilor, să le fie de noroc, apoi, după caz, se dă inelul de logodnă, de către ficior.

Logodnă – Încredinţare - 1975

Invitaţie la nuntă - 1975

Apoi, părinţii mirelui întreabă când va fi nunta, dacă va fi. Uneori cheltuielile sunt făcute numai dinspre una din părţi, alteori, de ambele părţi. După datină, lege, întemeierea tinerei familii se făcea prin cununie religioasă şi oficială.

Pregătirile de nuntă încep cu îmbrăcarea miresei de către mire, cu ce-şi doreşte ea mai scump. La fel procedează şi ea cu mirele.

Tinerii propun apoi chemătorii, câte un băiat din fiecare parte. Acestora, fetele le *gată* căciulile sau *clopurile cu firuri*, panglici colorate, legate la spate, lung atârnate pe spate şi pe piept. Chemătorii se numeau *pălăscaşi* şi, cu câte o săptămână înainte de nuntă, ştiau pe cine trebuie să poftească. Ei se deplasau cu cai *împănaţi cu prime şi cu lipideie* de lână în lână, ţesute în casă, viu colorate, predominând roşul. Se foloseau şi *biţigletele*, la fel de împănate şi împodobite atractiv. Chemătorii plecau de la casa miresei, invitaţiile începând cu părinţii, socrii, popii, nănaşii, apoi neamurile, şogorii şi şogoriţele. La casele invitaţilor, ei vorbeau pe rând, după al cui invitat era: „junele vă invită cu drag a lua parte la nunta sa cu mireasa.

„Dacă o fi vreme bună,
Vă suiţi pă o găină.
De o vreme d'i ploaie,
Vă suiţi şi voi p-o oaie.
De o fi mare noroi,
Vă suiţi pă un răţoi."

Apoi închinau din *pălasca gătată* ca şi căciulile.

Pălăscaşi pe biţigli - 1971

Chemători -1971

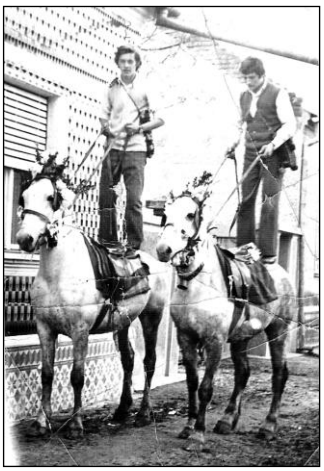

Chemători pe cai - 1973

Pălăscaşi în cocii - 1985

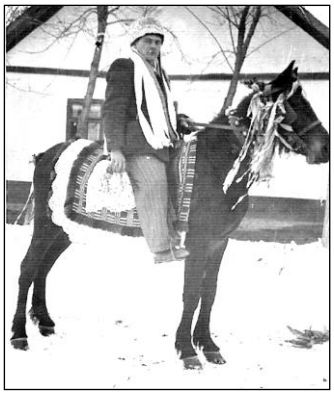

Pălăscaş călăreţ - 1987

Apoi urmau celelalte pregătiri: mirele căpăra muzica, care la Macea era alcătuită din *hid'ied'i, viori, clănet şi dobă*. Printre *hid'ied'işi* bătrânii îşi amintesc de *Ioan Ciotea, Ştefan Covaci (Pişti), Marin Covaci, clănetuşul Petru Sălăjan, zis Husari, dobaşul şi clănetuşul Pavel Covaci.* Tot mirele se ocupa de *găsirea stegarului*, de obicei cel mai jucăuş ficior, îi amintim pe câţiva*: Gheorghe Ciumedean, Mihai Şimăndan, Gheorghe Baci, Simion Anghelina*.

Prietenele miresei se ocupau că gătarea căciulilor sau a clopurilor pentru stegari, după modelul chemătorilor, dar şi cu împănatul steagului tricolor, cu panglici multicolore. Cu două-trei zile înainte de nuntă, invitaţii veneau la casa unde urma să fie aceasta, aducând o găină, un *bădic d'i fărină* şi 10-20 de ouă, iar în ziua nunţii aduceau un *ol de vin, o iagă d'i răchie*. Femeile mai aduceau *crogne sau pişcotă*, după cum erau de înstărite.

Uspăţu se pornea duminica la amiazi, când, la casa mirelui sosea muzica, şi se juca, un joc, ori două, iar cei prezenţi erau cinstiţi cu plăcintă şi băutură (plăcinta era numa cu mac, prai şi nucă).

Apoi, *grăitorul - guda*, cel care conducea întreg ceremonialul, organiza plecarea după nănaşi, în frunte cu stegarul, pe ritm de muzică *Frunză verde d'i cireaşă / noi merem după nănaşă*. Apoi, la nănaşi, aceştia erau deosebit de emoţionaţi, serveau cu bucate alese, jucau un joc, două, şi, împreună cu părinţii mirelui şi alţi invitaţi, chiuind, cu sticle de sfert în mână, porneau după mireasă.

La mireasă erau la fel de frumos întâmpinaţi, iar prietenele ei îi cântau hora miresei:

„Miresuţă cu cununã,
Ia-ţi acuma zâua bunã
D'i la tatã, d'i la mumã,
D'i la fraţi, d'i la surori,
D'i la gred'ina cu flori."

Grăitorul ordonează mersul la cununie, în faţă stegarul, apoi un pâlc de jucăuşi şi chemătorii, jucând fecioreasca. Tot timpul, grăitorul joacă steagul, cinsteşte şi se *făleşte cu dosoiul împreunat d'i pă spate, cosut sau rişelit.* Se creează o atmosferă de voioşie, dar şi una de ochire a unui nou drăguţ de către celelalte fete mari, rămase pe margini.

Uspăţ cu iagă de-nchinat -1971

Uspăţ cu lumini – 1971

Mireasa este condusă de nănaş, mirele este condus de nănaşă, iar asistenţa descântă:

„Frunză verd'e d'i flăgari,
Ţucu-i uăchii la stegari…
Uiu-iu-iu-iu."

„Frunză verd'e d'i mohor,
Ţuca-l-aş pă chemător…
Uiu-iu-iu-iu.

În acest timp se fluturau şi batistuţe de către fetele mari.

Alaiul se forma din invitaţi, iar pe uliţă, pe margini, curioşii, care îi petreceau până la biserică, apoi la primărie, unde se şi încingea jocul, descântând:

„Noi merem la cununie,
Dumnezău cu noi să fie,
Numa cu cela ce-i rău
Să nu fie Dumnezău…
Uiu-iu-iu-iu."

„Bine-i stă la cer cu lună,
La mnireasă cu cununã,
Bine-i stă la soare drept,
La june cu pană'n ch'ept…
Uiu-iu-iu-iu.

(Penele, făcute din crenguţe de bucsuşi verzi legate cu primă se puneau în piept la invitaţi, numai mirii aveau de cumpărat, iar jlaierul era dus de paranive sau mniresuţe mici.)

După oficierea cununiei, tot alaiul pornea la casa unde era nunta, în *căşi* sau în *şatră*, şi se *descânta* pe tot parcursul:

„Frunză verd'e d'i flăgari,
Ţucu-i gura la stegari,
Că nu-i dulce, nici acrie,
Numa cum îmi place mie…
Uiu-iu-iu-iu."
„Ce staţi, fete, su flăgari,
Ori vi-i drag d'i pălăscari…

Pălăscarii nu-s d'i voi,
Ci d'i fete ca şi noi…
Uiu-iu-iu-iu."

„Mniresuţă dintre flori,
Ie-ţi gându d'i la ficiori
Şi ţî-l pune la bărbat,
Că cu el te-ai cununat."

Cununie religioasă şi pălăscaşi cu prime - 1975

Strigăturile nu se întrerupeau, ele deserveau măreaţa taină a nunţii, taină de la care nu lipseau grâul şi banii mărunţi, aruncaţi, ca semn de belşug, peste tineri. Tinerii aruncă şi ei cu bani mânânţăi peste troaca cu apă limpede, timp în care mirele îşi trece peste troacă mireasa în braţe, însemn al victoriei asupra opreliştilor care i-ar paşte pe noul lor drum.

Grăitorul pofteşte asistenţa la masă şi într-un glas se rosteşte, sau se cântă, creştineasca rugăciune *Tatăl nostru*, apoi se urează: *Poftă bună la masă*.

Neveste, dinainte numite, cu *zădii* albe, impecabile, serveau, în *blide*, *zamă d'i găină cu tăiţei sau gârtene*, apoi friptură de pasăre cu *crumpe sfârâite* sau pireu şi *curechi acru* sau *lebeniţuţe acre*. Urmează plăcintele şi vinul. Se obişnuia a veni cu plăcintă, cu vin de acasă şi tort adus de fiecare invitat, mesenii servindu-se între ei. Despre tortul miresei, bere sau sucuri, ori clătite flambate, nici vorbă!

Când grăitorul găsea momentul oportun, anunţa *strâgările, cinstea, darurile*.

Putea fi stofă, cămeşi, zestre, seturi de oale, bani sau cadouri.

„Dragii mnei, junile şi mnireasa ş-or făcut datoria, amu să cuvine să mulţămim şi noi păntru ominie", strigă şi azi Simi Anghelina a lu Pătroala, ultimul grăitor.

Întâi cinsteau nănaşii cu obiecte de bucătărie, lenjerie de pat, haine (stofa cu care erau legaţi în biserică, le rămânea). Apoi era cinstit nănaşu şi omu lui cumătru mare,

ajutorul nănaşului. Cele mai substanţiale daruri erau oferite de părinţi ori rude apropiate, fraţi, surori, verişori, verişene.

Grăitorul anunţa darurile şi pă cine le aduceau şi banda cânta „Mulţi ani trăiască”.

După strâgări, la mnezul nopţii, urma *dezbrăcatul mniresei* de hainele de cununie de *fată mare* şi *învelitul* acesteia ca femeie măritată, pe care le săvârşeau nănaşa şi cele două mame. Mnireasa apărea învălită, legată la cap, cu batic tipic nevestelor.

Petrecerea ţinea până în zori, se termina cu un marş, cu care era petrecut nănaşu şi în cinstea căruia muzica nu înceta să cânte. După caz, se anunţa şi suma bănească strânsă.

Mireasă cu zobon - 1954

Uspăţ - 1960

Paranivă - 1963

June şi mnireasă cu părinţii - 1973

Mireasă cu jlaier – 1976

- **Îngropăciunea**

Andre Malraux - „ *Omul este unicul animal care ştie să moară*”

*

Rene Girard - „ *Momântul nu e decât primul monument uman ... nu există cultură fără mormânt, nu există mormânt fără cultură*” …

*

În trecutul ceva mai îndepărtat, spun bătrânii, se năşteau mult mai mulţi copii decât azi, dar şi mortalitatea din rândul lor era considerabil mai mare. Cei mai mulţi copilaşi decedau din lipsa asistenţei medicale, în rândul lor bântuind o boală numita *sclepţ*, icterul negru de azi. Unii nu apucau nici botezul, şi atunci, pentru a evita aceasta fărădelege, părinţii îi botezau la 2-3 săptămâni de la naştere. Mortalitatea infantilă era aproape generalizată.

O altă boală care secera copii, dar şi adulţi, era boala de plămâni, TBC-ul de azi.

Fetiţe mai mari erau înmormântate cu haine albe de mireasă, cu diademă pe frunte, dacă familia era înstărită. Pe la mijlocul anilor 1850, o alta molimă, holera, sfâşia vieţi atât în Macea, cât şi în Sânmartin. Spun batrânii că în astfel de case cu mort nici preotul nu pătrundea, sicriele nu erau vopsite, iar la groapa, acestea erau aşezate în cocii cu rudiţe, cum se aşează snopii de coceni, şi popa făcea o slujbă pentru toţi deodată, iar înmormântarea avea loc în afara „ţintirimbului”, cimitirul comunal, denumit *Koleratemeteu*, adica Cimitirul morţilor de holeră[20] (azi, locul este cunoscut undeva, pe la Topilă). La Sânmartin erau îngropaţi în cimitirul comun, cu un semn distinctiv, câteva se mai văd şi azi.

În sicriu se aşterneau mai întâi haine rele, o bucată de pătura, peste care se turna talaj de la tâmplar. Mortul era aşezat în sicriu cu ajutorul unui lat de rămânea sub el, la cap o perinuţă umplută cu talaj mai fin. Peste mort, alt lat, pânză ţesută în casă, apoi o măsăriţă morţască din pânză rişelită, pe la unele case chiar din mătase, cum e azi voalul care acoperă jur împrejur sicriul. Pe piept, i se aşeza o lumânare în formă de cruce, dacă mortul era ortodox. Unii îi puneau în jebul, în buzunarul de sus, şi ceva bani mânânţăi.

Priveghiul începea o dată cu lăsatul serii, erau două-trei priveghiuri, dar rudele stăteau toată noaptea. Şi azi, ca şi atunci, preoţii participau la oficierea numită Stâlp sau Dezlegare. După primul priveghi, începea săpatul gropii, persoane apropiate sau cunoscute făceau acest lucru, mai apoi au apărut „groparii”. Bătrânii zic că în vremea aceea, groapa se săpa doar în ziua înmormântării, „sa nu să strâce mortu”.

Groapa se sapă cu arşeul. Odată ajunşi la groapă când mortul era lăsat, se lua pământ şi se arunca sub formă de cruce pe copârşeu(sicriu), spunând *Al Domnului este pământul şi cel ce va intra în el*. Banii se aruncau în groapă, ca mortul să-şi plătească drumul înspre Rai, când va fi sunat de Trâmbiţa Domnului (şi pe mâinile împreunate, se pun bani, azi, suma e uneori mare, după putinţa fiecărei familii, nu un ban ca înainte).

[20] *Cimitirul Holerei, era situat la cca 4 km de comună, fiind vorba despre morţii răpuşi de holeră şi duşi în căruţă, între anii 1870 -1880*

La priveghi și în zilele de îngropăciune, femeile se „cântau”, după mort, în versuri ad-hoc alese, prin care își exprimau durerea sau sentimentele jale, de plâns și de lacrimi. Bocetele se deosebeau prin conținut, în funcție de relația cu cel decedat.

Din casă, mortul era scos, acoperit sau descoperit, în curte, după ce preotul oficia o scurtă slujbă în casă. Indiferent de vreme, slujba de adio se oficia după ritualul ortodox, catolic, baptist, adventist de ziua a șaptea, neoprotestant și, mai nou, și penticostal, cult apărut prin 2004-2005.

Mort cu copârșeu acoperit - 1966

Pomana se organiza la poarta cimitirului și intra în grija unor persoane apropiate mortului, iar la casa acestuia participau rudele apropiate. Cu rachiu și colac pe atunci, acum au apărut sucurile, felii de cozonac de casă sau cumpărat de la cofetărie, alții chiar și cu mâncare gătită. Ca mâncare gătită, de obicei se dă tocană de porc sau de oaie, cu crumpe și acriturâ, după anotimp.

Urmează perioada de *jelit*, care diferă după gradul de rudenie, șase săptămâni, trei luni sau un an. La aceste date se pomenește, prin parastase, amintirea celui mort, în biserică, iar rudele poartă haine negre. Trebuie să amintim și faptul că în timpul priveghiului bătrânii jucau cărți, se instala lumina, erau serviți cu răchie sau chiar mâncare.

Cântat după mor

În sat, era renumită Ghiulița Maichii, care știa „să se cânte” după mort

„Ce folos că gazda-i mare
Dacă casă nu mai are
Scoală-te din copârșeu
Să mă pun în locul tău”

– după mamă

„Nu șt’iu, mamă, ce-ai lucrat,
De casa ți-o-ai lasat,
și alta ț-ai cumpărat,
D’e margin’ea satului,
În calea bănatului.”

„Vai, măicuță, mama mé,
Vină, păstă-o săptămână,
Mă găsești pă la fâtână,
N’e laută, n’e-nșchimbată,
Și n’eagră d’i suparată,
Supărată-s, tu nu șt’ii,
D’i napoi tu nu mai vii.”

„D’iloc vin doi cu doi
ai t’e duce d’i la noi.”
„Mama, spun’e-i la tata
Ca io n-am pă nimen’ea.
Luați cocie cu chirie
Sa vin’iți la min’e pa goșt’ie,
Ca io bin’e v-oi goșt’i,
Tăt cu meră și cu nuci,
D’i min’ să nu t’e duci.”

Trasul clopotelor după mort

Dacă era bărbat, se trăgea, de trei ori scurt, a patra oară, lung, timp de cinci minute. Dacă era muiere, se trăgea, de două ori scurt, și a treia oară, lung, timp de cinci minute. Dacă era prunc mic, se trăgea clopotul cel mic.

*

Dusu mortului

La început, mortul era dus pe scaun, câte șase persoane, de-o parte și de alta, și, după ce-l scoteau din casă, se schimbau, la uliță. Cocia morțească aștepta afară (era proprietatea lui Lebovics, care a locuit, pe locul unde azi se află casa fostului sculptor măcean, Ioan Mercea).

Dacă mortul era bărbat, pe cai se punea pătura neagră cu ciucuri, dacă era un bărbat tânăr, se punea o pătură albastră. Dacă era prunc mic, nu era dus în cocie obișnuită.

Cocia morţască - cociş Mureşan Florea - proprietatea lui Lebovics - aceasta s-a răsturnat cu moarta Baba Uţă (Şimăndan Sofia) ca o pedeapsă pentru că era considerată o femeie frivolă. Harnaşamentul la cai era din pluş negru cu ciucuri galbeni, oglinzi şi verigi sub hamuri – 1939 - La mort cu coroane de hârtie creponată

Ce reprezintă coliva?

Coliva reprezintă dragostea şi rugăciunile noastre pentru cei plecaţi. Este făcută din boabe de grâu, pe care Domnul Isus Hristos le-a înfăţişat ca simboluri ale Învierii. Bobul se îngroapă în pământ, dar din el răsare o nouă plantă, o nouă viaţă. Pentru cei plecaţi, este vorba de viaţa de după moarte, cea veşnică. Coliva, este „Pâinea morţilor" şi se împarte întru pomenirea lor, se îndulceşte cu miere. (*pe fiecare boabă de grâu e înfăţişată faţa lui Hristos* – L. Blaga).

Praguri, ceremonialuri – concluzii

1. Naşterea îmbracă haina albă, a destinului pământesc, desprinzându-se din lumea neagră (a pântecului mamei).

2. Botezul presupune încredinţarea nou-născutului, lui Dumnezeu, cu toate simbolurile: apa, busuiocul, lumânarea, cămaşa albă de botez, înfăşatul de către moaşă sau naşă.

3. Nunta, ospăţul presupune un adevărat ceremonial, de tip popular, arhaic.
Taina peţitului a încredinţării, a pusului pe tablă, a grăitorilor, a steagului şi a gătirii pălăscaşilor, sosirea acestora la casele invitaţiilor, cererea miresei, gătirea ei de plecare, masa, ospeţia, naşii şi oamenii lu cumătru mare, strigarea darurilor, aportul jocului, sunt câteva din momentele importante la acest ritual.

4. Îngropăciunea, ca o taină a ultimei călătorii, reprezintă despărţirea, pentru totdeauna de familie. Întâlnim aici un întreg „arsenal" de preocupări, spălatul mortului, procurarea copârşeului, punerea mortului în copârşeu, sosirea neamurilor, acoperirea oglinzilor, discutarea cu preoţii despre iertăciuni sau cine duce praporii, jelitul şi cântatul după mort.

În Marele Drum, bifurcat în două, Începutul şi Sfârşitul, masca umană reprezintă tocmai descoperirea adevărate-i sale feţe. Fiecare comunitate îşi construieşte propria identitate culturală.

- **Armata –Ultimul Contingent**

Ultimul contingent – Bodonea Gheorghe, Petrilă Petru (decedat în război), Dărvăşan Ghe., Crişan Pavel şi Crişan Ioan – 1943

Soldat - 1918

În armată - 1927

Cătane în permisie - 1929

4%
4%
ROMÂNIA
CASA AUTONOMĂ A FONDULUI
APĂRĂRII NAȚIONALE
BON PENTRU ÎNZESTRAREA ARMATEI
SERIA 2 L
Nº 888238
100
EMIS DE CĂTRE CASA AUTONOMĂ A FONDULUI APĂRĂRII NAȚIONALE,
PRIN CASA AUTONOMĂ DE FINANȚARE ȘI AMORTIZARE PE BAZA
JURNALULUI CONSILIULUI DE MINIȘTRI Nº 296 DIN 6 FEB. 1940
LA DATA DE 1 MARTIE 1945
CASA AUTONOMĂ A FONDULUI APĂRĂRII NAȚIONALE VA ACHITA
PREZENTATORULUI SUMA DE LEI 100.
ACEST BON ȘI RAMBURSAREA
LUI SUNT SCUTITE DE ORICE FEL DE IMPOZIT SAU TAXE PREZENTE ȘI VIITOARE
ȘI ÎN GENERAL DE ORICE CONTRIBUȚIE CĂTRE STAT, ȚINUT ȘI COMUNĂ.
CASA AUTONOMĂ A FONDULUI
APĂRĂRII NAȚIONALE
PREȘEDINTE
CASA AUTONOMĂ DE FINANȚARE
ȘI AMORTIZARE
DIRECTOR GENERAL
PICTORUL GH. CHIROVICI.
M.O. IMPRIMERIA NAȚIONALĂ

4% 4%

ROMÂNIA

CASA AUTONOMĂ A FONDULUI APĂRĂRII NAȚIONALE

BON PENTRU INZESTRAREA ARMATEI

LEI **100**

Emis de către Casa Autonomă a Fondului Apărării Naționale pe baza Jurnalului Consiliului de Miniștri Nr. 296 din 6 Februarie 1940.

Fiecare Bon poartă o serie, un număr de ordine și semnăturile Președintelui Casei Autonome a Fondului Apărării Naționale și a Directorului General al Casei Autonome de Finanțare și Amortizare, precum și o semnătură de control manuscrisă.

Dobânda acestor Bonuri este de 4% anual, adică pentru un Bon de 100 lei pe timp de 5 ani este de 20 lei și se plătește la început, de aceea, Bonul de 100 lei se cumpără cu 80 lei.

Casa Autonomă a Fondului Apărării Naționale cu începere dela data de:

1 Martie 1945

va plăti prezentatorului acestui Bon suma de 100 lei (una sută). Bonurile ce nu se vor prezenta la plată până la 1 Martie 1947, nu se vor mai plăti.

Serviciul acestui Bon și plata lui, sunt scutite de orice fel de impozit sau taxe, prezente și viitoare și în general de orice contribuție către Stat, Ținut și Comună.

Nu se vor elibera duplicate după Bonurile pierdute, furate sau distruse.

Semnătura de control,

Război în Ucraina – La Cotul Donului – pe patul de spital Șimăndan Mihai rănit în război – 1941

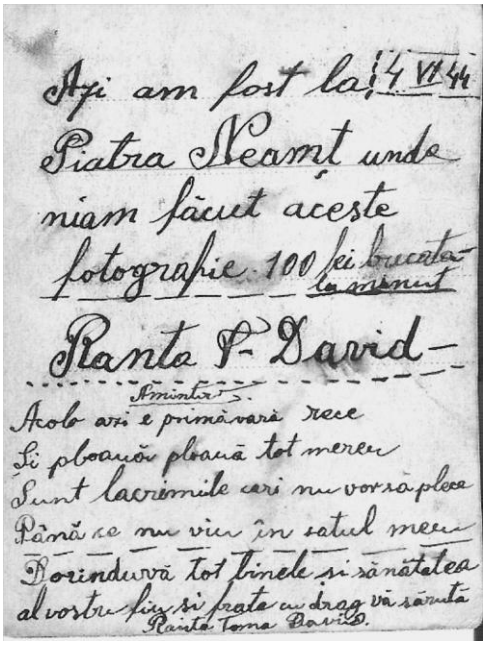

Suvenire cu text – 1944

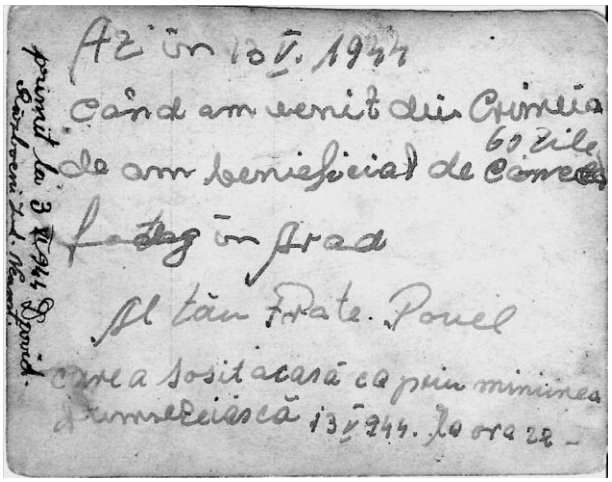

La întoarcerea din Crimeea – 1945

Cătane - 1945

În armată - 1945

Cătane

Cătănie la vânători de munte – ***Recrutarea se-nștiința prin Ordin de chemare – recruții erau petrecuți la Gara Curtici cu muzică și steag, simbol al slujirii patriei – 1957***

Gată mamă cufăru', este un vechi refren de petrecere a răcanilor (soldaților, cătanelor). În cocii, pe jos, ajungeau în gara Curtici, petrecuți de familie, prieteni, drăguțe (care le făgădeau să îi aștepte. Unele „fugeau" cu alt drăguț.

" Gată mamă cufăru' " – 1972

✓ RÂNDUIELI CASNICE

Respectarea rânduielilor[21] reprezintă una dintre modalitățile de comunicare, iar omul, ca arhetip al ființei, se intersectează cu realitățile existenței, provoacă similtitudini inteligibile, între imagini, simboluri, mituri, ecuații arbitrare, căci, într-o lume a arhaicului, alegoriile și simbolurile se întrepătrund.

Omul, devine actor în timp, are o altă libertate în exprimare, sau de invocare, sau de a crea, de a-și ,,juca" viața, și printr-un limbaj simbolic. El nu se izolează, ci pătrunde într-un scenariu al habitatului, ca rezultat al simțului său practic, de ins ancorat în tradiție. Sau, altfel, se identifică cu propria Mască (umană), își reface și-și regăsește echilibrul, se intervestește, atribuindu-și ,,lumirea", pătrunderea într-o lume benefică, prin comunicare.

Baci Ion – gata de rânit la hoară și la porci - 2012

Rânitul:

- însemna curățatul în grajd, cotreață, de gunoaie (de cal, porc, vaci = căcărază);
- se rânea și în coteața de păsări;
- gunoaiele se foloseau ca și îngrășământ natural care se punea în grădini, pe sol sau în pălanturi
-

Hărănitul: fiecare gospodar se îngrijea ca animalele să aibă harana necesară.

Hrana animalelor

Urlăul era hrana de bază: apa fierbinte se amesteca cu grâu, cucuruz (porumb), orz, toate măcinate.

---

[21] *Rânduială, rânduieli; s.f. provine de la verbul a rândui- a pune ordine într-un anumit domeniu de activitate. Rânduielile casnice sunt cele care ţin de casa omului, de un sistem de organizare bine statornicit sau impus , după o lege, ritual, datină, obicei. Rîndaşul era omul priceput la toate, angajat într-o gospodărie particulară. (cf.Dictionar selectiv al Limbii romane, Edit.Academiei, RSR, 1976, pag.479)*
Rânduielile bisericeşti sunt ceremonialuri religioase prilejuite de anumite evenimente din viaţa creştină. Însemnări despre aceste sensuri conotative am descoperit si in literatura română; Antim Ivireanul scrie că Preoţia iaste o rânduială dumnezeiască a tainei cele simţitoare. (Pentru rânduiala preoţiei)
Alexe Mateevici .. şi iarăşi încep acele rânduieli..(Sfântul Vasile, Anul Nou)
M.Eminescu .. căci făr de rînduială e-al femeii vers. (Pentru păzirea auzului)
I.B.Deleanu .. Rânduială-n ţara lor săracă (Ţiganiada, Cântul X)
P. Ispirescu .. toate erau cu rânduială.. (Băiatul cel bubos)
A. Donici - păzind această rânduială, noi slavă vom lua. (Fabule, vezi Dicţionar universal ilustrat al limbii române, vol. IX, Edit.Litera, Bucureşti, pag.236)

La hărănit porcii - 1997

Urlău și lături - 1997

Sfărmătoare de cucuruz - 1997

Vighiri cu boabe de cucuruz - 1998

♦ **Ștricuitul (croșetatul)**

Era o practică, presupunând croşetatul. Se folosea, prima dată, adică, se lucra, cu un ac de aramă, cu cârlionț. Se ștricuiau zoboane (veste) de lână toarsă, într-un fir și vopsită în casă.

La început se făcea un dos, ca o împletitură. Apoi se făcea fața care se adăuga la dos. După care urmau boții, iar când era gata se puneau bumbii (nasturii).

Ștricuitul se folosea și pentru a se face mâneci la sfetere, cu două ace. Se ștricuiau cu modele, în culori (brăduți), după care, se coseau la materialul sfeterului. (*foto - Sfeter* cu mâneci colorate – în centrul pozei - chipului).

♦**Făcutul pănurilor**

Pănura înseamnă culoarea care servea la zugrăvitul pereților. În vechile duchene, cooperative exista ,,pământ" colorat. Acesta de diferite culori, se înmuia în lapte și se amesteca cu var. ,,Pământul" de vopsit era de diferite culori, se vindea, în chiocuri (pungi de hârtie), cât dorea clientul.

Culoarea gălbuie, cea mai des folosită, se obținea dintr-un fel de pământ galben, lut, numit ,,ștriți". Se vindeau în punguțe de hârtie sau ziar numite chioc.

♦**Șurluitul**

Podelele de scânduri se șurluiau (se spălau prin frecare) cu perie de tătarcă, muiată în leșie de cenușă (primăvara și toamna).

♦**Vânturatul**

Se practică și acum, după recoltarea macului sau a fasolei (când suflă vântul). La mac, se taie bociolia și se scutură. Vânturatul constă în alegerea a tot ceea ce nu cădea, sămânță seacă sau uscătură. La fasole se desface păstaia, să curgă boabele. Dacă era o cantitate nult mai mare, se bătea cu furca.

Pentru păstrare, se puneau în băşcuiețe (saci din pânză) nu înainte ca macul să se și spele în două-trei ape, apoi se usca pe masă.

♦ **Văiugăritul**

Din locul numit *gropoi*, se tăia pământ, cu arșeul (târnăcopul). Apoi se adăuga apă, obținându-se ,,tina" (china), un amestec nu prea subțire, care se tăia cu sapa, după ce era cât de cât moale. Peste acest amestec se punea pleavă, și se tăia, a doua oară. Urma introducerea în forme, unii lucrători, văiugarii, trăgeau compoziția, alții umpleau formele, obținându-se văiugurile. (Ioanovici Susana, Sana, cum o știu măcenii, povestește că făceau și 2000 de văiuguri pe zi).

Azi, lipitul caselor cu văiuguri nu prea se mai practică, dar înțelegem, prin această practică, tencuitul.

♦ **Clocitul**

La sfârșitul iernii, când se desprimăvărează, gospodina pregătește o ladă veche, în care așează un strat de paie și formează cuibarul. Cloșca e aleasă dintre găinile bătrâne. Se așează ouăle, cam 10-15 bucăți și se caută un loc izolat, dar călduț. Clocitul durează 3-4 săptămâni.

♦ **Lăptăritul**

Lăptăria era locul unde se păstra laptele adunat de la gospodarii care aveau vaci (casa lui Avrămuț).

Lăptarul aduna laptele într-un dulap cu două uși, ca să nu se pună muștele, numit Laptă, din bădic.

Oalele, pentru laptele prins sau zămăchise, se țineau, pe gard și erau cumpărate de la moții care veneau, iarna, cu mere sau ciubere ..

Laptele se ducea ,,pe lună" de la producători (baci Moga).

♦ **Făcutul praiului**

Este corespondentul gemului de azi de prune. Neapărat din prune bistrițe, din care, se scoteau sâmburii, apoi se puneau la fiert, în căldare, la cătlan. După ce s-au pornit la fiert, cam la o jumătate de oră, se scotea cu linguroiul, mustul, un fel de sirop, dar mai gros, care (neîndulcit) se punea, cald, în sticle, ca și bulionul, pentru iarnă. Era servit la mămăligă fierbinte, sau pe cocoroadă scoasă din cuptori.

Must de prune - 1987

♦ **Mângălitul**

Azi, nu se mai practică. Mângălăul era făcut din scândură, era lat, cu reze (zimți) și folosea la–ntinsul obiectelor de îmbrăcăminte (poale, spătoaie, rochii largi, izmene de doi lați, etc.) și ținea loc de piglăzău (călcător).

♦ **Murluitul**

În casele unde nu existau podele (duşumele), ci doar pământ bătut pe jos, se practica murluitul.

Compoziția cu care se dădea era obținută din: pământ galben, nisip, balegă de cal, toate se amestecau împreună, și cu o cârpă (zdramță) se acoperea suprafața, apoi se lăsa să se usuce.

♦ **Boxălitul pantofilor (lustruitul)**

Termenul vine de la crema de ghete, denumită *box* (de diferite culori). Se mai folosea şi vix (care era mai ieftin). Acestea se aplicau pe suprafața încălțămintelor, apoi se lustruia, de câteva ori, cu o cârpă moale.

♦ **Ras-Tuns-Bărbierit**

Am vizitat *miheiul* lui Ardelean Flore (Țuicaș), azi, transformat într-o cochetă cameră de zi, dar păstrat, așa cum l-a vrut stăpânul. În noptieră, am văzut: maşina de tuns, foarfeca, briciul, pensula/pămătuful/crema de ras, prosop, etc. pe care le-a lăsat fostul frizer.

Aspecte din miheiul de borbil - 2011

Meseria a învățat-o de la alți frizeri: *Jivan Teodor (Cocenaș*), da „s-o ajuns”, și cu alții care erau frizeri ai satului: *Gheorghe Otlăcan (Borbilu), Paștina Petru (Visi).*

Vreme de peste patruzeci de ani, a practicat frizeria, a avut autorizație, în fiecare an, trebuia să contracteze porc pentru a putea practica, deși, peste săptămână, era magazioner la CFR Curtici.

Nană Maria (*foto)*, povestește că ortodocșii frecventau miheiul sâmbăta, sau duminica dimineața, sâmbătarii, vinerea, și ca o vorbă șoadă, pilarii *(Mercea Pavel*) veneau lunea, spunând „așa să bărbieresc ... *curvarii*”.

Despre clientelă, săptămânal, frizerul avea cam 50 de abonați.

După ras, bărbierit se dădea cu apă, apoi se *clătărea* cu piatră acră (în loc de spirt).

- **Trasul măselelor**

Pare sau nu curios, dar, pe vremuri, această îndeletnicire, o făcea … frizerul satului. Unul din acesta era *Ardelean Flore (Țuicaș*). De la *nana Maria* (75 de ani) am aflat că pentru trasul măselelor se folosea: un clește, spray amortizant.

Azi, nana Maria, face acest lucru, vin și noaptea, când durerea nu e suportabilă. Ardelean Maria a fost vreme de treizeci de ani bucătăreasă la Castel (Școala ajutătoare) și a învățat de la soțul ei să tragă măselele (nu percepe taxă).

- **Tomnitu’ picioarelor (poveste în grai)**

Baci Ghiuri a lu’ Hămfău’ și-o sclintit picioru’

Când omu’ bătrânește să betejește, ori să prostește, așe și io, fiți linișiți nu m-am prostit (poate numa’ o țâră), încă îs cu tăți boii acasă, mai am multe a vă zâce și mai bune și mai rele.

Să nu mai pterdem vremea, după cum să știe și la noi la Macea oaminii beu răchie, care-s mai bețâi beu la birt, monopol, iară alții, așe ca mine fac răchie la căldare din prunile lor, fără să baje țucur în iele, că te bate-n cap. Io am pruni la uliță, care-s pă rod, di vo doi ani m-am apucat a-mi face livadă la marjinea satului, năpoia morminților, inde am 20 di arii, ori mai bine zâs 6 codratie, rămasă di la Hămfăii cei di dimult. Așe că-n tătă zî strâng prunile di pă jos să pot face și io răchie ca oaminii gândiți, până amu-ntr-o zî când am călcat rău și m-am sclintit picioru’. Nici nu-i di mnirare c-am pățât așe ceva, tătă Macea noastă-i hudurită, nu mai știi ce-i în sat, ca la Hamori, pustușag, nu alta. Vine unu c-o mășină și sapă, 4-5 să uită la iel, după o vreme ostănesc (di la uitat), oprăsc lucru, mniazăză, mâncă o doauă prunie, apoi să culcă di-amniaz. Așe lucru îi fainâ și io m-aș băga, ce dacă-s bătrânoc și io mă pot uita, poate zâce careva că n-oi vide bine, oamini buni iestă uăchelari, văd cu ii mai bine ca-n ficiorie. În șanțurile săpate, vin alții și bagă-nlontru niște țăvoace, da tăt așe, unu lucră și 2-3 să uită, poate-s ceva injineri și trăbă să vadă, da nu cred, vo doi i-am cunoscut, îs di la Macea, or fost la mine zâuași, la sapă la cucuruz, năinte vreme când nu șprițuiem buruienile. Treaba asta cu țăvile poate fi bună, pân iele va mere tătă apa rujinoasă di la tăț măcenii, doară oi trăi până să gată.

Până sara picioru' mneu s-o făcut ca butucu', n-am ştiut ce să fac, inde să mă duc, vecinu' o zâs că trăbă să mă duc la Arad, la rază nu care cumva să fie rupt. M-am dus la doctor care m-o făcut on bon să mă vadă la rază, picioru' mneu n-o fost rupt, numa *luxat* (aşe scrie pă bon), adicate sclintit. Amu stau la uliţă şi mă-nchiolb la uamini, cu picioru' băgat în ghips, lucru mneu stă, prunile la cee casă putrăzăsc, io stau nialcoş cu picioru-năinte rădicat pă şamărla.

- Noroc, mă Ghiuri, ce drac belit ai păţât? Vezi, dacă seri gardu' la muieri!
- Da, mă Mitre bine zâci după cum n-ai higheghe. N-oi mai sări di-amu-năinte, m-oi băga pă uşe la Floarea ta!

Aşe trece vremea me, cu-mpunsături di la unu' şi altu', io le zâc năpoi, îs distul di hunsut să le pot zâce, doară îs zâcător la uişag, tăţ mărg cu coada-ntră picioare mai diparte.

Pă vremea când ieram io pruncăteş, ficioraş, la Macea trăie on om tare cumsăcade, di fapt aşe-s tăţ măcenii (nu chiară tăţ), care iera on fel di doctor di picioare, baci Iuăn a lu' Crumpa, care ave tri prunci, Doamne iartă-i că tăţ or murit, cu mărocu, Iuăn ieram diodată şi buni prietini. Umblam la ii în casă, multe am văzut acolo, vineu mulţi uamini cu năcazurile lor, cioante sclintite, rupte, sărite di la loc, dureri di şele, Baci Iuăn pă tăţ îi prime şi-i doctore. Am văzut cum ostoia durerile cioantilor rupte, brâncă, picior, vara stăte cu ii în gredină su' flăgari şi povesteu, iel în astă vreme cota ciontu' cu năcaz, apoi dintr-o dată strâga:

- Sofie, adă rogu-te lopiţelile!
- Mintonaş, Iuane! Zâce Sofia, muierea lui.

Asta însămna că ciontu' era rupt şi trăbuia prins întră două scândurele. Baci Iuăn era tare cinstit di uamini, tăţ care să băgau la el în gredină ierau ajutaţi, după trebuinţă. Altă dată îl auzem strâgând:

- Sofie, Florică, care m-auzâţi, duceţi zdrenţăle di tort întors!

Florica iera fata lui, iel mai ave on prunc, Florea care nu pre iera p-acasă, baci Iuăn i-o cumpărat hane di barşon şi l-o trimăs la şcoală la Arad. Când auzem di zdrenţă ştiem că ciontu' nu-i rupt, iera ori sclintit, ori numa' carnea zdrobită. Am văzut cum pă alţî îi zmuce cu putere di brâncă, uaminii ţâvleu, apoi să bucurau, ciontu iera la loc şi durerea lipsă, pă câţiva mai bătrâni i-am văzut vinind în două, după ce le pipăie spatile, îi scutara oleacă, mereu acasă drepţ, ca la 20 di ani. Tătie aştea, baci Iuăn le făcea pântru măcenii lui pă gratis, câte unu mai vine cu o litră di vin, *doctoru'* lor ave şi el, vin şi răchie, nu beie, ave tri prunci ş-o muiere di ţânut, n-ave vreme di băut. La sărbători, când măcenii să hodineu, pă masa lu' baci Iuăn a lu' Crumpa, stăte bocalu' cu vin şi iaga di răchie, aşteptând goştii, niamuri şi pretini, fainâ vremuri, tare m-o plăcut să m-aduc aminte.

Trăbă să vă spun una ce m-o uns la inimă, nu alta, mărgând pă uliţăle satului, am văzut o babă, ce stătie pă scăunuţ şi să uita păstă nimaş, era la marjinea satului, să ştiţi că aiasta nu-i poveste, îi istină.

- Bună zâua, dumitale!
- Zîua bună, omule!
- Te hodineşti, oleacă?
- Da, di p-amu aştept hodina cee mare!
- No, lasă că iestă vreme. Aş vre să te-ntreb ceva dacă-m-işişi-n cale.
- Întreabă, ti-ascult.
- L-ai cunoscut pă baci Iuăn Crumpa?
- Care? Acela care trăje brânci?
- Da, l-am cunoscut. Iera pă vremea când umblau cu lămuritu', să te baje-n colectiv, io am fost la Curtici, când am vinit 'năpoie am picat p-o lături şi m-am sclîntit brânca. M-am dus la iel, nu m-am uitat ce face, m-o durut rău. Florica, fata lui, m-o ţânut di

cap și iel o smucit di brâncă, am sâmțât o durere mare ș-apoi nimic. Dumnezo să-l hodinescă că om tare cumsăcadie o fost.

Mai tîrzâu am mai avut măceni care or tras ș-or uns picioare, di la baci Iuăn a lu' Crumpa, o învățat juneri-so, Iuăn Țiboc, care putem zâce c-o fost distul di bun, am avut ș-o muiere care s-o priceput la uns cioante, Ticăla. În ultima vreme or apărut razăle, ghipsu' și doctorii așe că n-o mai fost loc și nievoie di oamini ca baci Iuăn a lu' Crumpa, Doamne iartă-i și hodinește-i pă tăț, că mult bine or făcut ii la vremea lor.

Baci Ghiuri a lu' Hămfău'

- **Pilăritul**

Această îndeletnicire era foarte bine cunoscută la Macea. Și câțiva pilari erau recunoscuți: *Mercea Ioan (Grangoru), Mercea Gheorghe (Drodu), Maxa Pavel, Pelău Gheorghe, Pelău Mihai, Gheorghe Văidău,* ș.a.

Practica era simplă: Sămbăta mergeau la piață la Pâncota și cumpărau porci, la un preț convenabil, Marțea, mergeau la piață la Chișineu, vinerea la fel și revindeau animalele (de obicei, porci).

Desigur, câștigul era sărbătorit prin *aldămaș*.

Fam. Pelău Mihai – Pilar de porci – 1954

- **Mersul cu lucrul**

Se practica pe timpul iernii. Se mergea cu cipca, cu coselile, se depăna pe vârtelniță, se făceau zoboane. Într-o seară se mergea la o casă, altă seară la altă casă.

Interesante erau poveștile pe care bărbații le „depănau" din timpul războiului; în timp ce fetele coseau, ei jucau cărți. Se mânca și cucuruz fiert îndulcit cu gurgune (sfeclă).

În postul Paștelui, se făceau cocoși (floricele) de porumb, în ciur cu veșcă, (margine de scândură subțire) care s-a înlocuit cu sita de sârmă.

Cu furca – în casa lui Marta Bota – produsele confecționate erau donate în scop caritabil – 1965
Cu coselile - 1947

♦ **Ciumăitul duhanului**

O îndeletnicire pe punct de dispariție. Este vorba de înșiratul frunzelor de tutun (*duhan*) pe sfoară cu *suvalcă* (din bg. suvalka). Apoi se puneau la uscat.

♦ **Sfărâmatul porumbului**

Se făcea cu sfărmătoarea cu dinți, cu *scăuneș cu sfărmătoare* în serile lungi de iarnă, sorbind câte un pahar de vin fiert sau punând câte un *cocean în șpohert*.

Sfărmătoare de cucuruz - 1974

♦ **Tăiatul și crepatul lemnelor**

Tăiatul lemnelor – 1995

- **Cuptorul şi făcutul pitei**

Era făcut din cărămidă şi pământ, în spatele lui, era *grumăzarea*, pe care, iarna, se uscau hainele copiilor. Era folosit pentru încălzirea camerelor, dar şi pentru coptul pâinii. Acesta, se încălzea cu o jumătate de oră înainte. Iar pâinea se cocea timp de două ore.

Locul cuptorului era într-o tindă. Gura cuptorului era în colnă. Cu *drâglu* se trăgea jarul iar cu ruda, se juruia.

Lopata de langoș, era din lemn, servea la pusul langoșului gol, din pită uns cu ulei făcut din aluatul de pâine, în formă de farfurie care se cocea timp de zece minute.

Uşa cuptorului se numea *litău*.[22]

Cuptor cu litău - 1939

Cuptor pictorit - 1939

[22] *Informaţie primită de la Lucaci Nuşca, 90 de ani, decedată în august 2013*

Pâinea se făcea odată pe săptămână. Se frământa ,,până asuda grinda". Dospitul dura de seara şi dimineaţa, de pe la cinci începea frământatul cu cumnăul[23] Coptul pâinii se făcea în tipsii (tăvi) anume iar lipiile în laboşe (cratiţe mici). Cuptorul de pită[24] era încălzit din timp.

Dacă aluatul se scurgea la copt, se obţinea cursura. Coaja arsă (după ce era dată cu un strat de apă), se folosea la făcutul cafelei (un fel de ,,cicoare").

Lopata de pită = drâglul, era folosită la trasul jarului din cuptorul de pită, cam la o jumătate de oră după ce s-a pus la copt.

Atunci se scotea şi lângălăul = cocoroada, un fel de ,,rupte din pită", care, se ungeau cu ulei, smântână, sare, zahăr, prai, brânză.

- **Înghesatul găştilor**

Operaţiunea se practică la sfârşitul toamnei. Se sfarmă cucuruz după care se înmoaie. Se unge cu oloi şi se lasă de dimineaţa până seara în apă, la muiat. Înghesatul se făcea cu brânca în prezent (amu) se face cu măşina. Ca să nu ţipe (arunce) boabele din guşe, găştile (reţele) erau legate la gură, cu şusorcă. Durata înghesatului durează trei săptămâni, după care să taie.

Primaşi dată, se opăresc, în apă caldă, să ciupelesc, după care, se pârjolesc, se spală şi se bonţolesc (se scot măruntaiele).

Prima dată, se scot ţâmpii, apoi aripile, pieptul, apoi se desface. Se scot maţăle, se ie untura şi maiu (ficatul). După aceea, se sară (sărează) pieptul şi ţâmpii, se laă la sărat, în saramură două săptămâni.

Apoi se spală de sare, se lasă să se uşte (usuce) şi se pune la fum.

La "Proaspătă" ghi gâşte - 1970

- **Rânduiala tăierii porcului**

Se înjunghie porcul, se lasă cinci minute să moară, după care, udă cu apă şi apoi să pârjoleşte. Apoi se spală, după care, să taie capul, să scoate falca, se crapă capul în două, şi se scoate creierul. Cineva, din gospodărie, pune apa la fiert pentru mezeluri.

Porcul tăiat, să-ntoarce pe spate, se taie pă burtă, să scoate inima, plămânii şi maiu şi pă urmă să să scot maţăle afară. Să creapă spinarea în două, şi să pune pe masă. Apoi, să taie coastele de şira spinării, să ie coastile, să ie spinarea şi apoi să ie şuncile. Apoi să curăţă clisa ghi şorici, să ieu şoancile şi să pun tâte la sărat şase săptămâni. După şase săptămâni, să spală, să lasă la uscat şi să pune la fum.

Din restul de carne, se face cârnaţ. Carnea să taie cu măşina, se condimentează cu sare, piperi, piparcă roşie şi ai (usturoi). Să frământă în troacă, apoi să bagă în cârnăţari, se trage maţul în dudă pe cârnăţari, prin presare şi iese cârnaţul.

Restul, se pun la fiert: capul, inima, plămânii, rărunţii (rinichii), maiu, să scot de la fiert, în troacă şi se lasă să se răcească, apoi se aleg, păntru maioş, cărdăboş şi tobă (sălam).

---

[23] *Cumnăul se obţinea din tărâţe opărite cu apă*

[24] *Cuptorul de pită se încălzea cu coceni, cotrenţi, tulei de la vaci fără frunze*

Maioşu să face din mai şi grăsime fiartă. Să taie în măşină, să pune ceapă dinţuită, să condimentează cu sare, piper şi să bagă în maţ. Cărdăboşu să face din cap, jumeră de la untură şi rişcaş (perinci = orez) fiert. Se condimentează cu sare, piperi, maieran, să pun în troacă, să frământă, să bagă în maţ. După care, să opăreşte în apă, timp de zece minute.

Toba se face din: inimă, rărunţi, limbă, urechi şi carnea care cade de la cap. Se condimentează cu sare, piperi, mujdei ghi ai, se mai pun şi bucăţi ghi şorice. Se frământă, se bagă în tigoi (stomac) şi în „jebu lu baba" (maţu orb). Apoi să leagă ori să coasă. Să pun la fiert, să limpezesc, să pune şi greutate şi apoi, să pun la fum (am respectat scrierea în dialect).

Pârjolitul porcului-pârjolitoare cu motorină care înlocuieşte paiele - 1991

Tăierea capului şi despicarea porcului - 1991

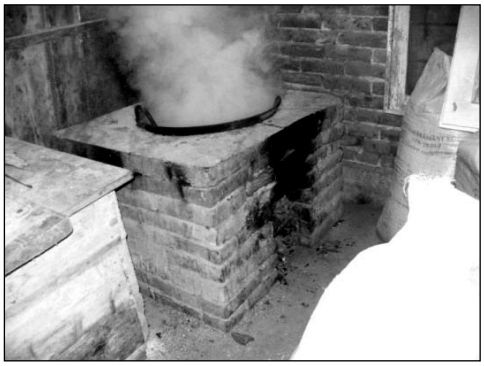

Catlanul pentru fiert măruntaie – 1978

Fierberea orezului – perinci – rişcaş pentru cărdăboş - 1980
Hodină după tăierea porcului – în casă la şezătoare

La tăiatul porcului, se făceau la „Proaspătă“, pogăciță (haioș), în care se puneau scobitori, bucăți de hârtie, ca atmosfera serii, să fie cât mai antrenantă.

În sarmale, (curechi umplut cu perinci) se punea o vrabie vie. În mațul de cârnați se punea un cocean.
În mațul de cărdăboș se punea spălătoarea.

În timp ce prepara bucăturile de porc, salam, maioș, cărdăboș, tobă, etc., *henteșul* își umplea buzunarele cu bucăți de carne șorici, etc.

Hodină după tăierea porcului – în casă la șezătoare

În timp ce făcea pasta de cârnați, murdărea (moșcolea) pe față, cu pastă crudă, pe cei ce-i întâlnea prin preajmă. Dimineața, copii se trezeau devreme, să țină de coada porcului, căruia, după ce era pârjolit, se tăia coada, spre a fi dată la gustare nu înainte de fi introdusă în fundul porcului!

În timp ce friptura era în cuptori, se fura din preparate.

La cină, se îmbrăcau urâți, să-i sperie pe cei ce-au tăiat și pregătit porcul. *Omul* (bărbatul) se făcea *muiere* (femeie) și invers, muierea om.

Și la Crăciun umblau *feștiți* (vopsiți) pe la casele oamenilor.

Poveste măceană

Dimineață de decembrie.....mă trezește guițatul porcului la tăiere uffff săracul, mă uit în jur verișoarele mele Miha și Ica dorm încă. Normal ...eu fiind cea mai mică n-am avut voie să stau asară în colț pă laviță mai mult, cine știe când or fi venit acasă! Da nu-i bai că le-o coc eu....fuga fuga la coada porcului și tragi și tragi și nimic! Am luat adulții prin surprindere și mama (buna Mărioara Dumnezeu s-o ierte n-o apucat să-i "dea porcului" dulciurile pentru noi! Mă trimite repede să pun ceva pe mine că de aia "n-am putere". Binențeles că la a doua încercare plec triumfătoare cu mult râvnitele bomboane de lapte hotărâtă să nu le împart cu nimeni!

În ogradă treabă multă, se despică porcul fiecare cu treaba lui, eu îmi preiau funcția de suflător în mațele de cârnați să nu fie sparte și lucrurile se așază, în căldare jumerele, tocana sfârâie,eu țopăi să mai capăt o ureche, un șoric, niște coadă și iacă sa face amiază! Tocana e gata hai cu ea în blide la fiecare vecin că doară și ei aduc când taie porcu și încet încet se lasă sara! Să ia curentul, aprindem lampa cu petrol și acum e raiul meu....tata (bunu Mihai) cumpăra întodeauna la tăiatul porcului Vermut (o băutura acidulată dulce acrișoară) preferata lu Mama Mărioara și cum ei au multă treabă eu atac sticla.....ei sunt cu toții preocupați să bage cocean în cârnațul pe care îl vor frige la cină și spălătoarea în cardaboș!

La ora 21:00 revine curentul, eu veselă nevoie mare și când lumea se așază la masă eu nu mă mai pot opri din râs! Reușesc să nervez pe toată lumea, mă trimit afară să mă liniștesc și mă găsesc după o vreme pe paie în cotețul porcului dormind buștean!!!

Atunci și-or dat seama cum de s-o golit așa repede sticla și de ce nimeni n-o mai răzbit cu mine!

Și cina a continuat.....unchiul Ion o nimerit spălătoarea în cardaboș și pedeapsa a fost să spele toate vasele iar mătușa Ica o nimerit coceanul din cârnați și o săptămână trăbă să aprindă toate focurile din casă! (Nicoleta Pavel)

♦ **Ciocănitul ouălor**

Este o pasiune pentru Ghe. Creţu profesor pensionar, care, prin 1970, „a dus" … 86 de ouă, pe care le-a împărţit copiilor de la Şcoala Ajutătoare.

♦ **Cazanu şi făcutu răchiei**

Sau, de-acolo nu era voie să vii *treaz* (Ghe. Creţu). Cunoscut sub numele ‚*La Lenocu* măcenii se ducn *la cazan* cu bidoanele de borhot, când stă de fiert. Se face focul cu lemne şi se pune borhot în căldare. Prima dată, curge votca, apoi se fierbe a doua oară şi se obţine răchia de 53^0 (de unde şi îndeletnicirea *La căldare*). Tot în căldare se fierbea *zama de părădaică* (bulionul) şi gemul de prune (praiul).

♦**Oloinița şi făcutu oloiului ghi ludaie**

Sămânța de dovleac se introducea în cuptor și se prăjea. Apoi se introducea într-un coș, se pornea oloinița (la moara Sânmartin) și curgea un fel de mălai, ca și halvaua.

♦ **Albinăritul**

În sat, cel mai renumit crescător de albine era *Iafet Ardelean - 1957*

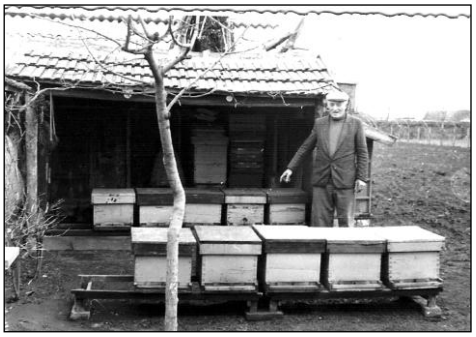

♦ **Pictoritul**

Pictoritul înseamnă zugrăvitul de azi. Era o adevărată artă de a trage 5-6 rânduri de linii pe tavan sau să se facă jure. Apoi, se pictorea cu șiclu, auriu sau argintiu.

Camerele (*casa din'năinte, din'năpoi, tinda, bucătăria, sobița)* erau zugrăvite, *pictorite*, de pictori din sat, *cu șiclu, cu forme, cu rolu'*, în culori țipătoare, iar tavanul era delimitat de șire sau figuri geometrice (dintre cei mai renumiți îi amintim, după porecle pe *Ceciuț, Ciocea și nană Cică a lu' Ouari*).

Pictoritul cu forme - 1938

Pictoritul cu forme cu stâlp - 1938

♦**Chipăritul**

Această îndeletnicire se asezonează foarte bine cu demersul și pretextul acestei cărți.

Cele mai multe și pertinente notițe le-am primit de la domnul *Crișan Pavel* (Cap-de-pene). Este nepotul lui Crișan Pavel, născut în 1911 la Macea. Acesta a avut unsprezece copii, la zece dintre ei le-a dat câte un fârtai (jumătate de pământ) la naștere.

Crișan Pavel a învățat și a practicat, înafară de faptul că a fost șef la Garaj Macea sau la CLF Curtici, și meseria de fotograf = chipărit, de la fratele său, Crișan Ioan (Curtici), unde, i-a fost ucenic, la Laboratorul pe care-l deținea (l-am cunoscut, personal, vreme de cincisprezece ani, cât eram director, la Casa de cultură, și dețin foarte multe poze făcute acolo).

Procedura de obținere a fotografiilor, presupunea, deschiderea, la umbră, a filmului. Apoi, se introducea într-un lighean, cu un bec roșu. Se fixa, se puneau pozele, în apă și se măreau, pe hârtie fotografică. Urma uscarea acestora (trebuie știut că fotograful din Curtici, a făcut și pușcărie, când a cumpărat hârtie fotografică, de la românii care practicau ,,micul trafic", în Ungaria, fiind ,,turnat", în acest sens - *foto 1968*).

♦**Cicernăritul**

A cincea generație de *cicernari* (*cetârnari*) este reprezentată de *Gabor Ludovic Gheorghe (Ghiță*) a lu Rudi.

„Făcutul cicernelor, spune baci Giță, este pâinea cea de toate zilele". Nu îi sperie concurența ci „țeparii", neprofesioniștii, care strică piața. De loc din Ocna de Jos – Harghita, își transmite meseria ca o bijuterie, și copiilor. Fiul său, Kozac, spune: „Cicernăritul este un stil de viață pentru noi. Am avea multe de spus, meseria nu se vinde, nu se cumpără, se moștenește și se șlefuiește"

Colțar de zgheab

Cetârnă

♦ **Mnerăzâtu** însemna, la Macea, felul de a fi comediant. Se obișnuia, la diferite evenimente, nunți, tăiat de porc Fărșang la nemți, cineva să se îmbrace „urât" (se deghiza) și să se facă „de mneraz". Această expresie se potrivește și când se potrivesc vorbe frivole sau cineva are apucături ieșite din comun.

♦ **Mulătitul**, era un bun prilej de a petrece [termenul provine din magh. mulatsag]. În general, nemţii mulateau de Farşing sau când sărbătoreau Pomul de Mai, perechile mulăteau la bal. La fel şi maghiarii, petreceau la Balul strugurilor -Szureteni-bal]. Astfel, s-a încetăţenit şi printre localnici, ca dovadă există şi acum familii mixte care mai mulătesc.

În concluzie, consemnăm şi alte rânduieli care s-au petrecut sau se mai petrec la noi: *aldămaşul, abrictălitul pruncilor, ascuţitul amnarului, a cutei, a foarfecilor de tuns, aşternutul paturilor, bătutul nucilor, bătutul dunelor sau al perinilor, bătutul parilor, beştelitul oaminilor ori al muierilor, bociolitul, bucinatul, boităritul, bonţolitul, ciurdăritul, cioşitul, ciupelitul, clătăritul, căuăcitul, cohălitul, cârpitul, crepatul lemnelor, cultivatul cînepii, smulsul acesteia ori tăierea, îmblătirea şi topitul, uscarea la soare, în mănunchi, dumicatul, dărăburitul, făcutul ţucurului de pom, făcutul ţucurului crumpa, făcutul păturilor de tăiţei, feştitul, făcutul de-a -luatului hărănitul, henteşitul, hingheritul, hornăritul, încăruţatul, înţărcatul, limpezitul hainelor morsocatul, năspritul, năşitul, năţuitul, opăritul, oieritul, păstăitul, păstoritul, poştăşitul, rânitul, râjinitul, socăcitul, sucălitul (din bg.sukalo, adică depănatul firelor pentru războiul de ţesut), scărmănatul, şuşorcăritul, sfârtecatul zdrenţelor, tăgăşitul, tăbăcăritul, torsul, ţesutul ţoalelor din zdrenţe ori al lipideelor, din canuri, cu biţi,văruitul, urzitul.*

Din inventarul gospodăriilor, însemnăm câteva obiecte de uz casnic sau altele trebuincioase; *arşeul, amnarul, barosul, bucinul; (din lat.bucin) folosit de văcar, budacul, bucinul folosit de ciurdar sau purcarul care scotea animalele dimineaţa devreme, băghicile, cada de curechi, cleştile, coşara de paie, coşeriţa de piaţă, cârnăţerul, căldarea, cătlanul, cufărul, curelele, ciurca, ciocanele, cuiele, dalta, drâglul, fusul, furca de tors, furcile de lemn sau de fier, firezul, fonţii, frânele, ghioaba, grapa, grebla, hamurile, hambarul, jilăul, lampa cu oloi, lanţurile, lada de lemne, lămpaşul, litău, lângălăul, lopata, lăptariul, măşina de rîjinit, mătura de trestie sau de mesteacăn, maja, mîngălăul, mojarul, olcuţăle, oalele de lapte, peria de şurluit, plugul, potcoavele, râjniţa, războiul de ţesut, sita, sapa, secera, securea, sfărmătorile, scara, sfredelul, şustarul, ştergătorile de şuşorcă, ştreangurile, toporişca, tragaciul, troaca, vălăul, vigherea de urlău, vailungurile, vermorelul, zbiciul.*

Morăritul se făcea la moară, grâul se ducea în saci se cântărea se punea un sac pentru făină, unul pentru tărâţe. Herminţia era: şase kg. de făină la o maje de grâu.

La moara din sat, care a fost construită de grof, lucrau oamenii puşi anume.

Păcurăritul, ori cel local ori pendulatoriu, cel al sibienilor, se practică şi astăzi. La Siti, familiile Tălăneştilor, Brânzeştilor, Bunu a lu Toderica, Rănteştii, Cărdăboşu, Habaci Ioan, a lu Puia, Lascu Ioan a lu Daghea, îşi stabileau colibele cu tot ce le trebuia. Astăzi se ocupă cel mai asiduu, familia Măgurenilor care deţine un adevărat domeniu.

Lâna se obţinea primăvara, prin *tunderea oilor*, cu un foarfece special şi se executa manual. Urma procedeul spălării lănii şi scărmănatul, adică desprinderea firului de lână din laţele lânii tunse de pe oaie, apoi urma îndepărtarea eventualelor resturi.

Pieptănatul lânii se făcea cu acelaşi pieptene ca şi la cânepă, după felul firului, cel mai gros era folosit ca urzeală, cel mai scurt, se folosea la băteala de război.

Lâna se prindea apoi în caier, la furcă, urma torsul, pe fus, de pe fus, firul se răsucea în jirebi, pe răşchitori.

Vopsitul lânii se făcea cu vopsele naturale, vopseaua se obţinea din nuci verzi ori flori din vegetaţia spontană, coji de cînepă sau sînger.

Urma *urzitul* şi *învelitul pe sulul războiului, niveditul* şi *ţesutul* propriu -zis.

Piele de miel tăbăcită - 1971

Torsul presupunea meliţarea, apoi alegerea fuioarelor care se puteau folosi ca urzeală la război. De aici se ţesea pânza de ştergare, feţe de masă. fir gros de pânză de strujac sau alte întrebuinţări. *Înălbitul* era realizat într-un ciubăr cu cenuşă peste care se turna apă caldă cu leşie foarte caldă. Urma uscatul. După uscare, se trecea prin vârtelniţă şi depănatul.

Prelucratul pieilor începea cu desfacerea acesteia de pe corpul animalului sacrificat, urma *tăbăcitul*, pentru care, pieile se înmuiau într-un ciubăr cu apă sărată unde se ţinea timp de o zi.

Apoi, erau scoase şi curăţate de resturile de carne, c-o lamă anume, presărate cu tărîţe sau făină de mălai, se rulau şi se introduceau din nou în ciubărărul cu apă sărată pentru un timp. Urma procesul uscării.

Socăcitul adică priceperea de a găti la diferite evenimente nu am putea să îl numim ca pe o profesie, poate mai degrabă, o pasiune, cunoscute fiind Midi a lu Langoşi sau nana Marie Ardelean, a lui Ţuicaş sau Nani, bucătăreasa de la colectiv (*foto 1969* – socăcițe).

Purcarii satului, dintre cei mai cunoscuţi, îi numim pe Vezan Niculae, a lu Grasu şi pe Hotea, iar la poştăşit pe baci Ghiţă Tărăboanţă şi pe baci Flore Anghelina care striga de-a lungul uliţelor Poşta, Scînteia, Flacăra, Koreea.

La *făcutul coşerilor* era familia lui Joandrea, la *mături*, era Crişan Petru, a lu Bou, hornaritul îl făcea Florea lu Calu.

A nu se uita *părădăicarii* satului, Crişan Gheorghe, a lu Teaca, Bila Gheorghe, Oanea Bulduş, Mici Mauru, Jigăul, cît şi *pipărcăritul*, Viţelar Gligor a lu Griţari, *cioşitul la vii*, Mihai Muntean, *mormântarii*, Şimăndan Todor a lu Ştrimfu sau Kalman.

Cel mai renumit *fierar* era Sztarek, maistor în fier, repara maşini de făcut cuburi, maşini de călcat, tractoare, chei, zaruri iar cel mai cunoscut *fermier* era Lebovics, crescător de porci la Nimaş.

În timpul iernii se *mergea cu lucrul*, femeile *ştricuiau*, Cazan Marica, Băghicărăşiţa, nana Marică a lu Dodu, sau Donea Maria, altele făceau *cipcă*, nana Marica Mercea a lu Hireanu, altele *năţuiau*, perdele sau fireanguri, nana Marie Sâmpetrean a lu Găluşca.

Ca locuri unde se petreceau multe din rânduielie satului, am aflat ca la casa lui Avrămuţ, sau la baci Moga *se colecta laptele*, la Inclovits *se repara tot ce era partea mecanică*, la casa lui Dodolic era *plevărie*.

În sat era renumită Ghiuliţa Maichii, ştia *să se cînte după mort*, unchiu Văsălie era *dentistul* satului, crumpa şi Ţiboc *trăgeau picioarele scrîntite*, sau făceau masaj, Sonu din margine, Selejan Gheorghe, era dogarul renumit, *făcea găleţi, ciubere, butoaie*, dar se pricepea şi la *albinărit*, ca şi baci Iafet Ardelean, la Miţi a lu Delejanu se făceau *coroane din hârtie creponată*.

Ciupuligă Gheorghe zis Corcobel ştia să facă *viori* şi în 1971 a făcut ca nou un *contrabas* de la Căminul Cultural.

Pe raza comunei au existat meşteşugari:

Socaci Petru - în anul *1990 a potcovit un ou* care i-a adus celebritate în Austria. I s-au alăturat şi alţii, îmbinând meseria de *căuaci – potcovari* cu cea de *rotari*, reparând căruţele şi plugurile

Alţi fierari ai comunei:
Don Mihai
Hornea Teodor
Meşter Ştefan
Andreicovits Adam

Alţi rotari ai comunei:
Taraboanţă Ştefan
Taraboanţă Traian
Kempf Francisc
Kemph Ion
Deutsch Andrei şi fiul său, Andrei
Kemph Adam
Tâmplari:
Delejan Ştefan şi fiul
Ciupuligă Gheorghe
Crişan Florea (porecla Bou)
Terentie Todor (porecla Moţ)
Schwerthöfer Mihai
Săcui Ioan
Mureşan Vasile
Macovei Mihai
Dărvaşan Gheorghe

Croitori bărbaţi:
Costea Dumitru (porecla Ciuta)
Wagner Gheorghe şi fiul, mai apoi şi copiii fiului, Hansi şi Ghiuri
Pantea Gavrilă

Croitorese (săbăiţe)
Cazan Sida
Macovei Florica

Redeş Maria
Stark Sali
Deutsch Barbara
Maur Elena
Rung Rozalia

Frizeri:
Jivan Teodor şi fiul, Emil
Ardelean Florea (porecla Ţuicaş)
Otlăcan Gheorghe (porecla Borbilu)
Neli Mercea (coafezaă) a lu Traian Ciocea – pictoru
Bodonea Gheorghe
Pantofari:
Mara Ioan
Crişan Traian
Rung Adam cu fiul Adam
Csiki Francisc
Kondora Andrei
Tinichigii:
Lump Adam
Fam. Gabor
Sfăt Iacob – *ultimul consătean care ştia să acopere case cu paie – secară.*

Prescurărese:
Deiac Maria, decedată 2011, care a slujit 40 de ani Biserica Ortodoxa Macea

IV
SPECIFICITĂȚI

✓ GURA SATULUI

 Marele Premiu de la Vaslui

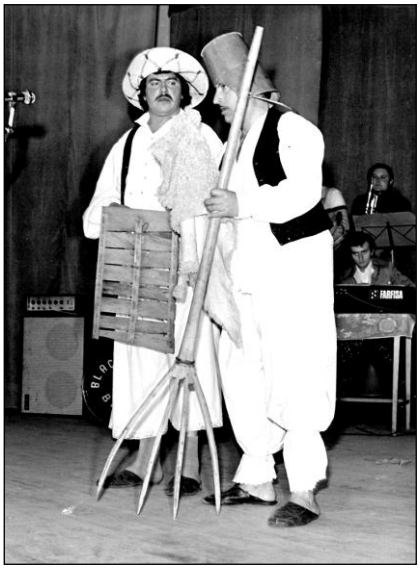

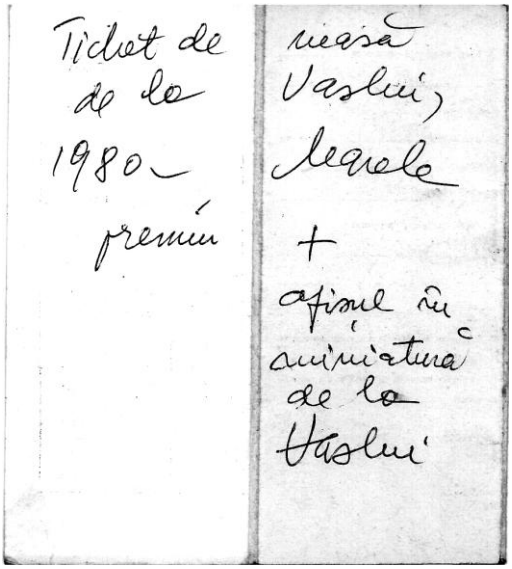

Dănuț Adam și Petre Banciu – Marele Premiu la Vaslui – 1980
Donu Cîrjoti și Sancho Panza - costumația adecvată textului
S-a dus un cuplet celebru în cer

 Gura Satului – prima ediție la Macea a avut loc în 1983. Vederi … Povești … de la Povestea Vorbei

Să ne amintim, de o vreme – au trecut 30 de ani peste noi (15 ediții), *Cei cu brigada Cortina a căzut…*

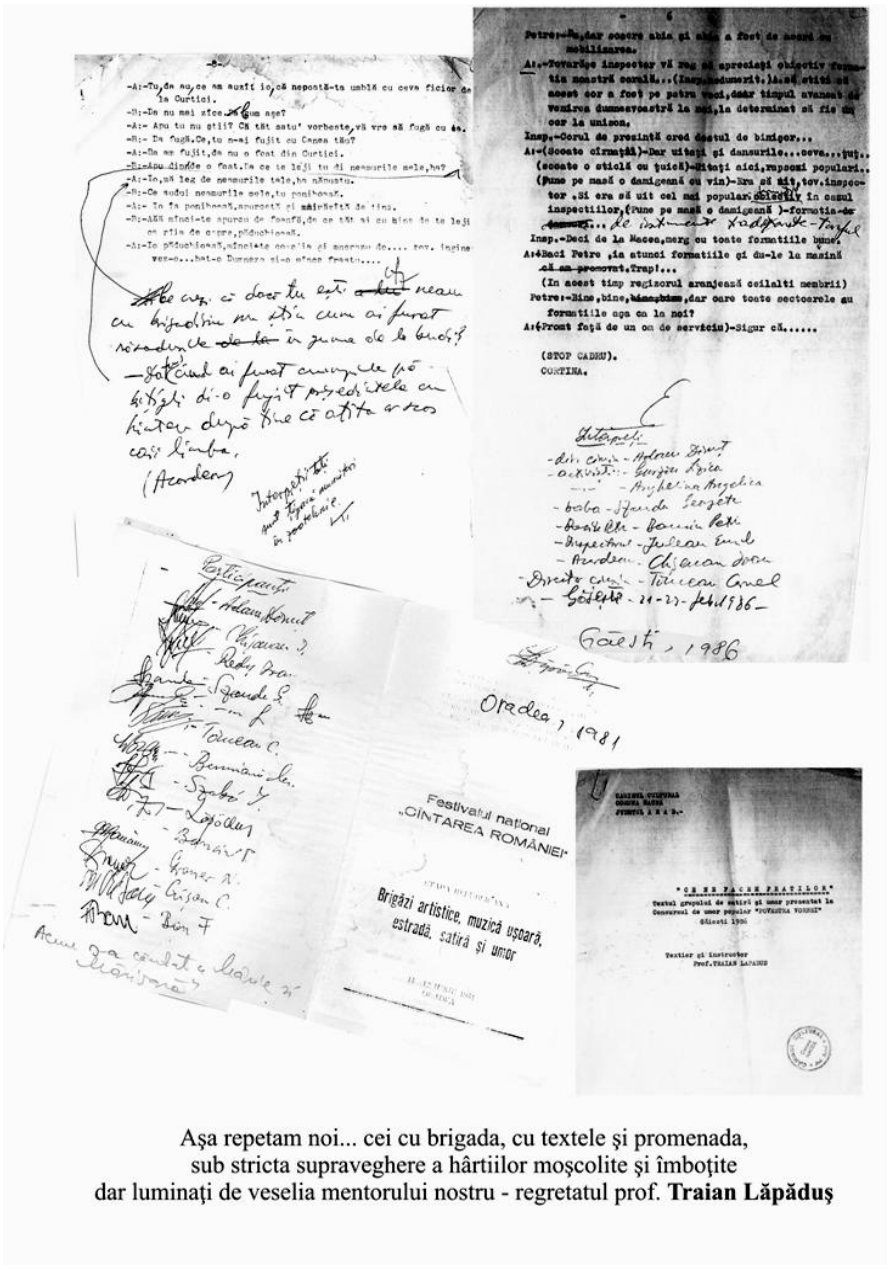

Aşa repetam noi... cei cu brigada, cu textele şi promenada,
sub stricta supraveghere a hârtiilor moşcolite şi îmboţite
dar luminaţi de veselia mentorului nostru - regretatul prof. **Traian Lăpăduş**

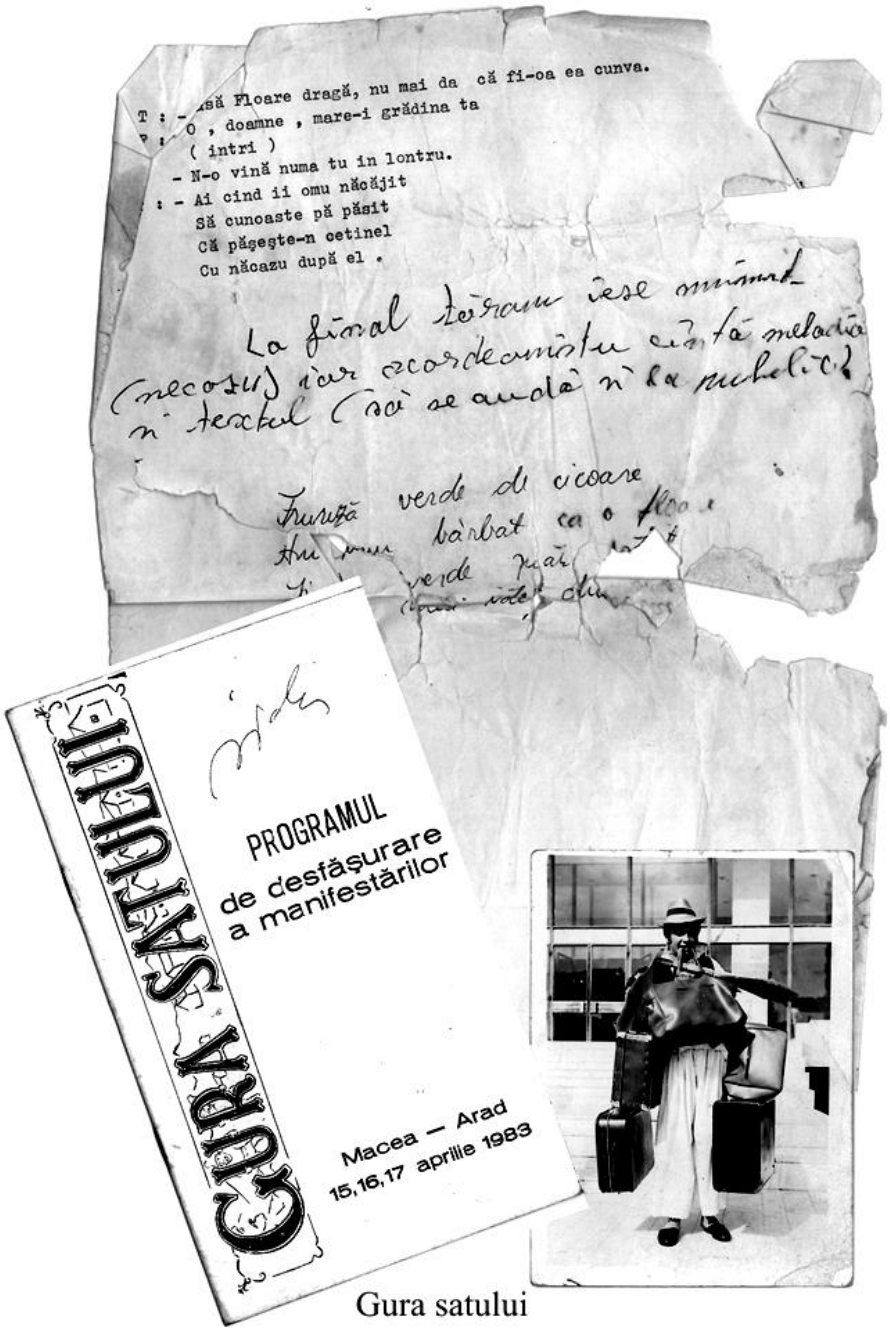

Gura satului

Gura satului

1983

Prima ediție

GURA SATULUI

DE ACUM 100 DE ANI

ȘI ȘCOLILE ÎNFLOREȘC!

Cum să nu?

Ascultați numai istorioara aceasta:

Comunitatea Alparetu, în Arieș, a avut o școală bună și mărișoară.

Oamenii, însă, au rugelat că școala aceea e cam mare, că încet îi dețiuă și una, mai mică. Și ce lăcuri!

Dăltură școale cea bună și frumoasă cu chirie, iar pentru școala bună o coclaibă cu 21 lei. Pachet acestu, precum cu se scrie, așa întîmplat cu înființarea Consistoriului.

Să ne închinăm cu toții, dar, Consistoriul Consistoriu!

LIMBA NOASTRĂ

„Gura zice, gura minte!"
Dară omuli pe la noi,
Și numai ca rariște,
Dai de-o boale românească.
Și apoi să se, și citească!
Și de-atebi pacei bărbați
„De ce-ați vă abonați?"
În urma întrebării tale
Le răspund că n-au parale.
Un proverb îmi vine-n minte
„Gura zice, gura minte!"
Un măestru tot le noi,
Strigă-ne joi mi apoi.
Cum că el pereche n-are
În liberalismul nostru
Și el cumpere ședă
Un proiect ni știu de legi...
Dar din ei ce vei alege?
Un proverb îmi vine în minte:
„Gura zice, gura minte!"

TALMEȘ-BALMEȘ

Asupra porții de la casele vornicești Afadului, de mai mulți ani s-a putut vedea un chip cioplit din lemn ce reprezintă zeița dreptății din mitologie, adică un chip de femeie cu ochii legați cu o năframă, în mîna stîngă cu cumpăna iar în dreapta cu sabia.

De un timp, însă, cumpăna și legătura de la ochi în cea nouă, cum-necum, cu dinadinsul i s-a dăruit cu mîna dreaptă, adică ură legătura la ochi și lăsă cumpăna.

Ce curios joc al naturii!

Ce caracteristică nimerită a schimbării de atunci!

TANDA ȘI MANDA

T. — Măi, Mandi! Știi tu, vasăzică, ce deosebire este între membrii societăților de lectură (noi lepturi, cum îți place) a timpului de mai înainte (înțeleg a celor din trecutele mai grele) și între membrii celoi anii multe societăți de lectură de acum?

M. — D-apoi aceea că pînă atunci acesta tot au mai produs ceva literatură ce știi, adică un articolaș hunilor, un almanah...

O, voi ce-i cu brigada
Cu textele și promenada
Fire-ați de viermul
Să vă latre-n trună cîinii
Să n-aveți bumbi la mîțăle
Dinții să vă cadă-n țînă
Cînd scuipa-v-ar mîțăle
Cînd se-ncălță să vă ducă
Ceasornicele-n stînga
Penițe să vă ruginească
În hîrtie spini să vă rămînă
Iar de-ți fi în deplasare
Să rămîneți pe nămoare
Mașina să vă hurducă
Motorul să i se strice
Benzină s-aveți o cană
La tîrg roata cîte-o pană
Cînd supărările vă fug
L-o ureche s-aveți puf
La program bun de-aveți cînd
Să răgușiți cu toți pe rînd
Iară cei cu vocile mai tari
Să strige cu niște măgari
Și în loc de vooi de rotă
S-auzi nechezat de iepe
Și cînd vreți să jăcuiți
Să fiți toți anchilozați
Să nu tuteți vorbi
Din gură chiul
Cînd bateți tare, ei, hai, hui,
Să vă între-n talpă-un cui

Blestemul babei:

O, voi cei cu brigada
Cu textele și promenada
Să n-aveți bumbi la mițăle
Phii, scuipa-v-ar mâțăle
……..
Ce ne facem, fraților?

Scrisoare de mulţumire
transmisă de Traian Gros
la obţinerea Marelui premiu
la Vaslui 1980

Poveşti de la „Povestea vorbei“
sau „Gura măcenilor“ răspândită
prin Găeşti, Iaşi, Vâlcea,
de membrii brigăzii de agitaţie prin
scrisul prof. Georgeta Szanda.

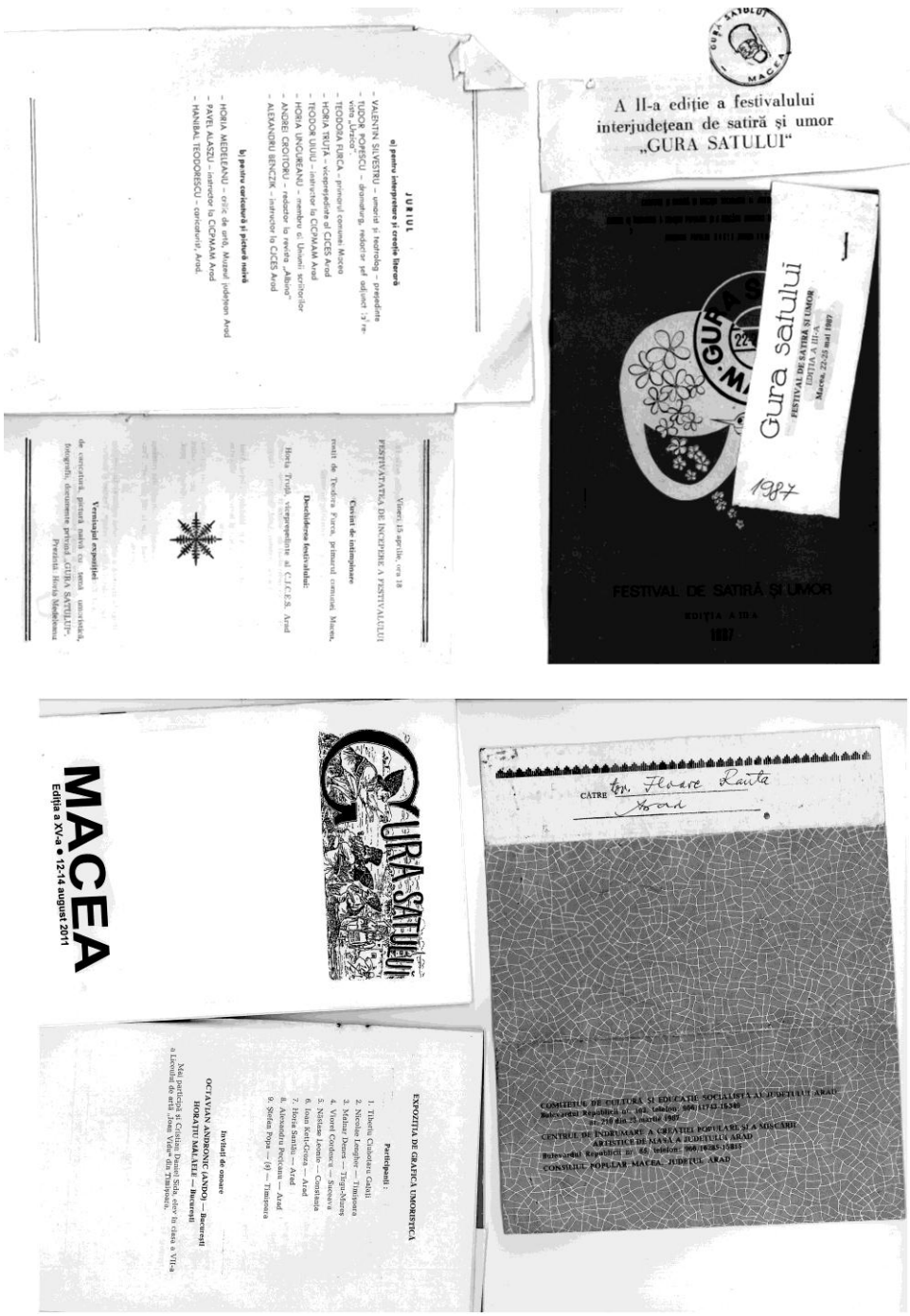

Gura satului – începuturi… la final

Traian Lăpăduș

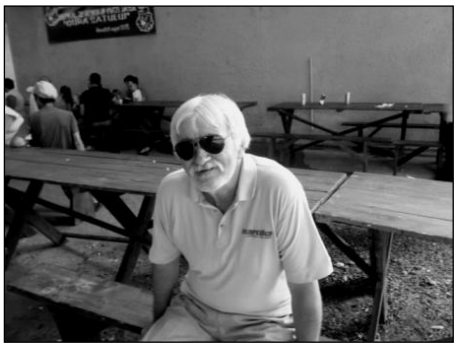

Traian Gros – 2013

„Omul orchestră" – Dănuț și Banciu

Valentin Silvestru – unul dintre inițiatorii Festivalului Gura Satului – 1985

Traian Lăpăduș (cu ochelari) și Teodor Uiuiu (cu fular în carouri)
alți doi dintre inițiatorii Festivalului Gura Satului - 1983

Brigada Artistică de la CLF – 1984

Bună dimineața, navetiștilor – Brigada Artistică - 1986

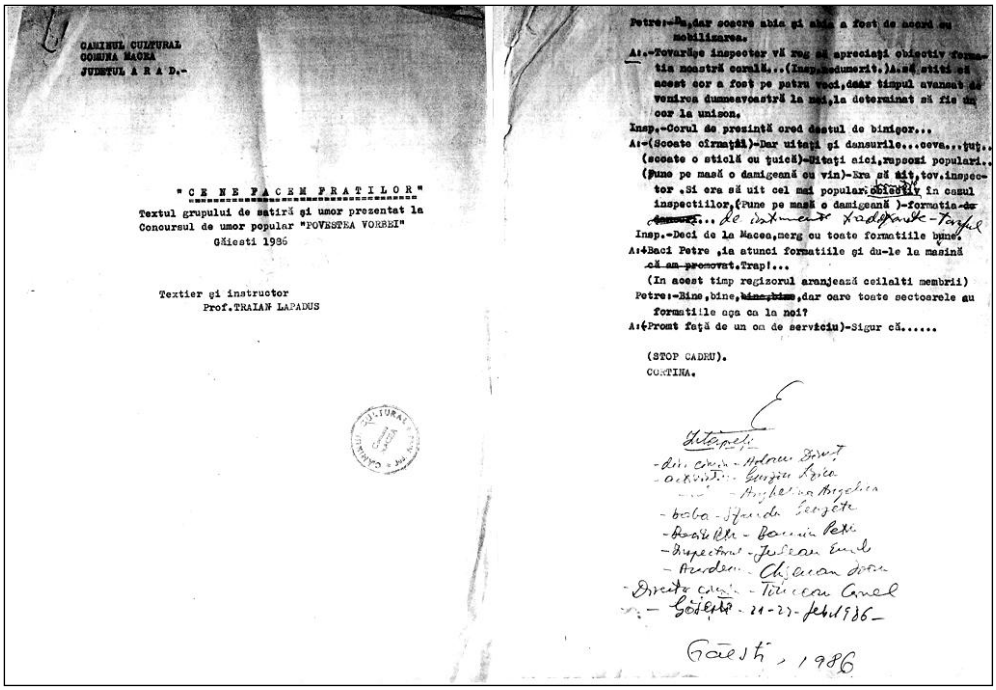

CĂMINUL CULTURAL
COMUNA MACEA
JUDEȚUL A R A D.-

"CE NE FACEM FRAȚILOR"

Textul grupului de satiră și umor prezentat la Concursul de umor popular "POVESTEA VORBEI" Găiești 1986

Textier și instructor
Prof.TRAIAN LAPADUS

Petre:-Na,dar scoru abia și abia a fost de acord cu mobilizarea.

A:-Tovarișe inspector vă rog să apreciați obiectiv formația noastră corală...(Insp.nedumerit.)A:să știți că acest cor a fost pe patru voci,dar timpul avansat de venirea dumneavoastră la noi,la determinat să fie doar la unison.

Insp.-Corul de prezință ored dastul de bineșor...

A:-(Scoate cîrmăță)-Dar uitați și dansurile...ceva...țuț.. (scoate o sticlă cu țuică)-Uitați aici,vapoare populare.. (pune pe masă o damigeană cu vin)-Ăra să știi,tov.inspector ,Și ora să uit cel mai popular obiectiv în casul inspectiilor,(pune pe masă o damigeană)-formația de ~~dansuri~~... de dansuri Vadrașk-Tarșil

Insp.-Deci de la Macea,merg cu toate formațiile bine.

A:-Baci Petre ,ia atunci formațiile și du-le la mașină că am promovat.Trap!...

(In acest timp regizorul aranjează ceilalți membrii)

Petre:-Bine,bine,~~bine,bine~~,dar oare toate sectoarele au formațiile oga ca la noi?

A:-(Promt față de un ca de serviciu)-Sigur că.....

(STOP CADRU).

CURTINA.

Găiești, 1986

Marele Premiu pentru Macea

Arad (V.F.) - Cea de-a X-a ediție a festivalului de satiră și umor popular „Povestea vorbei" s-a desfășurat recent la Găiești. Între numeroase formații din întreaga țară s-a aflat și cunoscutul grup satiric „Primăria " de la Macea, compus din artiștii amatori Dănuț Adam, Petre Banciu, Ion Cohan, Petru Lăpăduș, Ana lăpăduș și Livia Dobrotca. Juriul, al cărui președinte a fost regizorul Geo Saizescu, a acordat umoriștilor arădeni „Marele Premiu". Instructorul și textierul formației, Dănuț Adam ne-a spus: „De-a lungul timpului, grupul nostru s-a remarcat în multe concursuri de acest gen și ne bucurăm că și de această dată, cu spectacolul «Din sa adunate», am avut parte de aprecierile juriului, de aplauzele spectatorilor, de succes și un premiu pe măsură".

Dănuț Adam, bucuros de „zaț... al" primit la „Povestea vorbei"

(Foto: Ștefan Mary- jr

Jurnal arădean - 2006

Ar fi împlinit șaizeci de ani dacă … dar …
Ar fi fost prezent și-n anul 2013 la umorul de la ,,Gura Satului" dacă … dar …
Ar fi servit ,,on deț" cu cei cărora le-a fost coleg comod, camarad și prieten … dacă …
Ar fi servit și cu cei cărora le-a fost incomod dacă … dar …
Ar fi avut același rol , cu noi, cei rămași dacă … dar …
Ar fi oferit floarea, cu o singură petală, soției, familiei, celor dragi, dacă … dar …
Ar fi continuat ,,Cupletul" sau ,,Tripletul" pe scenă sau undeva, de aiurea, acompaniindu-se la acordeon, dacă … dar …
Ar fi luat un premiu, mențiune sau aplauze, acasă sau în deplasare, dacă … dar …
Ar fi astupat guri sau urechi, cu porțiuni ,,nelinse" din textele sale, dacă … dar …
……

Dacă? …..
Dar?
……
Dacă, aburul cu ,,miros de mamă" nu l-ar fi îmbiat să urce. La Cer.
Dar … şi-a pregătit Ultimul Text, chiar pe scena de umor sătesc, palid la faţă, pentru o sală întreagă. Însă, ce avea mai târziu să-nţeleagă rostul vorbelor, ,,Mă retrag". (foto).

August 2011

În picioare, drept, ca o lumânare, dar trist, şi-a rostit gândul, ca un văl, ca o ultimă ploaie de lacrimi, acela de a se retrage, discret. Mulţumind tuturor ce au slujit scena râsului peste treizeci şi cinci de ani. Cuvintele sale au căzut ca un trăsnet peste sala care-l aplauda. Frenetic. Căci în sală, eram toţi. A rostit însă şi un nume, acela, al lui Petre, partener de scenă să-l ierte că nu-i va mai da usturătoare replici. A mai rostit numele Mentorului, profesorul Traian Lăpăduş, cu o voce răguşită, dând să se-nţeleagă că ei doi, au o înţelegere de dinainte stabilită.

……..

Ar fi împlinit şaizeci de ani, dacă visele nu mi le-ar fi lăsat amintite la capăt de cortină.

Într-un sfârşit de vară. Dacă mormanul de schiţe şi notiţe nu ar zăcea acum, pe aceeaşi noptieră.

Dacă nu s-ar fi găsit cineva să le cerceteze, neîntrebând ,,cât mai costă" un gram de umor sau o schiţă de zâmbet, prefăcută-n lacrimă.

Redăm, în cele ce urmează, câteva fragmente din ***Ultimul interviu***[1] acordat de Adam Dănuţ postului de radio Novisad (redactor Ionel Stoiţ - foto), înregistrat în data de 4 august 2011, la Macea, cu prilejul Festivalului "Gura Satului", Ediţia Jubiliară = 30 (a cincisprezecea ediţie).

Reporter Ionel Stoiţ: La Festivalul de umor sătesc de la Macea "Gura Satului", am întâlnit un măcean, măcean get-beget, Domnul Adam Dănuţ, care a participat, şi el, în program, cu momente satirice.

"- Domnule Adam, vă mai amintiţi anii când a început, cum, când, cum a fost primit de măceni şi câteva impresii ale Dvs.?"

Dănuţ Adam: "Acest festival, după cum se ştie, este la a cincisprezecea ediţie. A început în urmă cu treizeci de ani. Ce vreau să vă spun? Acest festival s-a înfiinţat la noi în localitate după ce noi am participat la Festivalul de la Vaslui "Constantin Tănase" în urmă cu treizeci de ani şi am câştigat *Marele Premiu cu Don Quijotte* … de la Macea, împreună cu prietena şi colega mea Floarea Ranta (Zâmbeşte: Aşa rămâne, nu?)

Şi atunci am avut dreptul să înfiinţăm acest festival.

Colegul meu, Petre Banciu, mai bătrân decât mine, păcat că este bolnav (n.a. decedat în august 2013), el juca rolul lui Don Quijotte, iar eu Sancho Panza (n.n. = titlul corect Donu Cîrjoti … de la Macea). Eu activez în acest grup de satiră din 1968, deci, am 42 de ani de

[1] *Transcrierea este făcută de pe un suport electronic, prin bunăvoinţa domnului Ionel Stoiţ*

activitate în acest grup. Nainte eram brigăzile de agitație. Eram 12, 13, chiar 14 brigăzi, pe timpurile alea. Pe urmă, au venit grupurile satirice. Și am rămas până în ziua de astăzi. Chiar astă-seară vreau să-mi fac retragerea. Ce v-ar mai interesa?"
Ionel Stoiț: "Cum este primit umorul la Macea?"
Dănuț Adam: "A, la noi, ce să vă spun? Umorul e ca pâinea caldă, cum s-ar zice. E de notorietate. Nu știu cum să vă explic. E savurat de toată lumea. La noi, sălile erau arhipline. Publicul nostru savurează. La spectacole de acest gen, măceanul are umor…."
Ionel Stoiț: "Momentele petrecute în satul Dvs. ne-au impresionat pentru că, spiritul predomină peste tot. Este în mintea ardeleanului sau a crișanului să facă "haz de necaz"?
Dănuț Adam: "Românul face, în general, haz de necaz. Umorul ardelenesc e mai "cu dichis". Vorba Dvs. umorul țărănesc"
Ionel Stoiț: "Și e, totodată, un leac, de suflet"
Dănuț Adam: "Pe undeva, aveți dreptate ….. zic io că suntem ….. și la tristețe și la bucurie"
Ionel Stoiț: "Cum vă descurcați cu situația materială? Cu banii? Am văzut foarte mulți spectatori (…) Sunt foarte mulți tineri, care să-l ducă mai departe"
Dănuț Adam: "Aici, în problema asta, n-aș putea să vă explic"
Ionel Stoiț: "Dar ajutor primiți? Din partea sătenilor? (…)"
Dănuț Adam: "Festivalul este sprijinit în comună (…) Dar, noi, artiștii amatori, am făcut din plăcere"
Ionel Stoiț: "Toate aparițiile Dvs. mai ales textele, cu cine le scrieți?
Dănuț Adam: "Până în urmă cu 25 de ani le lucram împreună cu d-na Floarea Ranta și cu regretatul domn profesor Traian Lăpăduș, care a murit. După dânsul m-am ocupat eu. Le scriu eu – mai împreună cu băieții, ne mai vorbim"
Ionel Stoiț: "Deci sunteți și scenarist și regizor (…)"
Dănuț Adam: "Am fost în multe festivaluri. Am luat prima Medalie de Aur, în 1974. Apoi alte premii (…) la *Antena vă aparține*. Am participat la "Gala Antenelor", "*Gala Umorului"*de la Râmnicu-Vâlcea*, la "Mărul de Aur"* de la Bistrița, la Jibou, am luat pe rând locurile I, II, III. (…)
Am colaborat cu regretatul Adrian Păunescu la Râmnicu-Vâlcea. Am luat Marele Premiu la Găiești (…). Era regizor Bogdan Căuș (…). Era domnul Dorel Vișan în juriu ("Povestea vorbei" n.n.)."
Ionel Stoiț: "Și ce tratați în textele voastre? (…) Umorul politic e foarte dificult."
Dănuț Adam: "Nu-mi amintesc, de 42 de ani, să fi intrat în politic. Mai mult umor popular am satirizat.(…). Am luat motivele și le-am tratat să iasă umorul din ele. Le-am satirizat, în mai multe forme. Cam pe așa ceva ne-am băgat.
-Ba da… Îmi amintesc, am avut un text (Pot să interpretez?)[2]. Aveam o carte pe care scria mare *Agrotehnica*, băieții aveau o ladă cu părădăici (I.S. – părădaisă și la noi). Pe urmă eram îmbrăcat popă: "Cu-nțelepciune, drept s-ascultăm Sfânta Evanghelie, de la Agrotehnică Cetireeee!! Au, zis-a Agrotehnica către țărani – semănați roșii, creșteți roșii, - și măcenii au semănat… Și vinit-a într-o ispită Satana de la CLF și zis-a – Nu avem nevoieee!! (…). În vremea aceea gâlceavă mare produ-su-s-a, între CAP și CLF, când vrut-o CLF-ul, nu vrut-o CAP-ul și când vrut-au amândouă, murit-au părădăicile noastee. Fie-le țărâna ușoară, cum ușoare îs și buzunarele noaste. (închide cartea și întoarce buzunarele goale). Iubită, mare și-ndoliată familie și-ndurerată, își iau și ele neprihănită iertăciune de la neprețuitul și grijuliul lor șef de fermă, inginer Szanda, de la conducătorul lor (…) Ghiță Doda și întreaga familie.

[2] *Este vorba despre "Îngroparea părădăicilor" rămase, neculese, în câmp, urmată de un ceremonial funebru*

n.n. – după această Iertăciune, urma grupul bocitoarelor care, se cântau după mort.
”Ai, Domine ce mă fac (plâns)
Părădăicile cum zac (plâns)
Pă holdă şi pă hotare
Fără nici o supărare (hohote de plâns)
Tolvai, părădăicile noaste ... (plâns)”

Înainte de îngroparea părădăicilor - 1982

Lui Păunescu ii plăcea foarte mult. La Timişoara mi-a zis: - Popă, fă tot aia. Cu înmormântarea. – Bine, Maestre, fac.
Ce era să mai zic? (…)
Ionel Stoiț: ”Nu aveați probleme cu organele de partid din sat? Căci umorul sătesc presupune …. politică ”
Dănuț Adam: ”(…) Aveam un primar care –nțelegea tot. ”Ardeți-i pe toți” zicea. Odată la Zalău, îmi amintesc că a venit o primăriță și a tăiat tot”
Ionel Stoiț: ”Se spune, într-adevăr că Puterile Cerești, au grijă de oameni. Dumnezeu, la omul bun, îi scoate noroc în drum”
Dănuț Adam: Aveți perfectă dreptate! (…) Dar, am avut și multe puncte … în care trăgeam … atingeam, la coarda sensibilă, cum se zice pe la noi. (…)”
Ionel Stoiț: ”Este o zicală – Nu poți fi Apostol în satul tău”
Dănuț Adam: „Să știți că aveți mare dreptate. Cred că Dumnezeu a avut mare grijă de noi … Au fost probleme exagerate. Am spus adevărul (…)”
Ionel Stoiț: ”Am avut o dimineață interesantă și vă mulțumesc (…)”
Dănuț Adam: ”Și eu vă mulțumesc (…). Să nu ne uitați. Vă mulțumesc anticipat pentru invitație. Să scrieți sau să telefonați la Macea pe adresa mea (…)”
Ionel Stoiț: ”Vă aștept și în studioul R T V Novisad”
Dănuț Adam: ”Mi-ar face o deosebită plăcere. Și eu vă mulțumesc. Sănătate multă.”

Festivalul Gura Satului - 2013

- ***Vorbe, vorbe d'iale noaşt'e***

VORBE de-ale noaşt'e, sau cum îi zâsa

A
Amus doi ani o crepat (o murit) a lu Avram.
Aldăoară o zgodit mai bine cu aiesta.
Aştea nu-s tăte nici amu (nu-s normale).
Îi maritată, iac-aşe, d'i aldăoară, da tăt ş'aţâţă întră iele şogoriţăle.
Ce s-o aleje d'i noi, nu ştim.
Mă duc altan, după lapte acru.
La amneaz mâncăm zamă d'i şelată.
N-azmuţî cânile, haba îi mic, acăr cine vin'e.
Du-t'e aţâţă focu cu aşchiţă d'in sobiţă!
Nu s-o ales nimic d'i iele.
A fi cu curu-n două luntri!

B
Ocoşag d'i pui beteag, nu alta!
Are păru behăit, ca o buhă.
Mereu cu banda d'i Sântiuăn.
Merem să cosâm în bandă.
Iară s-o betejit, batăr amu o vin'it d'i la işpitari.
Aşe da, că s-o umflat beşica-n iel, de ş-o luat boscârţăle şi s-o dus.
Bina lu Bodonea o cântat pă bină, apoi s-o băgat înlontru.
Nu să mai bagă întră ii, că-s bitanji d'i numa-numa.
Ai văzut că are şi lipidee cu biţ şi păru pus pă biţă, îi tare nealcoşe.
Ce te bizgoi la min'e, d'i buiacă ce ieşti?
La besearică, dăm brânca cu popii.
Ce-l bobolojeşti atâta, că s-o bozomonit d'i cap (s-o zăpăcit)?
Ba bin'e că nu!
Brizgaie o ţâră, da mneii tăt să bircozăesc (se luptă între ei).
Atâta buioşag (veselie) n-am văzut!
S-o bujulit, da i-o trecut iut'e.
Noa bene! Mână-l după apă d'i ploaie cu bădicile d'i plev (bidoane), şi să să uite dacă nu s-o şters brâu (dunga) văcsălit (vopsit).
Îi beteagă cu fiara, vin'e mai de-apoi, că-i după bodoarcă amu.
M-or beşicat frigurile, nu alta!

C
Te cătănesc io, ce-ţi catrăfusăle şi ie-te şi te du!
I-o picat râsu-n călchiie, la căptălanu cela.
S-o cătrănit prea mult după ce s-or ciondrănit în corn la Midi.
Are hane cacafa, în coţche, cu mult cârmăjin întră iele.
La Chirvai mâncau ţucur-coţche şi-şi puneau cârpuţă d'i jeb şi cârpe d'i janelie după cap şi călăpăr în jeburi.
Oare d'i ce nu coată bin'e afară, şi să uită şi crucişi.
Amu ferbe părădaicile-n căt'lan, iastalaltă îi cu ouămu la căldare (face ţuică).
Te ţesăl d'i nu te vezi, cleanţă ce eşti, că chiară nu eşti citovă la cap!

Cuştulim cărmălada, cârdăboşu şi punem în crăstoane curechiu acru.
După cât s-or chinzuit, n-or crăşcădit mai nimic, haba lucră d'i când să crepezeşte d'i zâuă.
Io d'i mult le tăt cânt asta.
Atâta cohăleşti cu cocioanile, că tătă te curfuteşti (te zăboveşti), curfutiţă ce ieşti!
Haba te cânţi după mort, tă cănţulă rămâi, şi crepi d'i ciudă, mai bine crepai d'i tăt.
După ce creapă lemne, ţâpă hoarăle în cotreaţă şi suie cucuruzu în cotarcă.
Apoi, dă să margă, ie clănetu şi broanca şi să clătăreşte c-on deţ!
Mă găt d'i făcut pită, ieu cumnău din cămară, după stălaji, şi aţâţ focu-n cuptoriu d'i pită.
Lebeniţăle le dau numa cu cep!
Tu câcăleşti, nu feşteşti cănţălaria, coată în cufăr alte teci (cutii) d'i sfirnais, dacă nu, crăşcădeşte-ţi d'i la coperativă.
Pune crognile pă credenţ şi ie-ţi clopu d'in cădrafu d'in tindă!
Cursura d'i la pită îi arsă, tumna cum ne place.
Nu ne mai coată, d'i când n-am făcut păşuşu pă casă, haba am dat căpara, dapu aldămaşu!
Creapă rânza-n iel, d'i ciudă!
S-o cuptuşit bin'e cu duna, da o şi cuptuşit bin'e banii în cădraf.

D
Stă-ntr-o doară, dacă-i bin'e brâu (dunga) d'i la casă.
Duruie bin'e, da iel tăt într-o doagă-i, tăt afară şede.
Tăt mai te zoleşti? Zolesc, da!, haba mă dişel tătă.
Aprinde doba să vezi dacă nu-i înfundată duda, că diazdimineaţă afumă.
Greu mă dedau, după ce-or dat de-a fetea, vaca de-a făta.
Să face cu dâră, haba-l mân la duchean, s-o pus să să duruşească oleacă, aşe-i d'i cătă pădure, d'i numa-numa. Şti-l Dumnezo alduitu!
Nu-i direpţ, are iel ceva beteşig, de nu vin'e diloc acasă.
Vin diloc, amuni-iaca.

F
Fă bine, adu firezari, că ţ-oi făgădi nişte feidăre la divanu din târnaţ.
Firnais ai, ce-ţi mai fleorcăie gura ceie spurcată, apu d'i farbă, nu-i treaba ta, fleandră ce ieşti!
Ai găsât pănură cu feţă-feţă, să-mi cos un viziclu?
Aşe-l ţâi, că s-o fleciuit hârbu d'i la penile d'in gredină.
Fundoaia-i gata, numa pă fleoşcăiala asta nu vin maistorii.
D'i fluşturatică ce-i, atâta d'i făloasă-i, că nu şti nici să fuştice motca d'i lână.
Am văzut, nu-i modru, îi fainâ, da nu-i pă forma ii, îi altă faită d'i ştofă.
Dap-o-amu, d'i-i făcătură, să-i mânce frastu p-aceia ce nu-nchep d'i noi!
Sui-te-n flăgari, ţâpă vermii, că vine Foarşingu, c-apu nu ne-om spărie d'i urâţii d'i pă uliţă (nemţi ce se-mbrăcau, se mascau şi strigau, făcând fum: „Foarşing, foarşing", cântând: „O, o, Rozi…")!
Uuă fircăleşti, uuă moşcoleşti foaia, da nu te fă cu felehearţ!
Haba-i d'in faită, că-i tare prăpădită, ofujit cu drăguţu, în Postu Mare.
D'i i-ar mere foalele ca vorbile…

G
Îi gazdă, s-o sâlit să-l ieie d'i uăm.
Frământă Sida pita, până asudă grinda.
Te ghejghin d'i te prind.

Nu te mai sui pă scară, să lipeşti fundoaia căşii, că tătă te ghijghini, şi n'e pică ceva în uăt'i (ochi).
Guruie şi maţăle şi porcii d'i foame.

H
Haba te faci hârdie, că numa hârbu-i d'i tine.
N-am haznă, că n-or vinit pruncii.
Mai stai locului, hârdie ce ieşti, nu te hârcoti atâta.
Tare mai hodrâncă şi cocia asta, hăţeşte d'i grumăzău oleacă, oţâruţă barem.
Tădeauna când fac hirean, Nuşca să holbeşte pă hudura porţii, da ie nu să hozdroneşte cu nimica.
Şti-te Hantătar – ce-i atâta hâră întră voi.

I-Î
Nu-i istină, că nu s-or îmbutuşit aşe tare, numa calu l-or împetecat.
Reţăle-s îndesate, părădăicuţă şi lebeniţuţă s-avem!
S-or îndăluit amu tăte să-şi înşchimbe hanile pă cele domneşti, da să-nceluie întră iele cu câte-o şoală d'i păsulă.
Te ijdănesc io, îţ crep capu cu o iagă gurguietă de-nţepeneşti uă izideşti pă loc.
Hai să-ntărgătim caii, numa că-s împetecaţî.
S-o-nturvinat da iute şi-o vinit în uări.
Îi fi d'i iznoavă!

J
Îmî ţân jinău, că nu l-am văzut pă Lia când s-o văietat d'i junghiuri la şele.
Nu mai joim cu lucru, batăr numa noi doi ni-s.
Noa, dă-i pace, că-i tare jingaşi.

L
Încuie poarta dacă nu mai şezi la uliţă pă laviţă, să nu ne chelce lotrii.
Îi leznă anu iesta, cucuruzu, haba să rup loitrile cu iel.
Ni-s lihozî d'i foame, după cât am bolhărit şi n-am joit cu făcutu legătorilor.
Mai taci, lepetiţă ce ieşti, mai bine scoate d'in sare lopotiţa d'i porc şi pune-o-n dobă să să cherchelească olecuţă.

M
Amu, nu-i modru cât îi d'i mândră Nuţa că şi-o măldărit căşile şi s-or mulătit până s-or pestrecut, nu alta.
Am mătrăşit mereuaş dup-aci mârtanii, că vin muierile cu de mâncare, c-o făcut Maria o mândreaţă d'i fată.
I-or dus cinste lipidee mulărite, măsăriţă d'i misir, că iele-s cinstite, nu umblă cu mişculanţia.
D'i la mneaz tăt mijgură, ie-ţî miţişapca şi tomneşte mădraţurile-n colnă.
S-or mai molcomit, mămălucile frastului, că tare rele d'i muscă-or fost.
Merem pă goştie să cuştulim proaspătă şi maiu d'i la reţăle-ngrăşete.
Merem să tăgăşim la morminte, să şurluim crucile, că s-o pus rujina pă iele.
Merem cu mortu până la morminte să videm cum or săpat mormântarii groapa.
Merem cu cocia la măştihoi, să-i pritim să nu să facă d'i mneraz p-acolo.
Merem la uliţă să facem brău cu jură, liluţă, că o fost muced năinte.
Merem cu măşina după o teacă d'i măşini, să aţâţăm focu şi să facem plăcintă cu măşina.

Aşteptăm d'i Bobotează să merem careva cu popa, c-amu nu-s mai ficiori holtei, nici dieci, că-s duşi la lucru, care pă inge (Spania, Jermania).
Merem la işcoală, să iscălim nişte foi d'i la directori.
Merem la uliţă, să şidem oleacă, Doamne apără, da după cine rup aşe tare clopotile?
Merem în fundu gredinii după prestenap şi petrinjel, mai rupem gozu şi-l dăm la tucce, apoi merem năpoia căşii, inge şede nană Nisăie, să-i videm muscarlile şi să ne deie o ţără d'i moare, că nu-i modru, tare bine o zgodeşte.
Să nu mai murluieşti, că punem podele din pălancă.

N
Vine d'i la Arad şi duce noroance într-on neţ, aşe trag io nidejde.
Fireangurile năţuite le-am năsprit, că ţân mai bine.
Să năspreşte afară, trăbă să băgăm hoarăle înlontru.
S-o năclăit, îi moşcolit, amu mă nădăiesc cu ce, cu unsoare d'i sopon.
Îi tăt cu nărav d'i-o vreme, vini-i-ar numile.

O
O vinit să-i dau ominie, uămocu, da l-am ţâpat iute, că tare-o-fost d'i oauă, ninerat ca mă-sa.
Apoi l-am opăcit, că brânca i să obrincheşte, numa să puie oloi d'i ludaie şi oleacă d'i unsori d'i la poticarăş.
Să ozdromeşte cu lucru, haba, îs orbeţi d'i numa.
Orbeaţă ce ieşti, m-ai luat uămu!
Ogoiţî-vă, cu atâta spurc d'i scris, că alţâi vă poartă osândie.
Otravă ce ieşti!

P
Mă pestrec după nănuţa, o petrec până la morminte, că ş-o pus poivanu la grumaz.
Am prăbălit boconcii, îs numa buni, când umblu-n gredină după prune d'i prai.
Pă lângă proaspătă, i-am dus ploaţă şi ploţ, cum îi zâsa, că păsulă groasă n-am avut, că n-am joit să-o vântur.
I-am pocolit şi procoviţăle d'i pă părete, că pre pristăcălite or fost.
Tăt trăbă să-ţi prichesc să nu mai ponozleşti atâta, că iestă poţoci în podrum.
Perie lâna, apoi să perie pă cap.

R
Ţâne-te d'i rudă, să nu pici, că mânci şi răbizle.
Mă duc să rânesc la porci şi să văd dac-or râjinit reţăle grasă.
Tu râjineşte piperi, răzăleşte hireanu, că şişeşi-şişeşi, lucri cu ruptu.
Şi răstaniţa şi rafturile-s cu nărav, îs ruptă d'i atâta lucru, aşe că reuma şi răruţî-s prav, la mine.
Tare rup clopotile, o fi murit careva, muri-i-ar moartea!

S-Ş
Lucră-n sâlă, că nu-i bine plătită cu sâmbrie.
Punem stupuş la iagă, că dacă-ngheaţă, face sclăieţi.
Nu te mai scocorî la mine, scoboară-te din pod şi nu te mai strofoca.
Pune un ciot la păr, că-i strofocat şi ţî să bagă-n sărăriţă.
Tăiem lipieşul în strâjele şi-l punem, cu şterguri, să nu să uşte.
Şcătula de după şifon îi cu şoroafle multe.
Ce te scuturi di frig, ie o şirincă din cârpa de după cap şi astupă-te.

Şporolim curentu, că nu-i leznă d'i fel.
Dacă ne bibiţăm sau ne ciumurlim, luăm o leacă d'i sodabicarbon cu apă rece.
Îi şod Dănuţ, c-o-ngropat pământurile şi vorbeşte ca pă la japonezî.
Păst-on sfârtai d'i ceas, facem scoverzî cu ludaie, nu sămbrălim la nime.
Îţ dau doauă şoale d'i fărină d'i anu iesta, dacă-ţî suşigă.
Atâta spurc d'i prunci n-am mai văzut.

T-Ţ
S-o tăvălit pă jos, că nu-i dau talerii la grumaz.
Tişlăru nu-i acas, nu s-o tămădit bine.
Haidaţî la mneaz la noi, să vă-mbii cu taşte, tăscuţă şi să trajem vin cu trăgaciu.
Îs prea ţapine ţagările, traji-le ţuric.
Nu ne mai ţâgănim cu nimic, aiesta-i ţecheru, plin cu ţâmpi şi şcătule cu ţimet.
Ni-o luat tot ţimentu şi s-o dus la ţintirimb.
O ţucat-o d'i i-or picat ştrinfii!

U
Am fost la doptor, că are urdori.
Toamna nu putem ultui via.
Te ultuiesc de nu te vezi.

V
Am vânzolit casa, să cotăm vânăţelile şi vitriuălu.
Nu mai ai vrâstă d'i viziclu subţire.
Nu te sui în vârv, că pici.
Nici amu nu şi-o vinit în uări.
Viniţ-ar numile dup-acolo.
Din viţăl mic ieşe bou mare.

Z
Nu mai zotroni păpuşa, c-o strâci, şi nu mai zgodeşti s-o tomneşti.
Te zmucesc oleacă, că nu mă pot mişca d'i tine.
Oaminii zâmbriţî fac zăbele la gură.
S-or zăbunit d'i cap, d'i atâta zoală.
Să azmuţă întră iele, gândeşti c-ar fi căţele.
Dacă te ciumurleşti, îi bună zama d'i curechi.
S-o zăuitat a durmi!

- ***Măcenisme***

A

a abritcăli = a pune la punct
a abura = a bate un vânt uşor
albele = rumânele, roşele de obraz = articole cosmetice
acreală = murături, dar şi acid la stomac
a aldui = a sudui = a înjura
a se ameţi = a se îmbăta, a se rătăci, a leşina
a apţigui = a certa (un copil), a se chercheli (îmbăta)
amu sara = astă seară
amniaz = mneaz = prânz, amiaz
aştea = acestea
a se alipui = a se linişti, a se adăposti

aldăoară = a doua oară
alduitu = binecuvântat
aldămaş = a petrece de bucurie, cinstirea unei afaceri
acărcine = fiecine, oricine
aşchiţă = aşchii
adicătelea = adică
a aţâţa (focu) = a aprinde, a provoca o discuţie contradictorie
a se aţâţa = a se certa
altan = de-a dreptul
a azmuţî = a asmuţi (câinele), a provoca
acăr = măcar
amu = acum
a se alege = ce va fi
acruţ-dulcuţ = acrişor, dulcişor
(lapte) acru = iaurt
amuni-iaca = acum
alboiet = bleumarin
a se alege = a reuşi în viaţă
a (se) acăţa = a agăţa hainele, a se certa

B

baieră = aţă împletită ce leagă un tort (sau straiţă)
bale = salivă
bandă = muzică de petrecere, echipă, fanfară
băbălucă = persoană de speriat
a se beteji = a se îmbolnăvi
a se bizgoi = a se răsti
bische = agrişe (bistye)
beşică = vezică urinară
bină = scenă
bircă = lână subţire, merinos
bitang = călător, vândroc, fugar
biţă = şuviţă
a beşteli = a certa
a bătuci = a tasa
a blăstăma = a-i dori cuiva rău
boabe = leacuri, pastile (sau boabe d'i păsulă)
bâtă = baston
a bleociori = a amesteca, a tulbura
brânză (sfărmată) = de burduf
buhă = bufniţă, sperietoare
a se buhăi = a se supăra, a se îngrăşa peste măsură
păr buhăit = păr zburlit
bură = ceaţă
boscârţă = catrafuse, obiecte vestimentare în dezordine
a se băga = a intra, a interveni
a da brânca = a da mâna, a saluta
a bleoicări = a vorbi aiurea
a băuna = a plânge, a urla (câinele)
a bocăni = a bate (la poartă, un cui)
a buzări = a sâcâi
a brizgăia = a ploua mărunt
biţigănii = năluci, arătări, păsări de tot felul
băşcuieţ = sac (d'i fărină), săculeţ
budac = târnăcop
(a se) bibiţa = a i se face rău, pasăre de baltă
belfer = şmecher
bolânzănii = lucruri şoade, de bolând = nebunii
boactăr = cios = paznic, cantonier
a bolhări = a umbla aiurea, a lucra de cu noapte
brăcinari = aţa d'i la izmene
bughi = bughigăi = chiloţi
buiac = vesel, întrecut
bumb = nasture
buzăit = liniştit, molcomit
buleandră = boarfă = femeie de nimic, femeie „uşoară"
birje = cocie = căruţă pe două roţi, şaretă

batăr = măcar că
box = cremă de ghete
a bocsăli = a da cu cremă ghetele
a boboloşi = a dezmierda
beteşig = supărare (urâtă)
broancă = contrabas
a buduli = a ascunde
a se bujuli = a se ruşina
a se buşuli = a se supăra
blid = talger = farfurie
bughios = bluză femeiască (păstă spătoi), viziclu
bodoarcă = lucernă, furaje
a bondroji = a pansa, a face ceva de mântuială
buzat = cu buze mari
a băga în boală = a speria
bumbuşcă = ac de siguranţă
a da bineţă = a saluta

C

cantă = vas de cărat (lapte)
cale = cărare
cădraf = dulaf, şifonier
a se cătrăni = a se supăra
a se ciondrăni = a se certa
a cătăni = a pune la punct, a-l susţine în armată
cătrăfuse = boscârţe, obiecte personale
călchie = călcâie
călăpăr = floare de grădină cu frunze verzi
cărujiţă = trandafir
cărdăboş = caltaboş
căuaci = potcovar
a căpărî = a da avans (pentru ceva)
căpot = capot, haină de casă
căpişon = glugă
cârpuţă = batistă (d'i jeb)
căruţ = cărucior
cârn = încovoiat (casă cârnă)
cocie = căruţă
cădlan = vas mare
ciot = agrafă
cosele = cusături
a se ciompovi = a se lovi
codobeie = picioare (glezne)
a cota = a căuta = a vizita, a căuta, a arăta (rău) la faţă
ciopor = grup (de păsări)
cruciş (a se uita) = a se uita în cruci (defect de vedere)
crucişă =cusături în cruci
a merge cruciş = a mere pe de-a latu
cârpă = batic
cănură = lână
cărărabă = gulie
carne sfâşioasă = carne făşii
citov = sănătos
chică = codiţă (d'i cucuruz)
chilav = schilod
a se chicări = t'icări = a se obosi
cileghi = prunci mulţi
ciurcă = trăgaci (de vin)
chiară = chiar
codrat = bucată de pământ (3 ari)
conci = coc (păr)
coşturi = spese = preţuri
cărmăjin = bordo
coţche = pătrate
cacafa = maroniu, cafeniu
căptălan = capul relelor
codorişcă = coadă la zbic
copârşeu = sicriu
corcobele = fructe sălbatice
cufăr =geamantan
corman = ghidon la plug, la bicicletă

a cohăli = a găti mâncare, a prepara
cocioane = răcituri = piftie
costreavă = buruiană
a câcăli = a mâzgăli
crăston = cratiţă
a cuştuli = a gusta
cuglof = cozonac
cugle = bile la popicărie
cioandră = vită cu un corn rupt, zăpăcită,
a custuşi = a ascunde
a-i cânta = a-i repeta cuiva ceva
a câştiga = a face curat
a cura, cură = a curge, curge
cheptari = cojoc
cujmă = căciulă
corească =colastru, primul lapte muls
cotreaţă = coteţ, locul păsărilor
cengău = şmecher, linguştor
corn = colţ (la uliţă)
cotarcă = pătul
a crăşcădi = a procura
cănţălarie = birou
colhoz = fost GAC, CAP
cuptori d'i pită = cuprot din pământ bătut (cu vatră)
chemători la uspăţ = ficiori ce invită la nuntă
cigăiţă = dovleac ornamental
cârpă d'i şters pă jos = resturi de materiale
chinzai = chin
a clătări = a clăti
a crepa = a crăpa (a muri) de ciudă
a crepezî d'i zâuă = a se lumina de ziuă (zori)
a se cânta = a se jeli (după mort)
clănet = clarinet
câne-câneşte = cam greu
ciocoflendăr = om cu purtări „alese"
cărmăladă = cotlet
coşară = coş
coşară d'i paie = coş mare
cumnău = plămadă, aluat din tărâţe (pentru pâine)
cleanţă = clanţă
credenţ = dulap de bucătărie
crepdeşin = mătăsuţă
chirvai = sărbătoare nemţească (hram)
chepeneag = lefeleandră = haină lungă, manta
crestul = de-a curmezişul
cătran = smoală
a cesăla = ţesăla = a certa
cobârlău = cel care caută ceva ascuns
cănţulă = şmecheruţă, „zdranţă"
a se clătări (în gură) = a trage o duşcă d'i răchie
ciocoveţă = dulceţuri (fructe)
carne macră = carne fără os
ciubăr = vas cu doage, cadă
cursură = scurgere de aluat (la pită)
chifle, chifluţă = cornuri, cornuleţe
culduş = cerşetor
costreie = buruiană
cinste = cadou (la nuntă sau la logodnă)
ciucuri = franjuri

D

damf = miros rău
de-a fetea = gratis
a se deda după cineva = a se pune de acord
dărab = bucată
(pă) de lături = a umbla pe căi greşite
dărănat = neastâmpărat
dişelat = crăcănat, obosit (d'i lucru)
dolmă = ridicătură (de pământ), mal
dâră = urmă lăsată de un obiect, supărare
dolaf = dulap

dischilinare = deosebire
doagă = bucată de lemn la ciubere, nătâng
dobă = tobă
a duhăni = a fuma
dunţuri = compot
diazdimineaţă = de dimineaţă
drod = sârmă
dudă = ţeavă
dudă = fructul frajilor, duzile (frajii)
a durui = a face zgomot (a tuna)
duchean = prăvălie
a dripi = a bătători (şoşorcile cu paie)
dricală = saltea umplută cu paie
dună = acoperământ de 1-2 persoane
a dumica = a sfărâma
a discânta = a rosti strigături
diuăchi = deochi
discânta d'i diuăchi = a descânta de deochi
într-o doară = a sta pe gânduri
(vin) diloc = imediat
a se duruşi = a aluneca, a se culca pentru puţin
îi dicătă (pădure) = e agitat, supărat
dungă = şira, linia
da! = adverb de întărire (sigur că da!)
Dumnezo = Dumnezeu
direpţ = drept, adevărat, corect
dulceţuri = fructul unui pom din pădure (ce se pot suge)
doască = copertă (plural: doaşte)
a dubăli = a bate duba (toba)
(pene ca) duhanu = crăiţe
droscalos =dur
doptor = doctor
noa dară = exclamaţie (e adevărat că…)
d'i d'injos = dedesubt

F

a face = a naşte
a face (legători) = pentru spice
a face prai în cădlon = a face magiun
a face plăcintă (cu maşina) = a face prăjituri în forme
faită = neam, soi, rasă
făşirt = chiftele
a fuji (cu drăguţu) = a se mărita, fără nuntă
a făgădi = a promite
făcătură = blestem
Foarşing = sărbătoare la nemţi (azi, Halloween)
făios = ocoş, mândru, ţanţoş, înfumurat
frâna = curele (pentru ham)
feţă = fetă = mătase lucitoare (care ţâpă feţă)
fedeu = capac de vase
feidăr = arc (de ceas, de pat)
foaie = ziar, foaie d'i hârtie
firezari = rumeguş
a fârcăli = a scrie dezordonat
a fiscăli = a semna
a fleondări = a umbla aiurea
flăgari = duzi
frăji = dude
fleoşcăială = imală = tină = noroi foarte moale
fomit = înfometat
fă bine = te rog
a fleciui = a destrăma, a sparge (ceva), a distruge
fleoaşcă = moale
fleoarcă = om, femeia de nimic (fleoandră)
a se ferchezui = a se aranja
forme = modele (de prăjituri, de zugrăvit)
frimbie = cordon, fâşie de lagat la zădii şi la poale
fundoaie = capăt superior la acoperiş
a fuştica = a rupe ceva
fainâ = frumos

frast = boală leproasă (peiorativ)
felehearţ = „stare de agitaţie”, anexă la căruţă
firnais = suport (pentru culori de vopsit)
farbă = culoarea (în cărţi), vopsea
foc = în expresia „bată-te focu” sau
pune pă foc = a face foc, a provoca
făgădău = bufet, cârciumă
a feti = a sta fată mare

G

galişcă = coteţ (pentru pui, pasări)
Gai = toponim = loc plin de mărăcini
gaie = pasăre răpitoare (uliu)
galbini = salbe, monede de aur
gâlcă = nodul
ghiombă, ghioambe = brâncă (mână), degete
greumânt = greutate pentru suflet
grindă = lemn de susţinere
gurgoi = vârful opincii
goz = buruieni, hrană pentru vite
grumăzari = ştreang de legat la ruda cociei
goange = gâze
a gurui = a face zgomot (intestinal) sau porcii
a se ghejghina = a se crăcăna, a se distruge
grangore = graure, şef (la figurat)
gazdă = familie înstărită, stăpân
groasă, grea = femeia însărcinată
ghinţi = dinţi
da ghinghe = da de unde
a ghera, mă gheară = a zgâria, mă zgârie)

H

haba = degeaba
hârdie = supărare, nimuric
hârb = ciob, ghiveci
hămesât = flămând (după orice)
(ne)hălit = nesătul
haznă = linişte, folos
a hăţî = a trage
a hăţcăi = a se foi
hajme = ceapă (de consum), ceapă verde
hârcă = scuipat
hibă = defect
hudură = gaură
a huduri = a găuri
hozăntragăn = bretele (bărbăteşti)
a hodrânca = a scutura
a se hozdromi = a se chinui
a se holba = a se uita mirat
hâră = ură, ciudă, mânie
hodină = odihnă
holtei = ficior
hirean = hrean
a hului = a dărâma
hantătar = unu care umblă aiurea
hârmig = armăsar
hârminţâie = taxă
a horăi = a sforăi

I-Î

iagă = sticlă
injineri = inginer
a izbâti = a izbuti, a reuşi
a izbăvi = a izbuti, a reuşi,
a ijdăni = a crea, a ameninţa
işcoală = şcoală
ilişi = şezut de bicicletă
a izidi = a muri
a îmboldi = a împinge, a înghionti
a împeteca = a împiedica (calul), a se împotmoli
a îndesa = a îndopa (raţe, gâşte)
a îndălui = a începe, a porni
a întărgăti = a goni

a se încredinţa = a se logodi
a încormăni = a se întoarce
a se întoloca = a se împreuna
împotroz = a bate, a fi la fel
a se înnora = a se supăra
a se îndoia (foaia) = a se şifona
a se înţepeni = a nu se putea mişca
nu-i istină = nu e adevărat
a înşchimba = a schimba ceva (haine, bani)
a să încuia (la stomac) = a fi constipat
a împoivăna = a împiedica
a iscăli = a semna
a (se) înturvina = a se supăra foarte tare
a îmboţî = a şifona
a împupi (florile) = a îmboboci
a se împăuna = a se făli, a fi încrezut, plin de sine

J

a ţâne jinău = a fi supărat (pă cineva)
japiţă = şmecheră, rea d'i muscă
jimb = strâmb
a jijii = a tremura (pereţii)
a joi = a birui, a rezista
jendar = jandarm
jejet = deget
jejetari = degetar
jingaş = pretenţios (fin la stomac), sensibil
junghiuri = dureri
jubriţă = bubiţă
joarde = joardă, nuia
jancoté = dă să margă numa…
jinjii =gingii
a jugăni = a castra
jeşcău = pungă de tutun
jumară (la gură) = herpes

L

laboşe = cratiţă
laviţă = bancă
lămpaş = felinar
leznă = ieftin
liluţ = liliachiu, mov
lihot = ameţit de foame
loitră = parte laterală de la căruţă
lotru = hoă
lopochiţă = omoplat
lepetiţă = vorbăreaţă
loptă = minge
ludaie = dovleac
lefeleandră = capot, căbat
legători = împletitură de grâu pentru a lega snopii
lipii = pituţă
leleanţ = casă de copii, orfelinat
lespide = vatra şpohertului
lipideu = cearceaf
lebeniţă = pepene verde
(o)lecuţă = puţin, pe gustate

M

maldăr = amestec de ciment, nisip şi var (a măldări)
măndule = amigdale
mandălă = bucată de material înfăşurat pentru a căra copilul mic (la nemţii din sat)
mascure = porc castrat
a muşina = a mirosi
mădraţ = tapiţerie la divan
mămucă = maimuţă
manilă = sfoară foarte rezistentă
măsăriţă = faţă de masă
moştihoi, măştihoaie = tată vitreg, mamă vitregă
mârtan = pisoi
a mătrăşi = a alunga (a risipi)
mereuaş = încet

mijgurî = a ploua (mărunt)
mintenaş = imediat
la mneaz = la amiaz
mneraz = dispreţ, de râsu satului, comedie
miţişapcă = şapcă cu cozoroc
muscarle = muşcate
a se migăi = a se migăli
moare = zamă acră d'i curechi
(a umbla cu) mişculănţia = (a umbla cu) înşelatul
modru = fel, chip
mijlinc = porumb verde, masă verde pentru vite
a mulăti = a petrece
mulărit = în culori diverse (pereţi mulăriţi)
a mere = a merge (în expresii diferite)
motobiţigli = motoretă
mormântari = gropar
muierotcă = bărbat cu apucături d'i muiere
mulă, moandră = femeie slăbănoagă de fire, lălâie
a murlui = a da pe jos (în loc de podele), cu un amestec de pământ cu apă
muşiniţă = insecte din borhot
muced = gri, mucegăit
motcă = ghem
a mozoci = a mesteca
mozi = cinema
mândru = frumos, nealcoş, fălos
a se molcomi = a se opăci, a se linişti
măşini = chibrituri
măşina = automobil, forme d'i plăcintă cu unsoare
a mosoca = a mesteca
(bani) mânânţăi = mărunţi
moşcolit = murdar
mai gata = acuşica
nu-i modru = nu-i chip, imposibil

N

noroance = portocale
nimuric = mic
nidejde = nădejde
a se nădăi = a pricepe, a bănui
a mere pă dinapoi = cu spatele înainte
nemoşag = neamuri multe
năclăit = murdar (uns)
a năspri = a apreta, a se răci (vremea)
a năţui = a croşeta (ca de război)
neţ = plasă
ninerat = dezmierdat
năpustu = pustuşagu („Mânce-te năpustu!")
năpoi = înapoi („Când vii napoi?" sau „Stă năpoia căşii mele.")

O

a opăci = a linişti
oauă = ouă
a se ozdromi = a se (prea) obosi
a obrinchi = a pansa o rană, a vindeca
ocoşe = făloasă, dişteaptă
orbeţ = sărac, fleoancă
osândie = păcate
a ogoi = a linişti
oleacă, o ţâră = puţin
ocol = curte
oloi = ulei
(a da) ominie = a respecta
ouăm = bărbat, soţ
uămoc = bărbătoc
oară =oră
oară = dată
orbadă = clacă obligatorie pe moşia boierului, grofului
obadă = bucată de la roata de cocie

P

peleg = fără pene

pihe = scame
păsulă = dasole
prăsâlă = rasă de orăsilă, de marcă, înmulţitor
pudăr = pudră
a prichi = a atenţiona
proaspătă = gustare de porc oferită vecinilor
ploaţă = prune uscate
ploţ = plăcintă
plevas = creion
apă d'i ploaie = prima apă scursă de la cicernă
pădri = pe lângă
pă după = după
pă d'i (lături) = pe de lături
a pune pecetea (jejetu) = a semna, a ştampila
a ponozli = a se destăinui, a spune din casă
petrinjel = pătrunjel
pesternap = păstârnac
părăzor = umbrelă
porumbi = porumbi
pişingher = foi de napolitane
a prăbăli = a încerca
prai = gem
pecie = carne
păpărugă = paparudă, buburuză
pipă = lulea
a se prăpădi = a muri
d'i păradie = de râs, de zile mari, de paradă
pişet = urină
a se păsăli = a se potrivi
pişcură = plouă
polomidă = pălămidă
poivan = funie, groasă
potică = farmacie
pristicălit = în multe culori, pistruiat
a picărăzî = a replanta
a pocoli = a împacheta
prav = praf
ponosât = părăsit
prăpădit = rău, dărămat
procoviţă = covor
părete = perete
podrum = pivniţă
a se preumbla = a se plimba
a petrece = la uliţă, mortu (a conduce)
a se pestrece = a suferi
poţoc = şobolan
a pica = a cădea
piperi = piper
a pârgăli = a face rântaş
pogăciţă = pogăcele
pârlog = teren neroditor

R

răbizle = agrişe
radaş = adaus, bacşiş
a răzăli = a rade
a râni = a curăţa
a râjni = a măcina, a digera
a râşchie = a răşchira
ris = parte, răsplată
a rupe lozăle = a curăţa via
a rupe clopotele = a trage a jale
rantotă = dezordine (pe dos)
rărunţî = rinichi
răţăpt = reţetă
rămas = pariu
răstaniţă = parte exterioară de la pat
răşchitori = parte de la războiul de ţesut
reumă = reumatism
ruji = salcâmi
cu ruptu = a lucra pe înţeles
rudă = bucată de lemn de la cocie (sau ruda de la biţigli)
rag = cerc la roată

răcan = cătană
roziuţ = roz
rupt de lucru = obosit
rujină = rugină
rotelat = crestat
roştei = uşiţă (de gard)

S – Ş

sâlă = scârbă, încet
sopon = săpun
stupuş = dop
spurc = mulţime
spurcat = murdar
a soponi = a spăla (albi)
sclugă = slugă
sclăieţî = turţuri
şoală = căniţă
sâmbrie = răsplată
pă sară = de cu seara
şuşorci = pănuşi
a se scocora = a se răsti
a se strofoca = a se agita
strofocat = zburlit
scupit = scuipat
a se strâmba = a se uita urât, a refuza o mâncare
a sudui = a înjura
sudalmă = înjurătură
sărăriţă = solniţă
strâjele = bucăţele
şcătulă = cutie
a sâmbrăli = a cerşi
socoată = socoteli, răspundere
scoverzi =molcuţe = clătite
sfârtai = sfert
sclepţî = muşte, boală la copiii mici, hepatită neagră
a scuti = a pune la adăpost
sfârmuri = resturi, pesmet
sfeter = pulovăr
sumnă = haină groasă
sighinaş = nimuric
şitău = obiect (la scurs vin), presă
stânjenei = iris
săpăligă = sapă
ştergură = prosop
şodabicarbon = bicarbonat
sclăbii = slăbiciuni, stări de rău, anemie
spesă = cheltuieli
sărsamuri = acareturi
şod = distractiv
stalniţă = ploşniţă
stânjen = proptea, unitate de măsură a suprafeţelor
a ştricui = a croşeta
şolocat = oblon, tablă la geam
şozănii = prostii, glume
şlaier = jlaier = voal
a sămăli = a (se) socoti
şoancă = şuncă
a sporoli = a economisi
şuştăr = pantofar
ştirliţă = sticlete
a şurlui = a freca bine
şfarcă = tobă, mezeluri
stălaj = raft
şirincă = bucată, felie
şifon = dulap
şerblu = oliţă de noapte
ştămiţlă = pungă
ştrec = şosea (de beton)
ştraf = căruţă
a se scutura = a tremura (de frig)
şoroflu = şurub
a se sfădi = a se certa
suşig = nevoie

(dinţi) strepezâţi = când ai mâncat ceva foarte acru
şuştar = vas de mult

T – Ţ

a tăgădi = a recuza o afirmaţie (a nu recunoaşte)
tumna = acum
a turna = a vărsa (stare de rău)
ţitroamă = lămâie
a ţâvli = a urla, a ţipa
a se tăvăli = a se arunca
taleri = bani (mărgele) de aur
tintă = cerneală
tişlăr = tâmplar
tină = noroi
ţâdulă = bilet
a se tilăvi = a se răni (a-şi rupe ceva)
tăiţăi laţî = paste făinoase
tărnaţî = coridor
tăscuţă = paste pătrate
taşte = paste tăiate cu pinten
ţuică (cu mărgele) = ţuică foarte tare
tăbărât = dăbălat, necăjit, foarte obosit
tazle =dantelă (cipcă)
toancă = prostuţă
tori =jupi de tulei ca hrană pentru vite
a (te) trăzni = a vorbi aiurea
troscot, troscoţăl = buruiană
tămădit = vindecat
tolceri = tolcer = pâlnie
trăgaci = de tras vin
a tromfăli = a certa (şi la joc de cărţi)
a se turvina = a se tulbura
a fi tropa = a fi ameţit (de văutură), a pierde
a se târgăui = a se tocmi la nesfârşit
ţapăn = dur
ţâmp = pulpă
o ţâră, o ţâruţă = puţin, puţin de tot, puţintel
ţăţână = balama („Mă scoţi din ţâţâni…”
ţimet = scorţişoară
a ţiuna = a zbiera
ţecher = coş împletit din pănuşi
a turti = a strivi
ţuric = înapoi (interjecţie)
ţug = curent
ţifraş = nealcoş, mândru, multicolor
ţagără = arătător (la ceas)
a tomni = a repara
a tăgăşi =a face curăţenie
teacă = cutie d’i măşini = cutie de chibrituri
ţoale = preşuri
a ţânti = a lovi, a atinge ţinta

U

urdori = scurgere (la ochi)
urzală = broderie
uscior = stâlp la uşă
a ultui = a altoi, a abrictăli
unchioaie = mătuşă (după unchi)
a urâţi = a murdări

V

a-şi vini în uări = a-şi reveni
a vini = a sosi
vinitură = nou venit în sat
vârv = vârf
veterinari = veterinar
a vânzoli = a răscoli
vânzoleală = agitaţie
vânătuţ = albăstrui
verdiuţ = verde
a vântura = a alege (fasolea), a alunga
vânăţele = albăstrele
verdeţuri = zarzavaturi
vândroc = vagabond

verişană = verişoară
a vijgăli = a controla, a consulta
vitriuăl = petrol
vrâstă = vârstă
viziclu = bluză de femei
vrajbă = distrată („Vrajbă ce ieşti…”)
(a nu-şi da) vorbele = a nu destăinui secretele
vidire = găleată
vişine căplăuze = vişine mari,cărnoase

Z

a zotroni = a clătina, a zdruncina
a zmuci = a trage tare
zdrobit = obosit
zmicele = surcele
zoală = oboseală
zbicit = uscat puţin
zâuaşi = lucrători cu ziua
a se zminti = a greşi
zâmbrit = lacom, pofticios
azmuţî = a asmuţi
zamă, zamă d’i curechi = supă, moare
zmalţ = smalţ
a zgormoni = a scormoni
dezmânţăi = de mântuială
a zgodi = a nimeri
zgârcit = avar, lacom
a zbocoti = a avea puseuri (de durere) când se coace (puroiază) o rană
zăpuşală = năduşală = atmosferă încărcată
zăpăcit = dezorientat

- ***Taina colorilor***

Motto:
„Totul, cât de schimbat! Casele sunt mult mai mici
decât le-a crescut amintirea
Lumina bate altfel în zid…”

Lucian Blaga, *Sat natal*

Culorile în grai măcean:
– alboiet = albastru închis
– cărmânjin = bordo
– cacafa = maroniu
– gălbănuţ = galben deschis
– ghighiţăl = galben-portocaliu
– liluţ = liliachiu
– verdiuţ = verde deschis
– muced = gri
– roziuţ = roz deschis
– vânăt = albastru închis
– vânătuţ = albastru deschis
– coţcat = în pătrate
– pristicălit = amestec de culori
– cu şire = cu dungi
– negroc = negru (foncé)
– negruţ = puţin mai deschis
– broşchiţăl = verzui, ca mătasea broaştei
– cu pupi = cu buline
– pănuri = culori pentru pictorit

- **Taina bucăţilor**

- **Reţete d'i … cuptori cu făriná… cât cuprinde**

Extrapolând, gândul ne duce la cuptoriu d'i pită, la cuptoriu cu paie şi vatră, murluit şi alipuit, undeva în casa dinăpoi.

De aceea, vă propunem şi câteva bucate, mergând pe firul anotimpurilor.

- ***Iarna***

În primul rând, notăm proaspăta d'i porc, porc tăiat după Sfântul Niculae până la Ignat. Porcul era pârjolit cu paie, apoi despicat şi tranşat: şoancă, pecie, cărmăladă, coaste – toate puse apoi în troacă, la saramură şi folosite, **iarna**, la mâncare:

crumpe cu coaste, cărmăladă cu sos d'i hreran sau părădăici, pecie cu curechi mănânţăl, acru, sau *coaste în dobă* sau *cu păsulă*, toate asezonate cu acreală: lebeniţuţe acre, piparcă cu curechi, piparcă ghioabă (albă, grasă), ceapă bătută în sare, în dosoi;

supe folosite iarna: zamă d'i păsulă, zamă d'i părădaică cu cârnaţ afumat, zamă d'i carne (porc, oaie, vită);

Ca *felul doi*, erau: friptură, faţă de cea de porc, mai erau: cârnaţ, cârdăboş în dobă, carne cu ou (şniţele), carne fiartă de oaie cu sos, morcovi în sos şi preştenap.

În zilele de lucru, dar şi de post, măcenii consumau: crumpe în dobă cu oloi d'i ludaie, crumpe cu păntăloni, pită cu oloi, *pită cu unsoare* (foto), clisă neafumată, îngheţată, şi cârnaţ afumat tăiet strâjele, maioş, chişcă (tobă), iar ca mâncare caldă: crumpe sfârâite, păsulă groasă, tăiţăi cu mac, tăiţăi sfârâiţi, taşte cu prai sau cu brânză, curechi umplut. Deci, se poate observa că baza mâncărurilor o constituia porcul tăiat şi pârjolit cu paie din stog şi preparatele: cârnaţ, sfarclă (chişcă), maioş, clisă opărită, sălam.

- ***Primăvara***

Şi aici putem vedea că se continuă aceleaşi mod de a mânca, adică produsele rămase din iarnă, afumate (şunca de Paşti). Dar cruditățile aveau să ia locul bucatelor: zama d'i borşeu cu boți, ceapa verde, curechi d'i ludaie cu zămăchişe, zama d'i păsulă, păsulă cu râmtaş.

De Paşti, era nelipsit mielul, dar gătit simplu, friptură şi tocană. Ca supă, era supa de găină cu gârtene sau de porc cu tăşcuţe.

- ***Vara***

Aici, legumele şi cruditățile erau pe primul loc: cartofii noi, adică crumpe sfârâite cu petrinjel, tocană d'i crumpe cu pită moale, faşirt din piept de pui, păsulă verde cu lapte prins, ludăiţă friptă cu ou, curechidi ludaie, pipărci umplute, curechi cu zamă d'i părădaică şi carne d'i oaie, şelată grasă, cu jumeră d'i porc, tocană d'i pui, tăşcuţă cu curechi, tăiete cu pintenu, mămăligă cu jumeră de raţă (gâscă) grasă, sau cu must, tărhană sfârâită, crumpe sfârâite cu aluat.

□ ***Toamna***

Apropiindu-se frigul, mâncarea se aseamănă cu cea din iarnă, deoarece acum se puneau la adăpost bucatele câştigate peste an.

În zilele de miercuri sau vineri se gătea: zamă d'i crumpe, tăiţăi laţi, cu brânză şi sfărmuri molcuţe, crogne dospite, tăiţăi cu mac şi nucă, raţă sau gâscă grasă, care nu se ţineau până la Crăciun.

- **Deserturile:**

Erau compuse din aluat făcut în casă (dospite, coardă cu mac, nucă, prai, brânză, cuglof sau chifle cu prai). Apoi, erau „sucite-n ţucur" (un fel de chifle dar nu dospite decât puţin, tăvălite în zahăr), plăcintă cu măşina (în forme), plăcinte cu miere, cu mere, cu brânză, nucă sau mac, doauă păstăolaltă, cremeş, pogăciţă (astea la tăiere de porc), turtele cu „făr ină" cât… cuprinde, şi cu sologari, plăcintă cu fragi, tăiete-n forme, cu ţucur deasupra sau nucă.

Ca un deliciu, era mălai-coarda (plăcintă cu mălai şi prai), rupte-le din pită, ploţu, pişcota, plăcinta dulce cu ludaie, curechi, brânză dulce şi torta. Mai târziu, „călin" şi „televizor".

Plăcintă dulce

- Dintre **lactate**: laptele proaspăt cu pită (de vacă sau capră), fierbinte, laptele prins, în oale de lut, înşirate pă gard, brânza dulce sau sfărmată din putină, telemeaua (laptele era dus, pă lună).

- Ca **fructe**, măcenii le consumau pe cele din gredina proprie, dar iarna, sub formă de troc, luau mere, pere sau prune ploaţă din carele pădurenilor care treceau prin sat, pe străzi, şi strigau: „Hai la meră şi la peră şi la doaje d'i ciuberă!" Aceştia aduceau şi mături, coşeri d'i nuiele (d'i paie) sau de brâncă. Iarna măcenii consumau ludaie friptă, cucuruz boabe fiert, gutui coapte.

- **Pâinea**

Era o sărbătoare în adevăratul sens prepararea pâinii. De cu seară, în troacă, se lăsa făr ina să se încălzească, la temperatura camerei. Apoi, dis-de-dimineaţă, se punea la dospit (după ce se frământa, de „asuda" grinda) Aluatul se împărţea în bucăţi mari, apoi se aşeza în tăpsâi anume, mari.

Pentru lipii (lipieşe) erau tăpsâi mici sau ce era la îndemână (laboşe, crăstoane). Pentru copii, se făceau „rupte din pită, cocoroadă (cu brânză sărată, cu prai).

Pita se cocea, cu clop (coacerea îi dădea o culoarea neagră pe deasupra), sau cu cursură, atunci când, dospită bine, curgea puţin din tăpsâie. Şi fiecare se zbătea s-apuce o îmbucătură.

Seara (sau la mneaz) se servea pită moale cu tocană d'i crumpe (rareori şi pui).

- **Peştele** era o raritate, doar cei ce umblau la oraş sau la potică la Curtici mai puteau cumpăra, şi se consuma în post.

Pogăciță cu untură (Haioș)

3 gălbenușuri, 3 linguri oțet, 600 gr. făină, puțină sare, 400 gr. untură (acestea se amestecă cu 100 gr. făină, la-nceput), apoi se adaugă ingredientele de mai sus (și se țin la rece, până a doua zi).

Aluatul, se frământă a doua zi, se unge de trei ori, se întinde pe o planșetă, repetând operația de frământare, de trei ori, apoi se taie în pătrate și se umple cu gem (prai) de prune. Se coc la foc potrivit și se ornează cu zahăr pudră.

Turtele

5 ouă întregi, 10 linguri de unsoare topită, 10 linguri zahăr, puțină drojdie, se amestecă toate, se face o cocă, se-ntinde pe o planșetă și se taie în forme.

Deasupra se poate pune albuș de ou, nucă măcinată, sâmbure (se consumă mai târziu cu o săptămână, după ce s-au copt, pentru că se frăgezesc, cu cât stau ami mult după ce s-au copt).

Plăcintă cu mășina

50 deca fărină, 20 deca țucur, 20 deca unsoare(unt), 1 ou întreg, un gălbenuș. Se frământă toate, se pune lămâie stoarsă, puțin sodabicarbon. Se lasă să se hodinească o leacă, apoi se rup bucăți care se dau prin mășina di carne cu forme (ies bețișoare, din care facem: rondele, inimi, flori, etc.)

Retișe cu brânză

Se pune într-un vailing cam 1 kg de făină, 1 linguriță rasă de sare și o șoală și jumătate de apă rece.

Se frământă toate laolaltă, cam un sfert de ceas. Când aluatul se desprinde de pe marginile vailingului, atunci aluatul e gata.

Se presară pe masă făină, apoi se întinde aluatul cu sucitoarea, până ajunge cât masa. Se stropește apoi pătura de aluat cu ulei și se rulează, ca o coardă.

Din coarda obținută, se taie bucăți cam de 3 degete (5 cm) și se așează cu tăietura spre masă.

Se adună laolaltă marginile tăieturii, ca să nu iasă uleiul. Apoi se întinde fiecare grămăduță cu sucitoarea, ca un langoș.

Pe jumătate de retișe se pune brânză. Se acoperă cu cealaltă jumătate și se obține o retișe ca un plic. Se apasă cu degetul de jur-împrejur, ca să se lipească bine.

Se pun retișile câte două în tigaia cu ulei fierbinte. După ce s-au copt pe o parte, se întorc pe cealaltă parte. Se iau pe o farfurie, când s-au rumenit bine pe ambele părți.

Umplutura retișilor poate fi: varză călită, gem, brânză dulce, dovleac.

Plăcintă cu nucă

Se pun într-un vailing 3 șoale de făină, 1 șoală de unsoare. Se amestecă bine. Se pun apoi: 2 gălbenușuri, 1 șoală de smântână, 5 linguri de zahăr, drojdie cât o nucă. Se frământă bine, apoi se împarte aluatul în trei bucăți.

Se întinde(pe masa dată cu făină) prima foaie de aluat, care se așează apoi în tipsie pentru copt. Peste foaie se pune un strat subțire de pesmet de prune (gem) peste care se pune nucă măcinată amestecată cu zahăr. Se întinde pe masă a doua foaie, și iar se pune în tipsie, peste nucă. Se pune din nou pesmet de prune, apoi nucă cu zahăr. Se întinde a treia foaie, care se va pune deasupra, peste celelalte. Se împunge cu furculița din loc în loc, apoi se pune la copt în cuptorul bine încălzit. Când s-a copt, se pudrează cu zahăr și se lasă să se răcească, înainte de a o tăia.

Crumpe cu boți

Se taie o ceapă-bucăți foarte mici. Se călește puțin, apoi se adaugă câțiva cartofi tăiați cubulețe și se amestecă. După câteva minute se pune ½ lingură boia și apă. Se adaugă sare, după gust. Se pune pătrunjel și se lasă la fiert.
Într-un bol se pune apă, făină și ou, se prepară o compoziție nu prea moale.
Când cartofii sunt fierți, se adaugă compoziția de mai sus, luând cu lingura (găluște). Se lasă să fiarbă câteva minute.

Coapte din pită

1 cană mare apă călduță
½ lingură sare
1 pachet(mic) drojdie
făină cât cuprinde

Se amestecă până se obține un aluat nu prea moale.
Se lasă compoziția 15-20 minute într-n bol acoperit apoi se întinde și se taie în pătrate de 10 cm. Se pun la prăjit într-o cratiță cu ulei, la foc potrivit.

Pancove

5 ouă, separat albușul, se bate, se pun 2-3 linguri zahăr, smântână cât cuprinde (sau ulei), făină cât cuprinde, apoi se amestecă cu gălbenușele frecate cu zahărul.
Se fac păturи ca de tăiței, se întind, se taie în forme cu pintenul și se prăjesc în ulei. Apoi se presară zahăr pudră.

Sucite-n țucur

Se face un aluat ca de cozonac, se lasă puțin la dospit, apoi se întinde și se fac fâșii din aluat (se strânge în mână ca să devină ca niște bețișoare). Acestea se rup din loc în loc, se răsucesc și se tăvălesc în zahăr, nu înainte de a se da prin ou, ca zahărul să se prndă. Se coc în cuptor.

Mămăligă cu must

Se face o mămăligă groasă din cucuruz de anul acesta (sau pisat). Se acoperă cu un dosoi, să stea caldă. Se ia din cămară, de pe stelaj, o iagă de must și se toarnă lângă sau peste mămăligă.(mustul este primul „prai" mai moale, care începe să se închege când se face, praiul în căldare).

Crumpe în pântăloni

Se pun în dubă sau cuptor crumpe cu coajă. Se coc până coaja se rumenește. Se scot, se pun pă un blid. Se servesc cu oloi di ludaie, di ruje, cu măr sau clisă crudă, pusă în saramură.

Curechi ghi ludaie

Avem nevoie de: dovlecel, sare, piper, puțin oțet, puțin zahăr, lapte prins (jamăchișe).

Cum se face: se rade dovlecelul curățat pe răzătoare (răzălău) sau jilău și se sărează. Se dunțuie în unsoare (ulei) cu sare, piper, usturoi (ceapă), puțină făină și se stinge cu laptele prins. Se mănâncă cu jumere, ochiuri de ouă sau ca și sos.

Curechi cu zeamă ghi părădaică și carne ghi oaie

Avem nevoie de: varză (curechi), bulion (zeamă de părădaică), mărar, sare, zahăr, piper, ceapă. Este o mâncare ușoară, de vară, la care se adaugă carne de oaie (proaspăt tăiată).

Tocană ghi pui cu pită moale

Avem nevoie de un pui cruduț, de vară, care fierbe repede. Se taie, se bonțolește (se scot măruntaiele) după ce a fost opărit și ciupelit.

Se taie în bucăți, se dunțuie în multă ceapă, se sfârâie și se stinge cu apă și piparcă răjinită. Se fierbe la foc mic și se mănâncă cu pită moale (de obicei se făcea de surechi sau când erau zâuași la lucru într-o familie). Blidul se ștergea cu bucături de bită.

Păpăraică

Avem nevoie de: roșii (părădăici), piparcă (ardei), ceapă, ouă. Le culeg din grădină. Nu se spală, se șterg cu colțul ghi la zadie sau poale, uneori se scupesc cu scupit, pă lături și se pun într-un vailing mare. Se ia una câte una și se taie în bucăți. Se pun într-o laboșe și se dunțuiesc, să nu se prindă ghi fund. Se pune sare și țucur, piperi după gust și se sting cu ouă bătute ca pentru ratotă (ouă bătute și fripte venite la prânz = micul dejun). Se mănâncă cu costiță sau șoancă friptă sau jumere de clisă, de obicei vara.

Păsulă ghi verghe

Avem nevoie de: fasole verde, usturoi (ai), ori ceapă, frunze de pătrunjel, sare, piper. Se culege și se taie (rupe) cu jejetele, se spală, se opărește și se strecoară pe strecurătoare. Se dunțuie și se stinge cu făină și lapte prins făcut în casă (zămăchișe). Se servește ori cu carne, ori se lasă mai lungă, ca și supă.

Șelată ghi curechi mânânțăl

Avem nevoie de varză dulce de vară, care se taie cu cuțitul, ca pătura de tăiței. Se sărează, se lasă la sărat. Se stoarce, se pune sare, piper, zahăr și oțet după gust. Se servește ca și garnitură la fripturi.

(Rețete primite de la: Eleonora Cazan – Bundiș, Carol Feher, Tatian Murg, Ardelean Maria).

- **La on deț**

În fața birtului lui Jelcu – 1953

La on deț ghi vorbă - 1964

La un deț de vorbă - 1960

Contrastele vremilor - 2013

✓ CREDINȚE APOTROPAICE, PLANTE DE LEAC, SUPERSTIȚII

▯ Practici augurale – credințe, ritualuri, povești, legende, simboluri

Se zice că după îngropare sufletul da târcoale casei și, pentru a fi bine primit, peste noapte, în fereastră sau la streașina casei se punea un pahar cu apă unul cu vin sau cu răchie, câte o felie de pâine. Uneori, acestea dispăreau. Se mai spune caă unele persoane aveau puterea de a comunica cu lumea de dincolo. Astfel, Iacob Crișan, a lu Ioșcuța, după ce cei din jur își puneau mâinile pă masă, el, lovind-o cu sucitoarea, masa sălta, juca și putea comunica cu persoana dorită! Îl consemnăm aici și pe Marc Vasile, din Satu Nou, care vorbea cu morții, peste masă.

În credința populară, se mai zice că la unele case mortul se întorcea sub formă de strâgoi, striga pe nume pe cineva, intra în casa dinainte, vânzolea totul și pleca. De văzut, îl vedea doar persoana strigată, care nu avea voie să răspundă la chemare. De strigoi erau vizitate doar persoane datornice sau vinovate de fapte grave.

Explicația, desigur, empirică, era trecerea unei pisici negre, pe sub mort în timpul priveghiului, iar legătura cu strigoiul este evidentă (verbul „a striga"). Pentru înlăturarea acestui fenomen neplăcut, se chema preotul pentru a sfinți casa, se făceau slujbe la biserică, iar unii își impuneau posturi pentru un timp determinat.

Marea parte a populației nu știa carte, dar locuitorii erau buni observatori, care, în incultura lor, interpretau ca fatale unele semne naturale care azi ar trece neobservate. Astfel, batrânii erau atenți cu visele. Cui, în vis, îi cădea o măsea dureroasă, era semn rău, de moarte, dacă era nedureroasă, tot era moarte, dar a unei rude îndepărtate. Visatul cu struguri însemna lacrimi, mersul desculț prin ape tulburi sau prin tină prevesteau o boală. Când câinii urlau sau când cânta prin preajmă o pasăre neagră, de noapte, buha, cucuveaua, însemna tot ceva rău, nu pentru culoarea penajului, ci a veștii nedorite. La Macea, ca de altfel, și în alte părți, moartea secera, era „cea cu coasa". Mai întâi se instala agonia, „îi stătea graiul", apoi își dădea duhul sau sufletul. Aparținătorii căpătau curaj, se întăreau și se pregăteau de ultimul drum al mortului. Bărbații se implicau în procurarea sicriului, în obținerea actelor și pregăteau priveghiul, cumpărau „monopolul" (țuică albă de cereale), anunțau rudele. Femeile așezau mortul în sicriu, după ce-l tăgășeau, spălându-l și îmbrăcându-l. La Macea, erau femei „specializate", azi batrânii își amintesc de „Băgăița", o femeie înaltă, uscată, cu umblet lălâu, cu fața alungită și cu glas de „troască", clopot de tablă ce se punea la gâtul oilor și care scotea un sunet nemelodios. Altă femeie era a lu Sainâ Buric, o bocitoare și o priceputâ, dar numele acestor două femei au rămas undeva în amintiri, le regăsim doar în porecle.

▯ Bosconeli - practici empirice

Tot de cultura măcenilor se cade să amintim și despre unele practici empirice prin care erau tratați oamenii și animalele din ogrăzile lor.

La oameni: amintim practica tăierii sub limba sau încrestatul pe frunte pentru vindecarea unor boli la adulți și la copii, cum ar fi: gălbinarea (icterul), boala de zahăr.

Pe post de medic de familie erau de obicei femeile în vârstă, babele. Ele știau să descânte de: friguri, de deochi, de dureri de cap, de vărsat.

Ca medicamente, leacuri binefăcătoare, foloseau: apă neîncepută, cărbunii stinși, seul de oaie, mărul lupului, săpunul de casă, frunza de varza, foile de ceapă, mușețelul, florile de tei, macul ce adormea copilul rău.

Oreonul era tratat cu felii de cartofi. Un loc important îl ocupau prișnițele – prosoape muiate în apă stătută cu care se înfășura gâtul sau fruntea.

Varicele se tratau cu frunze de varză crudă, iar rănile cu ceai de mărul lupului.

La animale: cel mai priceput în sat era *baci Todor* al lui Socala a Cătălinei. Acesta a trait și a tratat bovinele în jurul anilor 1900. *Baci Todor* era văcarul satului, om fără știință de carte, trecea drept veterinarul satului. El știa să vindece de umflare vacile care consumau o cantitate mai mare de lucernă verde. Știa să găsească prin pipăire zona stomacală în care înfingea trocarul, instrument prin care se degajau gazele ucigătoare. Tot el se pricepea și la revenirea rumegatului blocat la unele rumegătoare. Asista cu pricepere vacile la fătare.

La porcine se pricepea *baci Bota, moșu lui Manti din Cutoș*. El se pricepea la castrat (*la jugănit*) cu ajutorul unui cosor făcut din coasă. Tot el tăia la urechi purceii pe care îi umplea sângele. Era client obișnuit al birtului și ori de câte ori trecea pe lângă biserica avea o vorbă: „vai de tine, nici nu bei și nici nu mănânci și ta' saracă ești". Când îl ajungea seara cânta: „sus stele, jos stele, Pătru trece printre ele". Tot el știa să vindece porcii de țăpeneala prin introducerea în lobul urechii a unui pai de spân, plantă binefăcătoare. Am mai putea remarca și unele obiceiuri prin care femeile știau să păzeasca de „furatul laptelui". Pentru aceasta, după muls, luau spumă din șuștar și făceau semnul crucii pe spinarea vacii. În același scop în laptele vândut sau donat strecurau o firfirică de sare sau de miez de pâine. Unele mulgeau lapte pe cuțit.

Pentru sănătate, pentru belșug, pentru spor în casă de Bobotează preotul era invitat să stropească cu apă sfințită și grajdurile și cotețele. Toate acestea dovedesc credință și înțelepciune.

- **Pricoliciul**

Era om, apoi era câine sau vițel, îmbrăcat în astfel de haine.

- **Mitologie**

La Macea, practicile legate de prezentarea realităților într-un mod arhaic și practicarea miturilor, nu s-a știut, ca-n alte locuri, atât de vehement.

Pricoliciul, Strigoiul, Vrăjitoarea sau vrăjitul, descântecele de orice natură ar fi fost, nu au avut o trecere prea mare. Aceștia, existau, probabil, în mentalul colectiv sau într-un imaginar aparte.

Strigoiul, ca spirit malefic, produce frică. El bântuie cimitirele. De aceea, în groapă, se aruncau cu grițari, să nu se reîntoarcă mortul.

Zvârcolacii, bijigăniile, dihăniile se arătau în vis, somn, inducând un sentiment de teamă sau frică.

*

- **Credințe**

Marți seara nu trebuia să torci, să lucrezi, să nu te *strofoace* strigoile[3].

Fiecare joi, de la Paști, până după Rusalii: prima săptămână se zicea că se ține de trăznet să nu vină *vreme grea*.

[3] *La Macea, se spune că trăia Petoaie – Spiuța Mărie (nană Măriuță a lu Peti) care făcea vrăji – casa se află și acum pe strada ce duce înspre Cimitirul ortodox pe stânga.*

De deochi – se puneau 9 bețe de mășini (chibrituri) și 9 picături de apă într-o cană (se rostea rugăciunea „Tatăl Nostru") și i se dădea să bea, deocheatului, după ce s-au ars mășinile (bețele de chibrit).

- **Superstițiile**
  - Nu trebuia să te întorci din drum dacă ai pornit
  - Dacă se desprindea un fir de păr sau un foștomoc (o legătură), însemna că moare cineva din casă
  - Dacă vărsa cineva sarea, însemna că se va certa cu cineva apropiat
  - Dacă umblau în stoluri mari și se roteau ciorile, însemna că vine ploaia
  - Pentru alungarea răului, se bătea de trei ori în lemn
  - Lângă stâlpul casei trebuia să ai în permanență o iagă (sticlă) plină cu apă, pentru bani sau sporul casei

- **Vrăji**

În sat era cunoscută ca vrăjitoare nană *Măriuță a lu' Spiuța*, (*Petoaie*)

Făcea vrăji cu cărțile și cu oglinda. Recomanda celor care o solicitau, să nu mănânce și să stea liniștiți. Vraja începea joia sau vinerea, pe la orele 12. Vrăjile erau pentru măritiș; ca fetele mamii să își afle drăguțul.

Se făceau și *mătănii*. La crucile drumului, se puneau oale sau păpuși confecționate din zdrențe sau coceni. Cine trecea pe lângă ele, pățea ceva și își dădea seama. Se făceau vrăji cu aruncatul banului, pentru vindecarea unor boli sau bube subsuoară. Care găsește banul, zice să meargă la altul boala.

- **Plante cu valențe apotropaice**

Puterea lor este de a vindeca, preveni sau de a alunga spiritele malefice, care-l bântuie pe om. Se știe, și la Macea de „înțepatul", împotriva albinelor, a urzicii, dar și de funcția de stimulare a stării de sănătate a plantelor cu puteri de vindecare: măceșul, romanița(mușețelul), usturoiul.

Încă de la omul primitiv[4] aflăm de efectul miraculos al unor plante, ierburi de leac, folosite în tratarea unor boli. Dar, din păcate, în medicina populară există numeroase credințe mistic-vrăjitorești, de care, n-ar trebui să ținem seama. Cele mai vechi cunoștințe despre puterea plantelor medicinale, le găsim în China, de peste 2000 de ani î.e.n. Este vorba de puterea miraculoasă a peste 900 de plante medicinale, precum și modul lor de recoltare, păstrare, folosință. Și-n biblioteca regelui sirian Assurbanipal (669-626 î.e.n.) s-au găsit o serie de tablete de lut care conțineau dicționare, îndreptare și desene reprezentând plantele medicinale.

La egipteni, papirusurile erau completate cu diferite, rețete de acest fel (totuși li se recunoaște, unor plante medicinale și puterea mistică[5].

Medicina greacă (prin Hippocrat cel mai mare medic al antichității, născut pe la anul 460 î.e.n. pe insula Kos) a preluat și a dezbătut cunoștințele despre puterea plantelor medicinale.

[4] *Conf. Dr. Carli Marcu, Ierburi de leac, București, 1966, pag. 60-61*
[5] *Izvorașul, 1936, Revistă de muzică, artă națională, folklor și teatru sătesc, Mehedinți, pag. 56-61*

În Europa, răspândirea plantelor medicinale și utilizarea lor, a fost preluată de sclavul grec Galieu, medic la Roma.

Vindecarea empirică, se cunoaște, la Macea, și sub numele de ,,bobonează". Astfel negul se vindeca, și cu un chibrit aprins ori se lega cu coada calului. Petrolul se folosea pentru durerile de gât (se ungea cu o pană de găină). Sfoara se folosea la scosul dinților (care, apoi se aruncau peste casă, spre deliciul copilului, careuita pentru moment, de durere) și care se lega de clanța ușii.

Plante biblice sau de leac

Se cunosc nouăzeci de *plante biblice* folosite în ritualuri religioase (vezi: Conf. Dr. Carli Marcu, Ierburi de leac, București, 1966) consemnate în Vechiul și Noul Testament. Iată câteva: busuiocul, isopul, angelica, iarba-fiarelor, sânzienele (acestea din urmă înfloresc odată cu dragostea).

Busuiocul, este o plantă tămăduitoare dar și sacră. Se spune că busuiocul ar fi răsărit di lacrimile Fecioarei Maria, iar crenguțele ar fi învăluit trupul lui Isus – Pruncul cu o boare mirositoare, parfumată, pogorâtă din Rai.

Cele nouăzeci de plante identificate în Biblie și florile lor *,, merg atât de departe cu bunătatea lor, încât parfumează mașinile celor care le strivesc".*

De aceea, busuiocul este folosit, nu numai la prepararea agheasmei care este sfințită și purtată la icoane, planta sacră cu împlinirea, cu dragostea, cu sănătatea, fetele o purtau în păr sau la brâu, iar feciorii erau ademeniți de aroma crenguțelor când se-ntâlneau la joc. Ținut în buchet la grindă, alungă necazurile, răul (în Italia, se cultivă în ghivece și se pune în glastre).

Vracii foloseau plantele în incantațiile lor, deși erau de leac. Mătrăguna pentru calmarea durerilor de oase. Cucuta se folosea și pentru spasme biliare. Rădăcina de mătrăgună aducea peținorii.

Sânzâienele aduc dragostea, puse la uscat în coronițe, la porțile caselor și se culege în Noaptea magică de 21 Iunie.

Floarea de ferigă, are rolul de himeră, prin albul ei strălucitor, aduc peținorii, având formă de stea.

*

Unele plante, crescute pe diferite soluri, erau folosite pentru ceaiuri: mușețelul (romanița), teiul, menta, socul, ceapa, dar și codițele de cireș și de vișin.

Frunzele de tutun erau folosite pentru înlăturarea moliilor, puse între haine, în dulapuri.

Spinul, sămânța de brusturi se folosea la durerea de măsele. Mătrăguna (care creștea în șanțuri) era folosită pentru vopsit. Măru lupului – se foloseau frunzele, fierte, pentru vindecarea tăieturilor(la om, sau la cal), pentru durerile de stomac.

Mușețelul, care creștea peste tot, se aduna cu greblele. Era pus apoi în băscuiețe și era folosit pentru ceai (ceai de romaniță).

Din mărul-lupului se făcea o fiertură din frunze.

În concluzie, aceste plante, atât de leac, cât și sacre, nu se smulg, nu se rup, se culeg înainte de Răsăritul Soarelui, să nu ,,le frângem" sufletul și, la tăiere, se spune au voce tare,

scopul pentru care au fost luate, iar cui bea din apa în care a stat busuiocul, va căpăta un tonus mai bun.

- **Boli**

Zăbelele[6] (herpesul) se tratau cu piatră acră. Când cineva se tăia în plug, se fierbea mărul-lupului și se spăla locul tăieturii. Buba coaptă se spărgea prin soponire cu fiertură de măru-lupului(se soponea frunza).

✓ ÎN BĂTAIA *BATERII* DE TOBĂ

Civilizația rurală, are, și azi, tainele ei. Una dintre ele, bine păstrată, este *Baterea tobei* (*vezi Anexe*). Dar, nu oricine se pricepe s-o și bată, în așa fel încât să se facă înțeles. Am cunoscut pe câțiva dobași ai satului:

[6] *Zăbele – bubițe albicioase care sunt molipsitoare și apar în colțul gurii, la oameni și la vite (mag. săcant)(cf. Dicționar Universal ilustrat al limbii române, vol. 12 pag. 216)*

 Clepea Petru (fost magaziner la Castel): „S-aduce la cunoștința satului – *Tătă lumea să curețe viile ghi la Domnii și Cânepișste ghi goz și să stropească pomii (Macea, 2005). Se mai anunța să se curețe șanțurile.*[7] *Bătutul tobei*

 Miculae ghi la Sumarton – „S-aduce la cunoștința satului – Tătă lumea să beie zamă ghi părădaică, ghi la cădlan, să nu să ciumurlească" (Macea, Festivalul Părădăicilor, 2013).

Toba se bate, de obicei, în ziua de miercuri, la piață, dar și când situațiile o impun.

Se observă că textul, chiar dacă e real, are și pitoresc și puțină culoare și savoare locală.

Evenimente - Formația de dansuri Edera Macea

[7] *Spânzurații erau îngropați la marginea șanțului, nu se trăgeau clopotele, preotul sec îmbrăca cu patrafirul pe loc.*

Acasă la Baci Ghiuri a lu' Hămfău – lansare de carte

Ioan Alexandru Ardelean împreună cu dirigintele prof. Mircea Curtuțiu Vuculescu, autor de carte

Clubul Femina

Fiinţează pe lângă *Asociaţia cultural ecologică* şi se întruneşte joia, în fiecare săptămână, fiind o prezenţă activă pe lângă Căminul Cultural şi Bibliotecă, punând umărul la toate acţiunile frumoase care se întâmplă în comună. Nouă, ne-au fost de un real folos în toate minunatele întâmplări de suflet.

După Revoluţia din 1989, în jurul bibliotecii, şi din iniţiativa bibliotecarei, *Florica Şiclovan* urmată, după pensionare, de *Florentina Mercea,* cu diferite ocazii, mai ales atunci când era vorba de a da ajutor la organizarea unor manifestări cu conţinut cultural.

Ritualuri – obiceiuri şoade – *suitu-n pom*

1969

Aldămașul[8]

Aldămaș la Franți – 1939

Tăgășitul la uliță

[8] *Aldămaș*, s.n. din magh. áldomás - cinste oferită cuiva, constând din băutură sau o gustare la sfârșitul unei întelegeri (vânzare, tocmeală, acțiune); acest aldămaș îl dă cel care cumpără, și se presupune că acesta a dobândit un câștig, cu scopul de a avea noroc la ceea ce a cumpărat (cf.Dicționar explicativ al Limbii române, Ed.Academiei, București, 1976, pag.27)

Festivalul părădăicilor

Festivalul părădăicilor – 2012

*

Învăluit cu-amestecat

Românii au talent – primarul cu frunza – 2012

Viceprimarul pe bicicletă – 2012

Ciocăneaua - 2012

Ghiță cu bicicleta – 2012

Măsăriță - 1945

Măsăriță nățuită și sîcitoare – 1950

Furcă și ștreang- 1950

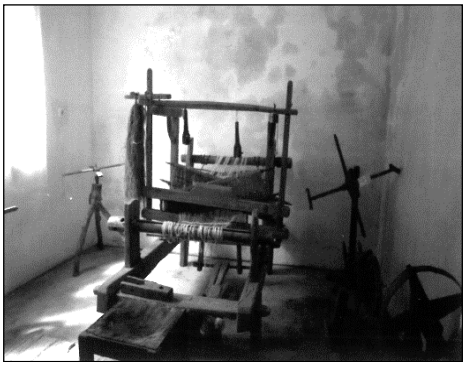

Război de țesut – 1940

Spată de făcut gârtene - 1957

Bocal și olcuță - 1970

V
VATRĂ, CHIPURI, RÂNDUIELI

✓ UȘI DESCHISE PENTRU UN ALT TIMP, ALT SPAȚIU

Ușa de la tindă – 1910

*La început, v-am deschis niste **ferestre**, într-un alt **timp** și un alt **spațiu**.*
Acum, vă deschid ușile, pentru alt timp, aflat într-o permanentă curgere.
Am stins lămpașe, am stins lumânări, acum, vom aprinde candelabre.
Nu mi-a cerut nimeni să scriu acest volum. Nici n-aș fi făcut-o.
Acasă este, pentru mine, ultima Stație.
Din primul cuvânt rostit - mamă, a răsărit un Arbore.

Oamenii din carte, ca un abure, pornesc, în zboruri și plecările lor, mi-au fost luminate, în memoria neuitării, precum o stea, răsărită din întunericul unui trecut.

.....

casa cu amintiri nu are
pentru mine, gard.
nu mă așteaptă, nimeni,
în prag, prea puțin,
am fost copil.
știu,
pământenii mor.
copilul
caută pe
ascuns
oglinda
fântânii. Și nu-și ascunde
tinerețea
azi nu am obosit
anotimpurile rămân
înflorite
de speranța
de a mă naște într-o altă lume. Cândva
cine știe
din acest pământ
învelit
în carte
va răsări iarba.- (Rodica Măcean - Pagini trăite, 1971)

.....

Vatră. Chipuri. Rânduieli.

Un Album povestit*. Zilele, de-acum, îmi vor fi, înveșnicit-blagiene. La sat. Și chipurile, și rânduielile,*

Doar vatra, cu ferestre și uși, rămâne să își privească sau primească aceste urme ale trecerii. Să își primească fiii.

Din colibe în case mari.

Cea mai veche imagine datează din 1900 şi chiar mai de demult. Am dorit sa nu modificăm, în niciun fel, chipurile. De aceea, am redat, și scrisul, rămas, pe verso, ca o mărturie, devenită suvenir, cum obișnuiau sătenii mei să scrie. Sunt sute de chipuri consemnate în album.

Unele sunt de pe pat de spital, din război, altele sunt dedicate unor fiinte dragi, altele sunt de la sapă sau recoltat grâu cu batoza ș.a.m.d.

Oricare ar fi conotația scrisului, ceea ce s-a dorit, în acest album povestit, este o consfințire a faptului, că pentru mine, faptele decrise, înainte de 1989, rămân o simțire ce trebuia redată.

Dincolo de vreme, cea de azi, se va întrupa, cine știe, când, prin alți oameni împătimiți de sat, de locuri, de tradiții, de obiceiuri, port sau neștirbit grai.

Pe unii, i-am găsit și acum, la tăiat lemne, la tăiat porcii, la tăgășit, la multe alte rânduieli, ce încă mai dăinuie.

.....

Dar, în albia pe care Dumnezeu, ne-a rânduit-o, satul, avem o datorie, aceea de a ne ruga pentru păstrarea, încă, în Podu cășii și al minții, taina chipurilor, a rânduielilor și să nu uităm vatra și pragul, unde am făcut, fremătând, primii pași.

.....

Despre comună

Preocupări despre scrierea unei ample *Monografii* au existat încă din *1962*, astfel că profesorul *Vlad Nicolae* a elaborat, în manuscris două volume, unul s-a pierdut iar unul şi l-a retinut, exemplar foarte bine documentat.

În anul 1967, un colectiv format din cadre didactice de la Şcoala Generală, Semlecan Arcadie, Covaci Pavel, Feher Carol, Cora Ana, Crucoveanu Gurie şi Hagău Gheorghe a elaborat o alta Monografie, din care, ambele exemplare s-au pierdut; unul a fost dat profesorului Dorel Sibii în 1980 pentru un redactor de la Banater Zeitung iar al doilea, în 1977 s-a pierdut la Primăria Macea. Conţinutul, a fost cât de cât recuperat mult mai târziu, prin copiere de către domnul profesor Dimitri Grama, care în prezent lucrează la elaborarea unei ample monografii.

De altfel, la 9 august 1989 şi domnul profesor Carol Feher predă secretarului adjunct de atunci, sub semnătură, un manuscris privind o posibilă monografie, cu însemnări de ordin lingvistic, istoric, socio-cultural și geografic, dar nici de această dată nu a văzut lumina tiparului și nici nu i-a fost restituit exemplarul.

Medalioane „Semlecan" si „Covaci"- autor sculptorul Pavel Mercea

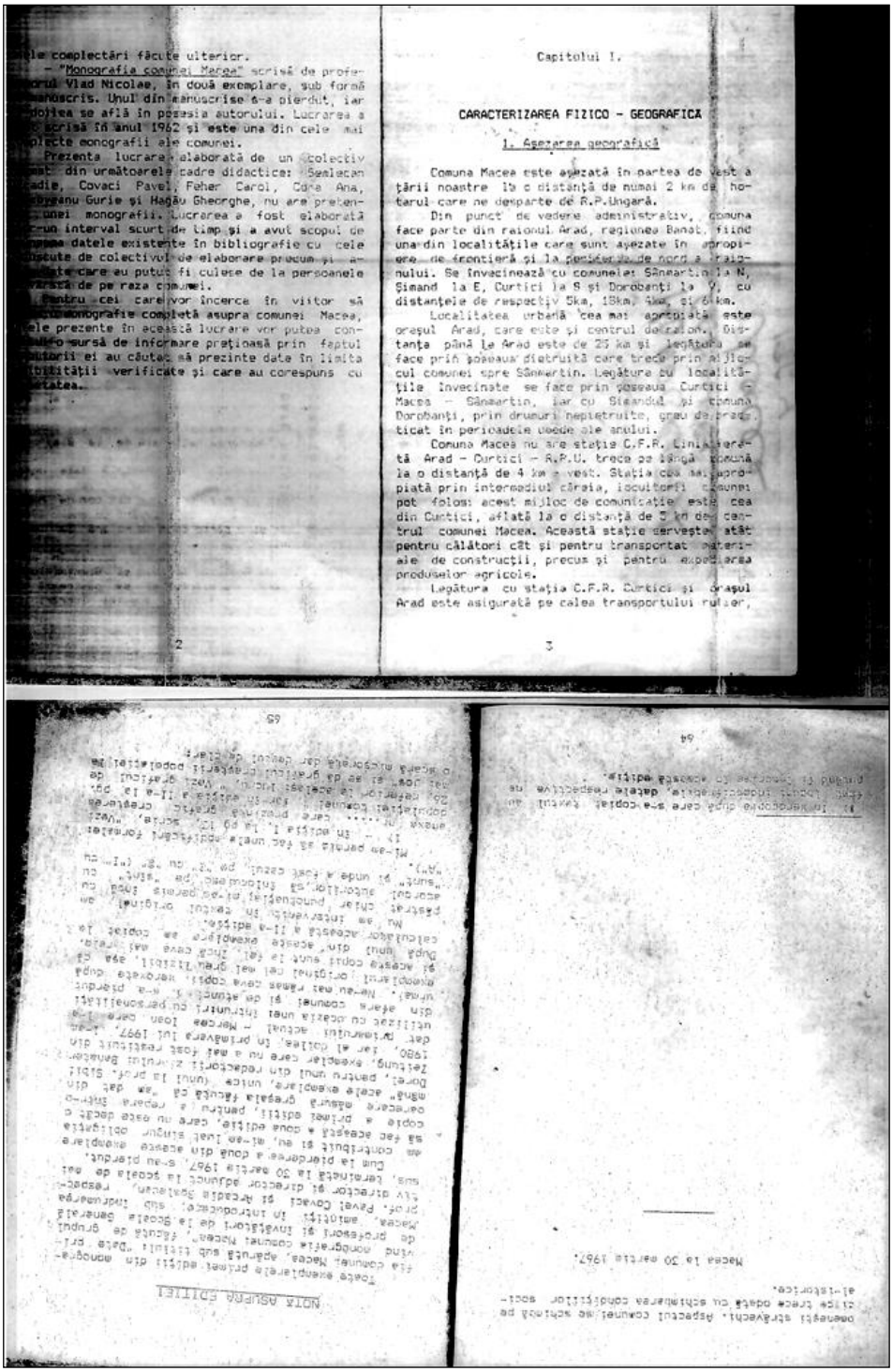

le complectări făcute ulterior.
– "Monografia comunei Macea" scrisă de profe-
orul Vlad Nicolae, în două exemplare, sub formă
anuscris. Unul din manuscrise l-a pierdut, iar
doilea se află în posesia autorului. Lucrarea a
scrisă în anul 1962 şi este una din cele mai
plecte monografii ale comunei.
Prezenta lucrare a elaborată de un colectiv
at din următoarele cadre didactice: Şeulean
adie, Covaci Pavel, Feher Carol, Cora Ana,
ogeanu Gurie şi Hagău Gheorghe, nu are preten-
unei monografii. Lucrarea a fost elaborată
un interval scurt de timp şi a avut scopul de
ma datele existente în bibliografie cu cele
ute de colectivul de elaborare precum şi a-
te care au putut fi culese de la persoanele
rsă de pe raza comunei.
Pentru cei care vor încerca în viitor să
monografie completă asupra comunei Macea,
ele prezente în această lucrare vor putea con-
o sursă de informare preţioasă prin faptul
torii ei au căutat să prezinte date în limita
itătii verificate şi care au corespuns cu
tatea.

2

Capitolul I.

CARACTERIZAREA FIZICO - GEOGRAFICA

1. Aşezarea geografică

Comuna Macea este aşezată în partea de vest a
ţării noastre la o distanţă de numai 2 km de ho-
tarul care ne desparte de R.P.Ungară.

Din punct de vedere administrativ, comuna
face parte din raionul Arad, regiunea Banat, fiind
unadin localităţile care sunt aşezate în apropi-
ere de frontieră şi la periferia de nord a raio-
nului. Se învecinează cu comunele: Sânmartin la N,
Şimand la E, Curtici la S şi Dorobanţi la V, cu
distanţele de respectiv 5km, 15km, 4km, şi 6 km.

Localitatea urbană cea mai apropiată este
oraşul Arad, care este şi centrul deraion. Dis-
tanţa până la Arad este de 25 km şi legătura se
face prin şoseaua dietruită care trece prin mijlo-
cul comunei spre Sânmartin. Legătura cu localită-
ţile învecinate se face prin şoseaua Curtici –
Macea – Sânmartin, iar cu Şimandul şi comuna
Dorobanţi, prin drumuri neplietruite, greu de trec-
ticat în perioadele ploioase ale anului.

Comuna Macea nu are staţie C.F.R. Linia ferată
Arad – Curtici – R.P.U. trece pe lângă comună
la o distanţă de 4 km – vest. Staţia cea mai apro-
piată prin intermediul căreia, locuitorii comunei
pot folosi acest mijloc de comunicaţie este cea
din Curtici, aflată la o distanţă de 7 km de cen-
trul comunei Macea. Această staţie serveşte atât
pentru călători cât şi pentru transportul materi-
ale de construcţii, precum şi pentru expedierea
produselor agricole.

Legătura cu staţia C.F.R. Curtici şi oraşul
Arad este asigurată pe calea transportului rutier,

3

Pagini recuperate din prima monografie

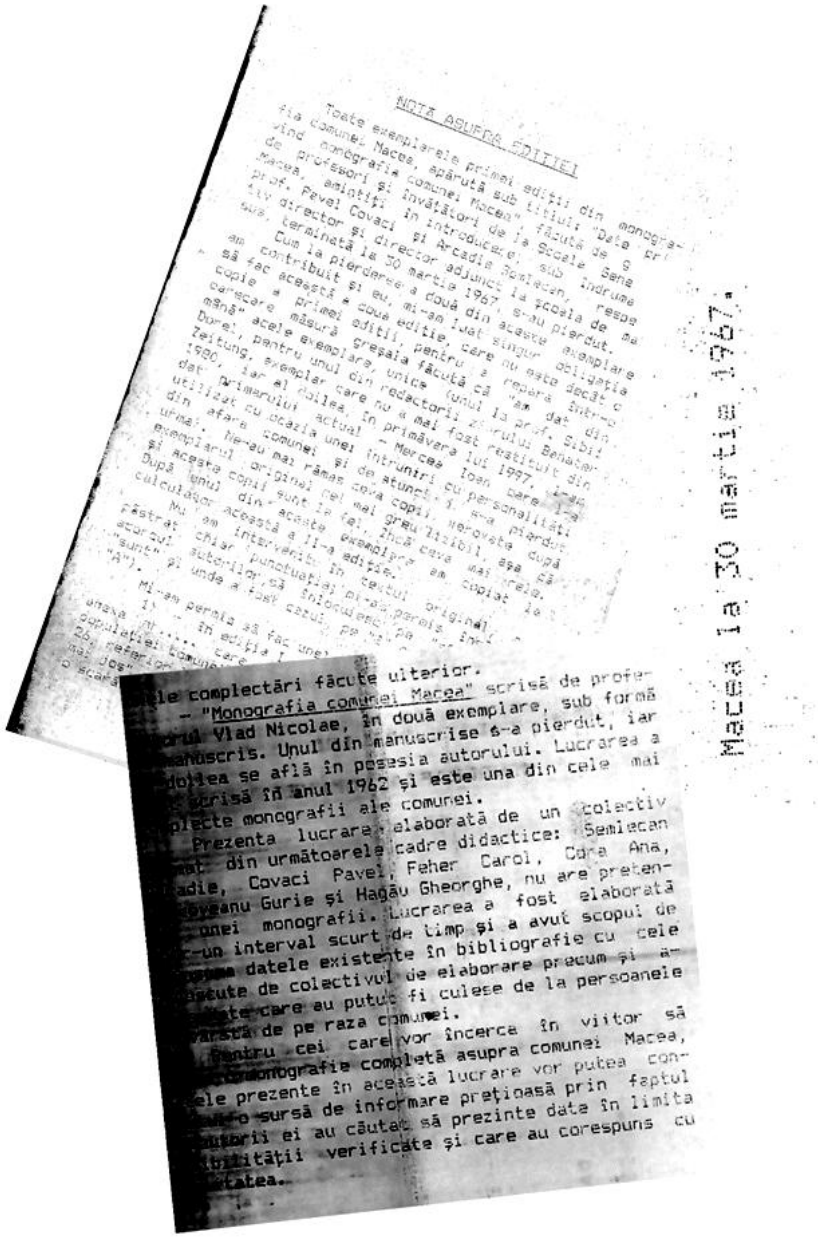

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Toate exemplarele primei ediții din monografia comunei Macea, apărută sub titlul "Date pri... ...ind monografia comunei Macea", făcută de ... de profesori și învățători de la școala de ... Macea, amintiți în introducere, sub îndrume... ...prof. Pavel Covaci și Arcadie Semlecan, respe... ...tiv director și director adjunct la școala de ma... ...ua, terminată la 30 martie 1967, s-au pierdut. ... Cum la pierderea a două din aceste exemplare ... contribuit și eu, mi-am luat singur obligația ... să fac această a doua ediție, care nu este decât o ... copie a primei ediții, pentru a ... carecare măsură greșala făcută că "am dat din ... mână" acele exemplare, unice (unul la prof. Sibii ... Borel, pentru unul din redactorii ziarului Banatu... ...Zeitung, exemplar care nu a mai fost restituit din ... 1980, iar al doilea în primăvara lui 1997, Ioan ... dat primarului actual - Marcea ... utilizat cu ocazia unei întruniri cu personalități ... din afara comunei și de atunci i-a pierdut ... urmă. Ne-au mai rămas două copii, norocoase ... exemplarul original cel mai greu lizibil, așa că ... După unul din aceste exemplare am ... calculator această a II-a ediție. ... păstrat chiar punctuațiile și ... acordul subiectului în cazul ... sunt" și unde a fost cazul ...

...le complectări făcute ulterior.
- "Monografia comunei Macea" scrisă de profe... ...rul Vlad Nicolae, în două exemplare, sub formă ...manuscris. Unul din manuscrise l-a pierdut, iar ...doilea se află în posesia autorului. Lucrarea a ...scrisă în anul 1962 și este una din cele mai ...plecte monografii ale comunei.
Prezenta lucrare, elaborată de un colectiv ...at din următoarele cadre didactice: Semlecan ...adie, Covaci Pavel, Feher Carol, Cora Ana, ...veanu Gurie și Hagău Gheorghe, nu are preten... ...onei monografii. Lucrarea a fost elaborată ...-un interval scurt de timp și a avut scopul de ...ma datele existente în bibliografie cu cele ...făcute de colectivul de elaborare precum și a... ...ste care au putut fi culese de la persoanele ...vârstă de pe raza comunei.
Pentru cei care vor încerca în viitor să ...monografie completă asupra comunei Macea, ...ele prezente în această lucrare vor putea con... ...o sursă de informare prețioasă prin faptul ...ului ei au căutat să prezinte date în limita ...bilității verificate și care au corespuns cu ...tatea.

Din însemnările Prof. Dimitri Grama
(despre prima monografie - 1967)

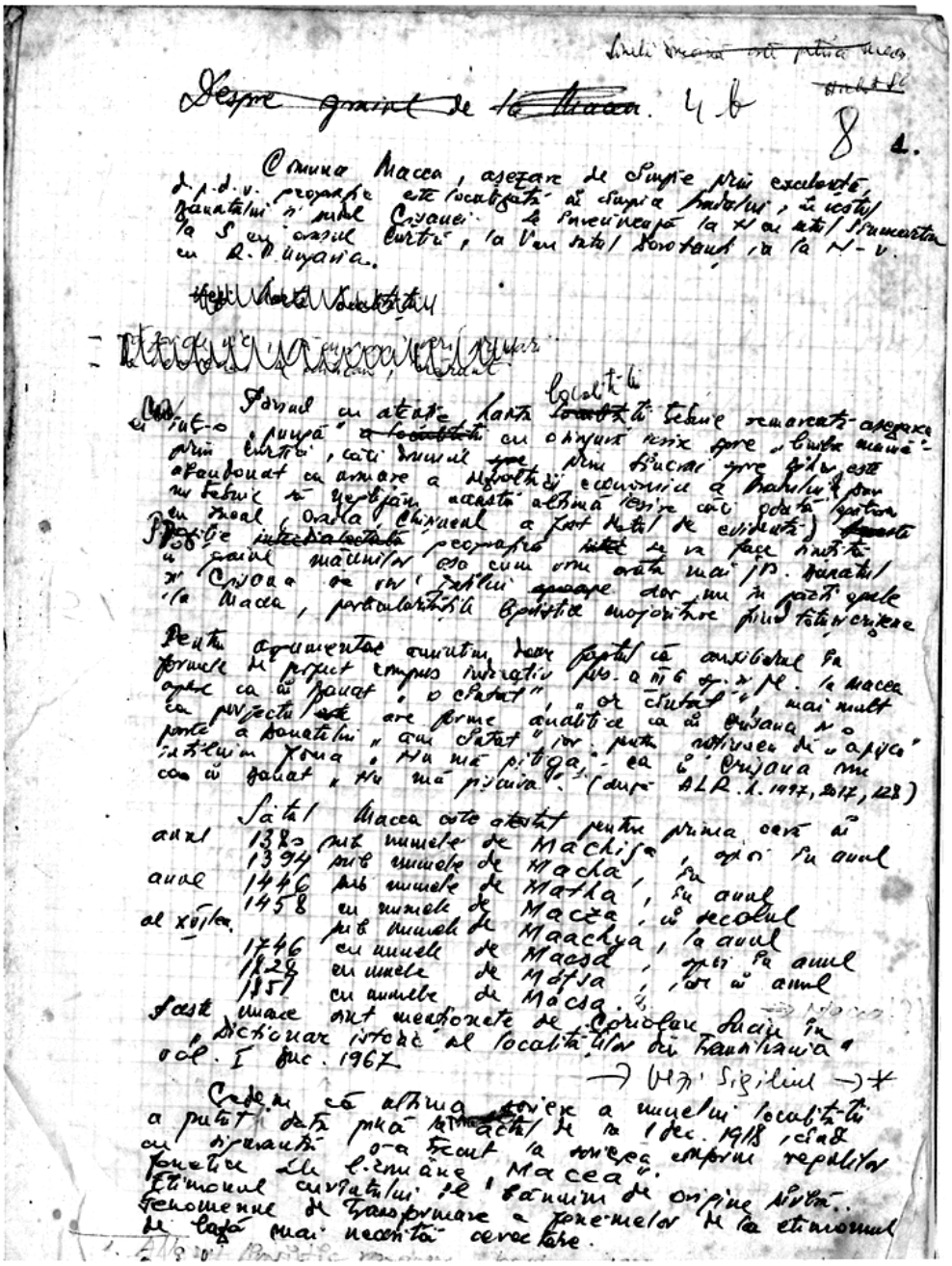

Din însemnările profesorului Carol Feher - 1989

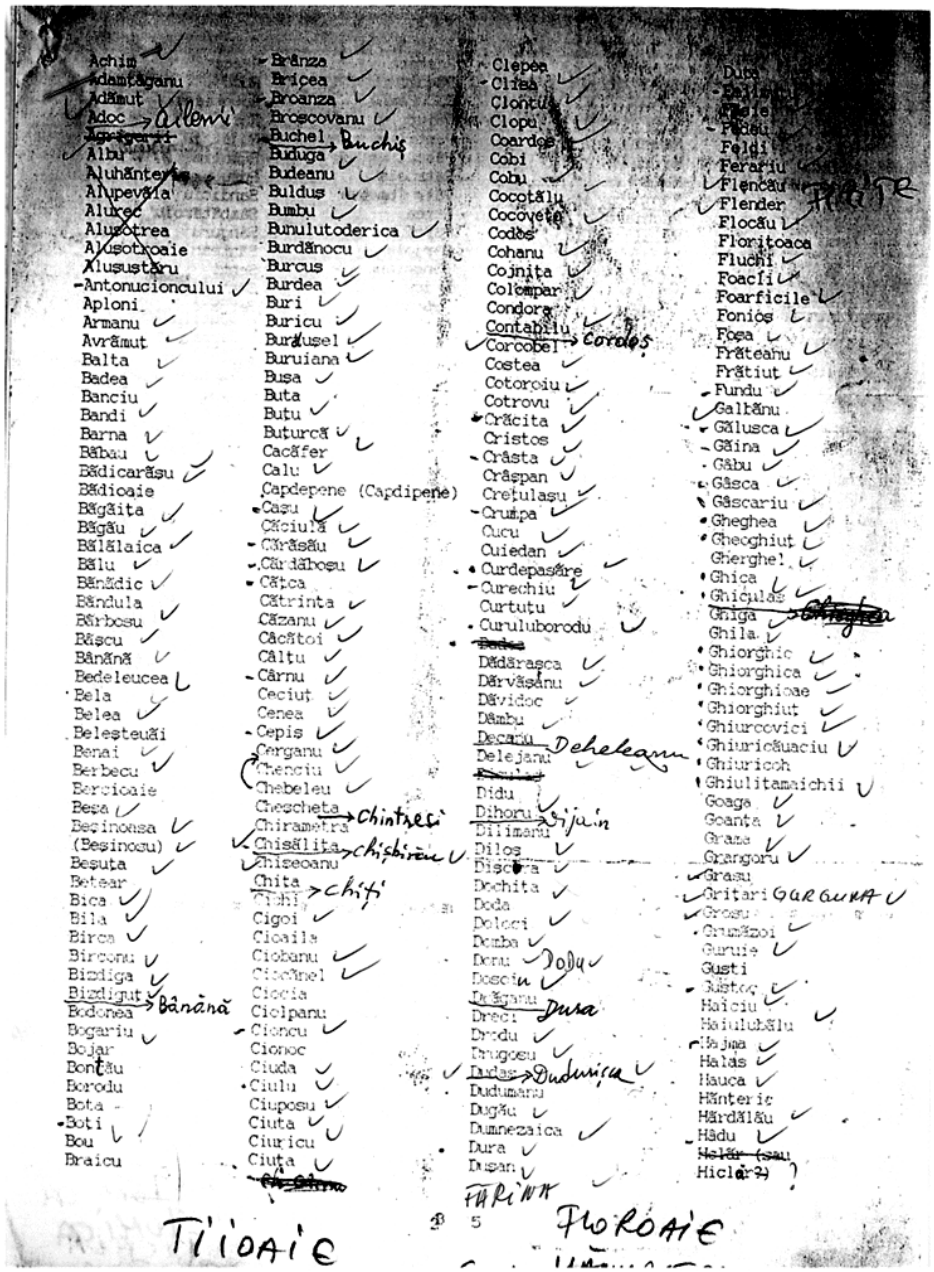

Din însemnările profesorului Traian Lăpăduș - 1989

Profesorii Gheorghe Crețu și Grama Dimitri – cu prețioase contribuții despre istoria locală

Macea - eponime

- *Macea* - este un sat în comuna Bretea Română, format din 11 sate, distribuite de-o parte și de alta a Streiului, între Călan și Hațeg. Aici au fost descoperite urme medievale, o Capelă de lemn (1446), cu inscripția Maczesd, care a condus la numele de familie existente acum acolo: Macea, Maciu, Maceu, Maceanu, Maceac (dupa toponimul Macea).

- Numele *Matia sau Matihjah* este unul Biblic - Maftei, Matei, care se folosea încă de pe vremea lui Ștefan cel Mare. Numele Matei = Matihjah provine de la Jahve - divinitate, și matath = dar, ceea ce mai însemna OM dăruit de Dumnezeu. Astfel, Matei, ca onomastică, îl găsim în Vechiul Testament, provenit din limba greacă, Mattaios, sau din latina Matthaeus, cu unele corespondențe actuale: Matea, Mateiaș, Mateș, Matei, Mace, Macea.

- La Liceul Vulcan, la 9.IX.2010 s-a celebrat a 50-a aniversare. Un fost profesor de acolo, *Macea Liviu*, care a profesat în 1962, aici, acum este profesor la Universitatea din Cluj.

- Numele orașului *Măcin* ar proveni din limba bulgară și ar însemna morărit, de la verbul „a măcina" (cf. Gh. Banea, numele vechi al orașul ar fi Arrubium, dupa zeul Arrubianus). Tot în acest context consemnăm existența numelor Macu, de esență bulgară, sau Macea (în limba turcă) (cf. D. I. Cărăbaș, Aromânii din România - 1998)

Macheta bisericii în ocol - 1939

La mâncat ghi lebeniță - 1979

Muieri ghi vorbă la roştieul târnaţului – 1940

Port local cu cârpă după cap - părinţii mei – 1949

La Fruct în pădure – 1964

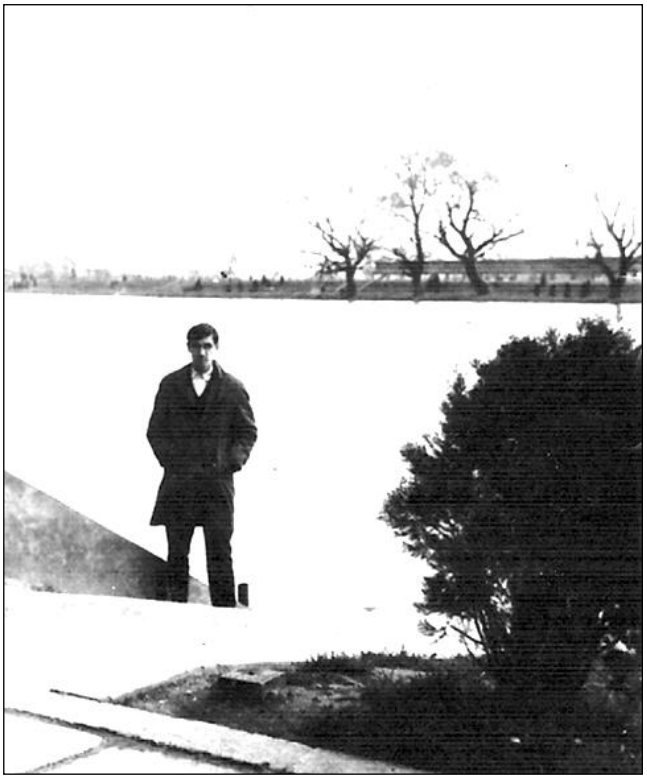

Altfel de spații – 1970

Uspăț - 1965

Uspăț - 1970

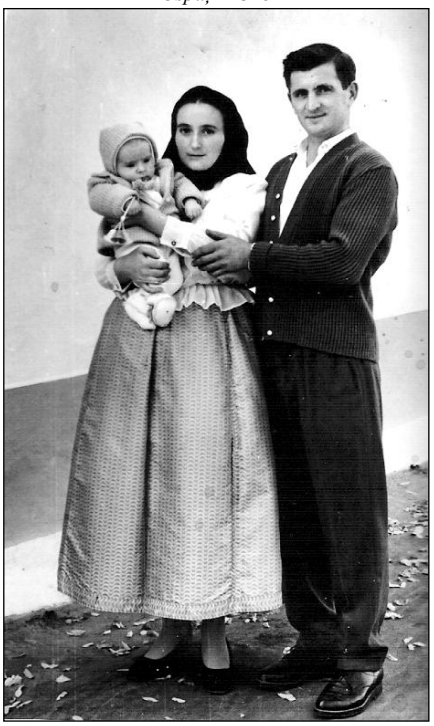

Botez – 1967

Iarna pe uliță – 1968

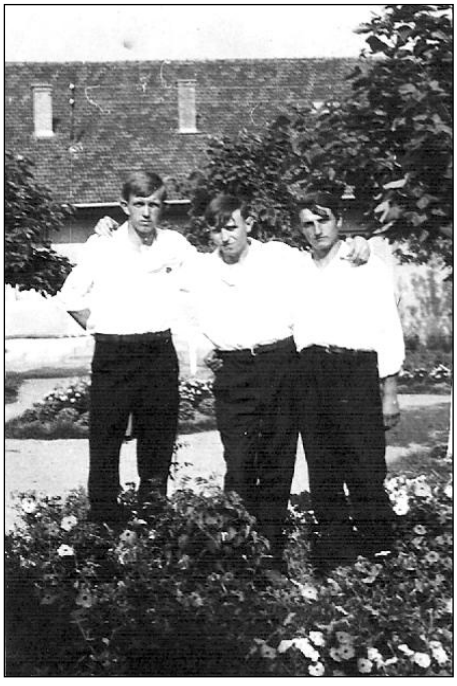

Amintire din parc – 1969

Amintire din parc – 1970

În grădină – 1970

În parc – 1971

Cu I.M.S.-ul – 1970

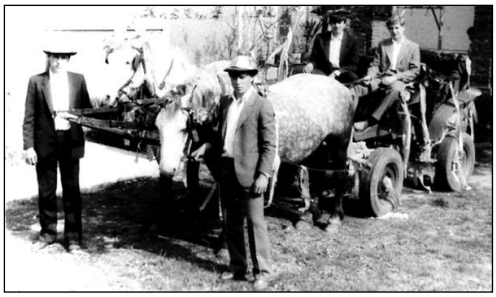

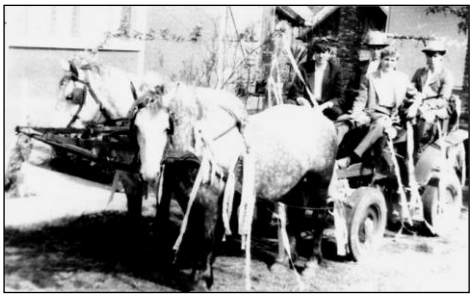

Pălăscaşi în cocii– 1988

Pe drum – 1994

Cu ştrafu pe uliţă – 1994

Intrarea în comună - 2012

Casă modernă – 2012

Benzinărie – 2012

Clădirea formației de pompieri - 2009

Magazin mixt – 2012

Casă cu magazin la parter - 2012

La doi paşi – supermarket - 2012

Supermarket Timena - 2012

Cofetărie - 2010

Grădina de vară Ravani - 2010

Cotarcă stradală – 1989

Privelişte înspre Fâşia cu Ungaria din Cutoş - 2000

Drum în lucru - 2004

Se lucrează la asfalt - 2009

Gard ornamental – 2010

Ciuhe în pomi - 1998

Întâlnire sub tei în pădure – Lansare de carte -2004

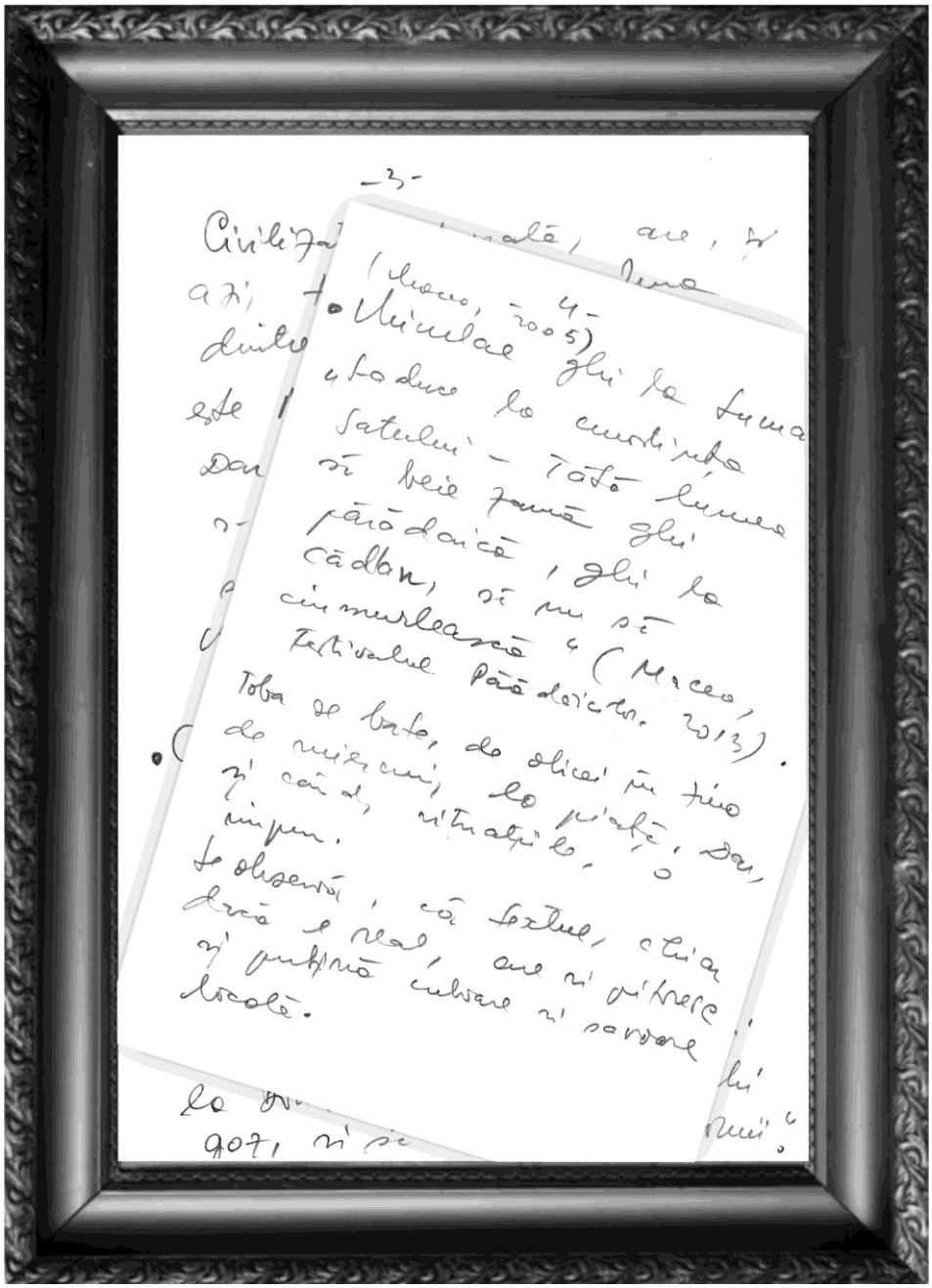

Demersuri

Vatră

Chipuri

Rânduieli

Vremuri

Arbore şi rădăcini

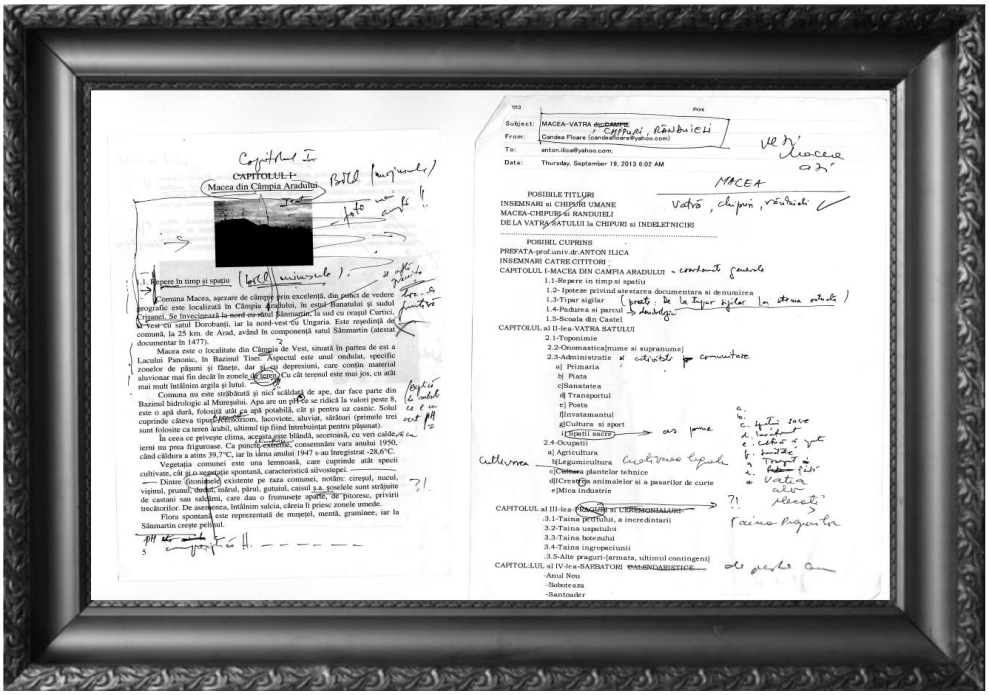

Alte propuneri şi… fircălituri

ANEXA 1

ÎNSEMNĂRI DIN PRESĂ

Însemnări de presă (selecție)

***

Să știe toată țara (în) Adevărul, 9 februarie 2008, Matica, Teodora
Macea, patria primului hidroavion din lume, 2003 (în) Agenda zilei, 4 decembrie 2003, Vălan, Simona
Primul hidroavion din lume realizat în comuna Macea (în) Viața românilor de pretutindeni, 28 mai 2008, Dinescu, Lucilia
O pată albă în istoria aviației (în) Satul meu, 6 iunie, 2011, Curtuțiu, Mircea

***

Povestea unui delegat la Alba-Iulia (în) Agenda zilei, 29 noiembrie 2002, Vălan, Simona
Slujbă de pomenire la Macea (în) Observator, 30 noiembrie 2008, Cantea, Ana Maria
Slujbă de pomenire la Macea (în) Glasul Aradului, 28 noiembrie 2008, Untaru, Claudia
Eroi arădeni peste care s-a așternut uitarea (în) Glasul Aradului, 6 decembrie 2010, Cotuna, Adrian
Arădeni la Marea Unire (în) Satul meu, iunie, 2010, Curtuțiu Mircea
Au fost la Marea Unire (în) Jurnal arădean, 29 iunie 2012, Filip. Vasile

***

Pagini trăite, ... Acasă (în) Buletinul de Arad, 10-16 iunie 2004, Feher, Carol
Florica R. Cândea sau Invocarea unor pagini (în) Agenda zilei, iunie 2004, Don, Dacian
Lansare de carte la Galeria Privată ,,Turnul de apă" (în) Buletinul de Arad, iunie, 2004, Butunoi, Constantin
Lansare ... din Turn (în) Adevărul, iunie, 2004, Filip, Vasile
A trăi, înseamnă a iubi (în) Adevărul, septembrie 2005, Sărăndan, Vasile
Broderie de gânduri (în) Observator, mai 2006, Don, Petre
Graiul Măcenilor (în) Lansare de carte – Pliant – Editura UAV, 2006, Ilica Anton
Cartea a ajuns în ,,Gura satului" (în) Jurnal arădean, 6 august 2007, Filip, Vasile
Au fost prezentate două monografii despre măceni (în) Libertatea – Pancevo – Serbia, 22 septembrie 2007, Condan, Ioan
Însemnări lingvistice (în) Viața românilor de pretutindeni, 22 mai 2008, Dinescu, Lucilia
Macea, alean și dor – Monografie spirituală (în) Observator, 2008, Ilica, Anton
Macea, spiritualitate și folclor (în) Gutenberg, 1 decembrie 2009, Orban Laura
Lansare la Hramul Bisericii (în) Jurnal arădean, 1 iulie 2009, Filip, Vasile
Sărbătoare la Macea (în) Observator, 30 iunie, 2009, Roz, Simina
Arcade lirice, lingvistice și monografice (în) Jurnal arădean, 30 iulie, 2009, Șimăndan, Emil (idem în Gutenberg, iunie 2010)
Pagini trăite (sau vieți asumate) (în) Gutenberg, septembrie 2010, Mureșan, Anca

Pagini de ieri – Pagină răpită timpului (în) Gutenberg, martie 2011, Fulger, Laura
Ritmul existenței (în) Gutenberg, septembrie 2011, Bulc, Adriana
Trăirea unor pagini (în) Gutenberg, septembrie 2011, Ilica, Anton
Lansare de carte (în) Glasul Aradului, 23 noiembrie 2011, Șerban, Lucian
Pagini, trăite cu ... măcenii (în) Jurnal arădean, noiembrie 2011, Filip, Vasile
Rostirea lansării, (în) Gutenberg, martie 2012, Pintea, Iuliana, Demeter, Anca
Viața ca o nemurire (în) Gutenberg, martie 2012, Șimăndan, Emil
Arborele genealogic, copac sau pom? (în) Gutenberg, iunie 2012, Mureșan, Anca
Două cărți, un singur autor (în) Glasul Aradului, 1 februarie 2012, Don, Petre

***

Club ,,Femina" la Macea (în) Adevărul, 26 august 2006, Cândea, Ranta, Floare
Macea, Centru de cultură rurală (în) Observator, 13 februarie 2007, Don, Petre
Monografia, ca act patriotic (în) Adevărul, 10 aprilie 2007, Ungureanu, Horia
Corul din Macea la 40 de ani (în) Adevărul, 9 mai 2008, Cândea, Ranta, Floare
De Florii, măcenii au sărbătorit ziua corului (în) Observator, 9 mai 2008, Roz, Simina
Custodele Parcului Dendrologic a fost omagiat (în) Glasul Aradului, 19 mai 2011, Șerban, Lucian
Pavel Covaci la Casa de Flori (în) Jurnal arădean, 21 mai 2010, Cândea, Florica
Însemnare de la Macea (în) Juranl arădean, 14 iulie 2010, Cândea Florica
Biblionet-ul, ca un sfânt Corind (în) Jurnal Arădean, 14 decembrie 2010, Măcean, Rodica
Taina Sălcuților, Taina Floriilor, la Macea (în) Gutenberg, iunie 2012, Cândea, Florica, Ranta

***

Macea, pogacea umorului sătesc (în) Jurnal arădean, 11 august 2009, Cândea, Florica, Ranta
Trei zile în ,,Gura satului" (în) Jurnal arădean, 16 august 2011, Ardelean, Monica
Festivalul internațional de satiră și umor sătesc ,,Gura satului" ajunge la cea de-a XV – a ediție (în) Glasul Aradului, 10 august 2011, Stoler, Sanda
Scrisori de la cititori – Festivalul ,,Gura satului" Macea (în) Jurnal arădean, 30 august 2011, Măcean Cândea, Rodica
Decembrie, la Macea Aradului (în) Gutenberg, decembrie 2011, Baci Ghiuri a lu Hămfău di la Macea

Câmpia Curticiului (aproape de Macea) – văzută de Ioan Slavici

Departe gândul de a face, în cele ce urmează o apologie a ethos-ului sau epos-ului în literatura de specialitate şi nici un studiu comparativ.

Însă, poate, că nimeni altul, în locurile noastre, n-a descris mai amănunţit şi nu s-a dedat, cum ar zice măceanul, ca şi Ioan Slavici, asupra topos-ului local. Am ales, ca exemplu, tulburătoarea nuvelă „Pădureanca" din care am inserat câteva citate pe capitole [vezi Ioan Slavici, Opere, Cartea de acasă, 2005, Bucuresti, pag. 239-345 şi Anton Ilica, Lavinia Nan, Ioan Slavici, 75, Arad, 1999, pag. 64-65].

... pusta şi şesul în lung şi în lat e o pustie deşartă, închisă în toate părţile între valuri de apă, ridicate de arşita soarelui de miazăzi în văzduh. Pe ici pe colo, se ivesc mai de aproape, mai pe departe, câte un copac, câte o casă, câte un turn de biserică , năluciri neastâmpărate, cufundate acum în apă, întoarse apoi cu susul în jos şi aruncate în aer, după cum se schimbă vântul, şi după cum se mută ochiul ...

Este imaginea pustei Tovisegyhaz din drumul Aradului, înspre Curtici (Anton Ilica, op.cit.pag.64).

Cap.III
Apoi anul era bun şi dar din dar se face…
.....
Apoi - şi mai ales - era holeră, şi degeaba omul în gura morţii nu intra.
.....
Busuioc îsi facea socoteală câti cosaşi, câti legători, câti mănuncheşi îi trebuiau pentru ca să-şi poată aduna rodul în timp de trei zile. Pădurenii aveau însă alte socoteli.

Cap.IV
-Ce vrei să faci?
-Mă duc să caut secerători.
.....
Crescut la câmpie, Iorgovan n-ar fi crezut niciodată că sunt cu putinţă atâte îngrămădite la un loc.
.....
-Am venit să te iau la seceriş.
-Mai ştiu?! zise ea. Taica n-avea de gând să meargă.
.....
Simina ar fi voit cu toate acestea să fie singură ca să poată plânge.

Cap.V
Serile de iarnă ei îşi petrcuseră timpul povestindu-şi unii altora cele ce văzuseră la câmpie. Primavara ii opreau pe drumeţi în cale ca să afle de la dânşii cum stau sămănătorile pe şes, iar acum ştiau cu toţii ca anul a fost mănos şi aşteptau cu nerăbdare să le vie vestea că spicul s-a îngălbenit.

Cap.VI
Pe la cântatul cocoşilor casa lui Busuioc era-n picioare... iar oamenii se găteau de sărbătoare luându-şi flăcăii coasele pe umăr, iar fetele secera la brâu… aşteptând să iasă gazda, ca să-i ureze de sceratoare.
.....
Şofron ştia un lucru, că e zi de seceriş,... pentru că nunta şi cumetria sunt începuturi dar, la scerătoare, niciodată…

Ştia numai că e zi de secerătoare.
.....
Cosaşii mergeau înainte, pas cu pas, culcând lanul greu, oprindu-se din când în când ca să-şi ascută cutea din teacă. În urma lor, fetele adună cu secerea harnică brazdele în mănunchi. Vin apoi flăcăii cu braţele vânjoase, întind legătoarea, adună mănunchii pe ea şi o strâng ca ţapăn să fie snopul.
Şi merg mereu înainte şi precum merg, lanul se culcă-n calea lor şi crucile li se ridică pe urmă.
.....
Ca din întâmplare se duce să strângă-n snop mănunchii adunaţi de Simina... ea se uită din când în când peste secere, la el, şi el, din când în când, peste snop, la dansa...
Simina îl urmăreşte cu ochii şi-l cheamă, şi-l aduce şi-l ţine aproape de dânsa. Iar tac şi iar îşi trec de la mână la mână mănunchii cu spicuri grele.
.....
Iorgovan se facu roşu ca bujorul. Mai legă un snop, apoi se departă....
Niciodată însă el n-a simţit atât de viu că o iubeşte ca acum, după ce se întoarse de la secere obosit de-l dureau toate încheieturile.

Cap.VII
-Încotro, părinte?
-La Curtici!.
.....
Părintele Ioan, sosind la secerători, le zise bun lucru şi începu să certe mai pe unul mai pe altul, pe o fată pentru că nu ţine bine secera, pe un flăcău că nu suceşte bine legătoarea ori nu o trange destul, pe un cosaş pentru că nu răstoarnă bine brazda; de toţi se legă popa.
.....
-Ce-i asta? întrebă popa.
-Seceriş, părinte, răspunse ea, întinzându-i legătura de spice.

Cap.IX
Când popa ieşi la câmp să se tocmească cu secerătorii, plecă şi Busuioc, ca să vadă cum stau treburile cu maşina de treierat. Maşina era scoasă în mijlocul grădinii.
.....

Cap.X
La câmp, secerătorii culcau mai-nainte lanul în brazde lungi, adunau brazdele, strângeau snopii şi Şofron clădea crucile.
.....

Cap.XIII
E grozav lucru moartea, mai grozav e moartea naprasnică… asta nu poate fi cu voia lui Dumnezeu.
Şi el, Busuioc, bogătoiul din Curtici, şi-a trimis feciorul cu două căruţe....
.....

Nu este mai puţin adevărat că, am întâlnit, în literatura română, pe un eşantion luat aleatoriu, deloc cuprinzător, fapte desprinse din ethos-ul local, nuntă, îngropăciune, obiceiuri, ritualuri, etc. asupra cărora, autorii s-au aplecat cu sârguinţă, neeliminând factorul uman nici fiinţa supremă, din încercarea de a fi participativ, sau factor lăuntric, descoperit, în spiritul românesc, în general [sau local, în special].

Iată, pe scurt, doar câteva indicii - *St. O. Iosif, Secerişul, Vasile Alecsandri, Secerişul; Liviu Rebreanu, Ion, Pădurea Spânzuraţilor,Ciuleandra [hora, moartea], Marin Preda, Moromeţii* [denominaţia numelor şi chintesenţa familiilor reunite pe prispa casei - o Saga

autohtonă]*; George Coşbuc, În seara de Crăciun; George Cosbuc; La Paşti; Mircea Eliade, Nuntă în Cer; Veronica Porumbacu, Poveste de iarnă, George Coşbuc, Nunta Zamfirei; Panait Cerna, Paştele în sat, Ion Creangă-Amintiri din copilarie; Demostene Botez, Tristeţi atavice; Geo Bogza, La lună, Sate şi oraşe; Calistrat Hogaş, Pe drumuri de munte; Al.Vlahuţă, România pitorească, Mihail Sadoveanu, Nada Florilor; Zaharia Stancu, Rădăcinile sunt amare, Desculţ, Duiliu Zamfirescu, Viaţa la ţară; Grigore Alexandrescu, Zugravul şi portretul; Alecu Russo, Cântarea României, Mihai Eminescu; Sara pe deal, Fiind băiet, păduri cutreieram; Ion Luca Caragiale, Mama, Ion; Ioan Slavici, Lumea prin care am trecut; Ion Agarbiceanu, De la ţară, Trăsurica verde; Gala Galaction; Toamne de odinioară; Camil Petrescu, Versuri; Emil Isac, Cântec; Tudor Arghezi, Psalm; Lucian Blaga, În marea trecere, La curţile dorului; Ion Vinea, Ora fântânilor; Otilia Cazimir, Grădina cu amintiri; Mihail Sorbu, Învierea; Aron Cotruş, Sărbătoarea morţii; G.M.Zamfirescu, Maidanul cu dragoste, Sfânta mare neruşinare, Cântecul destinelor; Pavel Dan, Înmormântarea lui Urcan bâtrânul; Emil Botta, Un dor fără saţiu; Radu Boureanu, Versuri alese; Mihai Beniuc, Drumul meu; Eugen Barbu, Groapa; Şt. Aug. Doinas, Anotimpul discret; Paul Everac, Poarta; A.E.Baconsky, Fluxul memoriei; Ion Lancrănjan, Cordovanii; Titus Popovici, Setea, Moartea lui Ipu; George Călinescu, Scrinul negru; Fănuş Neagu, Îngerul a strigat; Al.Ivasiuc, Păsările; Vasile Rebreanu, Casa, Ion Brad – Album de familie; s.a.*

Cu siguranţă, nu am procedat exhaustiv, ci am redat, pe scurt, sau accidental, ca într-o panoramă, nume de autori şi opere, spre a ne face măcar o idee, despre şarja de limbaj, gustul pentru idilic, rolul cathartic al universului din aceste opere şi nu numai, modelul scriitoricesc, acela de a ne îndemna să ne privim personajele într-o oglindă retrovizoare, prin scris. În accepţiunea noastră, contează cum ne-am trădat naivitatea, ascunsă, undeva, în procesul de elaborare a acestei proprii închipuiri, deloc nefireşti şi absolut lumeşti şi omeneşti.

*

Constatăm şi consemnăm cu bucurie, dar şi ca un pios omagiu adus părintelui preot dr. Pavel Vesa, pentru prima oară, însemnate rânduri frumoase despre noi, cei care ne-am străduit să fim, dacă nu monografi, măcar biografi, ai satului în care ne-am născut, am crescut şi am învăţat despre limba, portul şi graiul, atât de ales al localnicilor.

.....

Astfel, în articolul Monografiile locale, între istorie şi istoriografie - cazul Arhiepiscopiei Aradului, din Administraţia românească arădeană, vol.VII, Arad, 2013, coord. Doru Sinaci; Emil Arbonie, pag. 244, regretatul Pavel Vesa, scrie: *"Din peisajul istoriografic arădean amintim şi unele lucrări prin care autorii au dorit conservarea elementelor reprezentative în spaţiul unei comunităti, a tradiţiilor, a obiceiurilor, a modalităţilor de a aduce un elogiu satului natal care le-a păstrat de-a lungul vremii. Este vorba de: Florica Ranta Cândea, Carol Feher - Carte, vouă, fiilor satului [Arad, 2006]; Carol Feher, Elena Feher, Florica R. Cândea - Macea, alean şi dor [Arad, 2007], idem, Rapsozi şi rapsodii măcene [Arad, 2009]."*

.....

Autorii, în cărţile lor " reconstituie o lume pierdută, surprind elemente ale prezentului rural, cu speranţa unei proiectări perpetuee în timp. Lucrările amintite, încearcă să devină un glosar de imagini pierdute ori pe cale de a se pierde, de sorginte măceană. Riturile, obiceiurile, termenii surprinşi în glosare de diversă natură, atestă vechimea şi continuitatea locuitorilor pe aceste meleaguri"[vezi si ;Laura Orban, Macea-Spiritualitate şi folclor, Studii de ştiinţă şi cultură, An V, nr.3, sept.2009, pag.186-187]

ANEXA 2

A.N. Dosar 95/1941
Către Primăria Municipiului Arad
Chestura Poliţiei Muncipiului Arad
Tuturor Domnilor Pretori din Judeţ la Reşedinţă
Copie telegramă f. urgent/2244

Vă comunicăm mai jos în copie Ordinul telegrafic al Ministerului Afacerilor Interne nr. 14628/1941, rugându-vă a dispune de a fi adus la cunoştinţa celor interesaţi
Copie: Toţi basarabenii şi bucovinenii refugiaţi în regat rămân pe loc fiind oprită deocamdată trecerea în Bucovina şi Basarabia.

Ministrul Afacerilor Interne General de Divizie, I. Popescu nr. 14628/19VII1941

……

A.N. Dosar 83/1942-1943
Romania
Prefectura Judeţului Arad
Serviciul Administraţiei
Nr. 25832/1942
Arad, 2 sept.1942

Către Primăria Comunei Macea
Vi se trimite alăturat 2 exemplare din Broşura ,,Porumbul murat" spre a fi distribuite gratuit agricultorilor, mai cu seamă din comună, insistând asupra punerii în aplicare a directivelor din broşură spre a se obişnui locuitorii cu prepararea porumbului murat (siloz).

Prefect *Şef serviciu adm.*

Notă: Broşura cuprinde 45 de pagini. Colecţia Sfaturi practice nr. 17 e scrisă de dr. D. Strilciuc, medic veterinar şi redă: Ce este porumbul murat, Cultura porumbului murat, Ce boburi de porumb sunt bune, Tocarea şi îndesarea porumbului, Acoperitul gropii, exemple de raţii zilnice pentru vaci, Cocenii uscaţi pentru hrana vitelor şi exemple illustrate cu multe imagini.

……

A.N. Dosar nr. 1840 / 13 sept. 1951
Către Sfatul Popular al Raionului Arad

Alăturat vă înaintăm un Tabel nominal în trei exemplare cu locuitorii comunei Macea care au stropit pomii cu ulei mineral SPIC în primăvară. S-au stropit pomii, costul uleiului este 11870 lei. În debit nu a rămas nici un locuitor.

Preşedinte
Ardelean

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. / 4 iunie 1951
Către Toate Sfaturile Populare

Vă facem cunoscut că în ziua de 22 mai a fugit din otava comunei Livada, satul Sânleani una bucată iapă murgă închisă de 1 an, proprietatea lui Gerendi Mihai. Vă rugăm să ne anunţaţi de urgenţă

……

Sfatul Popular al Comunei Macea
A.N. Dosar nr. 876 / 1951
Către Ferma de stat ,,Scânteia" Şimand

Vă aducem la cunoştinţă că, ministerul Agriculturii cu Ordinul nr. 539496 / 10 aprilie 1951 ne-a atribuit nouă şi ne-a aprobat demolarea conacului ,,FRISCH", proprietatea statului (... materialul provenit din demolare va fi folosit pentru construirea grajdului pentru reproducătorii comunali).

Preşedinte
ss indescifrabil

……

Unitatea 5510
A.N. Dosar nr. 224 / 22 mai 1951
Către Sfatul Popular Macea

Începând de la primirea prezentei adrese, cetăţenii care au pământ în zona de 1000 m de la Frontieră, nu vor putea ieşi la lucru numai după ce li s-a eliberat un bilet de către Plutonul de Grăniceri respectiv.

Comandant
Popa Ghe.
……

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 5136 / 6 iunie 1951
Către Sfatul Popular Macea

Vă trimitem în copie Ordinul nr. 13200 din 1951 referitor la recrutarea elevelor şi elevilor tractorişti pentru Şcoala Independenţa MA pentru luare la cunoştiinţă.

Preşedinte
ss indescifrabil

24 II 1952 nr. 42
Către GAC Macea

Tovarăşe Preşedinte – o cerere de predare fără întârziere a Cânepişte topogr. 1831 / 1735 lui Andrei Cuznețov str. CeaIkovski 28 Arad

……

Sfatul Popular al Comunei Macea *CERERE*
A.N. Dosar nr. 337/12 VI 1956

Ranta Dumitru cu domiciliul în Macea nr. 485 cere defalcarea a 3 ha din suprafața de 7 ha pentru feciorul Ranta Mihai de 40 ani. Se motivează că nu locuiesc împreună şi se gospodăresc separat.

„Cu speranța că cererea va fi aprobată, primiți asigurarea țărănescului meu salut”.
Trăiască Republica Populară Română
Macea la 18 iunie 1956

……
Cerere de mână
Către Sfatul Popular – Comitetul executiv

Subsemnatul Anghelina Flore domiciliat în comuna Macea nr. 471 vă rog să binevoiți a-mi verifica situația mea familială pentru a putea obține dreptul de cartelă de alimente ce mi se cuvine.
Trăiască lupta pentru pace

Macea la 14 aprilie 1956
ss indescifrabil

Răspuns: Sfatul Popular al comunei Macea
A.N. Dosar nr. 766/1956
Tov. Anghelina Flore Macea nr. 471

La cererea dvs. înregistrată sub numărul de mai sus vă comunicăm că se aprobă cererea, însă veți fi pus pe tabel separat de ceilalți salariați şi veți scoate tichete personale deoarece poate nu mâncați împreună dar vă serviți de uneltele gospodăreşti ale părinților, deci faceți parte din aceeași gospodărie.

Macea la 11 mai 1956
Preşedinte
ss indescifrabil

16martie1956
Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 1725/12III1956
Vă trimitem alăturat Publicațiile Sfatului Popular al Raionului Arad prin care se aduce la cunoştință, că în zilele de 23 şi 24 martie 1956 va avea loc un Târg de Țară pe locul oborului de vite din Arad.

Primit, tov. Ardelean

A.N. Dosar nr. 9 fila 98/1946
Sfatul Popular al Comunei Macea

Registrul de evidenţă al celor Condamnaţi pentru infracţiuni:

- *1946 Şumăndan Gheorghe 28 ani, 22 oct. 1946 – 4 luni închisoare – Crimă de posedare de armă ilegal – Sentinţa 2596 / 1946;*
- *1949 Mărcuţ Aurel 44 ani – achitat pentru Crimă de complot – 12 ian. 1949;*
- *1950 Pilan Ştefan 31 ani – dezertor – 22 VI – 6 luni;*
- *1950 Teibert Agnes 31 ani – trecere frauduloasă frontieră – 2 luni închisoare;*
- *1951 Maghiari Petru 48 ani– Delict de insubordonare – 24 mai 1951 – s-a pronunţat sentinţa 2 ani închisoare;*
- *1959 Şerban Ştefan – Tăinuire de bunuri – 4 dec. 1958;*
- *1959 Achim Ioan – Delict în neglijenţă în serviciu – Delict în acte publice – 2 ani închisoare sentinţa 173 / 1959.*

……

Prefectura Jud. Arad – A.N. Dosar nr. 1298/116/1943
Contract în baza Hotărârii nr. 36/1927, în cea ce privește înființarea iluminatului electric cu scopul de a aduce curent pentru iluminat.
Cap. III/Art. 7 Curentul electric se va distribui prin linii de înaltă tensiune de 3000 de volți, prevăzute cu cuțite de secționare, paratrăsnete, siguranțe și transformatori. Curentul furnizat particularilor va fi măsurat prin contoare, așezate de către societate.
Cap. XVI/Art. 26 Spesele de timbru, impozitele și toate spesele le suportă societatea de electricitate Arad)

……

A.N. Dosar nr. 1298/264/1943
Acte administrative P.J. Arad
Adresa 15.422/1943 – 15 Septembrie
Grupul Etnic German
Serviciul de Muncă Timişoara

La adresa dv. Nr. 51/1943 avem onoare a Vă înapoia Proiectul pentru construcția drumului comunal Curtici – Macea – Sânmartin, verificat (se fac precizări privind costul global, analiza prețurilor, construirea podețelor tubulare). Se recomandă ca transportul pământului rezultat din săpături să se facă doar cu căruțele de prestație de către comunele interesate, pentru ,,a nu se ridica costul lucrărilor prea mult". (Șef serviciu, ing. șef. A. Filip)

*

Memoriu – Grupul Etnic German – Serviciul de muncă, Secție, Timișoara (se arată). Drumul a fost construit în 1902-1903 în sistem Macadam și în prezent este plin de gropi și găuri și nu se poate circula. Se cere refacerea de la Primăria Curtici până dincolo de Sânmartin. Transportul materialelor de la gara Curtici se va efectua fără plată, prin muncă obștească, la fel și nisipul. Ca alternativă s-a făcut și deviz pentru pavarea drumului, în interiorul satelor cu pavele și afară din sate, în sistem Macadam.

……

Sfatul Popular al Raionului Arad
Notă telefonică
Către Sfatul Popular al comunei Macea
Medicul de circă va lua măsuri de închidere a bazei de achiziţiuni a Fructexportului, ce funcţionează în focarul de febră tifoidă. În caz de opunere veţi cere concursul organelor de Miliţie.

Medic şef, Pascu

……

Pretura Plasei Curtici nr. 2740/1943
Tabloul I privitor la distribuirea premiilor pentru încurajarea natalităţii
Macea - 70 naşteri (1.IX/1942 – 1.XI/1943)
- 4820 locuitori
- 56.188 credit disponibil
S-a distribuit la Munteanu Floare – moaşă cu 70 de naşteri asistate (procent de 0.33%)

……

17.ian.1944
Dispensarul Macea
Circ. Sanitară
Dr. Todorov Milaş
Nr. 45/1956 din 14 VI
Către Sfatul Popular Macea

Tabel nominal cu salariaţii circ. Sanitare:
Todorov Milaş - naţ. sârbă
Kramli Ştefan of. sanitar – maghiar
Creţu Ferica moaşă – română

……

A.N. Dosar nr. 3 /1969 Primăria Macea
Lucrări privind construcţii, imobile, sistematizări
Către Consiliul Popular al jud. Arad
Comitetul Executiv Arad
Nr. 2102 / 21 oct. 1969

,,Vă raportăm că imobilul de la nr. 967, de lângă moară care este proprietate de stat este vechi şi degradat. Vă rugăm să aprobaţi demolarea acestui imobil, iar materialul ce rezultă să fie aprobat să-l folosim la construirea Casei de naşteri, ce o vom construi din contribuţie voluntară bănească în anul 1970. În prezent Casa de naştere funcţionează într-o cameră din localul dispensarului medical, unde nu are spaţiu suficient".

Preşedinte *Secretar*
Ioan Bodonea *M. Alexandriuc*

……

Prefectura jud. Arad
Acte administrative
A.N. Dosar nr. 4258/1944
Adresa Prefecturii – 16 Martie 1944
Către Pretura Plasei Curtici

La Raportul DVS. Nr. 566/1944 vă facem cunoscut că premiul de 30.000 acordat moașelor din com. Sânmartin se va distribui în proporție cu numărul nașterilor la care au asistat (serviciul financiar).

Se răspunde prin Decizia 6/1944 de către Pretura plasei Curtici – că premiul a fost repartizat la cele trei moașe.

……

Sfatul Popular Macea
A.N. Dosar nr. 392/1956
Către Sfatul Popular al Orașului Ploiești

Vă rugăm a ne îndruma cărei întreprinderi de pe raza DVS. trebuie să ne adresăm ca să putem obține bitum/smoală pentru asfaltul șoselelor ce leagă comuna noastră de gara Curtici. Prin această lucrare dorim să venim în ajutorul sutelor de muncitori ce parcurg zilnic acest drum de 5 km pe jos, spre locurile de muncă, la uzinele și fabricile din Arad. Lucrarea se va executa prin autoimpunere.

……

Pretura Plasei Curtici
A.N. Dosar nr. 223 / 1949
15 martie 1949
Către toate Primăriile

„Potrivit Ordinului Ministerului Afacerilor Interne nr. 2595 A din 15 febr. 1949,, şi se face cunoscut că Ministerul Silviculturii a luat măsuri de a se înfiinţa pepiniere săteşti pentru cultivarea puieţilor necesari la plantarea şoselelor, a terenurilor degradate şi a perdelelor de protecţie contra înzăpezirilor drumurilor, căi ferate.”

Pretor Ghe. I. Ardelean
……

Pretura Plasei Curtici
A.N. Dosar nr. 353 / 1949
23 aprilie 1949
Tuturor Primăriilor

Drumurile şi străzile din comunele rurale se găsesc în stare cu totul neglijată, şanţurile nu sunt curăţate şi nici desfundate. Se cere curăţarea prin grija primăriei cu muncă voluntară.

Consiliul Popular Macea
A.N. Dosar nr. 1 / 1969
Proces verbal încheiat în 21 martie 1969, în prima sesiune de constituire a Consiliului Popular Comunal
În prima parte este numit Hotăran Dumitru deputat, să conducă lucrările sesiunii.

……

Școala Generală Macea
A.N. Dosar nr. 302 / 1969
Către Consiliul Popular Executiv Macea

Vă rugăm să aplicați dispozițiile prevăzute ale HCM nr. 259 / 1968 cu privire la sancționarea persoanelor care angajează elevi de școală la munci în gospodăria proprie (Șimăndan Ștefan nr. 1456 care folosește elevul Socai Ioan, din clasa a V-a - cioban la oi)
Macea 20 mai 1969

Director *Secretar*
Pavel Covaci *S. Pantea*

……

Comitetul Executiv Macea
Sfatul Popular

Tabel nominal cu cetățenii care refuză să-și trimită copiii la școală.
15 mar. 1961

- *Haas Ioan – Iepurele nr. casă 733*
- *Bodonea Mihai nr. 1012*
- *Sârbuț Pavel nr. 842*
- *Anghelina Ioan – Pătroală nr. 733*
- *Bota Maxim nr. 733/50*
- *Hăbaci Teodor nr. 682*
- *Știubei Pavel nr. 733*
- *Tolan Teodor nr. 411*
- *Bodonea Petru nr. 73*
- *Dulgheru Petru nr. 733*
- *Țărnău Ioan nr. 35*
- *Curtuț Ștefan nr. 53*
- *Wander Carol nr. 379*
- *Păcurar Lucreția nr. 871*
- *Covaci Ilarie – Lala – Gropoi*
- *Mărincaș Dumitra nr. 733*
- *Covaci Augustin – Gusti nr. 733*

……

7 II 2013 A.N. Dosar nr. 1298/62/1943
Acte administrative Prefectura Jud. Arad
Conspect

,,Potrivit adresei Inspectorului Școlar Arad nr. 3/1943 din 1 Februarie 1943 ni se semnalează influența rea asupra educației tineretului prin libertatea ce i se dă de a participa la horă în dumineci și sărbători. Vă aducem la cunoștință că interzicem cu desăvârșire (...) să ia parte la horă, în general orice elev sau elevă de școală primară, cari sunt obligați potrivit legii la frecvență școlară, până la 16 ani inclusiv.
(Prefect, General de Divizie, Sabin Banciu)
Arad, la 4 Februarie 1943 – Influența rea asupra educației tineretului în ce privește participarea la horile țărănești"

……

A.N. Dosar nr. 9 fila 104
Sfatul popular al Comunei Macea
Școala elementară Macea
1 iunie 1951
Către Comisariatul Militar al Raionului Arad
- se cere aducerea tinerilor recruți la cursul de alfabetizare – 9 nume

Director
A. Semlecan
- și tinerii care nu frecventează școala – 4 nume

……

Adresă: Școala Elementară
A.N. Dosar nr. 23 / 26 ian. 1951
Către Sfatul popular Macea

Se cere ca un nr. de 46 de tineri din categoria 1951-1952 să frecventeze cursurile de alfabetizare până la data încorporării.

Director
A. Semlecan
……

A.N. Dosar nr. 90/1948 (Dosar 1282/90/1948)
Organizaţia Uniunii Populare Maghiare Macea cere Edificiul Dr. Iancu pentru şcoală
22 Iunie 1948/nr.5228/1948 Către Camera Agricolă adresa nr. 1397/1948 prin care cere folosirea în mod definitiv a imobilului din grădina fostei moşii Dr. Iancu Adam – imobilul expropriat pentru Şcoala primară maghiară pentru locuinţă de învăţător, Casă Culturală şi pentru sediul de organizaţie a U.P.M.-ului.
Se cere şi predarea Capelei precum şi al pământului – 1 jugăr care se află între Capelă şi edificiul cerut, pentru grădina de zarzavaturi.
Maghiarii motivează că şi copii lor să înveţe cultivarea zarzavaturilor. Edificiul trebuie acoperit cu ţiglă din bugetul comunal şi este folosit doar provizoriu (textul este redactat de mână şi în maghiară).

- *cu altă adresă 1397/1948*

Răspuns la 30 iulie 1948 în localul Primăriei Macea prin Proces –Verbal în prezenţa inginer agronom N. Arghirescu, şeful Ocolului Agricol Curtici, Killin Alexandru, inspector şcolar, Szalinschi Erwin delegat U.P.M.
Ca răspuns: Imobilul este destinat pentru amenajarea unui local de Şcoală Primară cu 4 clase pentru copii din Satul Nou (în mumăr de 280 faţă de 32 copii maghiari):

- *în ceea ce priveşte locuinţa, i se va atribui dintre casele expropiate de la germani;*
- *cripta nu poate fi cerută pentru Capela că este neîncăpătoare.*

……

Sfatul Popular al comunei Macea
A.N. Dosar nr. 116/1956
Către Costea Nicolae învăţător Macea:

Prin prezenta vă facem cunoscut Comitetul Executiv al acestui Sfat, prin Deciziunea nr. 28/1956 vă numeşte în locul tov. Todosie Vasile în funcţia de director al Căminului Cultural din comuna Macea pe data de 1 mai 1956.

Macea, la 18 mai 1956
Preşedinte *Secretar*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*

……

A.N. Dosar nr. 5 / 1960 vol. I
Căminul Cultural N. Bălcescu Macea
Nr. 53 / 11. I 1960
Către Sfatul Popular Macea
Subsemnatul Feher Carol, director al căminului Cultural vă rog a acorda căminului o căruţă pentru a transporta în fiecare duminică muzica ce cântă la cămin, din comuna Curtici la Macea şi retur.

Răspuns: nr. 13 / 1960 – preşedinte Sfat
La cererea DVS., vă comunicăm că prin rotaţie se va acorda câte o căruţă.
Macea, la 22 ian. 1960
……
Director cămin cultural C. Feher cere ca plata omului de serviciu să se facă cu o sumă medie lunară de 150 lei.
Macea, la 28 VI 1960
Plata muzicii să se facă cu 40% din încasări, şi o căruţă la hore sau baluri.

Macea, la 28 VI 1960

……

Regiunea Timișoara
Raion Arad
Sfatul Popular Macea
A.N. Dosar nr.1740/1960
Către Sfatul Popular al Raionului
Secțiunea Învățământ și Cultură Arad

Vă comunicăm: Construcția Căminului Cultural a fost aprobată de către Adunarea Populară urmând să se execute din contribuția voluntară a locuitorilor. Valoarea totală conform devizului este de 275000 lei după proiectul tip nr. 965 cu 400 locuri, o suprafață de 558 mp și 10 încăperi.
Motive: Comuna are aproape 5000 de locuitori. Activitatea culturală s-a desfășurat într-o clădire cu totul necorespunzătoare. În Comună există pe lângă Biserica Ortodoxă și cea Catolică încă 2 Case de Rugăciuni a sectelor religioase baptiste și adventiste care răspândesc misticismul. În ultimii ani numărul activiștilor este în continuă creștere – o echipă de cor, dans, brigadă de agitație, bibliotecă nu-și pot desfășura activitatea în localul care deservește Căminul.

……

Convocator: Tov. notați, mai jos sunt obligați a se prezenta la 26 mai 1963 orele 8 dimineața la sediul UCFS, Raion Arad, str. Republicii 79 pentru un scurt instructaj.
Președinte
ss indescifrabil

1. *Costea Nicolae*
2. *Manea Ștefan*
3. *Soare Gheorghe*
4. *Ciucu Ioan*

……

Munca artistică –Raport 6 sept. 1969

- *piesă de teatru La o piatră de hotar – la Șeitin și Șiclău*
- *orchestra de muzică ușoară a folosit căruțele la Sânmartin*
- *o piesă de teatru în limba germană (Grama Rozalia și Schmer Rozalia)*
- *soliști vocali (Dați Ana)*
- *solist dansator*
- *coriste*
- *brigada artistică nu a fost instruită de Hodre Cornelia*

Căminul Cultural are nevoie de:
- instructori, costume populare, instructor de cor
- munca cu filmul
- munca cu cartea ,,Luna cărții la sate”.

……

A.N. Dosar nr. 4 /1969 Consiliul Local Macea
Comitetul pentru Cultură și Artă
Nr. 25 / 10 I 1969
Către Consiliul Popular al Comunei Macea

Se cere o schiță/desen, în care să se menționeze cu albastru – vitrina, masa, scaunul, ... și cu roșu mobilierul necesar și felul cum se concepe organizarea bibliotecii.

Președinte *Inspector*
Martin Aurel *Benczik Alexandru*

……

Proces-Verbal nr. 1 / 10 martie 1969
În perioada verificată au fost organizate șaisprezece manifestațiuni cu muzică și taxă de intrare și pentru care s-a achitat dreptul de autor. (director al Căminului Cultural – prof. Ghe. Crețu) (mai sunt trei PV în acest sens)

……

A.N. Dosar nr. 64 / 1961 Vol I
Proces Verbal de recepție provizorie a Căminului Cultural la 31 dec. 1960
Comisia:

Nan Gheorghe – președinte Sfat Popular
Kilian Ana – contabil
Alexandriuc Miroslav – secretar
Clepe Ioan – vicepreședinte
Beliti Dumitru – tehnician

(darea în folosință: 16 ianuarie 1961)
- Tot acum s-a predat și biblioteca căminului care pe data de 1 iulie 1961 s-a transformat în Bibliotecă Comunală
- A fost predată de către tov. Gurban Ioan și preluată de tov. Ciupuligă Voichița, nr. de volume: 2343 în valoare de 8979,67 lei.
- S-au mai predat: mobilier (2 dulapuri cu chei, 1 vitrină), dosare, registru de inventar cu ultima poziție 2344, 12 caiete pentru cititori.

……

Prin Procesul Verbal din 26 IX 1961 cărțile bibliotecii GAC – bibliotecar Cosa Ana ce predă Bibliotecii Comunale tov. Ciupuligă Voichița un număr de 85 bucăți (nr semnături) în valoare de 5500 lei.
Căminul Cultural N. Bălcescu prin tov. Feher Carol anunță că în 27 IV 1961 se va verifica biblioteca de către comisia formată din:

- directorul Școlii de 7 ani
- bibliotecarul căminului
- prof. de limba română
- prof. de istori
- prof. de matematică
- învățătorul german

*

Răspuns: în 11 mai 1961
Cu nr. 637 / 1961 de la Sfatul Popular Macea

Către Căminul Cultural ,,N. Bălcescu" – prin Decizia nr. 20 / 1961 comisia va fi formată din: Covaci Pavel, Gurban Ioan, Feher Elena, Achim Ana, Drăgan Angelo, Weisz Ioan şi Kramli Ştefan.

……

A.N. Dosar nr. 14 / 1961
Comitetul de Cultură şi Artă
Nr. 23853 / 1962
Din 22 I 1963

Biblioteca Comunală a fost abonată la Scânteia, Flacăra Roşie, Săteanca, Călăuza bibliotecarului, Agricultura nouă şi Komunist.

Preşedinte *Secretar*
Gherman Teodor *Martin Aurel*

……

A.N. Dosar nr. 83/1946
Ministerul Afacerilor Interne
Serviciul Administraţiei Generale nr. 44319/20.dec.1946

ORDIN CIRCULAR
Ministerul Cultelor, Direcţia Cultelor Minoritare cu adresa nr. 58652/1946 ne aduce la cunoştiinţă că prin legea 883/1946 publicată în Monitorul Oficial nr. 261/9dec.1946 Asociaţia religioasă a creştinilor după evanghelie a fost recunoscută CULT. Vă rugăm să luaţi măsuri prin autorităţile administraţiei locale, că persoanele care doresc să treacă la Cultul creştin după evanghelie, beneficiază de dispoziţiile ar, 44 şi 45 din legea pentru regimul general al cultelor publicat în Monitorul Oficial nr. 89/22aprilie1928.
Spre executare:

- *Domnilor Prefecţi;*
- *Domnilor Miniştri;*
- *Domnilor Subprefecţi*

ORDIN CIRCULAR
Către toţi Domnii Pretori din judeţ
La Reşedinţă
Vi se face cunoscut, în copie, Ordinul nr. 44319/20dec.1946 al M.A.I. privitor la recunoaşterea asociaţiei religioase a creştinilor după evanghelie , pentru a fi adus la cunoştinţa populaţiei.

Prefect *Şef serviciu*
Ss indescifrabil *Ss indescifrabil*

……

Comitetul cultului adventist
13 XI 1951
Către Sfatul Popular Macea

Se cere construirea unei anexe la clădirea Bisericii adventiste.
Deac Ștefan
Șimăndan Ștefan
Ardelean Gheorghe
Ardelean Iafeet
Trăiască pacea și-a ei luptători!
Răspunsul favorabil în 17 dec. 1951 cu nr. 2811 / 1951 (cu precizarea că această cameră să fie pentru păstrarea lemnelor și a diferitelor unelte).

……

Ministerul Colectărilor
A.N. Dosar nr. 119/1956
Către Sfatul Popular Macea

Rugăm a ne întocmi un referat din care să reiasă suprafața totală, vârsta și cu cine locuiește, locuitorul Crișan Ghe. Domiciliat în comuna dvs. la nr. 936.
Solicităm acest referat întrucât susnumitul cere scutire de cote pe anul 1956.
Împuternicit raion
Berar Viorel
Sfatul Popular al comunei Macea

*

Răspuns – Referat
Asupra tov. Crișan Gheorghe domiciliat în comuna Macea nr. 936, posedă suprafața de 2,57 ha pământ arabil, este în etate de 65 împliniți iar soția lui în etate de 62 ani, numiții locuiesc singuri, în aceeași curte locuiește și fiica însă au gospodărie aparte.

Macea, la 24 martie 1956

……

Sfatul Popular al Comunei Macea
A.N. Dosar nr. 1136 / 1953

La Ordinul DVS. nr. 4895 / 1953 vă raportăm că în comuna noastră se află un lot agricol de 1,26 ha în arabil de păşune cu un număr de 14200 puieţi. În parc sunt plantaţi 630de pruni.

Preşedinte
ss indescifrabil

Ing. agronom *Şef de cultură*
N. Arghirean *ss indescifrabil*

……

Primăria Comunei
A.N. Dosar nr. 136 / 1949 Macea
Către Ocolul Agricol Curtici

La Ordinul DVS. nr. 60 / 1949 avem onoarea a Vă înainta în 2 exemplare situaţia livadelor şi a vânturătoarelor din Comuna Macea, raportându-vă, totodată, că în comună nu avem selectoare şi nici aparate de stropit.
Macea, 14 feb. 1949

Notar
ss indescifrabil
……

Prefectura Jud. Arad
A.N. Dosar nr.63 / 12 feb. 1949

Vi se aduce la cunoştinţă că mâine, 13 feb. 1949 se vor deplasa în Comuna DVS. echipe de reparat maşini, dacă vă permite timpul. Comunele se vor îngriji ca atelierele de ferărie să fie puse la dispoziţie echipelor.

……

A.N. Dosar nr. 34 fila 125
Ordine, instrucţiuni, circulari şi diferite situaţii cu caracter agricol..
Sfatul popular Macea

……

Ocolul agricol Curtici
29 ian. 1949
D-lui notar al comunei Macea

În conformitate cu Ord. Min. Agric. Nr. 100484 / 1949 vă rugăm a identifica şi întocmi o situaţie a următoarelor maşini agricole din comuna DVS. – selectoare, vânturătoare, trioare, aparate de stropit pe cale manuală/uscate care se deplasează, pentru a putea lucra la adăpost.

Subprefect
Nicoară Petru

*

Răspuns: Notar
ss indescifrabil
Macea / 12 feb. 1949
Nr. 182 / 1949

S-a comunicat: Don Mihai
Zielbauer Ludovic
Leizer Ştefan
Standtner Teodor

Hornea Teodor
Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 2521 / 31 martie 1951
Către Sfatul Popular al Comunei Macea

Comuna fiind rămasă în urmă cu însămânţările, mâine, la 1 aprilie 1951 toate atelajele vor ieşi la însămânţat din comunele unde nu s-a ţinut presiune.

Preşedinte *Secretar*
Erdei *ss indescifrabil*

(Preluat vicepreşedinte Crişan la 31 III 1951 oarăle 19, seara)

……

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 3072 / 16 martie 1951
Către Toate Sfaturile Populare

În vederea bunei organizări din punct de vedere al agitaţiei campaniei de însămânţări, vă rugăm să luaţi măsuri ca imediat să înlocuiţi harta comunei împărţită pe tarlale, arătându-se grafic mersul însămânţărilor, ţinând evidenţa sectoarelor fruntaşe, mijlocaşe şi codaşe (fiind sesizaţi că locuitorii taie duzii de pe drumuri, pe motiv că-i curăţă, vă rugăm să luaţi cele mai severe măsuri).

Preşedinte
ss indescifrabil
……
Către Sfatul Popular Macea – Tov. Preşedinte
A.N. Dosar nr. 3 / 7 iunie 1953

Subsemnatul Cuznețov Andrei, cu domiciliul în Arad, str. Ceaikosvski nr. 28 vă rog să binevoiţi a-mi restitui sămânţa în cantitate de 400 kg grâu neselecţionat, predându-l părintelui Mihiţi Terente din Macea.

Arad, 30 iunie 1953
Luptăm pentru pace!
ss indescifrabil

……

Primăria Comunei Macea
Nr. 284 / 1949
Către Circumscripţia Curtici

Subsemnatul Răpaş Florea administratorul morii din localitate şi Dobrotca Ana, primar – vă aducem la cunoştinţă:

- *la data de 11 iunie 1948 în baza legii 119 / 1948 am preluat moara ţărănească din Comuna Macea, fostă proprietate a lui Bulbuhan Teodor (moara a fost*

defectă şi în stare de nefuncţionalitate la data preluării – capul motorului a fost lipsă şi se găsea la reparaţie, în Arad, fiind crăpat);

- *se spune că au fost cheltuieli mari cu reparaţiile, fiind exploatată la maxim de fostul proprietar, noului proprietar înregistrându-i-se un deficit de 66005 lei la bilanţul încheiat la 31 dec. 1948;*
- *se mai spune că foştii proprietari speculau şi se sustrăgeau de la plata impozitului pe anul 1948, iar după naţionalizare, actualul proprietar deserveşte nevoile oamenilor săraci;*
- *se cere reducerea impozitului şi definitivarea impunerii pe anul 1948.*

Macea la 30 martie 1949
Administrator *Primar*
F. Răpaş *Dobrotca Ana*
……

Prefectura Jud. Arad – A.N. Dosar nr. 1248/213/1943
Arad, 19 Ianuarie 1943
Ordonanța nr. 1/1943

,,Având în vedere Ordinul Subsecretariatului de Stat al Aprovizionării Armatei și Populației Civile, Oficiul Central al Cerealelor cu nr. 175.801 din 16 Ianuarie 1943 privitor la controlul morilor țărănești.

Ordonăm

Art. II – Măcinarea grâului, secarei, orzului, orzoaicei şi ovăzului se poate face numai cu extracție de 100% faină integrală;

Art. V – Bonurile de măciniș, eliberate de morile țărănești se înscriu în ordinea numărului cronologic de elibererea lor, în Registrul special de măciniș, vizat parafat și sigilat de Administrația Financiară;

Art. VI – Bonurile de măciniș, eliberate de priării pentru măcinarea grâului, secarei, orzului, orzoaicei și ovăzului servește și ca autorizație de transport de la domiciliul beneficiarului la moară;

Art. VIII – Morile țărănești sunt obligate a raporta
- *cantitatea de cereale: grâu, secară, orz, orzoaică și ovăz, primite spre măciniș*
- *cantitățile de cereale reținute drept uium (vamă)*
- *cantitățile de cereale provenite din uium predate Armatei sau Mandatarilor statului*

(Prefect General de Divizie i.r. Sabin Banciu, inspector Colonel i.r. Vasilescu Gh.)

Ministerul Afacerilor Interne
Direcțiunea Administrației de Stat
Nr. 65809 A/26 Ianuarie 1946 – Domnule Prefect

,,Întrucât, este absolut necesar ca morarii de la țară să fie siliți a respecta întocmai dispozițiunile Guvernului, vă rog a controla personal morile țărănești (… că acestea continuuă să extragă și să vândă clandestin cerealele reținute drept uium)

Întreprinderea Raională de Industrie locală
A.N. Dosar nr. 7098/14 martie 1956
Către Sfatul Popular Macea

La adresa dvs. nr. 3811/1955 referitor la datoria de 539.75 lei ce are moara din comună față de dvs. vă facem cunoscut că în bilanțul de predare această sumă nu apare la noi.

Director
ss indescifrabil
……

A.N. Dosar nr. 51/1949 (Dosar 1282/1949)Reclamaţie

Subsemnatul Curtuţiu Gheorghe plugar propietar al unei batoze şi a unui tractor – reclamă pe inginer Secui de la Gospodăria Agricolă de Stat Macea că a luat cu forţa tractorul pentru a ara o bucată de pământ (e nevoie să pui în mişcare şi batoza, fiind sezon de treierat) – nu sunt om bogat – am 5 jugăre jumătate de pământ (este ..... Domnului Preşedinte al Sfatului Popular Arad) cu nr. 12208/15 iulie 1949. (În Rezoluţie se arată că în 1948 a fost arestat pentru sabotarea însămânţarilor în campania de toamnă – 22 IX 1948) şi a fost trimis la Tribunalul Municipiului. I se răspunde de către Comitetul Provizoriu al Judeţului Arad.
……

Proces Verbal
9 aug. 1960

GAC - Tudor Vladimirescu - Macea, preşedinte Andea Mihai va ajuta GAC - Lumea Nouă - Curtici cu căruțele și oamenii disponibili pentru a transporta grâu din alnuri în stoguri, plătinduse în zile muncă la norma de 900 snopi la oameni iar la căruțe şi cai se mai acordă câte o zi de muncă. Va da de asemenea toate batozele disponibile echipate complet cu oameni, saci, iar GAC- Lumea Nouă – va retribui cu procentul de 4% din produsele treierate.

Preşedinte GAC Macea
ss indescifrabil

Preşedinte GAC Curtici
ss indescifrabil

……

Proces-verbal nr. 47 / 27 sept. 1953
Ordine de zi:
- Problema împărțirii paielor
……

Proces-verbal nr. 52 / 20 oct. 1953
Adunarea Generală extraordinară – intrări şi ieşiri în GAC

……
Proces-verbal nr. 64 / 13 febr. 1954
Ordine de zi:
- Probelma cailor şi a oilor
- Sfărâmatul porumbului şi transportul la Baza de recepție

Proces-verbal nr. 77 / 24 IV 1954
- Primirea unui nou membru
- Pregătirea Conferinței de 1 mai și chemări la defilare

……

Proces-verbal nr. 83 / 3 VIII 1954
- Formarea echipei de seceriș și batoză

……

Cerere: Către Sfatul Popular Macea

Subsemnatul Kempf Adam, țăran muncitor nr. 383 cere explicații de ce a fost șters de pe listă ca tăblaș la batoză. „Trăiască RPR" – Primiți salutul și respectul tovărășesc.

Semnătura
……

Macea la 16 iunie 1953
Situaţia Modului de acţionare a batozelor de treierat

Proprietari de batoze:
1. *Şerban Crăciun – maşina Hoffer*
2. *Tomuţa Flore – maşina MAV*
3. *Magoni Ioan – maşina Kleiton*
4. *Buţurcă Ghe. – maşina MAV*
5. *Ranta Ioan – maşina Hoffer*

Număr norme – Şerban Crăciun = 10 restul = 8 (capacitate zilnică 10000 kg iar la Şerban Crăciun 15000 kg)

Situaţia tractoarelor:
1. *Cazan Miron – locomobilă*
2. *Magori Ioan – tractor LanzBuldop*
3. *Buţurcă Ioan –*
4. *Ranta Ioan – Deutsch*

……

Fructexport
Întreprinderea nr. 1 Arad
A.N. Dosar nr. 39/30 martie 1956
Către Sfatul Popular Macea

Vă rugăm a ne trimite o adeverință din care să reese situația materială și categoria socială a tovarășei Cazan Rozalia care este angajatul nostru în calitate de gestionar precum și a părinților ei.

Șef serviciu cadre Csipai

……

Fructexport
Întreprinderea nr. 1 Arad
30 martie 1956
Către Sfatul Popular Macea

Vă rugăm a ne trimite o adeverință din care să reese situația materială și categoria socială a tov. Groșan Teodor care este angajatul nostru în calitate de contabil precum și a părinților săi.

Șef serviciu cadre
Csipai Ioan
……

Fructexport
Întreprinderea nr. 1 Arad
30 martie 1956
Către Sfatul Popular Macea

Vă rugăm a ne trimite o adeverință din care să reese situația materială și categoria socială a tov. Crișan Ghe. șef Centru Macea precum și a părinților săi.

Șef serviciu cadre
Csipai Ioan
……

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 3263/20 aprilie 1956
Către Sfatul Popular Macea

Vă facem cunoscut că Întreprinderea nr. 13 Fructexport Timișoara în baza HCM nr. 172/1956 și-a încetat activitatea și a fost comasată cu Întreprinderea Fructexport nr. 1 din Arad, Bdul. Republicii nr. 83.

Președinte
ss indescifrabil
……

1959 CAP Macea A.N. Dosar nr. 11
Fructexport
Către GAC Macea Centrul Macea
Nr. 21 / 1959
Vă rugăm a ne face comanda de necesarul de răsadnițe de care aveți nevoie pentru a ne îngriji.
Macea, la 14 II 1959 – Luptăm pentru pace – Fructexport Centrul Macea

……

Fructexport
Întreprinderea 1 Arad
B-dul Republicii nr. 83
Către GAC Macea

În scopul utilizării a 3 motopompe pentru ajutarea irigării culturilor de roşii ale contractanţilor Fructexport Arad, din comuna DVS. vă propunem închirierea acestor motopompe în următoarele condiţiuni: închirierea plus salarul aferent fiecărui manipulant şi sprijinirea în procurarea combustibilului. Motopompele vor fi instalate la fântâni cu debit suficient iar instructajul manipulanţilor motopompelor va fi făcut de mecanic angajat special şi plătit de Fructexport.

Luptăm pentru pace!
ss indescifrabil
……

Proces-verbal nr. 45 / 13 sept. 1953
Dare de seamă a Consiliului de la 1 ianuarie-31 august
La discuţii:
- Batoza a stat zile şi săptămâni pentru reparaţii şi s-a rămas în urmă cu secerişul-treieratul, iar oamenii nu au venit regulat la batoză
- La prăşit, caii au stat în grajd şi a fost lipsă de oameni
- Secerătoarea nu a avut postata care trebuia lucrată, sacii nu au fost destui
- La prăşitul porumbului, oamenii nu vin că nu sunt bine plătiţi de către brigadieri
- Batoza SMT-ului trebuie recepţionată, la fel şi tractorul dacă sunt bine reparate sau numai de formă ca să-şi îndeplinească planul SMT (duşmanul de clasă nu doarme, nu aţi fost vigilenţi dacă tractoristul sau batozarul nu au fost influenţaţi să provoace aceste stricăciuni – Creţu Vasiliu).
……

CAP Macea
A.N. Dosar nr. 6 1953-1955
Proces-verbal nr. 44 / 12 sept. 1953

În şedinţa de lucru a Comitetului de conducere în sediul GAC ,,Tudor Vladimirescu", comuna Macea, Raionul şi Regiunea Arad.

Ordinea de zi:
1. *Organizarea pentru desfăşurarea serbării în bune condiţiuni*
2. *Cererea tov. Csiki Iosif pentru un împrumut de 3000 lei*

Băuturile se vor sevi: înainte de masă rachiu, după masă 2 ţapi de bere gratuit, pe baza unui bon eliberat de Moxa Ilie. După masă, va urma bal, muzica va fi deservită de la CFR Arad, dacă se vor înţelege cu preţul.
** Comitetul propune a se ajuta bătrânii din fondul 2% cu grâu.*
……
Proces-verbal nr. 46 / 20 sept. 1953
Ordine de zi:
1. *Campania de primăvară*
2. *Refacerea atelierului de rotărie*
3. *Transportul paielor*

4. Cumpărarea unui stropitor de vie
5. Modificare de norme
6. Problema contractării cu mături de sorg
7. Plata muzicanților ș.a.

Rotăria să se mute la capătul grajdului nr. 1.
Fiecare căruță va fi încărcată cu patru rânduri de coarne, transportul va începe de la litera a ș.a.m.d.
Se va cumpăra un stropitor de la tov. Mănuț cu 300 lei și 100 kg orz.
Norma la treierat la floare va fi de 4000 kg.
Nu se face contract de mături de sorg.
Muzica la sală se va plăti cu 25 lei pe persoană, de la Arad cu 60 lei de persoană + 34 lei.
……

Sfatul Popular Macea
A.N. Dosar nr. 34 / 1951 – Ordine, Circulare, Corespondenţă cu Caracter agricol
Adeverinţă nr. 5 / 28 XI 1951

GAC Macea – Noi, preşedintele şi Consiliul de conducere al acestei gospodării adeverim prin prezenta că tov. Crişan Iacob din com. Macea nr. 444 a avut de însămânţat 0,29 ha lucernă care a căzut în periferia GAC.
Drept pentru care îi dăm prezenta pentru a-i servi la treburi.
Macea, la 28 noiembrie 1951

Preşedinte
Susan Andrei
……
Sfatul popular Raional; Arad
Comitetul Executiv
A.N. Dosar nr. 143 / 14.08.1961
Către AC Macea

Puneți îm vedere tov. Ing. Cora Iosif de a se prezenta miercuri 16 august 1961 orele 8 dimineața la Centrul Școlar agricol Lipova pentru a participa timp de șase zile la un instructaj. Cazarea și hrana este asigurată de Centrul Școlar Agricol Lipova.

Preşedinte — *Secretar*
Transmite Popa Valer — *ss indescifrabil*

……

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 5242 / 16 mai 1951
Către Sfatul Popular Macea
Vă rugăm a anunța GAC din comuna DVS. că duminică, 20 mai, orele 15 va conferenţia un tov. De la Societatea pentru Răspândirea Ştiinţei în cadrul Gospodăriei, având ca subiect „Îngrijirea şi folosirea raţională a păşunilor”.
Sfatul Popular va da tot sprijinul şi va trimite căruţa la Gara Curtici pentru a transporta persoana.

Preşedinte ss indescifrabil

……

A.N. Dosar nr. 9 / 1957-1958
CAP Macea, jud. Arad
10 ian. 1957 / nr. 594
Sfatul Popular Raional

Către GAC Macea
Luați măsuri să trimiteți în ziua de 12 febr. 1957 orele 16 șeful formațiunii de pompieri voluntari din gospodăria DVS. la Cursul șefilor de formații ce se ține la Timișoara la Fabrica de zahăr. Asigurați șefului diurnă și cazare pentru o durată de 10 zile.

Lt. Major
ss indescifrabil
……

CAP Macea
A.N. Dosar nr. 6 1953-1955
Proces-verbal nr. 44 / 12 sept. 1953

În ședința de lucru a Comitetului de conducere în sediul GAC ,,Tudor Vladimirescu", comuna Macea, Raionul și Regiunea Arad.
Ordinea de zi:

1. *Organizarea pentru desfășurarea serbării în bune condițiuni*
2. *Cererea tov. Csiki Iosif pentru un împrumut de 3000 lei*

Băuturile se vor sevi: înainte de masă rachiu, după masă 2 țapi de bere gratuit, pe baza unui bon eliberat de Moxa Ilie. După masă, va urma bal, muzica va fi deservită de la CFR Arad, dacă se vor înțelege cu prețul.
** Comitetul propune a se ajuta bătrânii din fondul 2% cu grâu.*
……

A.N. Dosar nr. 260 / 21 iulie 1953
Nr. 189 / SMT Curtici
Către GAC Macea

Vă rugăm să binevoiți a ne livra cantitatea de 150 kg varză pe seama cantinei noastre.
Luptăm pentru pace
Responsabil cantină *Contabil*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
A.N. Dosar nr. 19 CAP Macea
Proces Verbal nr. 47 / 16 nov. 1962
În trei grajduri s-au confecționat iesle de beton și s-a instalat curentul electric

……

A.N. Dosar nr. 5 CAP 1953-1956 Macea
Organizația Comercială Local Alimentara
Arad, B-dul Replubicii nr. 97
Către Gospodărirea Agricolă Colectivă T. Vladimirescu Macea
15 I1954 / nr. 400

Pentru aprovizionarea muncitorilor din orașul Arad, vă facem un apel călduros la DVS. să veniți în ajutorul nostru ... în care caz aveți porci grași și sunteți de acord să sacrificați prelucrând în măruntaie, sângerete, ficat, cârnați de casă, șuncă, slănină, untură ...
„La lupta pentru pace"

……

A.N. Dosar nr. 12 / vol II/1959
Cerere

Subsemnatul Ineuan Ioan, agricultor cu domiciliul în Macea nr. 245, posed suprafața de 14 ha (moștenit de la părinți).
Doresc să fiu șters de pe lista de chiaburi pentru a-mi putea facea cererea de a fi primit în GAC.

Luptăm pentru pace.
Macea, la 4 II 1959
……

A.N. Dosar nr. 7 / 1952
Sfatul Popular al Comunei Macea
Raion Arad / 6 oct. 1952

Tablou cu pensionarii civili care figurează pe liste de chiaburi:
1. *Mercea Pavel nr. 677 – pensie civilă*

(conform Ordinului nr. 8798 / 33 sept. 1952 al sfatului Popular al Raionului Arad)

……

Macea la 7 mai 1953
Referat agricol ss indescifrabil
Sfatul Popular al Comunei Macea
Adeverință 6 oct. 1953
Se adevereşte de noi, Comitetul Executiv al Sfatului Popular că locuitorul Frătean Pavel nr. 711 <u>nu</u> este scris pe lista de chiaburi nici el nici familia.

……

16 I 1960
Către GAC Macea

Subsemnatul Creț Ioan din Macea nr. 542 membru al acestei gospodării vă rog a-mi elibera o adeverință din care să rezulte situația atmosferică din toamna anului 1960, respectiv, câte zile a fost posibil a se munci, din cauza ploilor abundente.
Solicit această adeverință fiindu-mi necesară la Tribunal în procesul cu Mădărăscu Catița.

Luptăm pentru pace.

1961 – A.N. Dosar nr. 15
GAC T. Vladimirescu Macea
Nr. 412 / 21 martie 1961
Către Școala de Brigadieri Zootehnici Arad

Conform adresei nr. 5633 / 1961 a Sfatului Popular al Raionului Arad, Secția Agricolă, odată cu prezenta vă trimitem pe tov. Borbiro Petru la Școala de Brigadieri Zootehnici pe timp de 5 luni.

Președinte *Contabil*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
…….

GAC T. Vladimirescu Macea
A.N. Dosar nr. 412 / 21 martie 1961
Către Școala de Brigadieri de câmp Miniș

Conform adresei nr. 5633 / 1961 a Sfatului Popular al Raionului Arad, Secția Agricolă, odată cu prezenta vă trimitem pe următorii tov. la Școala de Brigadieri de câmp pe timp de 5 luni:

1. Șimăndan Pavel
2. Crișan Pavel

…….
19 I 1954 – Instrucțiuni referitoare la recrutarea elevelor pentru Școli ale Crucii Roșii 1 VII – 30 XII 1953
** îm martie 1954* *Către Gac T. Vladimirescu*
……
Cerere 25 VIII 1953 / nr. 290
Către Consiliul de Conducere al GAC ,,T. Vladimirescu" Macea

Subsemnatul Iascu Mihai – brigadier de câmp, deoarece am de alergat foarte mult nu pot face față lucrărilor fiindcă terenul este destul de mare. Vă rog să binevoiți a-mi cumpăra o bicicletă, iar contravaloarea bicicletei să fie trecută în contul meu. Care să fie reținută în 3 rate.
Luptăm pentru pace.
Martie 1953

*

Răspuns: Consiliul este de acord însă decontarea să se facă la plata definitivă în bani.
Macea, la 29 august 1953
……

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 4 / 26 iunie 1956
Către Sfatul Popular Macea

Confirmăm întovărășirea țăranilor muncitori, pentru cultivarea laolaltă a pământului în întovărășirea agricolă ,,1 MAI" din comuna Macea.

Președinte *Secretar*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*

3 iunie 1960 – Avocat Petru Șimăndan str. N. Bălcescu 10
Către GAC Macea

- numitul Wander Carol a dat în judecată la Tribunalul Popular al raionului Arad pe Engelhandt Francisc, pe soția sa Ana și pe fiica Eva membrii GAC susținând că acestia l-ar fi bătut și că din cauza bătăii primite nu ar fi putut munci în cadrul GAC, suferind pagubă mare, pe care o pretinde de la numiții Engelhandt. Vă rog să binevoiți a-mi comunica dacă incidentul de la data de 16 februarie 1960 îl are înscris ca membru GAC pe Wander Carol și dacă acesta nu a lucrat în perioada 16-29 febr. 1960.
……

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 6455 / 16 iunie 1951
Către Sfatul Popular Macea

Vă rugăm a comunica GAC-ului din comuna DVS. că mâine, 22 iunie să trimiteţi delegaţi pentru ridicarea manilei de la depozitul din str. Dorobanţi nr. 94.

Preşedinte *Secretar*
Erdei *Anghelina*
……

Către Don Mihai, fierar Macea
Vă punem în vedere ca să predaţi imediat GAC din comuna noastră următoarele unelte/scule, care sunt proprietatea statului şi au fost date numai în folosinţă d-tale:

1. *un foi*
2. *una nicovală*
3. *una presă pentru rafuri*

Macea, 31 iulie 1951 / nr. 1474

Preşedinte
Ardelean

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 4 / 26 iunie 1956
Către Sfatul Popular Macea

Confirmăm întovărășirea țăranilor muncitori, pentru cultivarea laolaltă a pământului în întovărășirea agricolă ,,1 MAI" din comuna Macea.

Preşedinte *Secretar*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
……
Industria Cânepei Iratoşu
Nr. 1507 / 21 mai 1951
Către Sfatul Popular al Comunei Macea

Avându-se în vedere căci cultura de cânepă promite de pe acum o recoltă sporită atât cantitativ cât şi calitativ trebuie urmărit îndeaproape întreţinerea acestei culturi. Din cauza

ploilor, culturile de cânepă în cea mai mare parte sunt înăbuşite de buruieni, în special rapiţa.
Îndeplinind şi depăşind Planul de Stat, Luptăm cu adevărat pentru Pace!
……

Sfatul Popular al Plasei Curtici
27 mai 1949 / A.N. Dosar nr. 445
Prin batere de tobă să se comunice ... tuturor cultivatorilor de cânepă (cf. adresei fabricii de cânepă Iratoşu nr. 938 / 1949) – fiecare cultivator este obligat a plivi de buruieni terenul.

Preşedinte Sfat Popular Curtici
Dănilă Ioan
……

Primăria Comunei Macea
A.N. Dosar nr. 20 /1949
Către Pretura Plasei Curtici
La Ordinul DVS. nr. 1740 / 1948 avem onoarea a Vă raporta că în Hotarul comunei Macea, nu avem sălaşe care ar trebui demolate, în zona de frontieră.
Macea, la 14 ian. 1949

Notar
ss indescifrabil
……

GAC T. Vladimirescu Macea
Nr. 192 / 21 VIII 1952
Către Fabrica de Zahăr Arad – Brigada I Curtici

Vă facem cunoscut că nu putem începe recoltatul sfeclei de zahăr până la data de 1 sept. 1957, din cauză că suntem reținuți de recoltarea cânepii, a tutunului și a florii soarelui.
În plus de aceasta mai avem de treierat, până la data de 24 VIII 1957, inclusiv.
Preşedinte *Contabil*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
Comitetul Provizoriu Plasă Curtici
A.N. Dosar nr. 2717 / din 10 XI 1949

Cetăţenii sunt îndrumaţi conform adresei nr. 25576 / 10 XI 1949 să predea păr de cal, coadă de cal, păr de porc, contra cost la DCA.
DCA colectează păr de bovine, de porc, coamă de cal, metale feroase şi neferoase, piei de tot felul, zdrenţe, cenuşe de coaşă, floarea soarelui, gogoaşe de mătase.

Preşedinte *Şef secretariat*
Ec. Horvath *Podrumaru*
……

A.N. Dosar nr. 21 / 1960
Către Sfatul Popular Macea
Subsemnatul Aron Iancu domiciliat la nr. 232 vă aduc la cunoştinţă că vecinul meu Schffentofer Ştefan de la nr. 233 a depozitat gireada de paie în imediata apropiere a casei unde şi prezintă un pericol de incendiu în orice moment.
De asemenea cocina de porci este aşezată la stradă şi se simte un miros greu, trecătorii făcându-mă atent iar organele sanitare nu au luat nici o măsură.
Macea la 26 sept. 1960
ss indescifrabil
Răspunsul a fost transmis de către Sfatul popular la 19 oct. 1960.
Preşedinte
ss indescifrabil
……

RPR
Ministerul Finanţelor
Direcţia Generală a Vămilor
A.N. Dosar nr. 1389 / 16 febr. 1949
Onor Primăria Comunei Macea

Avem onoare a vă ruga să binevoiţi a pune în vedere următorilor cetăţeni din raza comunei DVS. să se prezinte cu permisiunile de păşunare a căror valabilitate a expirat şi totodată Certificatele respective de lipsurile eventual provenite a vitelor specificate în permisiuni.

Nr. 231 – eliberat lui Pantea Mihai
Nr. 232 – eliberat lui Tolan Gheorghe
Nr. 233 – eliberat lui Crişan Moise
Nr. 234 – eliberat lui Drăgan Traian
Nr. 235 – eliberat lui Holas Gheorghe
Nr. 236 – eliberat lui Curtuţ Ştefan
Nr. 237 – eliberat lui Leiser Adam
Nr. 239 – eliberat lui Borbina Ilie
Nr. 240 – eliberat lui Susan Ioan
Nr. 241 – eliberat lui Susan ioan
Nr. 242 – eliberat lui Susan Andrei
Nr. 243 – eliberat lui Susan Anton
Nr. 244 – eliberat lui Baciu Gheorghe
Nr. 245 – eliberat lui Vaţi Mihai
Nr. 246 – eliberat lui Deac Gheorghe
Nr. 261 – eliberat lui Vaţi Mihai
Nr. 268 – eliberat lui Tolan Mihai
Nr. 269 – eliberat lui Moţiu Ioan

Şeful Vămii *Taxator*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
……

Ministerul Finanţelor
Direcţia Generală a Vămilor
A.N. Dosar nr. 2025 / 17 martie 1949
Vama Curtici
Către Primăria Comunei Macea

Avem onoarea a vă înainta la anexat în copie textul art. 67 din Legea vămilor în ceea ce priveşte păşunarea vitelor în zona de la frontieră.
……

Pretura Plasei Curtici
A.N. Dosar nr. 388 / 1949
Către Primăria Macea

La Raportul DVS. nr. 513 / 1949 vă facem cunoscut că, în conformitate cu dispoziţiunile Ordinului Prefecturii Jud. Arad nr. 1312 / 1949 Primăria comunei Macea urmează a întreţine vaca găsită trecută frontiera până la soluţionarea pe cale diplomatică a cazului, şi după achitarea taxelor de întreţinere.
Curtici, la 10 mai 1979
Luat la cunoştinţă

Primar *Notar*
Dobrotca Ana *ss indescifrabil*

……
În ceea ce priveşte ciurdele comunale se va proceda ca în trecut, adică Primăria va întocmi tabele cu toţi locuitorii care au vite într-o ciurdă, semnate de către d-l primar şi de notar.
Şeful vămii *Taxator auto*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
……
Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 7157 / 9 iulie 1951
Spre luare la cunoştinţă prin batere de tobă la populaţie.
Vă atragem atenţiunea asupra producţiei de pene provenite din creşterea de păsări, gâşte, raţe, găini că preţul penelor este:
600-650/kg pene de gâscă
400-450/kg pene de raţă, 300/kg pene de găină *Preşedinte ss indescifrabil*
Sfatul Popular al comunei Macea
A.N. Dosar nr. 1075/10 mai 1956

Către locuitorul Baci Ioan nr. 60 Macea
Întrucât ai fost sesizaţi de către tov. Şiclovan Toma cu care domiciliaţi ca vecin pentru faptul că ai clădit o claie de tulei în imediata apropiere a grajdului ce constituie proprietatea tovarăşului în acest fel împiedicând lumina solară şi curenţii de aer (……) vă punem în vedere să reglementaţi prin bună învoială mutarea acestei clăi pentru a nu ne pune în situaţia de a lua măsuri pe linie oficială.
Macea, la 16 mai 1956

Preşedinte *Secretar*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*

Sfatul Popular al comunei Macea
A.N. Dosar nr. 1075/10 mai 1956
Către locuitorul Baci Ioan nr. 60 Macea

Întrucât ați fost sesizați de către tov. Șiclovan Toma cu care domiciliați ca vecin pentru faptul că ați clădit o claie de tulei în imediata apropiere a grajdului ce constituie proprietatea tovarășului în acest fel împiedicând lumina solară și curenții de aer (...) vă punem în vedere să reglementați prin bună învoială mutarea acestei clăi pentru a nu ne pune în situația de a lua măsuri pe linie oficială.
Macea, la 16 mai 1956

Președinte *Secretar*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
……

Sfatul Popular Macea
A.N. Dosar nr. 749/12 aprilie 1956
Către Postul de Miliție Macea

Rugăm binevoiți a ne da concursul dvs. în ziua de 12 aprilie 1956 pentru a putea scoate ciobanii cu oile de pe pășunea comunală care trebuia să părăsească pășunea la 1 aprilie și nici până azi n-au părăsit-o.

Președinte
Șiclovan
……

Sfatul Popular Macea

Proces – verbal, încheiat azi, 3 mai 1956 cu ocazia deplasării unei comisii pentru reglementarea neregulilor din cadrul pășunei lesea.
(...)
De asemenea, locuitorul Tolan Mihai a gâtuit pe căruțașul Sfatului, Mazău Ștefan și l-a trântit la pământ, a amenințat cu bătaia l-a înjurat pe tov. Pantea Mihai, administratorul lotului zoopastoral, insultând și pe tov. președinte Șiclovan Petru.
Primăria Comunei Macea
A.N. Dosar nr. 540 / 1949
Către Postul de Miliţie Macea
Ţăranii înstăriţi refuză să depună bani pentru mieii-ţigăi cu excepţia lui Ştiubei Teodor nr. casă 303 care a depus banii (ceilalţi fiind consideraţi ca făcând acte de sabotaj şi trebuie invitaţi la Postul de Miliţie şi trimişi în judecată.

Primar *Notar*
Dobrotca Ana *ss indescifrabil*

……

Prin afișaj – Comitetul Provizoriu al Plasei Curtici 31 mai 1949
- cu privire la predarea lânii, potrivit cu Ordinul 1032 / 1949;
- să se aducă la cunoștiința proprietarilor de oi

22 iunie 1949 – cu privire la statistica oilor conform cu decizia nr. 20 / 14 mai 1949 (să se facă un Tabel recapitulativ).
Președinte *Șef serviciu*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
……
Către Postul de Miliție
Sfatul Popular Macea
A.N. Dosar nr. 1417 / 1949

Avem onoarea a vă comunica că Vați Gheorghe și Groșan Ioan refuză să predea cota de lână fiecare câte 2400gr. Li s-a încheiat acte de dare în judecată.
Macea, 4 ian. 1950
Președinte *Secretar*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*

Alții sunt scutiți, conform adresei nr. 1417 / 1949:
- *Mercea Pavel*
- *Julean Ilie*
- *Sferdian Avram*
- *Hornea Teodor*
- *Știubei Florea*
- *Lăpăduș Moise*
- *Moțiu Marcu*
- *Pelău Gheorghe*

……

Sfatul Popular al Comunei Macea
A.N. Dosar nr. 1576 / 1956
Către tov. Andreicovici Rozalia

Vi se face cunoscut că ați fost pedepsită cu avertisment în scris prin faptul că de nenumărate ori ați părăsit oile de serviciu fără a aduce la cunoștință celor în drept.
Macea, 17 iunie 1956

Președinte Șiclovan
Sfatul Popular al Raionului Arad
1 VIII 1953 Secțiunea Agricolă Serviciul Zootehnic

Conform adreselor nr. 28213 și 28314 al Sfatului Popular Regional Arad Secțiunea Agricolă din 13 VIII 1953 vă facem cunoscut următoarele:

- pentru aprovizionarea stupinei DVS. cu material apicol pe anul 1954, veți lua măsuri pentru întocmirea unui plan de materiale de care aveți nevoie. Vi se atrage atenția că nu se vor cumpăra și achiziționa familii de albine fără certificat de sănătate eliberat de Serviciul Veterinar Raional. Nu se admite confecționarea de faguri în mod particular.

Președinte *Șeful Secției Agricole*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
……

A.N. Dosar nr. 15 / 1953
Sfatul Popular al Comunei Macea
Nr. 895 / 1953
Către Uniunea Regională a Cooperativei de Consum Arad

Vă rugăm a livra prin Cooperativa ,,Unirea plugarilor" din Macea cantitatea de 150 kg piatră vânătă necesar pentru stropirea I şi II a viilor din comuna Macea care sunt în suprafaţă de 10 ha vii.

Preşedinte
Ardelean……

10 Martie 1944 – A.N. Dosar nr. 385 adresa

Mahler Adam, primarul comunei Sânmartin, asistat de Iosif Sfăt, notar – Decizia nr. 6/1944
Referitor şa Decizia Prefecturii nr. 3528/1944 de a se premia perechile tinere căsătorite, concubinii care contractează căsătorie locală, naşterile familiilor începând de la trei copii în sus precum şi moaşele comunale (această Decizie vine ca un răspuns la Regulamentul aprobat de Ministerul Afacerilor Interne 7719/30 iunie 1942 publicat în Monitorul Oficial nr. 25/1942.
Chitanţa Primăriei Com. Macea 1614/10 Martie 1944 – lei 33812/idem Sânmartin – vezi Borderou nr. 2528/1944 conţinând actele justificative pentru Ordonanţa de plată.

Pretor gr. P. Ponta – Pretura Plasei Curtici – către Prefectură – se anexează 3 chitanţe cu nr. 480/1944 care adeveresc încasarea sumelor:
1.Macea – 1614/1944 – 33812
2.Sânmartin – 1177/1944 – 133793
3.Şofronea – 1000/1944 – 20000
……

Pretura Plasei Curtici A.N. Dosar nr. 2740/1943 17. - ian.1944
Tabloul I privitor la distribuirea premiilor pentru încurajarea natalităţii
Macea - 70 naşteri (1.IX/1942 – 1.XI/1943)
- 4820 locuitori
- 56.188 credit disponibil
S-a distribuit la Munteanu Floare – moaşă cu 70 de naşteri asistate (procent de 0.33%
Pretura Plasei Curtici A.N. Dosar nr. 2740/1940
Tabloul II privitor la distribuirea premiilor pentru încurajarea căsătoriilor.
Murăsan Ştefan nr. casă 466 – nr. de inv. stare civilă – 52/1942, 8.XII.1944
Socaci Pascu – fără nr. casă – stare civilă 6/11.II.1942
Kraus Iosif – nr. casă 417 dosar 19/295/1943
Dehelean Teodor – fără nr. – dosar 28/9.X.1943
Otlăcan Ioan – nr. casă 15 – dosar 29/9.X.1943
Fizite Fure – fără nr. – dosar 30/11.X.1943
Sabău Ştefan – nr. casă 913 – dosar 32/29.X.1943

Tabloul III nr. 2740/1943 privind distribuirea premiilor pentru încurajarea natalităţii.
Nume familii cu trei copii născuţi între 1.XI.1942 – 1.XI.1943
Şerban Lazăr dosar 80/10.XII.1942
Eisenteil Francisc nr. casă 350 – dosar 5/11.XI.1943

Rune Francisc nr. casă 316 – dosar 9/24.II.1943
Crișan Moise nr. casă 39 – dosar 30/2.V.1943
Schneider Petru nr. casă 353 – dosar 24/5.V.1943
Gomoi Alexandru nr. casă 2 – dosar 26/5.V.1943
Mureșan Maria fără nr. – dosar 28/30.VI.1943
Hexan Pavel nr. casă 513 – dosar 47/3.X.1943
Abrudan Moise Gh. Nr. casă 335 – dosar 50/12.X.1943

……

Ordin de chemare
Către Sfatul Popular Macea 15/III1956
Trimitem alăturat un Ordin de chemare spre a fi înmânat slt. rez. Paștina Mihai Ioan sub semnătură.

Comisar militar al Raionului Arad
Nicolae Pecican
……

Ministerul Forțelor Armate al RPR
Comisariatul Militar al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 3710/10 martie 1956
Către Sfatul Popular Macea

Vă trimitem alăturat un număr de 2 (două) Ordine de chemare care urmează a le înmâna celor în cauză pentru a fi prezenți la acest Comisariat la data indicată în ordin.
Urmăriți plecarea tinerilor din comună și trimiteți dovada de semnare a Ordinului de chemare.

Comisar militar
Nicolae Pecican

Răspuns: Către Comisariatul Militar al Raionului Arad
La adresa dvs. din 10 martie 1956, alăturat vă trimitem două bucăți dovezi de înmânare a Ordinelor de chemare pentru ziua de 12 aprilie 1956 a lui Sârbuți G. Teodor și Bulbuhan M. Traian, semnate de primire.

Macea, la 20 martie 1956
Președinte *Secretar*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
……

Ministerul Forțelor Armate
Comisariatul Militar al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 3748/7 aprilie 1956
Către Sfatul Popular Macea

Puneți în vedere tov. Notați mai jos să se prezinte la acest comisariat din str. Karl Marx nr. 90 Aradul Nou în ziua de 15 aprilie 1956 orele 9 pentru instructaj:
1. Gherman Victor – cooperativa;

2. Costea Nicolae – învățător;
3. Tenţer Iosif – cooperativa.

Comisar
Nicolae Pecican
……
Cerere
Către Tribunalul Popular Arad
Nr. 2131/10 mai 1956

Subsemnata Șiclovan Eva domiciliată în Macea nr. 38 rog respectuos declararea morții soțului meu Șiclovan Pavel dispărut în războiul din anii 1941-1944 a fost mobilizat la Legiunea de Jandarmi mobilă nr. 7 din București, a făcut serviciu acolo, a fost în concediu din 4 mai până în 10 mai 1944, a fost făcut prinzonier de către Armata sovietică și dus la minele de cărbuni din Ucraina unde s-a-mbolnăvit și a murit în 1944 – martor Lăcătuși Biriș ultimele scrisori le-am primit de la soțul meu la 30 iunie 1944 care a fost scrisă la 26 iunie 1944 – de atunci nu am primit nici o știre și nu s-a mai întors acasă.

Semnează
Șiclovan Eva prin advocat
……

Tribunalul Popular Arad al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 2378 / 1956
Publicație
Radu Lucreția din Macea a cerut declararea morții lui Roșu Mihai și Roșu Petru ambii cu domiciliul în Macea.
……

Tribunalul Popular Arad al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 2834 / 1956
Publicațiune: Eppel Aron, domiciliat în com. Macea nr. 426 vă rog declararea ca mort a fratelui Andreikovits Frantz, fost cu domiciliul la nr. 780, dispărut în cel de-al Doilea Război Mondial la 10 VII 1944.
Macea, la 3 iulie 1956

Președinte Tribunal
ss indescifrabil
……

Ministerul Forțelor Armate al RPR
Comisariatul Militar al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 4474/18 iunie 1956
Către Președintele Sfatului Popular al Comunei Macea

Alăturat trimitem un număr de 10 (zece) Ordine de chemare privind pe rezerviștii notați pe verso și care urmează a fi concentrați cu numărul de zile specifice:
1. *Tolan Fenea Gheorghe*
2. *Șimăndan Nicolae Pavel*
3. *Șiclovan Simion Ștefan*

4. Moț Gh. Ioan
5. Toldan M. Ioan
6. Bulboacă Ioan Ioan
7. Samăndan Șt. Alexandru
8. Vati Gligor Gheorghe
9. Anghelina Ștefan
10. Creț Anton Ștefan
……

A.N. Dosar nr. 33
Ordine și circulari
În legătură cu persoanele repatriate fila 94
Către Centrul de Primire a Prizonierilor Focșani
La adresa DVS. Nr. 719 / 1948 avem onoare a vă înainta alăturat un tabel – STAT NOMINAL cu prizonierii sosiți din URSS.
Macea, 6 iulie 1948
(Tabelul conține 40 de nume)
*Numele comunei este scris: **Mateea, Madeca**)*
……

A.N. Dosar nr. 83/1942-1943
Adresa nr. 15558/1943 din 15/dec.1943
Către Subsecretariatul de Stat al Înzestrării Armatei
Direcţia Industriei de Război Bucureşti
Alăturat avem onoare a vă înainta 2 dosare cuprinzând declaraţiile de fier vechi şi metale neferoase, înaintate nouă spre cele legate de către Primăria Municipiului Arad.

Prefect	*Şef serviciu*
ss indescifrabil	*ss indescifrabil*

Ziua Eroilor
Regatul României
Ministerul de Interne
Județul Arad, plasa Sfânta Ana
Primăria Comunei Macea
Către Prefectura Județului Arad
A.N. Dosar nr. 651/1939, 14VI

Privește Monumentul Eroilor din comună
Avem onoarea a Vă înainta actele pentru ridicarea în comună a unui monument al eroilor, rugându-vă, binevoiți a aproba cedarea excedentului din 1935/36 în suma de 29708 lei Bisericii Ortodoxe Române, asemenea a aproba vânzarea subvențiilor și a rentelor de război până la concurența sumei de 30292 lei care urmează a se preda bisericii (notar, Peia)

Răspuns Prefectură (în cerneală)
Nr. 20235/1937
24 VI 1937
Privește: Monumentul Eroilor din comuna Macea
……

Către Primăria Comunei Macea

În referire la Rap. Dvs. nr.651/1937 avem onoarea a Vă comunica, că Hotărârea Consiliului comunei nr. 3/3Aprilie1937 nu poate fi aprobată, deoarece în bugetul comunei Dvs. nu s-a prevenit cu numire de subvenții Biserica Ortodoxă română pentru Monumentul Eroilor. ……..
Hotărârea nu poate fi aprobată nici din motivul că excedentele nu pot fi cedate.

Expediat: 1Iulie1937
Subprefect *Prefect*
ss.indescifrabil *ss.indescifrabil*

……

20235/1937/262
Convocarea nr. 800/1937 – Primăria comunei Macea/24 Martie 1937
Noi, Buturcă Gheorghe, primarul comunei Macea în conformitate cu 61-63 din legea pentru organizarea administrației locale, convocăm pe membrii consiliului normal notați mai jos, de a se întruni în localul Primăriei comunei Macea în ziua de 3 Aprilie 1937, ora 15, la Ordinea zilei fiind chestiunile următoare:

1. *Factura lui Sztarek Carol pentru lucrări Dosar 792/1937*
2. *Monumentul Eroilor din comună Dosar nr. 65/1937*
3. *Factura lui Lebovitz Armin pentru materiale Dosar 793/1937*
4. *Repararea gardului la grădinița de copii*

Primarul comunei predă, că, cu ocaziunea votării bugetului pe anul financiar 1937/1938, Consiliul comunei a votat suma de 60000 lei pentru ridicarea Monumentului Eroilor români căzuți în războiul mondial, cheltuială care va fi acoperită cu excedentul extraordinar al anului 1935/36, în suma de 29708 lei și din vânzarea rentelor de împrumut de înzestrare și consolidare în suma de 70000 lei, sume cari sunt trecute la venite în acest buget, urmând ca diferența între cheltuieli și venituri să fie predată Bisericii Ortodoxe române din localitate.
….
Astfel fiind, ar urma ca Biserica Ortodoxă română din localitate, să ia măsurile necesare … iar firma ,,Steiner Filip" este dispusă a ridica acest monument al eroilor în dimensiunile arătate în ofertă pentru suma de 72400 lei din marmură.

……

Prefectura Jud. Arad – Ziua Eroilor 1943
A.N. Dosar nr. 1298/251/1944

Adresa din 27 Mai 1943
Către Sf. Episcopie Ortodoxă Română, Dl. Primar, Dl. Chestor al Poliției, Dl. Comandant al Garnizoanei, Dl. Ascaniu Crișan, Dir. Lic. M. Nicoară, Protopopiatul Român, Oficiul Parohial Romano-Catolic, Oficiul Parohial Evanghelic, Dl. Inspector Școlar, Oficiul Parohial Ortodox Sârb, Oficiul Parohial Reformat – Arad:

,,Cu onoare Vă rugăm să binevoiți a lua parte la Consfătuirea, ce se va ține la această Prefectură, în ziua de 28 Maiu a.c. orele 11. a.m. în vederea stabilirii programului artistic pentru comemorarea Zilei Eroilor". (Prefect, General de Divizie i.r. Sabin Banciu)

(Către Primăria Municipiului Arad, Biroul de Afișaj, 28 Maiu 1943 – Avem onoarea a vă trimite 200 bucăți din programul stabilit, rugându-vă să binevoiți a dispune să fie afișate pe întreg cuprinsul Municipiului)

1) Locul din jurul Crucii Martirilor, precum și cimitirele să fie aduse în perfectă ordine și curățenie.

2) Delegații domniei Voastre (funcționarii) să fie prezenți la toate bisericile de la cari se fac procesiuni – adresă (...) Primăriei (serv. Administrativ).

3) În consecință Vă rugăm să binevoiți a lua de urgență măsurile necesare (dându-se cuvenita cinste eroilor căzuți în actualul război) pentru ca această zi să se serbeze cu deosebită solemnitate (către toți Pretorii din județ) – 27 Mai 1943

Procesiunea religioasă
Sfânta Episcopie Ortodoxă Română a Aradului, episcop Andrei – 2.VI.1943 (Nici un ordin nu prevede obligativitatea prezentării de coroane.
Telegrama referitoare la înjenunchiere – gardienii de pe străzi, la consemnul clopotelor să invite lumea la înjenunchiere (organul de execuție în municipiu este poliția)

DIN AFIȘ
PROGRAMUL SERBĂRILOR DE LA 3 IUNIE 1943 – ZIUA EROILOR

„Sunt sărbătoriți în această zi toți Eroi Neamului românesc din vremuri străbune și până în timpul nostru, precum și toți Eroii căzuți pe teritoriul Statului nostru, fără deosebire de naționalitate sau confesiune"
(Orașul va fi împodobit, serviciul suspendat, prăvăliile închise. Elevii școlilor, membrii diferitelor organizații, publicul, vor aduce flori și coroane, de preferință flori naturale de câmp)

Încolonarea pentru procesiune se va face în ordinea următoare ...

Publicul va presăra mormintele cu flori „Pentru a da un caracter măreț sărbătorii, se face apel la simțământul de pietate al tuturor cetățenilor dovedind astfel că deasupra necazurilor vieții există un cult al jertfei și al eroismului."

Prefect — *Comandant Garnizoană*
Sabin Banciu — *col. Ștefan Ududec*

……

2 Iunie 1943
Prefectura Jud, Arad – Către toate Preturile din Județ - La Reședință – Urmare Ordinului nr. 10193/1943 și în conformitate cu Ordinul Telegrafic al Ministerului Afacerilor Interne 11.105/1943 rugăm luați măsuri de executare a dispozițiilor Președinției Consiliului de Miniștri, prin care se ordonă următoarele:

„Serviciul religios din Ziua Comemorării Eroilor, să se oficieze la ora 10 în întreaga Țară. La terminarea serviciului, când se cântă Imnul sacru, vor suna clopotele tuturor bisericilor. La sunetul lor, circulația și orice altă activitate se va opri, iar publicul va înjenunchia păstrând un moment de reculegere pentru Eroii Neamului".

(Și ziarul ȘTIREA a fost înștiințat – Adresa nr. 10602/1943 – Domnilor Pretori – La Reședință – ordin telegrafic – în ceea ce privește plasarea insignelor trimise cu ocazia Zilei Eroilor)

……

A.N. Dosar nr. 5 / 1969
Situații statistice
Comisia Județeană de statistică
Str. Cloșca nr. 5
3 martie 1969
Către Consiliul Popular Comunal

În vederea întocmirii Balanței Resurselor de muncă pe anul 1968 avem nevoie de următorii indicatori:
- persoanele care sunt cuprinse în diferite meserii pe care le prestează în sectorul nesocialist (frizeri, modiste, tricotoare, mecanici, lăcătuși, tinichigii, fotografi etc).
Datele cerute se vor da pnă la 15 martie 1969
Director *Șef serviciu sinteză*
Ss indescifrabil *Unc Petru*

Răspuns: Consiliul Popular al Comunei Macea
Nr. 458 / 1969 din 11 martie 1969
Meșteșugari 41: 35 bărbați, 6 femei
Constructori: 4 bărbați
Comercianți mărfuri: 4 bărbați
Comercianți particulari: 4 bărbați
Mesriași prestații 33: 27 bărbați, 6 femei
……

Către Sfatul Popular Macea – Tov. Preşedinte
Nr. 3 / 7 iunie 1953
Subsemnatul Cuznețov Andrei, cu domiciliul în Arad, str. Ceaikosvski nr. 28 vă rog să binevoiţi a-mi restitui sămânţa în cantitate de 400 kg grâu neselecţionat, predându-l părintelui Mihiţi Terente din Macea.
Arad, 30 iunie 1953
Luptăm pentru pace!
ss indescifrabil
……

Sfatul Popular al Comunei Macea
A.N. Dosar nr. 2546 / 1951
Către Sfatul Popular al Raionului Arad Secţiunea Agricolă

La ordinul DVS. nr. 5198 / 1951 avem onoarea a vă înainta alăturat situaţia aparatelor Vermorel existente precum şi suprafeţele viilor altoite şi pepiniere aservite de această aparatură.
Macea, la 30 oct. 1951

Preşedinte, Ardelean

……

Sfatul Popular al Comunei Macea
A.N. Dosar nr. 1070 / 1953
Către Sfatul Popular al Raionului Arad

La adresa DVS. nr. 5258 / 1953 vă comunicăm că nu avem în comuna Macea vii părăsite.
Macea, 15 iulie 1953

Preşedinte
ss indescifrabil
……

Sfatul Popular Macea
A.N. Dosar nr. 186/1956
Către Sfatul Popular al raionului Arad

Cele arătate prin adresa dvs. nr. 68/22 III 1956 referitor la via tov. Durchet Anton nr. 374 Macea, Sfatul Popular nu are cunoştinţă de procedura din care i-a fost luată aceasta.

Macea, la 29 martie 1956
Preşedinte
ss indescifrabil

Dosar 3/1956
Sfatul Popular al comunei Macea – contract de închiriere 505/1956

Preşedinte *Coman Dumitru – reprezentant MAI*
Sfat popular *chiriaş*

- casă din pământ bătut acoperit, cu ţiglă la nr. 480
Evacuări: Bota Moise nr. 240, ordin de evacuare 509/1956
……

Pretura Plasei Curtici
A.N. Dosar nr. 161 / 1949
Tuturor Primăriilor

Urmare Ordinului nostru şi al Prefecturii din 22 feb. 1949 în vederea în întâmpinare a celei de-a 31 aniversare a Glorioasei armate sovietice, eliberatoarea poporului român din robia fascistă, luaţi măsuri ca în ziua de 23 febr. 1949 să se arboreze în toate plase drapelel RPR şi URSS, ... Lenin şi Stalin şi lozinca:

,,Trăiască a 31 aniversare a Glorioasei Armate Sovietice, armata independenţei, progresului şi păcii populare.

Trăiască în veci prietenia româno-sovietică.”
……

Sfatul Popular al Raionului Arad
Secțiunea Culturală
A.N. Dosar nr. 6253 / 1951

Către Sfatul Popular al Comunei Macea
Cămin Cultural
Ziua de 8 martie, ziua Internațională a Femeii se va sărbători duminecă 4 martie (în toate căminele culturale). Colțurile Roșii de la GAC și Casele de Cetit de la Sfat printr-o șezătoare cu program artistic și o Conferință trimisă de .....
Șef secție
Vârtaci

……

Sfatul Popular al Raionului Arad
20 aprilie 1951
Pentru Întâmpinarea zilei de 1 Mai, ziua Solidarității Internaționale a salariaților și a zilei de 8 mai – 30 de ani de la PCR – se va curăța și înfrumusețea comuna cu aspect sărbătoresc.

……

A.N. Dosar nr. 76/1940
Ordin de la Ministerul de Interne, Ministerul Muncii și Serviciul Administrației Generale a Ținutului Timiș, cu privire la Organizarea Sărbătoririi zilei de 1 Mai.

România/Ținutul Timiș
Nr. 13721/1940

Domnule Prefect,
Urmare Ordinului vostru 10048/1940 în vederea serbării zilei de ,,1 Mai, a Muncii și a Voei Bune", conform dispozițiunilor legii pentru organizarea activității ,,Muncă și Voe Bună", publicată în M. Of. nr. 44/22 feb.1940 avem onoarea a vă trimite, anexat un număr de 4 exemplare din modelul Steagului ,,Muncă și Voie Bună" prevăzut de art. 4 din legea menționată (...) în subordinea din cuprinsul acelei Prefecturi spre a putea fi arborat în ziua de 1 Mai, astfel cum prevede art. 24 din legea citată. Mărimea Steagului va fi ¾ în raport cu mărimea drapelului național.

Rezident regal
Al. Marta

Comunicat tuturor Prefecturilor
și Municipiilor

……

Ministerul Muncii/Direcția Muncii
Muncă și Voe Bună
Instrucțiuni privitoare la Steagul și Flamura M.V.B

Steagul M.V.B. va avea următoarele dimensiuni: pentru 0.75 m lățime, 1.50 m lungime; pentru 1 m lățime, 2 m lungime și pentru 1.50 m lățime, 3 m lungime sau multipli acestor dimensiuni.
Steagul M.V.B. este format dintr-o fâșie de culoare albastră mărginită de ambele părți de câte o fâșie mai îngustă, de culoare roșie, toate așezate perpendicular pe baston.
Din lățimea Steagului, jumătate va fi de culoare albastră, iar fâșiile roșii vor fi, fiecare fiecare jumătate din dimensiunea culorii albastre.

Pe partea albastră a Steagului se aplică insigna M.V.B. care se compune dintr-o roată dințată, galbenă, așezată pe un fond roșu și având la mijloc, desenat vulturul din Stema Țării în culoare griu argintiu.
Pe pieptul vulturului se află un pătrat albastru pe care sunt așezate inițialele M.V.B. tot în griu argintiu.
Diametrul insignei va fi egal cu lățimea fâșiei albastre și va fi așezată pe steag la o distanță de sus în jos de 2/3 din diametrul ei.
Insigna se poate efectua prin:

1. *decupaj;*
2. *broderie;*
3. *imprimare.*

Se aplică pe ambele fețe ale Steagului, perpendiculară pe fâșii, iar pe flamură, paralele cu fâșiile.

România
Prefectura Județului, Arad
Biroul Administrației Generale
Nr. 9001/194
Privește: Steagul și Flamura ,,Muncă și Voe Bună"
Tuturor D-lor Pretori din județ
În conformitate cu Ordinul Ținutului Timiș nr. 17721 și a inspectoratului Muncii nr. 238/1940 avem onoare a vă trimite anexat un model din Steagul și Flamura ,,Muncă și Voe Bună", rugându-vă a dispune confecționarea lui de către organele din subordine ... .
În ziua de 1 Mai a.c. Steagul și Flamura ,,Muncă și Voe Bună" vor fi arborate la preturi și primării, pe lângă Drapelul național.

Prefect *Șef cancelarie*
ss indescifrabil *ss indescifrabil*
A.N. Dosar nr. 8982
Ministerul Muncii
Direcția Muncii
Muncă și Voe Bună
Nr. 4348/19.IV 1940

Domnule Prefect,

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că, potrivit dispozițiunilor art. 24, 25 și 26 din Legea pentru organizarea activității ,,Muncă și Voe Bună", ziua de 1 Mai fiind cunoscută ca ziua Muncii și Voei Bune, se va sărbătorii în toată țara, după un program care cuprinde, pe lângă alte manifestări și un serviciu religios în prezența autorităților. ...
Ținând seama de bunăvoința pe care ne-ați arătat-o totdeauna când am solicitat concursul dvs. vă rugăm să primiți mulțumirile noastre anticipate.

Ministru
M. Ralea

……

Ministerul Muncii
Direcția Muncii
Muncă și Voe Bună
A.N. Dosar nr. 3821/18.IV 1940

În legătură cu serbarea zilei de 1 Mai, vă comunicăm, în cele ce urmează programul și instrucțiunile privitoare la organizarea acestei serbări.

1. Te deum (va vorbi preotul liturghitor sau un repezentant al Clerului). Pentru aspectul decorativ al serbării se va căuta, pe cât posibil, să participe formațiuni muncitorești, ucenici sau alte școli cu steaguri. Steagul M.V.B. se va arbora, în măsura posibilităților peste tot.

2. Serbări câmpenești. Dacă breslele vor lua inițiativa să organizeze serbări câmpenești, veți da tot sprijinul să aibă un program de producțiuni artistice, cântece, coruri, orchestre, dansuri, întreceri sportive, etc.

3. Reprezentațiuni la teatru și cinematograf.

4. Congresul General al breslelor.

5. Vă facem cunoscut că v-am trimis în pachet separat 100 exemplare din insigna M.V.B. imprimată pe hârtie pentru a fi distribuite la întreprinderi, ateliere, magazine, etc. și afișate în vitrine și în locuri potrivite.

Ministru
M. Ralea

……

Ministerul Muncii
Direcțiunea Generală a Poliției
A.N. Dosar nr. 29596/23 aprilie1940

CIRCULARĂ

Domnilor Rezidenți Regali
Domnilor Prefecți de Județe
Domnilor Inspectori Regionali de Poliție
Către corpul de Jandarmi
Către Prefectura Poliției Capitalei

„Sărbătorirea zilei de 1 MAI" de către muncitori se va face conform dispozițiunilor comunicate DVS prin circulara nr. 2821/1940 a Ministerului Muncii, prin Te-Deum-uri, serbări câmpenești, reprezentații de teatru, iar în București prin Congresul General al breslelor și-o serbare câmpenească. Întrunirile nu vor fi urmate de nici un fel de procesiune ... și nu este îngăduită ținerea vreunei întruniri publice.
Arborarea steagului M.V.B. alături de drapelul național, este facultativă.

Ministru
M. Ghelmejean

……

Muzeul județean Arad
A.N. Dosar nr. 1224 / 7 VIII 1969

Către Consiliul Popular Macea

Vă trimitem două exemplare din Afișul cuprinzând acțiunile organizate de Muzeul Județean în cinstea Congresului al X-lea al PCR și aniversarea a 25 de ani de la Eliberarea patriei. Vă rugăm să luați măsuri de afișare în comune și satele aparținătoare în locuri vizibile și circulate (Sediul Consiliului Popular, Căminul Cultural).

Director
Prof. Olariu Ovidiu
……

Proces-verbal nr. 77 / 24 IV 1954

- Primirea unui nou membru
- Pregătirea Conferinței de 1 mai și chemări la defilare
……

Comitetul Provizoriu al com. Macea
A.N. Dosar nr. 604 / 1949 din 17 oct. 1949
Pe ziua de 18 octombrie 1949 nici un utilaj nu va mai rămâne în comună, ci la câmp la arat şi însămânţat, se aduce la cunoştiinţa locuitorilor prin batere de tobă.
……
Se interzice cu desăvârşire căratul tuleilor de la câmp ziua, aceştia se vor clădi la marginea pământului până după terminarea aratului şi însămânţatului.

Preşedinte	*Secretar*
Dănilă	*Ursu*

……

RPR
Sfatul Popular al Comunei Sântana
Nr. 2268 / 1951
Publicat cu toba!
Vă înştiinţăm că în noaptea de 26/27 mai a.c. s-a pierdut pe raza comunei noastre, 3 cai, una iapă murgă, brează, picior drept pintenog în vârstă de 4 ani, una mânză neagră de 2 ani şi una mânză sură, coada şi coama albă, brează de 2 ani. Ambele mânze comunale sunt tunse. În caz că se găsesc în comuna DVS. rugăm a ne aviza de urgenţă.

Preşedinte
ss indescifrabil
……

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 448 / 23 iunie 1951
Către Sfatul Popular Macea

Comunicaţi, prin baterea tobei că în vederea strângerii de sămânţă de dude, toţi clocitorii şi crescătorii de vermi de mătasă, au voie de a strânge dude pentru fertul ţuicei iar restul populaţiei nu are voie.

Preşedinte
ss indescifrabil
……

Primăria Comunei Macea
A.N. Dosar nr. 328 / 22 III 1949
Către Pretura Plasei Curtici

,, Avem a vă confirma primirea Ordinului DVS. nr. 229 / 1949 raportându-vă că aceste dispoziţiuni s-au adus la cunoştiinţa populaţiei prin batere de tobă. Totodată, raportăm că nu avem tăbliţe vechi cari să indice frontiera. Privitor la punctul 4 din Ordinul de mai sus avem onoarea a vă raporta că pe raza comunei Macea nu avem pichet de grăniceri, deci vă rugăm a ne da dispoziţii unde trebuie să se prezinte locuitorii noştri când merg la muncile agricole.
Primar *Notar*
Dobrotca Ana *ss indescifrabil*
……

Pretura Plasei Curtici
A.N. Dosar nr. 392 / 1942
Tuturor Primăriilor

Ordinul Comitetului Provizoriu nr. 332 / 1949. Privitor la înființarea DCA-ului publicată în Monitorul Oficial nr. 23 / 28 iunie 1949 – rugăm să se publice prin batere de tobă ca toți posesorii de capre să tundă părul, iar părul rezultat să-l predea, sortat pe culori, separat, alb, negru, roșu etc. contra cost legal – 150 lei/kg păr lung și 70 lei/kg părul scurt.
……
Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 3344/19 aprilie 1956
Către Sfatul Popular Macea

Veți încunoștiința populația din comuna DVS. prin bătaie de tobă că la data de 28 aprilie 1956 va avea loc bâlciul (târgul) organizat în comuna Pâncota, Raionul Arad.
Preşedinte
ss indescifrabil

Răspuns: Sfat Popular Macea
Publicat cu Toba
Sub nr. 1

Preşedinte
Șiclovan

Sfatul Popular al Raionului Arad
A.N. Dosar nr. 3974/24 mai 1956
Către Sfatul Popular Macea
Anunțați prin bătutul de tobă locuitorii din comuna DVS. că la Sfatul Popular Sânmartin se găsesc de pripas 2 cai de culoare murgă în vârstă de 3-4 ani. Proprietarul poate să se prezinte să-i ridice prezentând actele legale de proprietate.
Președinte

Răspuns: Sfat Popular Macea
Publicat cu Toba
Sub nr. 21/1956

Președinte
ss indescifrabil
……
A.N. Dosar nr. 2/1949 (Dosar:1982/2/1949)
Curtici – schimbarea numelui Sânmartin în Sfântu Paul
Adresa 321/1949 – 4 Aprilie
Către Prefectura Arad

Denumirea comunei Sânmartin în Frăteni. Numitul Ardelean I, Gheorghe (la dorința locuitorilor) la 15 Aprilie se răspunde de către Prefectură cu adresa 7/1949 şi se va supune dezbaterii.

Proces Verbal 1 Mai 1949
Noi, Promarul şi Notarul constatăm prin prezentul P.V. în conformitate cu Decizia nr. 1/1949 privitoare la schimbarea numelui că a fost afişat timp de 10 zile. Locuitorii au fost anunţaţi prin afişaj pe tabla de afişări a Primăriei şi baterea tobei spre dezbatere publică.

……

Muzeul Regional Arad
A.N. Dosar nr. 328 / 23 iunie 1956
Către Sfatul Popular al Comunei Macea

Suntem informați că monumentul generalilor revoluționari Damjanich și Lehner înmormântați în parcul castelului de la Macea este într-o stare cu totul necorespunzătoare. Pe de altă parte suntem informați că o parte din cărămida gardului ar fi fost întrebuințată în altă parte.
Vă rugăm a lua toate măsurile necesare până la data de 5 iulie 1956, în conformitate cu HCM 661/1955.

Director
Răspuns: în 7 iulie 1956
Sfatul Popular Macea
300 / 7 iulie 1956
S-au executat toate reparațiile strict necesare la monumentul generalilor. (Totodată vă aducem la cunoștință că ar fi nevoie de cca 3 kg vopsea neagră ulei)

Președinte/ Șiclovan

ANEXA 3

Sigiliul Primăriei comunei rurale Macea, judeţul Arad

ANEXA 4

ISTORICUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

M a c e a

Dicţionarul Enciclopediei Române,atestă că comuna Maca a a luat fiinţă în anul 1380 pe cum se face menţiune şi de istoricul Alexandru Marki în lucrarea sa aflată în biblioteca Palatului Cultural din oraşul Arad. Atunci un episcop romano-catolic, ar fi primit-o ca feudă /sesie/, fiind proprietatea prepoziturei catolice din Arad care feudă poartă numele de Markija.

Nu se ştie în ce situaţie se afla comuna la data respectivă şi dacă a existat de mai înainte, ori a luat fiinţă deodată cu intrarea ei în posesia episcopului. Cît a durat stăpînirea prepoziturei asupra acestei comune nu se ştie.

In anul 1394 se face drum de la Makija spre Socodor şi spre Sf. Crai /azi/Sînmartin. Acestea din urmă au fost distruse de Turci în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Marki înşiră pe toţi proprietarii acestei comune în lucrarea sa începînd cu anul 1458 - 1560, iar de la anii 1560 - 1724 nu mai sînt date cine erau proprietarii comunei.

In 1724 trece în posesia lui Csernovich Mihai care a cumpărat-o fără să se amintească de la cine. In iunie 1804,regele Ungariei recunoaşte ca proprietar pe fraţii Csernovich Lazar, Pavel şi Ioan asupra avestei moşii. Apoi trece în proprietatea lui Petru Csernovich.

Biserica ortodoxă română din parohia Macea care există astzi cu hramul "Naşterea Sf. Ioan Botezătorul", este singura Biserică de care se face pomenire, iar de anul în care s-a edificat nu se ştie în mod sigur nimic. Oamenii din comună ştiu că este zidită de Cserovich Petru, dar nu ştiu la ce dată. Va fi fost al Csernovich Petru înainte anul 1700 căci pe un clopot al Bisericii recvirat de Unguri în timpul războiului I Mondial, era inscripţie: "Acest clopot sa dăruit de Teodor Petru în anul 1700". In orice caz Biserica este veche cu ziduri groasă din cărămidă cum astăzi nu se mai construiesc.

Cu ocazia demolării vechiului zid pe care erau aplicate icoanele ce despărţea naosul de altar,deci iconostasul vechiu al Bisericii, demolare care sa făcut în anul 1968, pe cărămizi era monogramă: P.C /probabil/ Petru Csernovich.

Petru Csernovich, era sîrb de origine cu legături în sînul nobilimii maghiare, care dispunea de cea mai mare parte din teritoriul comunei,locuind în partea de apus al parcului.

Petru Cserovich sîrb ortodox şi ctitor al acestei Biserici, are o criptă subterană în naosul Bisericii unde sînt aşezaţi morţii din familia Csernovich, unde octogenarul Cazan Iacob, cîntăreţ de strană povesteşte că pe cînd era copil, a fost în criptă şi oasele erau adunate pe scînduri în criptă a familiei Csernovich.

De odată cu Petru Csernovich mai erau doi proprietari unguri cari stăpîneau o parte din comună. Unul locuia în actuala casă parohială, iar al doilea în casa locuită acum de Siclovan Gheorghe, Peţala, lîngă Biserică.

Biserica nu este în aliniere cu comuna, este mai către şoseaua principală şi mult sub nivelul şoselei de unde se poate deduce vechimea ei în comparaţie cu comuna de acum. Deasemenea se poate deduce că la început actuala Biserica să fi fost o capelă căreia i s-a adăugat un turn care va fi fost în apropiere, turn de observaţie, căci porţiunea din Biserică pe care este aşezat turnul cu clopotniţa este legat de Biserică cu drugi groşi de fier. Apoi cu ocazia pictării pentru prima oară a Bisericii în anul 1967-1968, în altar în unele părţi s-a dat tencuiala de pe zid pînă la cărămidă cu atenţie spre a se vedea dacă nu cumva a fost pictată vreodată. Da pictură n-a fost urmă, dar au fost aflate în pereţii dinspre nord şi miazăzi ai altarului locul de alte ferestre în zid mai mici şi mai vechi şi mult mai jos în perete. Iată atîtea lucruri cari ne îndreptăţesc a crede că Biserica actuală poate fi mai veche decît anul 1700.

Parohia Macea este situată în partea de vest a ţării noastre la o distanţă numai de 2 km de graniţa ce ne desparte de Ungaria.

Ea se învecinează cu comunele: La nord cu comuna Sînmartin, la est cu Simandul, la sud cu Curtici iar la vest cu Dorobanţi, cu distanţele de respectiv 5 km, 12 km, 4 km şi 6 km. Localitatea urbană cea mai apropiată este oraşul-respectiv municipiul Arad, la distanţă de 23 km. de parohia Macea.

Parohia Macea s-a edificat dinspre nord /Guteş şi Sînmartin/ evoluînd spre apus şi Curtici. Ea a crescut mult după primul şi al doilea război mondial, încă modată în extensiune şi populaţie, cu case tot mai bune şi mai aspectuoase. Vecinii Bisericii sînt: Scoala Generală de 8 ani la est, Magazinul universal la sud, Castelul la apus iar la nord Gheorghe Peţală Siclovan. Ea este în mijlocul comunei peste drum de veche primărie comunală.

Vechea vatră a satului a fost în mai multe locuri" Toacaci, Buibol şi Topilă unde se află şi azi urme, dar fiind locuri mai nepotrivite, comuna s-a aşezat în locul ei de astăzi, fiind loc mai

ridicat nu mlăştinos.

Marki în lucrarea sa aminteşte că prin mijlocul secolului al XVIII /1731/, pleacă din comună circa 25o de familii în Moldova, fără să se amintească de cauzele plecării spre Moldova. Numărul celor 25o de familii plecate spre Moldova constituie un indiciu că parohia Macea pe acea vreme, trebuia să fi avut o populaţie destul de numeroasă.

In ce priveşte frămîntările sociale în diferite orînduiri, în lucrarea lui Victor Cherestesin la pag.24o:"Adunarea Naţională de la Blaj" iată ce este scris:"Tot din comitatul Arad vicecontele raporteazăla 2l aprilie 1848, că locuitorii comunei Macea au alungat pe notarul comunei şi au pus în locul lui pe un român, consătean de al lor. Acest exemplu ar putea fi urmat şi de alte comune, deoarece Românii sînt în majoritate în acest comitat, conducerea în sate ar putea ajunge în mîna unor oameni de limbă străină".

Asemenea mişcări în comună au mai avut loc şi la sfîrşitul primului război mondial cînd ţăranii au alungat pe notar din comună.

O scădere a populaţiei a acestei parohii, a avut loc cu prilejul holerei între anii 187o - 188o cînd morţii mulţi ce erau se aşezau pe căruţe ca snopii de grîu şi erau duşi la o distanţă de 4 km de comună unde erau îngropaţi, numindu-se pînă astăzi acest loc "Cimitirul Holerei".

In anul 1898, după cum reiese din monografia Dr. Samogyi, comuna număra: 4193 locuitori care în marea majoritate erau Români, cu naţionalităţi conlocuitoare Germani şi Maghiari.

La recensemîntul din 1948 în parohie sînt 44o8 locuitori din care : 3345 adeca 75,89% români
941 adică 21,12% germani
131 adică 2,99% maghiari

La recensemîntul din anul 1956 au fost 4654 locuitori, pe naţionalităţi astfel: 4266 adică 91% români
316 adică 6,8% germani
112 adică 2,2% maghiari.

La recensemîntul din 1966 comuna avea 4851 locuitori din care 4429 adică 91,28% români
342 adică 7,o5% germani
81 adică 1,67% maghiari

Suprafaţa comunei propriu zisă este de 141 hectare-respectiv 1,41 km.p.

In anul 195o erau 1o24 de case, in anul 1966 sînt 1438 case.

La Biserică pînă la plecarea lui Petru Cserovich din co-

mună se slujea alternativ în limba sîrbă şi română, cum de altfel sînt şi cărţi de strană în ambele limbi în Biserică.

Plecînd Petru Cserovich din comună, îndată ce vinde moşia lui Tiberiu Karoly între anii 1860 - 1865, trecînd moşia fiului său Iuliu Karoly, pînă în 1918, cea mai mare parte a pămîntului este expropiat în favoarea ţărănimii din Macea cu excepţia a 800-900 jugăre cadastrale, intravilan şi edificii.

Odată cu plecarea lui Csernovich din comună, nu mai rămîne urme de sîrb în sat, urmîndu-l pe el. In matricola cununaţiilor acestei biserici, se află indusă cununia religioasă a fiicei sale Laura Csernovich cu Andrei Mocioni, celebrată de însuşi episcopul Aradului: Procopie Ivacicovici.

După revoluţia din 1848, ţărănimea scăpînd de iobagie, parohia ortodoxă română primeşte 2 sesiuri parohiale, de cîte 25 jugăre adică 50 jugăre cadastrale şi un intravilan lîngă casa primăriei comunale de 88 stj. pentru şcoală confesională, 350 jugăre pentru păşune, iar 4000 jugăre teren arabil pe sema ţăranilor.

Petru Csernovich a fost un bun protector al Bisericii ortodoxe.

In timpul revoluţiei deservenţi ai Bisericii sînt preoţii: Nicoale Petrilă şi Gheorghe Braja, fiii preoţilor Florea Petrilă şi Gheorghe Braja, care înainte anul 1800 se aflau în două parohii sistematizate ca azi. Nicoale Petrilă a păstărit pînă în anul 1901, iar Gheorghe Braja pînă la anul 1890. In timpul acestor doi preoţi s-au făcut următoarele realizări: S-a cumpărat o sesie pentru şcoala confesională de 25 jugăre cadastrale în anul 1872, unde în prezent locueşte văduva Simandan Floare, şi 9 jugăre de vie lîngă cimitirul Bisericii pentru întreţinerea ei.

După preoţii Gheorghe Braja şi Nicolae Petrilă au urmat fii acestora Gheorghe Braja iunior /1891 - 1901/, iar Ladislau Petrila /1901 -1918/, după ce amîndoi slujiră mai înainte ca preoţi ajutători. In locul preotului Gheorghe Braja vine Liviu Raţiu 1901 -1908. Apoi după o vacanţă a acestei parohii, vine preotul Aurel Ciorogariu 1913-1917.

Epoca de la 1891 şi mai ales de la 1901 -1918, a fost cu totul nefavorabilă unui progres pe tărîm bisericesc. In acest timp se vînd cele 9 jugăre de vie pentru o reparaţie a Bisericii, care s-ar fi putut face şi fără să se vîndă via. În această vreme de la 1891 - 1918 s-a închegat sectarismul în parohia Macea, stricîndu-se unitatea sufletească de pînă aci a Românilor.

Este prima spărtură în unitatea naţională şi a ortodoxiei. Contele Tiberiu Karoly şi fiul său Iuliu au lucrat prin toate mijloacele pentru desnaţionalizarea elementului românesc de aici. Scopul propus nu şi l-a putut îndeplini. Totuşi pentru a putea contrabalansa activitatea şcolei confesionale române, a înfinţat o şcoală maghiară da stat cu 3 sale de clasă şi o grădiniţă de copii, precum şi o Biserică romano-catolică pentru şvabii colonizaţi aci ca şi pentru puţinii maghiari de aici, din cari unii fiind reformaţi se botezau la Biserica ortodoxă, după cum se vede din matricola botezaţilor.

Unitatea sufletească a Românilor de aci, n-a putut fi stricată prin măsurile luate pînă atunci , decît pe cale religioasă. De aceia contele Karoly, a cerut predicatori maghiari ambulanţi, ca Mihai Kornayi şi un oarecare Labonţi, predicatori regionali ai acestui ţinut secondaţi de la centrul din Budapesta de către Attila Csopjak şi Carol Mayer de la Salonta.

Cel dintîi prozelit babtist a fost Gheorghe Crişan, poreclit "Gili" care ajunsese primul predicator babtist. El primi botezul de la predicatorul ungur Toth Iştvan de la Salonta pe care babtiştii îl numeau fratele Tăutu de la numele său Toth. Lui Crişan Gheorghe de meserie cismar, îi urmară încă vreo 15 familii ortodoxe, care fură botezate tot de fratele Iştvan Toth.

Babtismul s-a înghegat sub predicatorul Gheorghe Clepea cînd s-a edificat şi adunarea lor babtistă pe care o au şi astăzi din anul 1902 - 1903, secondat în acţiunea sa de Deac Gligor pînă în anul 1908. In acest an s-a pezrecut un scandal între babtişti pe tema influienţei interioare şi alegerii de predicatori. Este vrednic de amintit faptul că din urmaşii predicatorului babtist Gheoeghe Clepea nu mai este nimeni babtist, fiul său Clepea Petruşi copii lui au fost botezaţi majori la biserica ortodoxă, precum şi fica acestuia Floriţa măritată cu răposatul Bota Pavel.

Gligor Deac cu grupul opoziţionist, părăsiră babtismul şi înfinţară o nouă credinţă şi casă de rugăciune vi zavi de dea babtistă lîngă casa lui Sandor Ioan, edificată în anul 1909, cu concursul unui oarecare comerciant din Chitighaz, pe nume Simonca. Cel dintîi predicator adventist a fost Simion Cazan, cîntăreţ de strană în Biserica ortodoxă. Dar şi în această casă de rugăciune adventistă isbucneşte un scandal cu bătaie pentru problema : cine să fie predicator ? Aceasta a fost în anii 1927 şi 1929 cînd şefii oficiali de la centru au fost scoşi de gît afară din adunare. Impăcarea n-a mai fost posibilă, astfel vreo 25 - 30 de familii îşi zidiră o a doua adunare adventistă de ziua a 7 -a, pe care o au şi astăzi lîngă locuitorul Mihuţ Vasile. Un timp dezidenţii funcţionau în vechiul

local lîngă Sandor Ioan, ca excluşi din sînul adventiştilor ca apoi să se adune împreună.

Evenimentele anului 1918, află Biserica ortodoxă fără de preoţi titulari, venind să slujească aci preoţi din jur, ca Bujor Poliş, Zaharia Colceriu şi Ioan Micorescu.

In anul 1920 este numit preot Zenovie Brădean din Giula, care nu rămîne mult timp în Macea şi care la cerere este mutat la Comlăuş. După care iar administrează preoţii amintiţi din Curtici, pînă în anul 1923 cînd este numit preot Remus Oancea sub care se consolidează într-o măsură ortodoxia.

După primul război mondial Biserica este improprietărită cu 40 de jugăre de pămînt. In anul 1926, s-a cumpărat casa parohială cu locuinţe pentru 2 preoţi cu preţul de 700.000 lei din vinderea intravilanelor edificiilor şcolilor confesionale, cu 295.000 lei plus 405.000 din fondul de zidire a Bisericii. Din lipsă de bani transcrierea ei a fost amînată. In 1928 s-a cumpărat Casa Culturală a Bisericii de la Cooperativa din Macea, în valoare de 350.000 lei din fondul de zidire a Bisericii, dotîndu-se cu cele de lipsă. Rămînînd neîmplinită dorinţa permanentă a credincioşilor din Macea de a-şi vedea o Biserică nouă. Preotul Remus Oancea s-a îngrijit şi de această problemă, dar din pricina partidelor politice din acea vreme, cari a u grupat oamenii de bine ai Bisericii, nu s-a putut face, rămînînd tot cu cea veche, deşi fonduri s-au strîns în acest scop, fonduri cari în cele din urmă s-au devolorizat.

Din anul 1931, alături de preotul Remus Oancea, păstoreşte aceasta comună şi preotul Gheorghe Curtuţ, ex fiu al acestei comune In anul 1941, preotul Oancea, îşi cere trasferarea la Sîntana, venind în locul său prin schimb reciproc preotul Dimitrie Popa, care în anul 1942 se pensionează şi în locul său este numit ca preot începător, Terentie Miniţ, care păstoreşte şi în prezent şi care în calitate de conducător al oficiului parohial a întocmit şi prezentul istoric, alături de inventarul anexat.

După cel de al doilea război mondial, în anul 1949 Biserica a fost reparată atît în interior cît şi în exterior. Vechile ferestre ale Bisericii au fost înlocuite cu altele noi tot din lemn, în urma căror lucrări Biserica a fost sfinţită /1949/ de Episcopul Dr. Andrei Magieru al Aradului.

In anul 1951, Biserica a fost înzestrată scaune bărbăteşti şi alte lucruri. In anul 1955 i s-a făcut di nou o reparaţie la

exterior: s-au făcut cruci noi pe turnul Bisericii şi 2 laterale, şoracate noi la turn, paratrăsnet pentru prima oară, tinichea nouă pe parcane, înlocuirea tablei stricate de pe turn, văpsindu-se cu minium şi văpsea. S-au reparat pereţii în exterior, făcîndu-li se izolaţie cu hîrtie gudronată pînă la ferestre, iar soclul s-a făcut din ciment, stropindu-se pereţii cu praf de piatră, s-au reparat şi înlocuit cisternele şi burlanele stricate. In anul 1956 s-a făcut transcrierea casei parohiale pe Biserica ortodoxă. In anul 1957, s-au făcut uşi noi la Biserică, duble şi înzidbatante, pentru întîia oară. In anul 1958 a luat fiinţă fanfara Bisericii, s-a reparat şi zugrăvit Biserica în interior, vopsindu-se întreg mobilierul. In anii 1964 - 1965, lemnăria stricată de pe acoperiş a fost înlocuită şi în locul ţiglei pe acoperiş s-a pus tablă zincată.

In anul 1966, s-au dublat ferestrele existente cu ferestre metalice şi sticlă colorată în exterior, iar la Bucureşti la mănăstirea Plumbuita, a fost executat Iconostasul nou al Bisericii din lemn de tei, sculptat de către atelierele Institutului Biblic al Patriarhiei. Icoanele au fost pictate de pictorul bisericesc Eremia Profeta care în anii 1967- 1968 a pictat şi Biserica, tavanul în tempera iar pereţii în frescă, din daniile credincioşilor ortodocşi, urmînd să se monteze iconostasul nou, demontîndu-se del de zid iar biserica să se împrejmuiască cu gard nou de beton.

Valoarea lucrărilor executate la Biserică începînd cu anul 1964 au fost următoarele: acoperişul nou al Bisericii peste 25.000 lei; ferestrele metalic cca 10.000 lei; electrificarea din nou a Bisericii cca 10.000 lei;, sculptarea iconostasului la Mănăstirea Plumbuita/atelierele Sf. Patriarhii/Bucureşti 32.668 lei, aurirea şi marmorarea lui la Timişoara de sculptorul emerit Gaju Stefan 20.000 lei; pctarea icoanelor noi de pe iconostas cca 15.000 lei; pictarea în tempera tavanul şi frescă pereţii 58.564 lei; văpsirea turnului, crucilor şi parcane la ferestre 6885 lei;

Pictura bisericii a fost executată de pictorul Profeta Eremia de categoria I-a.

In cursul anului urmează a se aşeze burlanele şi cisternele noi la Biserică, zugrăvirea exteriorului şi facerea unui gard din beton cu plasă de sîrmă, cu stîlpi metalici şi 3 porţi noi

lucrări în valoare de cca 60.000 lei

In cursul acestui an /1968/, Biserica a fost înzestrată cu acoperemînte pe prestol,tetrapoade, 2 rînduri de odăjdii în valoare de 5000 lei, 12 stihare noi pentru copii, evanghelie cu 1500 lei, covoare, s-a aurit de credincioşii din consiliu şi preoţi chivotul, tronul Născătoarei,tronul Arhieresc pentru 2500 lei.

In Biserică se păstrează cărţi vechi de cult: Evan gheliar 1746; Minei 1804, Molitvelnic 1874, Deasemenea se află în Biserică icoane vechi:la Tronul Născătoarei, praznicare pe tinichea. Uşile vechi ale altarului au fost predate la muzeul Episcopiei din Arad precum şi trei cărţi de cult şi un manuscris sîrbesc adică un octoih-Rîmnic 1750, Antologhion-Rîmnic 1752, Minei-Rîmnic 1804, şi manuscrisul sîrbesc.

Credincioşii, cea mai mare parte lucrează în cooperativa agricolă de producţie, iar alţii la diferite întreprinderi din Arad sau la C.F.R.Curtici şi Arad.

La copperativa agricolă de producţie se lucrează cu multă însufleţire cu realizări şi cîştiguri frumoase. Adesea cetăţenii din Macea sînt filmaţi,vizitaţi pentru schimb de experenţă, îndeosebi la cultivarea roşiilor. In prezent sînt amenajate 4 hectare cu seră modernă în care se cultivă roşii timpurii pentru export de 2 ori pe an.

Datorită cîştigurilor însemnate pe care le realizează cetăţenii, starea lor economică şi financiară s-a îmbunătăţit foarte mult în ultimul timp. Astfel comuna a prosperat foarte mult după cel de al doilea război mondial. S-a clădit în comună un cămin cultural, un magazin, o brutărie modernă,şcoală nouă în satul nou iar în cel vechiu a fost etajată. La cămin s-a făcut cinematograf unde grupuri artistice mereu dau spectacole. In comună pe lîngă şcoala generală de 8 ani mai funcţionează la Castel şi o şcoală specială pentru întîrziaţi mintal cu elevi

din diferite regiuni ale ţării.

Toate aceste reflectează grija pe care astăzi Statul nostru a are pentru bună starea materială şi socială a cetăţenilor.

Macea la 25 iunie 1968

Conducătorul Ofic.parohial
Pr.Mihiţ Terentie

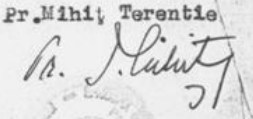

Material primit prin bunăvoinţa părintelui Gheorghe Hodrea

ANEXA 5

DIN ISTORIA FOTBALULUI MACEAN

Nu se ştie cine a lovit primul cu piciorul o minge, a cui era şi unde a fost amplasat primul teren improvizat în Macea. Dar aşa cum în toată lumea, pe la începutul acestui secol, fotbalul s-a răspândit cu repeziciune, el a ajuns şi la noi fiind practicat mai ales de copii, joc cunoscut în ţară sub numele : " de-a poarca". Cert este că în jurul anului 1930 existau în Macea două echipe: ". Năzuinţa" şi "Jugendferei" (Jugendverein). Aceasta din urmă fiind formată din tineri germani.

Echipa Năzuinţa era compusă din tineri români. Se pare că iniţiatorii ei ar fi fost: Săcui Ştefan (a lu' Clopăriţa) - medic, Hotăran Dumitru - funcţionar la primărie, Fizite Flore - învăţător. Sigur este că feciorii de atunci, au început să joace fotbal serios. Primul portar, cunoscut a fost Tolan Ioan (Tolănicu), iar dintre jucători, pe lângă cei amintiţi mai sus erau: Săcui Petru (Măricocu), Cazan Nicolae (Căţca), Sfăt Ioan (Târzău), la care s-au mai adăugat prin 1934, Baci Mihai (Grumăzoi), Groşan Dumitru, Săcui Mihai (Toaca) - tatăl actualului portar şi antrenor.

Culorile Năzuinţei au fost alb - negru. Din cauza culorii, negru, s-au poate mulţimii de ciori din pădure, echipa a fost poreclită "Cioara".

Terenul se afla atunci pe "Locul piaţului", pe locul actualului parc "Frimu" dintre Căminul Cultural şi şoseaua Curtici - Sânmartin.

Adversarii "Năzuinţei" erau echipele din satele apropiate: Curtici, Sânmartin, Otlaca, iar deplasarea, bineînţeles - cu căruţa. Programarea meciurilor se făcea la înţelegere, fără a exista un campionat organizat. (Date furnizate de prof. Crăţu gheorghe)

Material primit de la Creţu Gheorghe

✓ ***REZUMAT***

Această carte, este un album de la țară, *altfel povestit, și altfel gândit*, ferit de negura vremii. El este rodul, șlefuit, în timp, al mai multor eforturi, de a așeza, în pagini, nostalgii nevindecate. Nu am dorit a fi o **monografie**, căci, în Timpul existenței noastre, comuna, ne-a marcat, din mai multe unghiuri-vocațional, educațional, etic-moral ori cultural-social.

Ani de-a rândul, am avut răbdarea, de a ne confrunta, elegant cu bucuria oamenilor, dar și cu răutatea altora, credem, dintr-un singur motiv, pentru o sinceră și unică dragoste - Scrisul.

Din punct de vedere compozițional, două ar fi segmentele care împarte lucrarea în două segmente de timp*: trecutul „îndepărtat" și prezentul „apropiat"*.

Din primul segment, trecutul, avântul sufletului a ales *Ferestre în timp și spațiu*, *Vatra satului* (pentru vii dar și pentru cei plecați), *Casa - ca un Imago mundi*, *Oamenii, adevărate Icoane umane, Chipuri și rânduieli specifice locului, Praguri și ceremonialuri, Sărbători și obiceiuri* dar și *Ceea ce nu se uită*).

Al doilea segment, vorbește de la sine, despre alte chipuri-*Imagini-cele de azi îmbinate cu cele de ieri*.

Vremea curge și se reînnoiește. Nu se pot uita *Pragurile*, din care, am tresăltat, noi, acei, care, dincolo de melancolie, ne-ntâlnim, încă, într-un univers unic - cel al frământatelor amintiri, care ne ard ochiul interior al sufletului.

Parafrazând un capitol din acest volum, vă lăsăm, dragi cititori, bucuria, de a vă regăsi, într-un fel, ori altul, între aceste *Chipuri*, să fiți *Cărturari*, ca noi, care, am scris despre sat ca despre o troacă dragă, așa, din joacă, așa că:*…s-aduce la cunoștința satului! Lăsând Pădurea, undeva, la margine de Câmpie, la Macea veți răsfoi și veți privi în pagini – Vatră -Chipuri - Rânduieli.*

Rezumat-Összefoglalás

A jelenlévő könyv, mely egy Dokumentum-album, féltve őrzött kincs, megtisztított gyümölcs, az idő elteltével, sok erőfeszítés után, lapra lehelve, meg nem gyógyult nosztalgia. Nem szeretnénk Monógráfiának nevezni, mivel exisztenciánk közben e közösség megbélyegzett többszörös hivatásos, oktatási, etikai-erkölcs, vagy szociál-kulturális szögből.

Az évek múlásával megküzdöttünk elegánsan az emberek örömével, ugyanakkor a rosszindulatokkal is, hisszük ennek egy oka lehet, egy tiszta és biztos szerelem – az Írás.

Tekintve az összetételt, két részből áll e kötet: Mácsa-tegnap és Mácsa ma.

Az elsőről csak annyit, hogy a szív választotta: Mérföldkövek térben és időben, Szülőfalu(élőknek és egyaránt távozottaknak is), A ház-mint egy Imago mundi, Emberek, valódi ikonok, Helyi szertartások, Ceremóniák, Ünnepek és hagyományok(másképp szólva-Amit sosem feledünk)

A második rész magától beszél, a Mai Arc-képekről. És nem szégyeljük. Az idő múlik és újraszületik.

Mivel nem lehet elfelejteni azokat a Küszöböket amit átugrottunk, mi, azok akik túl a melankólián, találkozunk egy másik Univerzumba-Emlék morzsákban, melyek lelkünk szemét égeti.

Körűlírva egy fejezetett e kötetből, kedves olvasóink, meghagyjuk az örömöt, hogy megtaláljátok magatokat eköszt a Képek között, legyetek nomádok, úgy mint mi.

Felhívjuk a falu figyelmét! Hagyva az Erdőt, valahol a Mező szélén, Mácsán nézni és lapozni fogjátok „ Lapok-Arcok-Képek"

A tradus in limba maghiara- Fordította
Mandoni Amalia student psihologie – pszihológia hallgató

Abstract

This book wants to be a documentary-Album, away from the mists of time. It is the fruit, polished in time, of multiple efforts, to place in pages uncured yearnings. We didn't want it to be a Monography, for, during our existence, the village, has traced us from multiple points of view: vocational, edcational, ethical, moral or social- cultural..

For years, we have had the patience to stylishly confront with the joy of the people, but also with the wickedness of the others; for one reason we have believed in a sincere and real love-Writing.

In terms of composition, the book has two Parts: Macea- yesterday and Macea-today.

For the first part, the bloom of soul has chosen, Highlights in time and space, Village Hearth [for the living ones but also for those who have left], the House like an Imago mundi, People, real human Icons, Faces and activities peculiar to the area, Barriers and ceremonies, Holidays and traditions [in other words, what somebody can't forget.]

The second part, speaks for itself, about other Faces-Images-of Today. And we are not ashamed .. The weather flows and renews itself. Quite on the contrary!

Because one cannot forget the Barriers, out of which we have appeared, beyond melancholy, we still meet each other in a natural Universe - of Disquiet memories, that burn our inner eye of soul.

Paraphrasing a chapter of this book will leave you, dear readers, to be, in one way or another, one of the Faces in the book, to be gypsies, like us, who have written, like in a game, about the village, as though about a dear hod, so ..

We bring to the attention of the village! Leaving the Forest, somewhere at the edge of the Field, at Macea, you will browse and watch-Pages-Faces-Images.

A tradus în limba engleză: Maria Juncu.

Ce livre se veut un Album-documentaire, survivant au passage du temps. C'est le fruit, bien mûri dans le temps, par nos efforts de mettre dans ces pages des nostalgies non guéries. Notre intention n'a pas été de réaliser une simple Monographie, car la commune a marqué le Temps de notre existence de plusieurs perspectives – vocationnelle, éducationnelle, éthique-morale ou culturelle-sociale. D'année en année, nous avons trouvé la patience de recevoir élégamment le bonheur des gens ... et d'accepter aussi la malice de certains d'entre eux. On se demande pourquoi ?... pour un amour sincère, unique – l'Ecrit.

De point de vue de la composition, le volume Macea – hier et aujourd'hui est structuré en deux parties.

Pour la première, l'élan de notre cœur a choisi Repères dans le temps et l'espace, Le Foyer du village (pour les vivants et les morts), La Maison – vue comme un Imago mundi, Les Gens, véritables Icônes humaines, Seuils et Cérémonials, Fêtes et traditions (en d'autres mots, Tout ce qu'on garde dans la mémoire).

La deuxième partie parle naturellement d'autres Visages-Images – ceux de nos jours. Le temps passe et se renouvelle. Et nous n'en avons pas honte. Par contre ! On ne peut pas oublier les Seuils où nous avons tressailli ; nous, qui partageons le même Univers, naturel, des Souvenirs tourmentés qui brûlent l'œil profond de notre âme.

Tout en paraphrasant un chapitre de ce volume, on vous laisse, chers lecteurs, la joie de retrouver votre identité parmi ces Visages et devenir des Erudits, comme nous, qui avons imaginé notre village, en jeu, comme une baignoire chère, comme ...

- On porte à la connaissance des villageois ! Laissez la Forêt quelque part, en marge de la Plaine ; à Macea, vous allez feuilleter et regarder des Pages-Images-Visages.

A tradus în limba franceză: Daniela Andra.

Dieses Buch, das einDokumentaralbumist, ist das Ergebnis derBemühungen um unheilbarenNostalgienzuschreiben.

IchmöchtedochkeineMonographiezuschreiben, weilwährendunsereWesen, ist die Gemeindein unserenHerzengeblieben, ausverschiedeneErscheinungen-Berufsausbildung, PädagogischoderSoziokulturell. JahrelanghattenwirGeduld um mit die Freude des Meschenzutreffen, aberauchmit den Mißgunst der anderer. Wirglauben, auseinemeinzigenGrund, an eineeinzige und wahreLiebe- das Schreiben.In Bezug auf die Zusammensetzung, gab eszweiSeiten, die das Band einteilen- Macea- gestern und Macea – heute.

Imersten Band hat die SeeleHöhepunkte in Raum und Zeitgewählt. Das Zentrum des Dorfes (für die Lebendenaberauchfür die diejenigen, sienichtmehrsind), das HauswieeinImago mundi, die Meschen, echtemenschlicheSymbole, Bilder und Gesicher, die ortspezifischsind, Bräuche und Sitte (das heißt, was man nichtvergessenkann). Das zweiteTeilsprichtüberandereBilder, Gesichter und Symbole- denen von heute. Und esistkeineSchande… die Zeitvergeht und erneuertsich. Man kannnicht die Grenzenvergessen, worauswirgeborensind. Wir, die auchmelancolischsind, treffenwirunsnochin einernatürlichenUniversum- der Erinnerungen, die unsereinnereAuge der Seelebrennen.WirlassenIhnen, liebeLeser, die Freudeeuchselbstunterdieser Gesichternzufinden, um feizusein, so wieuns die über demDorfwieetwassehrwertvollgeschriebenhaben.

Man bringtzurKentnisse des Dorfes! Verlassend das Wald, irgendwo, am Rande des Wiesens, beiMaceawerdenSiedurchblättern, merken und schauen- Seiten- Gesichter – Bilder

A tradus în limba germană: Ștefana Gornic.

Este libro, queesunálbum documental, pasarlasbrumas del tiempo, es el resultado de muchisimosesfuerzosparacolocar nostalgias sin curación. No se ha querídoserunaMonografía, porque el Tiempo de nuestraexistencia, Macea, nos ha marcado, desdemuchosángulos- professional, educativo, ético-moral o socío-cultural.En muchosañosconsecutivos, hemostenidola paciencia, de confrontarnos, elegante con la alegría de la gente, perotambién con la malicia de otros. Creemos en un solo razón, para un amor sincere y verdadero- la escritura.

En terminos de composición, serian los segmentosquedividen el libro- Macea- ayer y Macea hoy.Sobre el primero, el impulsodel alma, he elegido, puntos de referencia en el espacio y el tiempo. elcentro del pueblo (para los queesténvivosperotambiénpara los queya no son más). La casa –como un Imago mundi, la Gente, -iconoshumanosreales, caras y imagenespecíficos del lugar, ceremonias, hábitos y cosumbres (en otraspalabras, lo que no se olvide).El segundosegmante, hablaporsímismo, sobreotrascaras- imagines- las de Hoy.Y no esvergüenza.El tiempopasa y se renueva. Al contrario!

Porque, algunascosas no se puedenolvidar y porquemásallá de la melancolia, nosencontramosaqui, aún, en unUniverso natural – de los recuerdospequeños, quequeman el ojo interior del alma.

Parafraseando un capítulo de este volume, los dejamos, queridoslectores, la alegria, de reencontrarse, de algunamanera u otra, entre esasCaras, paraserlibres, comonosotros, quehemosescritosobre el pueblo comosobrealgomuyprecioso, así, jugando, asíque..

Se notofica al pueblo! Dejando el bosque, en alguna parte, al borde de la llanura. A MaceavaUsted a navegar y a mirar Páginas-Caras- Imágnes.

A tradus în limba spaniolă: Ștefana Gornic.

✓ RÂNDUIALA MULȚUMIRILOR

Se cuvin mulţumiri tuturor acelora care ne-au fost alături în acest demers, punându-ne la dispoziţie fotografii, imagini inedite, sau ne-au condus în istoricul şi pitorescul faptelor, prin simple, dar interesante discuţii:

Andrieş Cristina
Ardelean Maria
Baci Traian
Bădiuţu Nelu
Bundiș Eleonora
Buţurcă Elena
Buţurcă Traian
Cazan Petru
Goczo Andrei
Guth Ioan
Iancu Iuliana
Ioanovici Sana
Lasc Mihai
Maur Ana
Săcui Petru
Socaci Petru
Şimăndan Ştefan
Știubei Ștefan
Tolan Traian
Ţărnău Nicu

Aceleaşi mulţumiri se cuvin tuturor care ne-au oferit CD-uri sau DVD-uri, manuscrise ori înscrisuri din arhiva personală, şi ne-au găzduit pe toată perioada documentării noastre:

Ardelean Emil
Ardelean Ioan
Ardelean Bogdan
Creţu Gheorghe
CrişanPavel
Feher Carol
Hodrea Gheorghe
Ilica Anton
Ivan Livius
Joldeş Ovidiu
Matei Adina
Mureşan Augustin
Muscă Viorel
Stoian Elena
Szanda Georgeta
Szanda Ladislau
Savin Năstase
Tomuţia Maria
Truță Horia

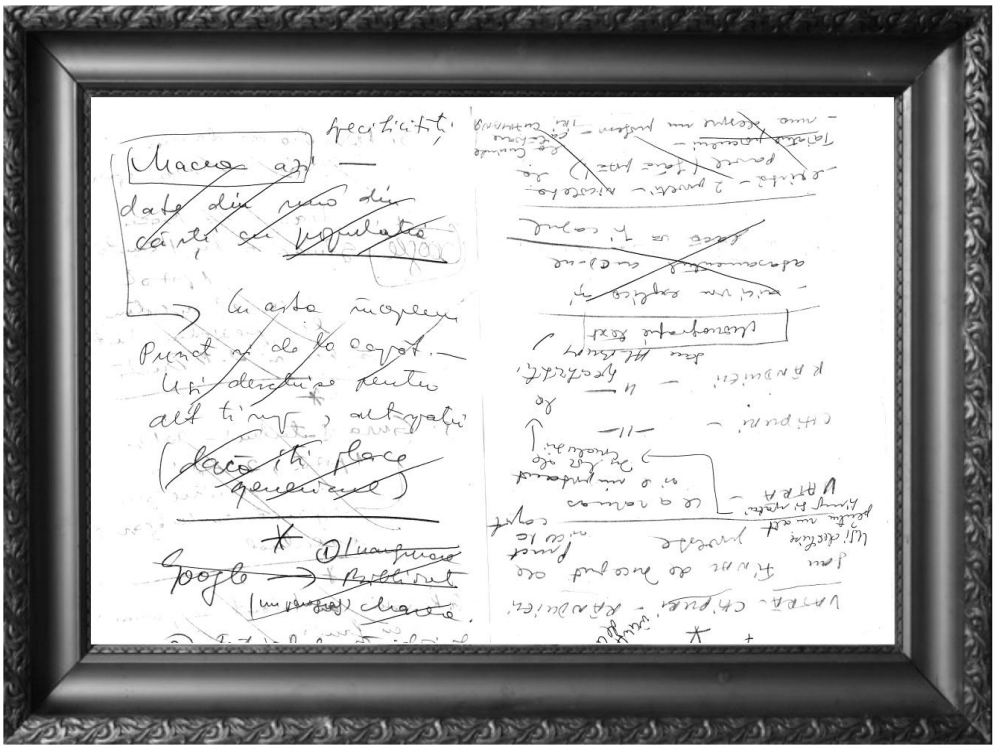

Manuscris

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Butură, Valer, *Etnografia poporului român, Cultura materială*, Editura Dacia, Cluj, 1978
2. Codoban, Aurel, *Sacru și ontofonic*, Editura Polirom, Iași, 1998
3. Constantinescu, Nicolae, *Etnologia și floclorul relațiilor de rudenie*, Editura Univers, Bucureşti, 200
4. Creţu, Tudor-Vasile, *Existența, ca întemeiere*, Editura Facla, Timișoara, 1998, pag. 29-34
5. Durand, Gilbert, *Aventurile imaginii, Imaginația simbolică, Imaginarul*, Editura Nemira, Bucureşti, 1999
6. Eliade, Mircea, *Imagini și simboluri*, Editura Humanitas, Bucureşti 1994
7. Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul*, Editura Aumenitas, Bucureşti, 1995
8. Enache, Gheorghe, *Colecția de Studii și eseuri. Etnologie* (nr. 38) Editura Paideea, Bucureşti, 2006
9. Fizidean, Cornelia, *Șezătoare în Țara Zărandului*, Editura UAV, Arad, 2008
10. Girard, Rene, *Violența și socrul*, Editura Minerva, Bucureşti, 1995
11. Ghirnoiu, Ion, *Vârstele timpului*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1988
12. Golban, Vasile, *Dimensiunea etică-estetică a sărbătorii*, Editura Panteon, Piatra-Neamț, 1995
13. Gustoff, Georges, *Mit și meta-fizică*, Editura Anarcord, Timișoara, 1996
14. Hidiroglu, Patricia, *Apa divină și simbolistica ei*, Editura Univers enciclopedic, Bucureşti, 1997
15. Maier, R. Octavian, *Arhitectura românească în vestul ţării*, Acad. 1979
16. Papadima, Ovidiu, *O viziune românească a lumii,* Editura Salculum, Bucureşti, 1995
17. Pop, Mihai, *Folclor românesc*, Editura Grai şi suflet, Bucureşti 1998
18. Rovența, Daniela, Frumușani. *Semiotică, Societate, Cultură*, Institutul European, Iași, 1999
19. Suiogan, Delia, *Colecție de studii și eseuri etnologice*, Editura Paideea, Bucureşti, 2006
20. Tohăneanu, Gheorghe, *Cuvinte românești*, Editura Facla, Timișoara, 1986
21. Tohăneanu, Gheorghe, *Dicționar de imagini pierdute*, Editura Anarcord, Timișoara, 1995
22. Vertan Maria, *Colecţia de matrice sigilare a Muzeului Banatului*, Catalog, Ediţia a II-a adăugită, Editura Marineasa, Timişoara 2008
23. Vuia, Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, Editura Minerva, Bucureşti, 1980
24. Vulcănescu, Romulus, *Dicționar de etnologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, Bucureşti, 1974
25. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei, Bucureşti, 1987
26. Zamfira, Mihai, *Terminologia portului popular românesc*, Editura Academiei, Bucureşti, 1978
27. Zubașcu, Elena, Marinescu V. Sabina, *Din Ardeal în Maramureș, Culegere de folclor*, Editura Buna-Vestire, Blaj, 2009

Lucrări editate (având în conținut date despre localitatea Macea)

1. Alexandru, Roz; Kovách Géza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Arad, 1977
2. Ardelean, Ioan Alexandru, *Baci Ghiuri a lu Hămfău*, Editura Trinom, 2013, Arad
3. Cândea, Florica, *Oglinda*, Editura Viața Arădeană, Arad, 2008
4. Cândea, Florica, *Mărturii măcene*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2011 (coordonator)
5. Ciuhandu, Gheorghe, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Editura Diecezana, Arad,1940
6. Covaci, Pavel, Truță Horia, Ardelean Aurel, *Parcul dendrologic Macea*, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Arad, Consiliul Județean pentru îndrumarea și ocrotirea naturii, Arad, 1987
7. Crețu, Gheorghe, *Castelul Macea Micromonografie*, „Vasile Goldiș" University Press, Arad, 2009
8. Curtuțiu, Mircea, Vuculescu, *Folclorul obiceiurilor din Macea*, Editura Trinom, Arad, 2013
9. Dr. Hugel, P, dr. Mureșan A., Demșea, D., dr. Lascu, H., Șerban, V., Oarcea, F., *De-a lungul frontierei Hatar* - Menten, Arad, 2005
10. Feher, Carol; Cândea, Florica, *Carte, vouă, fiilor satului*, Editura Promun, Arad, 2006
11. Feher, Carol; Feher, Elena; Cândea R. Florica, *Macea, alean și dor*, Editura Promun, Arad, 2007
12. Feher, Carol; Feher, Elena; Cândea, Florica, *Rapsozi și rapsodii măcene*, Editura Caractere, Lipova, 2009
13. Grama, Dimitrie, *Parcul și Castelul de la Macea* (2012, 2 volume)
14. *Îndrumător arhivistic*, vol II, Editura Gutenberg, 2009, Arad, coord.Eugeniu Criste, pag.171, 181
15. Marki, Șandor, *Diplomatarium Aradiense*, I, ms. Serviciul Județean Arad al Arhivelor Naționale
16. *Monografia S.C Moda S.A*, Arad, Editura Trinom, 2009, coord.Monica Fufezan
17. Nistor, Viorel, *Folclor coregrafic arădean*, Gutenberg Univers, Arad, 2010
18. Petrovici, Emil, Toponymie autochtone et toponymie empruntée
19. Popeangă, Vasile, *Un secol de activitate şcolară românească în părţile Aradului*, 1721-1821, Arad, 1974
20. *Portrete de dascăli*, volum colectiv, Agiro, 2013, pag.9-15
21. Sava, Victor, *Descoperiri neolitice si de epoca bronzului, la Macea, Topila, judeţul Arad, în Crisia,* XXXIX, 2009, pag.17-40
22. Truță, Horia, *Aurel Vlaicu și aparatele de zbor*, Editura Nigredo, Arad, 2012 pag. 29-30
23. Truță, Horia, Arad Gai, *Scrieri monografice*, vol.II, Editura Mirador, 2012, pag.88-90

Dicționare

24. Bădescu, Ilie; Cucu-Bădescu Ioana, *Dicționar de sociologie rurală*, Editura Albatros, București, 1979
25. Bălteanu, Valeriu, Editura Paidea, *Dicționar de magie populară românească* București, 2003 (pag. 41-46)

26. Chevalier, Jean (în colab.), *Dicționar de simboluri*, Editura Artemis, București, 1994
27. Bonte, I. *Dicționar de etnologie și antropologie*, Editura Polirom, Iași, 1999
28. Coriolan, Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania,* Editura Academiei, București, 1967-1968 - pag. 372
29. *** *Dicționarul Limbii române moderne*, Editura RPR, București 1958
30. *** *Dicționar Universal ilustrat al limbii române* (12 volume), Editura Litera Internațional, București 2011
31. Braniște, Ene, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, București, Editura Mateiaș, 2001

Folclor

1. *** *Folclor literar*, Universitatea Timișoara, 1967, nr. I;
2. *** *Folclor literar*, Universitatea Timișoara, 1968, vol. II;
3. Mihai, Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, E.D.P. București 1991

Izvoare

4. *Izvoraşul – Muzică, Artă națională, Folklor și Teatru sătesc*, Anul XVII, nr. 2, Februarie 1938, Turnu-Severin, pag. 57-61
5. Carli, Marcu, *Ierburi de leac*, , nr. 173, București, 1955, pag. 62-67
6. *Calendar pentru o sută de ani,* 1949, 1959, 1969 – Catehetul român, Diecezana
7. *Cosânzeana*, nr. 29/1914, pag. 427
8. *Studia universitas*, 1993, nr. 3
9. *Românul,* oct. 1993, nr. 10
10. *Îndrumător bisericesc pe anul 1958,* Editura Episcopiei Române Ortodoxe a Aradului, pag. 42, 60, 91
11. *Extrase din Matricola botezaților de la Sfânta Biserică Parohială Ortodoxă cu Hramul ,,Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul",* Macea, 23 Mai, 1950
12. *Simboluri liturgice*, Tiparul Tipografiei Diecezane Ortodoxe Române, Arad, 1924
13. *Farul Creştin*, Editura Concordia 1945, Arad
14. *Flacăra Roșie*, 1983, Arad (Sigiliul Comunei Macea, Popovici, Ioan)
15. *Flacăra*, ed. Adrian Păunescu, București, 1972
16. Mureșan, Augustin *Monumentul voievozilor Gelu, Glad, și Menumorut* de la Macea în *Aradul cultural*, Anul III, nr. 2/1996, pag. 35-36.
17. *Satul meu*, ziar local, anul II, iunie, 2011, pag. 3

Înscrisuri

1. Gheorghe, Crețu*, Însemnări în manuscris, Culegeri de texte*, Macea, nov. 1999
2. Grama, Dimitrie *Momente din lupta pentru unitate națională - Școala Românească din Macea până la Unirea din 1918,*
3. *** *Date privind Monografia Comunei Macea*, 1967